F. TH. M. MAMACHI

CHII ORD. PRAED.

SAC. THEOL. MAG.

Et Bibliothecae Casanatensi Praefecti

AD

JOH. D. MANSIUM

De Ratione Temporum Athanasianorum, deque aliquot Synodis IV seculo celebratis

EPISTOLAE IV.

ROMAE

TYPIS ZEMPELLIANIS MDCCXLVIII.

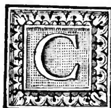
SUPERIORUM PERMISSU.

STEPHANO
HILLEPRANDO
BARONI DE BRANDAU

ARCHIEPISCOPI, ET ELECTORIS MOGUNTINI

CONSILIARIO AULICO.

F. THOMAS MARIA MAMACHIUS S. D.

UM Epiſtolas de ratione temporum Athanaſianorum ſcripſiſſem ad Johannem

Dominicum Mansium, easque publicare instituissem, intellexeram equidem non esse opus tempore ac spatio ad cogitandum, cuinam tandem eas dicare oporteret, quod in te statim oculos conjecissem, STEPHANE BRANDAVI, *cui uni omnium maxime & placeret, quo essem usus disputandi genus, & curae esse perspicerem studium tuendae dignitatis, & existimationis meae. Nam etsi non patrocinio aliorum, sed veteribus monumentis agendum in hisce contro-*

versiis

versiis est, confert tamen plerumque patroni, qui praesertim ingenio, recteque dijudicandi facultate praestet, virtus, & auctoritas, ut & benevoli objurgatores placari, & si qui sunt, qui inimice insectentur, repelli invidi vituperatores possint. Ac si alias umquam, hoc quidem tempore ea res mihi videbatur adjumento futura, cum esse aliquos ita paratos, atque animatos viderem, ut sive graviter, atque vere, sive contra actum a me esse accepissent,

reprehenderent tamen fortasse me, quod eum oppugnare aggressus essem, qui suam operam in illustrandis Baronio, & Raynaldo summa cum laude collocasset. Quamobrem cum invenisset, qui neque lapsum eum in hac caussa fuisse, neque si lapsus est, refellendum censerent esse; quaerendi etiam mihi fuerunt, qui ratione, ac veritate, non praejudicata opinione ducti, jure illum esse refutatum ostenderent qui pervertisset omnem fere seculi quarti Chrono-

lo-

logiam. Itaque te mihi potissimum delegi, quem nobilem virum, & paternae virtutis imitatorem, & gravem, & studiosissimum mei, cum Romae esses, & ad me saepe adire soleres, cognoram talem esse ingenio, & doctrina, qualem optare defensorem possem.

Atque ut eum te mihi praestes, quem & volo, & spero patronum fore, exponam necesse est originem concertationis, faciamque te rerum omnium, quae ad illam per-

tinent, quam diligentissime potero, certiorem. E- *diderat Mansius jamin- de ab anno* 1746 *suam de* Epochis Conciliorum Sardicensis, & Sirmiensium &c. *Dissertationem. Ea cum plena esset errorum, impugnata est a me duobus* articulis, *qui inserti Diario sunt, quod Romae vulgatum fuit typis, ac sumtibus Fratrum Paleariniorum. Tulit id quidem acerbe Mansius. Quare scripsit Apologiam, qua invectus acerbius in me est; quem cum dixisset*

invitum appuliſſe animum ad ſcribendum,tum Davũ, & infelicem Conjectorem *vocavit, quaſi vexatos ab ſe certos quoſdam viros affirmaſſem fuiſſe, ad quos ipſe, dum ſuos adverſarios inſectaretur, ne cogitationem quidem advertiſſet. Poſt ubi concidit laceravitque me contumelia, deſcendit ad eam quae inter nos praecipua erat de* Anonymo Maffejano, deque Sardicenſi Concilio *diſputationem.*

Ego qui ita eſsem animo comparatus, ut con-

vicia,

vicia, & maledicta, a quocumque tandem profecta sint, nihili esse pendenda putarem, quamquam habebam in prommulta, quae plane demonstrarent non conjectura ductum fuisse me, sed certissimis documentis, ut Viros doctos exagitatos a Mansio fuisse scriberem, tamen censui esse pratermittenda, ne quis aut perturbatum conviciis me, aut ullo modo commotum esse arbitraretur. Ac fuisset, mihi crede, puerile, contendere indignum

me fuiſse injuria, detinereque Lectores in ea re, quae ad inſtitutum minime pertineret. In quo meum conſilium nemo poteſt non maxime laudare. Etenim cum vincere, ut cernis, in hoc etiam genere potuiſsem, abjeci ſimul certandi cupiditatem, oſtendique exemplo meo, pugnas ejuſmodi non perſequi modo cuiquam; ſed ne leviter quidem ſuſcipere licere. Itaque orſus continuo ſum expedire eam, quae de rebus Chronologicis nata inter

nos

nos fuerat, controversiam. Atque eam omnem complexus quatuor Epistolis sum, quas si, ut ceteras meas, probatas tibi, acceptasque esse cognovero, judicabo & patronum in hac caussa mihi, & illis vindicem ac defensorem minime defuturum. Vale.

NOS

NOS FR. VINCENTIUS MARIA
FERRETTI

Sacrae Theologiae Professor,

Atque Universi Ord. Praed. humilis Vicarius, Procurator Generalis, & Servus.

HArum serie, nostrique auctoritate officii, quantum in nobis est facultatem concedimus A. R. P. M. F. Thomae Mariae Mamachio Provinciae nostrae Romanae Bibliothecae Casanatensis Praefecto typis edendi *Epistolas de ratione temporum Athanasianorum, deque aliquot Conciliis IV. seculo celebratis*, & ipso latine scriptas, & a duobus Theologis Ordinis Nostri revisas, & approbatas, dnmmodo serventur caetera de jure servanda. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. In quorum fidem &c.

Datum Romae in nostro Minervitano Conventu die 10 Aprilis 1748.

Fr. Vincentius M. Ferretti
Vicarius Generalis Ordinis.

Loco ✱ Sigilli.

Reg. pag. 89.
Fr. Th. Augustinus Ricchinius S. T. M.
Collegii Casanat. Theol., & Pro-Soc.

IMPRI-

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii Apostolici Magistro.

F. M. de Rubeis Archiep. Tarsi Vicesger.

APPROBATIO.

PRaecipiente Reverendissimo Sacri Palatii Apost. Magistro P. Nicolao Aloysio Ridolfo expendi librum, cui titulus: *F. Thomae Mariae Mamachii Chii Sac. Theologiae Magistri Ordinis Praedicatorum Bibliothecae Casanatensis Praefecti ad Johannem Dominicum Mansium De Ratione Temporum Athanasianorum, deque aliquot Synodis IV. Seculo celebratis Epistolae*: Cumque in eo solidam, & minime vulgarem ἐγκυκλοπαιδείαν, miram in expediendis rebus difficillimis facilitatem, atque in iis illustrandis, quae per summam inscitiam errorum tenebris obruta fuerant, μέθοδον accuratissimam perspexerim singulari cum dicendi elegantia, ac lepore conjunctam, neque in eo quicquam contra jus, fasque scriptum; publica luce, ac commendatione dignissimum censeo.

Franciscus Marianus Vatic. Bibliothecae Scriptor Graecus.

APPRO-

APPROBATIO.

Librum, cui Titulus, *De ratione temporum Athanasianorum, deque aliquot Synodis IV. seculo celebratis Epistolae* a Viro Clarissimo F. Thoma Maria Mamachio Ordinis Praedicatorum, Sacrae Theologiae Magistro, ac Bibliothecae Casanatensi Praefecto eleganti stylo conscriptum, atque omnigena Eruditione refertum, quum jussu Reverendissimi Patris Sacri Palatii Apostol. Magistri F. Nicolai Aloysii Ridolfi ejusdem Ordinis diligenter expenderim, consonum plane reperi non modo Catholicae Fidei, sed & Ecclesiasticae Historiae veritati, quam Auctor praestantissimus egregie tuetur, & ab imposturis & novitatibus Scritorum vindicat, doctrinae Veterum Patrum semper adhaerens, atque probatis Ecclesiasticis monumentis. Quamobrem Opus ipsum docte solideque a laudato Mamachio concinnatum dignū censeo ut quantocius publica luce donetur.

Datum Romae in domo Oratorii S. Hieronymi Caritatis die XXIV. Aprilis MDCCXLVIII.

Josephus Catalanus ejusdem Oratorii Presb.

APPROBATIO.

Obsequor Rmo Patri Sac. Pal. Apost. Magistro. Quatuor meae censurae concreditae Epistolae, quibus titulus: *De ratione temporum Athanasianorum, deque aliquot Synodis IV. Seculo celebratis*; publicane luce donari mereantur, sincere pronuncio. In iis (quantum assequi diligenti lectione valui) religiosissimus, & sapientissimus Auctor, novum singulare decus, &

or-

ornamentum inclyti Ord.Præd.nimirum P.*Thomas Maria Mamachius*, Chius, Sac.Theol.Mag. & Bibliothecae Casanat. Praefectus, cum Pugile clari nominis congrediens eumdem probe pulsat, versat insigniter, & in angustissimum adducit: quaestiones (caussas, materiemque concertationes) varias plerumque, ac disjunctas, obscuras saepe, atque difficiles, adeoque nec justae methodo, nec suaviloquentiae pares, eximie disponit, & admiranda perspicuitate, incredibilique lepore, elegantia, & puritate sermonis explicat: sed quod praestabilibus, de singulis, illa potissimùm tot recentiorum Scriptorum dissensionibus nobili, quae est de anno habiti celeberrimi Concilii Sardicensis, aliisque affinibus non levis momenti quid sentiendum, excussa ad severioris Critices praeceptiones Veterum plerorumque auctoritate, solidissime non minus, quam eruditissime demonstat; unde certe amplissima lucis accessio illustribus magni Athanasii gestis, & universae felicioris Ecclesiae seculi Chron-historiae. Eapropter dignissimae sunt, quae typorum opera prodeuntes in publicum, manibus versentur omniũ, praesertim sacrae profanaeque cujusvis Scientiae studiosorum. Id ego censeo de Mamachianis Epistolis, quibus cetero nec me legisse testor Opus orthodoxae Fidei, & sanctioris Ethices institutis conformius, nec eo scriptionum genere limatius, atque perfectius. Romae XXV Junii MDCCXLVIII.

Petrus Morettus Canon. insignis Basilicae S. Mariae Transtyberim.

IMPRIMATUR,

Fr. Nicolaus Ridolfi Sac. Pal. Apost. Mag. Ord. Praed.

EPI-

EPISTOLA I.

ARGUMENTUM.

Respondet litteris Mansii, sibique gloriae esse dicit, quod habeat in sua familia excellentes viros, quos sequi Auctores possit. Itaque promittit se illos imitaturum. Exponit deinceps praecipuae, quae inter se, & Mansium orta est, controversiae rationem. Anonymum qui in caussa fuit, cur Mansius omnem quarti seculi chronologiam perverteret non recte, ait, Maffejanum esse appellatum. Negat porro hunc tam esse veterem, quam Maffejus, & Mansius putaverunt. Theodosium Codicis Veronensis Scriptorem pugnat seculo nono antiquiorem non esse. Addit quid sentiendum sit de aetate Interpretis, qui fragmentum

Maffejanum *tranſtulit in Latinum Sermonem. Redit ad Anonymum. Cenſet hunc* ῥαψῳδὸν *potius, & conſarcinatorem aliquem, quam hiſtoricum fuiſſe. Quod ſi fuit* Hiſtoricus, *tamen eum neque aequalem fuiſſe Athanaſio, neque ſupparem. Ejuſmodi enim qui fuiſſet, non potuiſſe ita, ut is diſcrepat, ab Athanaſio, ceteriſque inſequentium temporum Scriptoribus diſcrepare. Quamobrem ejus errores multos recenſet, refellitque pleraſque Manſii obſervationes. Agit ergo de reditu Athanaſii Alexandriam poſt Gregorii Cappadocis mortem*: De Hypatio & *Catulino, quos Anonymus eodem anno Conſules fuiſſe ſcribit*: De *Euſebii Nicomedienſis interitu, deque exiliis Pauli Epiſcopi Conſtantinopolitani*: De *anno quo ordinatus Macedonius Epiſcopus eſt*: De *Eudoxio Germaniciae, poſt Antiochiae, inde Conſtantinopolis Epiſcopo*: De *Exilio Pauli Conſtantinopolitani in Armeniam*: De *Conſtantio* Imperatore *num an.* 343, *vel* 344. *menſe Majo Mediolani eſſet*: De *Epiſtolis a* Montano *Palatino redditis Athanaſio*: De *Montano rurſum, deque Diogene Notario*: De *minutis quibuſdam erroribus Anonymi*:

De

De Georgio invasore Sedis Alexandrinae: De seditione Alexandrinorum in Georgium, deque hujus restitutione, & caede: De terremotu, quo Urbes Nicomedia, & Nicaea concussae fuerunt: De morte Artemii Ducis AEgypti: De Meletio, Euzojo, & Paulino Episcopis Antiochenis: De Gerontio AEgypti Praefecto, ejusque Edicto, quo Athanasium Alexandriam revocavit: De Praecepto Juliani, quo restituendis idolis & Neocoris, quae ipsis a Christianis erepta essent: De fuga Athanasii sub Juliano: De Theren, *quem locum fuisse, in quo tum se Athanasius abdiderit, scribit Anonymus: De Olympo AEgypti Praefecto: De Juliani morte, deque tempore quo nunciata illa Athanasio fuit: De reditu Athanasii post Juliani necem Alexandriam: De itinere Athanasii Antiochiam, ut ad Jovianum adiret, deque reditu ejusdem in Patriam: De rebus ab Eudoxio Constantinopoli gestis, & num an.* 364 *habita fuerit Synodus Arianorum in ea Urbe: De factis quibusdam Lucii Presbyteri Alexandrini: De tempore, quo Valentinianus, & Valens potiti imperio sunt, deque Valentis contra Orthodoxos edicto:*

De Flaviano AEgypti Praefecto : De Tatiano AEgypti Augustali : De persecutione in Athanasium Valentis tempore : De Athanasii morte . Post ubi de his omnibus disputavit , vim nullam inesse ostendit conjecturae , qua usus Maffejus est , ut Anonymum circa an. 389 *floruisse efficeret .*

THO-

THOMAS MARIA
MAMACHIUS
J. DOMINICO MANSIO
V. C. S. D.

I.

LEGI tuas litteras, quibus me hortare, ut quoniam contra te rursum institui scribere, imiter exempla meorum. Ego vero etsi dictum id abs te esse maledicendi voluntate certo scio, sum tamen ita comparatus, ut id non patiar modo, sed putem etiam esse gloriosum mihi. Nam est summae gloriae, mihi crede, habere multos e nostra familia me in omni facultate excellentes viros, quos auctores sequi & debeam, & vero, si velim, possim. Neque id ego arroganter dico. Quod enim verum, atque testatum est, id si lacessitus, mihi assumo, videor mihi ipsi jure quodam meo vendicare. Itaque geram tibi morem, atque sic tecum agam, ut eorum, quorum me

Gloriae sibi ducit, quod habeat in sua familia excellentes viros, quos sequi auctores possit. Itaque irridenti Mansio respondet, curaturum se ut eorum sit & discipulus & imitator.

me esse cupis, imitatorem, atque discipulum possis agnoscere. Quamobrem liberabo continuo quam dedi fidem, veniamque ad eam, quae nata inter nos est, concertationem. Res autem haec erat.

Exponitur ratio controversiae de Sardicensi Concilio:

II. Statueras tu quidem sequutus Anonymum Maffejanum (1), anno 344, vel 345 ineunte, fuisse habitam Synodum Sardicensem. Inde quasi novi aliquid nactus esses, quamobrem te primis rerum inventoribus annumerari oporteret, perverteras omnem rationem temporum Athanasianorum. Ego contra qui antiqua & pervulgata quae (de illa ipsa Synodo an. 347 Consulibus Rufino, & Eusebio celebrata) sunt, nisi gravissimis argumentis rejici nullo modo posse existimassem, sumseram veteris, omniumque Chronologorum consensu probatae sententiae defensionem. Atque eo sane ad illam tuendam accesseram, quo & levissimis conjecturis impugnatam abs te, & bene esse ab Socrate, atque a Sozomeno constitutam vidissem. Quare quoniam te de gradu inventorum dejeceram; incurri in tuam offensionem. Nam collegisti

(1) Mansf. *Diss. De Epoch. pag.* 1. *& seqq.* & in Apolog. §. x *seqq.*

ſti continuo te, atque ita tecum cogitaſti eſſe omnino adverſario reſpondendum. Parvi referre ſi eſſent aliqui, qui mihi cum adhaeſiſſent, lapſum te fuiſſe affirmarent. Eſſe multos, qui cum reſponſum eſſe intelligant, ſatis ſe habere arbitrentur, quin rectene an ſecus reſponſum ſit, inquirendum putent. Quod ſi grave quidquam a me eſſet prolatum, id quia omnibus exploratum non erat, praetermitti ſilentio poſſe. Nihil id eſſe mali. Viro honeſto, cui quiſquam adimere conetur gloriam, quam ille ſibi arte induſtriaque ſua pepererit, non id modo, quod leve eſt, ſed quidvis tandem, ut ſe tueatur, licere. Itaque obſequutus es ingenio tuo. Praeteriſti tacitus, quae erant in meis animadverſionibus graviora (1), ſicque jam deſpicatos habuiſti Socratem, atque Sozomenum, ut uſus etiam contra me fueris contumelia, teſte moderationis, & humanitatis tuae. Ita ſcilicet putaſti futurum, ut ego a ſcribendi conſilio deterrerer, Sed nae tu vehementer erraſti. Ego enim dum mihi veritas praeſidio ſit, quidvis feram potius, quam eſſe ſilendum

(1) Vide Epiſt. 3 §.v. & alias, quae poſt ſequuntur.

putem. Sed ut ordinè procedat oratio, dicam de *Anonymo Maffejano*, in quo tu locasti sententiae tuae praesidium.

Anonymum non recte esse Maffejanum *a Mansio appellatum.*

III. Atque id illi est nomen beneficio tuo. Nam quod exiguam operis ab eo scripti partem Scipio Maffejus vir unus omnium gravissimus, atque doctissimus edidisset (1) satis id esse nemo ante te judicavit, ut dignus ille haberi posset hoc tanto nomine. Etenim si forte fortuna evenerit, ut integrum opus ab aliquo publicetur, verendum erit, ne qui dictus abs te est, idem aliquando dici desinat Maffejanus. Afferre quidem te exemplum annalium, qui sint a Lambecio editore vocati Lambeciani intelligo; quod etsi non est simile, tamen contulit, ut non solum in novis opinionibus introducendis, sed in novis etiam nominibus imponendis rebus, quantum posses ostenderes. Grave namque tibi erat carere te ea facultate, in qua esset a Platone magna pars sapientiae constituta. Sed missa haec facio. Malo enim de auctoritate Anonymo dicere.

Non esse tam antiquum Anonymum.

IV. Sic autem habeto. Qui veteres in historicis, chronoligisque rebus versati sunt,

(1) *Osservaz. Letterar. T. III. pag. 60. seqq.*

ſunt, tantam ſunt apud majores noſtros gloriam conſequuti, ut ab his, & celebrata eorum nomina fuerint, & tradita memoriae hominum ſempiternae. Quare videmus nos quidem Julium Africanum, Hegeſippum, Euſebium, Sulpicium Severum, Hieronymum, Socratem, Sozomenum, Theodoritum, Oroſium, alioſque multos, quos ne ſim longus praetereo, ita fuiſſe ab antiquis ſcriptoribus laudatos, ut eorum fama, atque celebritas perpetuo duratura eſſe videatur. Age vero quis umquam fuit, qui, non dicam ornarit laude, ſed nominarit Anonymum, quem tu *Maffejanum* vocas? An eſt ejus a Socrate, a Sozomeno, a Theodorito, ab Evagrio, a Theodoro Lectore, a Photio, & recentiore memoria, a Nicephoro, a Suida, a Cedreno, ab aliis denique facta mentio? Quid? eſſe ne credibile putas, virum Orthodoxum, ſi & Synchronus Athanaſio, & accuratus fuiſſet, viciſſetque poſteriores hiſtoricos auctoritate, negligi omnium ſilentio potuiſſe? Longe mihi crede diſcrepans eorum, quos nominavi, Scriptorum ratio fuit, qui ſi non tolerabiles modo, ſed etiam haereticos, maloſque hiſtoricos, ut Sabinum Macedonianum,

quam Manſius arbitratur.

num,

num, ut Philoſtorgium Arianum, ut Novatianum Sozomenum memorarunt, non commiſiſſent profecto, ut graviſſimi, excellentiſque in eo genere hominis memoria intercideret. Itaque ſi Anonymi tui nemo uſquam veterum meminit, indicio eſt aut minus eum diligentem, ut majores noſtri indignum eſſe cenſuerint, quem nominarent, aut multo recentiorem, quam ipſe arbitraris, fuiſſe, ut neque memorari a Scriptoribus quarti, quinti, ſexti, ſeptimique ſeculi, neque ab iis, qui poſt floruerunt, aut memorari, quaſi dignus eſſet, aut comparari cum Socrate, Sozomenoque potuerit.

Non eſſe veriſimile Opus Anonymi incognitum antiquis fuiſſe, quod neque magnum, neque commune eſſet.

Nam quod aliqui fortaſſe dicent, non fuiſſe id opus veteribus cognitum quod neque magnum, neque multis ob raritatem in promptu eſſet, vide quale ſit. Scipio Maffejus ille idem fragmenti hujus editor, & laudator, hoc ipſum magni operis exiguam partem eſſe non negat (1). Neque enim veriſimile eſt eum, qui Athanaſii res praeclare geſtas narrare inſtituiſſet, miſſis Originibus Arianae haereſeos, iiſque omnibus, quae ad Nicaenam,

(1) Conſule Maffejum *obſerv. Letter. T. III. pag.* 84. *ſeqq.*

nam, aliasque Synodos ad Sardicensem usque spectarent, ab anno demum 346 censuisse historiae suae exordium esse sumendum. Dat autem ei, quod editum a Maffejo est, annus 346 initium. Quamobrem jure ab Editore acephalon appellatur. Age vero Acta, & Epistolas quae intextae illi historiae erant (1), ita ne paucis comprehendi potuisse defendes, ut ne mediocre quidem volumen poscerent? Quid? quod Theodosius Diaconus (2), qui Veronensis Codicis Scriptor fuit, testetur omisisse, nescio quae se, quae sibi minus necessaria visa (3) fuissent? Non ergo exiguum id erat opus, ut negligi a veteribus, illisque esse ignotum posset. Sed non est opus, ut haec fusius persequar, quae & nota per se sunt, & abs te fortasse non revocantur in controversiam. Quod

(1) Constat ex eodem *fragmento*. *Nam pag.* 60 in eo legitur hoc modo: *Inter Imperatoris Epistolas haec quoque habetur*. Deinde hujus epistolae ne vestigium quidem comparet. Ex qua re efficitur, interpretem aut Scriptorem Veronensis Codicis monumenta praetermisisse, quae ab auctore essent prolata, si quidem haec lacinia pars est alicujus historiae. Sed de hac re agam paulo post.

(2) Consule Maffejum l. c. pag. 8.

(3) Vide Maff. l. c. pag. 76.

Non esse verisimile rara fuisse ejus operis exemplaria.

Quod ad raritatem exemplarium attinet, ne oratione quidem eget. Etenim rara in Graecia fuisse ea, quorum essent in Italia quaedam latina, persuaderi mihi sin minus demonstratione, at opinione saltem vellem. Sed quam metuo, ne sit difficile. Eusebiani Chronici dabis opinor codices quarto seculo in Graecia fuisse multos. Quamquam nec si id quoque, ut alia pleraque more tuo inficiere, verear ne falsum esse videatur. Sed anno circiter 394 (1) ejusmodi codicum vix unum Romae, in ceteris autem Italiae Urbibus, atque in Africa constat reperiri potuisse omnino nullum. Atque etsi magnis viris Paulino, & Alypio Tagastensi ejus Chronici legendi copia non erat, extorsit tamen utilitas, & fama operis, ut ab his etiam ejus mentio fieret, qui cupidi discendi essent. Cognoscis, credo, quorsum haec spectet oratio. Neque enim petita est longius, ut ex ea non videas quid sequatur. Scilicet hoc volo, non esse credibile, ut veteres, qui vix sibi cognitae historiae meminissent, voluerint Anonymi

(1) Vide Epist. Paulini ad Alypium, quae est XXIV. al. XXXV. Inter Augustinianas n.3 col.35 T. II. Opp. S. Aug. Edit. Paris. an. 1679.

mi opus oblivione conterere, quod res Athanasii praeclare gestas, totamque fere Arianam historiam complecteretur, essetque 4 seculo, & scriptum graece, & latinum factum.

Atque ejus exemplaria, quae olim fortassis plura, nono autem seculo aliqua saltem fuissent, ut corrigi, exscribique potuerint a Theodosio (1), Hieronymi, Gennadii, Cassiodori, hominum in hoc genere gravissimorum curam, diligentiamque fugisse, ut eorum, vel nullum viderint umquam, vel fuisse a quoquam visum acceperint, neque credam ipse, neque esse aliquem arbitrabor, qui censeat credi oportere.

Theodosium Veronensis Codicis ex quo decerptū fragmentum Anonymi est, scriptorem, seculo nono vetustiorem non esse.

V, De Theodosii aetate quod dixi, nolo sic accipias, quasi negem esse illum seculo nono recentiorem. Nam ut sit recentior per me licet, modo ne esse antiquiorem defendas. Multa in hanc rem disputare possem; sed quoniam est de his alienum dicendi tempus, tacita mihi quodam-

(1) Scriptore Codicis Veronensis. Nam in extrema pagina ejus ipsius Codicis leguntur haec verba Maffejo teste: *ibid. pag.8. Humillinus omnium Diaconorum Theodosius indignus Diaconus fecit.*

ammodo relinquenda sunt. Interea moneo te ut mutes consilium. De Maffejo tibi sic, obtestans omnium fidem, promitto atque confirmo fore, ut tibi numquam succenseat. Nihil enim habere se dicit de vetustate Codicis Veronensis, quod aut definitum sit, aut certum (1).

Interpretem Latinum Anonymi non esse admodū veterem.

VI. De Interprete Anonymi quid sentiam (2), dicam distincte, atque aperte, non quod obscura quae sint perspici abs te posse diffidam, novi enim acumen tuum, sed quod & intelligi ab omnibus, & nemini assentari velim. Ego vixisse illum ante VIII. seculum pernego. Sunt autem haec in caussa. Quinto, aut sexto, aut septimo seculo, qui scriptoris alicujus interpres fuisset, neque tam barbarus in scribendo potuisset esse, ut noster

(1) Maffe. l. c. pag. 8 „ Chi ha pratica, „ *inquit*, di così rari testi, ben sa di quanto „ insigne antichità queste particolarità faccian „ fede, benchè non per questo sappia qual se„ colo per l'appunto da esse si dinoti, come „ alcuni erroneamente vantano di conoscere.

(2) Hunc si non coetaneum, at supparem saltem Anonymo esse putat Maffejus. Nam satis esse antiquum scribit pag. 19. *Di tempo antichissimo*, inquit, *è da credere la traduzione*. Ei assentitur Mansius. Dissert. *pag.* 2.

ſter eſt, neque tam ſtudioſus male latinitatis, ut iis vocibus uteretur, quae nondum uſurpari conſueviſſent. Nam ut cetera mittam, quae cum multa ſint, & legi nequeant ſine ſtomacho, & moleſtia, eſt ingenii ſapientiaeque tuae conſiderare, quemadmodum ille verterit in ſermonem latinum quatuor Epiſcoporum ad Meletium, & Petri, quae eſt ad Alexandrinos, Epiſtolas (1). Eas enim ſi Hilarius,

(1) Pag. II. „ Simplici ratione aeſtimantes, quae de te audiebantur, quibuſdam id nos pervenientibus nunciatur aliena a more divino, & regula Eccleſiaſtica, quae a te conantur, immo magis fiunt, quae nec auribus ſuſcipere vellemus, conſiderantes in magnitudine audaciam, & conatus incertos &c. „ Vide ejuſdem Epiſtolae 4 Epiſcoporum ad Meletium reliqua verba, quae extant eadem pag. II. „ Petrus in fide Dei ſtabilitis Dilectis Fratribus in Domino ſalutem. Quoniam cognovi Meletium nihil per utilitatem (cui nec Beatiſſimorum Epiſcoporum, ac Martirum Epiſtola placuit) ſed inſuper ingreſsum noſtram Paroeciam tantum ſibi adſumſiſse, ut etiam ex mea auctoritate presbyteros, & quibus permiſsum erat egentes viſitare, conaretur ſeparare, & judicium ſuae cupiditatis in principatu, quoſdam ſibi ordinaſse in carcere. Modo illud obſervate, ne ei communicetis, do„ nec

rius, Hieronymus, Augustinus, sed quid hos dico? Si Dionysius ille exiguus, si Cassiodorus, si Gregorius Magnus, si Eligius eas legisent, indignas else putasent interprete latine docto, & aequali sibi. Nam quod sequitur, quodnam illud est *Exiliaverunt*, inquit, *eum in Armenia* (1) *consulante Eusebio* . . . *Exiliatos reverti* (2). *Non similem Dealitate* (3). Monstra haec sunt, non latinae voces, quas sexti septimique nonnulla profecto, quarti autem, aut quinti seculi scriptori affingere summa injuria est. Has si tu voces ante octavum seculum usu fuisse tritas ostenderis, vicisti, agesque de me victor triumphum justissimum. Sed quid agas vide. Atque hoc etiam animadverte non magis hisce vocabulis me, quam nexibus verborum, qui ferrei sane sunt, moveri, ut vix dignum fuisse arbitrer, qui octavo seculo viveret. Vellem iis, qui diuturna exercitatione dijudicandae va-

„ nec occuram illi cum sapientibus viris, & „ videam quae sunt, quae cogitavit. „ Haec qui dicat 4, vel 5 seculo esse scripta tam male, tamque barbare contexta, nec aequus aestimator, & Judex styli censendus est.

(1) Pag. 62. (2) Pag. 67. (3) Pag. 74.

variae orationis, ac ſtili aſſequuti ſunt facultatem, ſic eſſet otium, ut ad haec legenda inducere animum aliquando poſſent: una, mihi crede, omnium vox eſſet, eum qui tanta barbarie tenebris involviſset, quae in graeci Hiſtorici libris erant, ne tam veterem quidem eſſe, quam ego ſtatui, ut tibi me eſſe crederes aequiorem.

At ſumus, inquies, Maffei opera conſequuti (1), ut quae ab hoc noſtro, eadem a Tertulliano, & Columella uſurpata fuiſſe vocabula plane conſtet. Non equidem repugno. Sed *ſcrupuloſitatem*, non omnia, quae noſter Interpres adhibet, neque tam ſaepe, neque tam rudi-ter, barbareque conjuncta in antiquorum libris cernere fas eſt. Critici autem viri hoc munus eſt proprium, ut quae novam aliquam vocem continent, ab iis ſecernat, quae ſunt plena vocum, & ſyntaxeon barbararum, atque hinc efficiat omnia ejuſdem aetatis eſſe non poſſe.

VII. Satis multa de Interprete. Redeo ad Anonymum. Ac teneo de illo quid ſcripſeris. Putas enim & Alexandrinum fuiſſe, & ſupparem Athanaſio, quorum *Anonymum neque aequalem, neque ſupparē fuiſſe Athanaſio. Dubium au.*

B

(1) Maffe. l. c. *pag.* 19.

tem esse, num Anonymus historiam Athanasianā scripserit, an potius consarcinator aliquis fuerit, qui quaedam ex historiis minime probatis corraserit, redegeritque in cōpendium.

rum alterum difficile ad ostendendum est, alterum autem omnino falsum. Sed de Alexandrino agam alio loco diligenter, & copiose. Nunc de suppare multo plura, quam hactenus, disseram. Verum hoc praedico permitti hoc tibi a me, non concedi Anonymum, de quo est inter nos ambos contentio, scripsisse rerum ab Athanasio praeclare gestarum historiam. Vocari enim id quoque in dubium debet. Scio te credidisse Maffejo. Ego vero nihil de te quod credideris; quamobrem non debueris credere, pauca dicam. Equidem Scipionem Maffejum virum nobilem imprimis, & eruditum, etsi ob singularem virtutem facio, ut debeo plurimi, sic tamen colo, ut si quod affert, monumentorum ope confirmet, ei assentiar, sin autem minus, veniam primum ab ipso petam, tum cohibeam a rebus incertis assensionem. Liberum enim esse in hoc genere quemqne decet, nulla ejusmodi adstrictum necessitate, ut velit nolit, certa quaedam illi tuenda sententia sit. Igitur quantavis ille auctoritate praestet, utar judicio meo, (nihil autem ille impedit), exque illo inquiram, cur historicum potius, quam

pa-

ῥαψῳδὸν aliquem fuiſſe Anonymum judicet, qui ſibi quaedam ex hiſtoriis, quas ipſe vitiarit, corraſerit, ac redegerit in compendium, quaedam addiderit ex Synodicis, eamque collectionem conflaverit, quae non modo aliqua de Athanaſio, ſed nonnulla etiam de Meletio Licenſi, multa vero quae nondum vulgata ſunt, eorum fortaſſe ſimilia, de quibus eſt a Maffejo dictum(1): *ſegue inezia incondita*, complecteretur? Nec vero ipſe ex quo haec quaeruntur habet explicatam, rationem ſenrentiae ſuae. At multos ejuſmodi ῥαψῳδὺς vel Canonum, vel Hiſtoriarum fuiſſe majorum noſtrorum memoria, quibus parum omnino tribui intelligo, & obſervatum a (2) Scaligero

(1) Maffejus l. c. Codicem Veronenſem ex quo haec eſt expreſſa lacinia deſcribens, poſteaquam *pag.9*. De vita Acephala Athanaſii egit, tum *ſiegue*, inquit, *inezia incondita*: Item *Symbolus S. Synodus Sardici: Abrenuncio Sathanae &c.* Haec ſunt elegantiſſima monumenta, quae Codex ille Veronenſis complectitur.

(2) Scaliger *Theſaur.Temp. parte 2.pag.*58. De ſimili Hiſtoriarum compilatione, quam ipſe edidit, quae expreſſa partim ex Euſebii, partim ex Africani, partim ex aliorum chronicis eſſet;

ro (1), Ruinartio (2), & Basnagio est, & constat ex codicibus manuscriptis, quorum aliqui & in Vaticana, & in Casanatensi (3) Bibliotheca servantur. Conti-

esset; loquens „ Latine, *inquit*, conversa ab „ homine barbaro, inepto, hellenismi, & „ latinitatis imperitissimo: Non parva autem „ pars consarcinata est ex deliriis breviatoris, „ aut interpretis, qui commenta sua in scripta „ aliena insulsit. „ Id ego de hoc consarcinatore Maffejano dixerim, qui imperitissimus cum esset graeci latinique sermonis, ut supra constitit; tum historica quaedam, aut ab iis, a quibus accepisset, aut ab se vitiata, ac deformata, in suam transtulit collectionem, quae res post demonstrabitur plane ad veritatem.

(1) Ruinart. *in Praefat. ad opera S. Greg. Turon. num.* 141. *seq.*

(2) Jacobus Basnagius in observationibus *in* Canisianam Anonymi Collectionem Chronologicam *T.II. Lection. Antiquar. Canis. Edit. Novae pag.* 153. „ Nos, inquit, (*hujus collectionis auctorem*) nullum fuisse putamus, „ ex indigesta mole, quae hic regnat. Fuerunt Monachi amanuensis codices manuscriptos describentes, incidentes vero in collectanea varia, ut fieri solet, nec satis opuscula distinguentes &c. „ Cur haec dici nequeant de collectione Maffejana, profecto non video.

(3) Scipio Maffejus *T.* III. *Observat. Litterar.*

tinent enim canones, epiſtolas, & hiſtorica quaedam, quae etſi recentiora ſunt, tamen ſunt, ut vides, quod attinet ad formam, conſtructionemque collectionis ſimilia.

Diſcrepare ſaepe Anonymum ab Athanaſio ceteriſque antiquis Scri-

VIII. Sed volo eſſe liberalis tecum. Permitto, ut paullo ante dixi, eſſe id opuſculum non conſarcinatori, ſed hiſtorico alicui tribuendum. Eum autem ſup-

 pa-

rar. pag.9. Dum partes omnes Codicis Veronenſis recenſet, priore loco Epiſtolas quaſdam eo contineri ſcribit, quas ibidem refert, tum hiſtoriam, ſeu Chronicon Athanaſianum, poſtremo collectionem canonum, quae cujuſmodi ſit, ne a Maffejo quidem eſt indicatum. Ita quoque manuſcriptus Codex Bibliothecae Caſanatenſis ſeculi, ut conjectura aſſequi potui, *XI. - E. V.* 27. - Primo loco canonum collectionem nondum editam, deinde Chronicon Romanorum Pontificum, poſt recentiore charactere *formulam*, qua Otho Imperator ſuam Johanni XII. P. M. obligavit fidem, quae quidem *formula*, paulo tamen aliter, refertur a Gratiano *cap.* 33. *diſt.* 63. Inde Catalogum Romanorum Pontificum a Petro ad Paſchalem Secundum, poſtremo collectionem aliam canonum recentiorem, in cujus initio referuntur fragmentum Synodi habitae in Dalmatia anno 1076. & Epiſtolae quaedam Pontificum Romanorum, quae nondum vulgatae ſunt.

ptoribus, adeoque Mansi argumentum ex consensione petitũ, ut suadeat eũ vel fuisse Synchronum vel pene aequalem Athanasio, nullius momenti esse

parem fuisse Athanasio quo tandem ostendis modo? Cum Athanasio (1), inquis, de se plura scribente numquam non cohaeret, multaque minuta consectatur, quae nisi in auctorem ei aut supparem, aut aequalem, in alium quemquam cadere omnino non possunt. Haec scilicet duo illa sunt argumenta, quibus Anonymi contendis demonstrari vetustatem posse. At enim utrum horum magis efficiat, quod velles, nescio, credo plus neutrum (2). Sed de hoc alias Hortaris deinde me, ut periculum rei (3) in ceteris rerum Athanasianarum scriptoribus faciam. Fore namque speras, ut eos confitear in Chronologicis turpiter erraſſe. Verum oro te, ut mihi in Maffejano primum id periculi facere liceat. Quae enim ista est confidentia, ut eum praedices nulla in re ab Atha-

(1) Consule Apologiam Mansii in *Append.* num.2. §.15. quo loco, *cum ipso S. Athanasio,* inquit, *de se plura scribente numquam non coheret, & ne in minime quidem discrepet. Anonymi Chronologia cum Chronotaxi ab ipso Athanasio digesta vel ad dieculam convenit.*

(2) Nam sunt, qui & minuta consectati sint, & minus repugnent quam Anonymus Athanasio, qui tamen ei Synchroni non fuerunt.

(3) Mans. *Apolog.* §.IV.

Athanasio discrepare, qui nihil fere accurate, nihil distribute, nihil denique scripserit, quod cum ejus temporis historia componi posse videatur? An omnes, praeter te unum, homines tam esse rudes, atque imperitos Christianae antiquitatis putas, ut eos indignis modis ludificere, jactesque in iis rebus consensionem, in quibus consensionis ne vestigium quidem extet? Ego isti fabulatori quam imposuisti personam detraham. Agesis igitur, atque animum adverte.

Errare Anonymum pugnareque cũ Athanasio, dum scribit SS. Episcopũ rediisse Alexandriã an. 346.

IX. Consulibus Constantio IV. & Constante III. Athanasium rediisse scribit Alexandriam (1). Est is annus 346. De hoc errore scribam ad te copiose, sed tempore (2). Hoc nunc breve dico: Athanasium eo tempore reverti non potuisse. Fac enim verum sit anno 346 februario, aut si mavis Januario mense decessisse direptorem Alexandrinae Sedis (3) Gregorium. Falsum id quidem; nam bien-

B 4

(1) Pag. 60.

(2) Vide Epist. III. §. II. seq.

(3) Mansius in Dissertat. pag. 4. „ Diebus Paschalibus succedentis anni (345) Euphrates Episcopus cum Socio Legatione fungens a Constante venit Anthiochiam. Deciuro

biennio fere post (1) ille periit, sed quoniam probatum est tibi, ferri nunc potest, modo quo genus hoc argumenti serpat, attendas animum. Post Gregorii mortem plus integro anno in Occidente Athanasius constitit. Ad initium igitur anni 347 non adierat ad Constantium agentem Antiochiae, multoque minus venerat Alexandriam. Atque eum solido anno post Gregorii interitum, seu potius posteaquam accitus Alexandriam est a Constantio (2), mansisse in occidente, testis est ipse in iis, quae sunt ad Monachos litteris (3). Nam ubi de Euphratis Colo-

„ cimo inde mense adeoque anni sequentis
„ (346) initio Gregorius occubuit.

(1) Vide Epist.III. §.v. seqq.

(2) Nam Athanasius non ait post x. menses mortuum fuisse Gregorium, ut Mansius hallucinatus est, *vide ejus Dissert. pag.*4., sed post decem menses a Legatione Euphratis, defuncto Gregorio, litteras fuisse scriptas de Athanasii reditu a Constantio, ut ex loco mox *Not.* 3. adducendo plane liquet. Quamquam autem non repugnem x. post menses periisse Gregorium, id tamen nego ex eo Athanasii loco concludi perspicue, solideque posse, nisi quid aliunde adjunctum sit.

(3) Athanas. *Hist. Arian. ad Monach. pag.* 356 *num.*21. *T.*1. *Editionis Montfauconianae*.

O' δὲ

lononienſis, & Vincentii Capuani Legatione, quae diebus Paſchatis anno 345, te auctore perfecta eſt, egit; tum reſtitutos fuiſſe ſuos Clericos narrrat, ſe vero non

Ὁ δὲ Βασιλεὺς Κωνστάντιος ὀλίγον τι κατανυγεὶς, εἰς ἑαυτὸν ἦλθε λογισάμενος τε, ἐξ ὧν ἔδρασαν τῷ Εὐφράτῃ, ὅτι καὶ τὰ κατὰ τῶν ἄλλων ἐπιχειρήματα τοιαῦτά ἐστι, τοὺς μὲν ἐξορισθέντας ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν Ἀρμενίαν πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους εὐθὺς ἀπολυθῆναι κελεύει. γράφει τε εἰς Ἀλεξάνδρειαν φανερῶς, μηκέτι διώκεσθαι τοὺς μετὰ Ἀθανασίου κληρικούς τε καὶ λαούς· Εἶτα μετὰ μῆνας που δέκα τελευτήσαντος Γρηγορίου, μεταπέμπεται καὶ Ἀθανάσιον μετὰ πάσης τιμῆς, οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ τρίτον γράψας αὐτῷ μὲν φιλικὰ, δι' ὧν θαῤῥεῖν, καὶ ἐλθεῖν προέτρεπε· πέμπει τε πρεσβύτερον, καὶ διάκονον ἵν' ἔτι μᾶλλον θαῤῥῶν ἐπανέλθοι. ἐνόμιζε γὰρ διὰ τὸν φόβον τῶν πρότερον γενομένων ὀλιγωρεῖν με περὶ τὴν ἐπάνοδον. γράφει δὲ καὶ τῷ ἀδελφῷ ἑαυτοῦ Κώνσταντι, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐπανελθεῖν με προτρέψηται· διεβεβαιοῦτο γὰρ ἐνιαυτὸν ὅλον ἐκδέχεσθαι τὸν Ἀθανάσιον, καὶ οὐκ ἂν ποτε ἐπιτρέψαι γενέσθαι τινὰ καινοτομίαν, ἢ καὶ κατάστασιν, φιλάττων Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ τὰς ἐκκλησίας. „ Rex autem Conſtantius pauliſper
„ compunctus, ad ſe rediit, reſque in Euphratem
„ geſtas ſecum reputans, ejuſmodi eſſe
„ illorum (*Arianorum*) adverſus caeteros
„ molimina ſuſpicatus; eos qui Alexandria in
„ Armeniam relegati fuerant Presbyteros,
„ Diaconoſque continuo dimitti jubet; ſcribitque
„ aperte Alexandriam, ut ne ultra vexentur

non ante in patriam accerſitum, quam Gregorius deceſſiſſet. Atque ab eo quidem tempore, quo vocatus in patriam eſt a Conſtantio, ad illud quo ſcriptae poſtremae litterae ab eodem Imperatore fuerunt, quo quidem tempore Athanaſius nondum navigare in Orientem voluerat, annum interfuiſſe. Litteris enim Conſtanti fratri ſignificaſſe Conſtantium expectaſſe integro anno (1) Athanaſium fruſtra ſe, quin Gregorii loco quemquam Epiſcopum creari paſſus eſſet. Quamobrem

„ tur Athanaſii Clerici, & populi. Inde poſt „ menſes circiter decem, mortuo Gregorio, „ Athanaſium ſummo cum honore accivit, non „ ſemel, neque bis, ſed ter ipſi quidem (litteras) ſcribens amice, quibus hortabatur, „ ut cum fiducia accederet. Miſit item presbyterum, Diaconumque, ut majore animi „ ſecuritate rediret: Cenſebat enim ob rerum „ ante geſtarum formidinem, aegre me reverſurum. Scripſit etiam fratri ſuo Conſtanti, ut me & ille ad remigrandum hortaretur. Affirmabat enim ſe anno integro Athanaſium expectaſſe, neque conceſſiſſe, ut „ quidpiam novi, aut ordinatio aliqua fieret, „ quod Athanaſio Epiſcopo ſuas Eccleſias ſervare vellet.

(1) Ἐνιαυτὸν ὅλον: *annum integrum*.

rem hortaretur hominem, ut rediret. At annuae illius expectationis initium a datis primis litteris est capiendum. Quemadmodum enim ante expectasset, quem non acciverat Imperator? Confectam rem omnem in pauca. A litteris, quibus primum data Athanasio fuit redeundi facultas, ad postremas, quibus vir sanctus inductus est, ut de reditu cogitaret, annus intercessit. Primae autem litterae datae fuerunt post Gregorii Cappadocis obitum, decimo scilicet mense post, quam functus Ephrates fuit Legatione, hoc est ineunte anno 346. Itaque si postremae (quibus acceptis Athanasius, qui adhuc in Occidente erat, de reditu cogitare coepit) si postremae inquam scriptae post integrum annum fuerunt; fit ita omnino ut initio anni 347 in Occidente constiterit Athanasius, atque ideo anno 346 redire nequiverit Alexandriam. Quare Anonymus ille tuus, qui mense Octobri anni 346 reversum illum in patriam fuisse scribit, & magno in errore versetur, & cum Athanasio pugnet necesse est.

X. Praeterea de eadem re partim Athanasii, partim aliorum, quorum par *Athanasii, aliorũque veterum testi-*

in

monio consta re sanctum virum redire in patriā nequivisse ante annum 347.

in hac caussa auctoritas esse debet, testimonio statuam quid censendum sit. Aliud quid? etiam. Jam illud constat ante Gregorii (1) Cappadocis obitum nullas fuisse ab Imperatore Orientis scriptas litteras de reducendo Athanasio, aut ad hunc ipsum, aut ad Constantem fratrem. Affectus autem extremo supplicio ab Alexandrinis Gregorius est initio trecentesimi quadragesimi sexti anni, ut paulo ante est, tua quidem (2) sententia, constitutum. Atque ut tibi rem gratam faciam, dabo non *ἐνιαυτὸν ὅλον annum integrum* a primis ad postremas litteras intercessisse (volo enim tecum agere, ut ante dixeram, liberaliter); sed statim atque Cappadox ille Ecclesiae Alexandrinae direptor, extinctus est, datas primas, mox secundas, & aliquanto post tertias, redditasque fuisse & Constanti, qui esset in Galliis (3), & Athanasio, qui degeret Aqui-

(1) Vide sup. *pag.* 24. *num.* 2. Hujus Epistolae. Consule etiam Epist. 111. §. v.

(2) Consule *loc. cit.* §.

(3) Narrat enim Athanasius postremas Constantii litteras redditas sibi fuisse, cum Aquilejae versaretur, iterque deinde se in Gallias ad videndum Constantem instituisse. *Apolog. ad Constan-*

Aquilejae exeunte Februario menſe. Breve id quidem intervallum, quam ut diverſis temporibus ex Oriente profecti non ſolum tabellarii tres, ſed etiam presbyter ex urbe Edeſſa (1), atque Diaconus pervenire Aquilejam poſſent. Sed ne hoſti quidem negandum, multo autem minus amico, quod tibi non eſt incommodo. Quare id etiam concedam tibi. Conſtans acceptis a fratre litteris, ſcripſit ad Athanaſium, eumque invitavit, ut ad ſe veniret (2). Decem ſaltem dies interfluxerint neceſſe eſt, ut e Galliis Aquilejam deferre epiſtolas liceret.

ſtantium n. 4. pag. 298. T. 1. Opp. Μετὰ δὲ τὴν σύνοδον ἐν τῇ ναϊσσῷ μοι διάγοντι γράφει, καὶ ἀνελθὼν ἐν ἀκυληΐᾳ λοιπὸν διέτριβον. Ἔνθα με τὰ γράμματα τῆς σῆς θεοσεβείας κατέλαβεν. Κἀκεῖθεν κληθεὶς πάλιν παρὰ τοῦ μακαρίτου, καὶ ἀνελθὼν εἰς τὰς γαλλίας οὕτως ἦλθον παρὰ τὴν σὴν εὐσέβειαν. „ Poſt peractam vero Synodum „ (Sardicenſem) litteras mihi tum Naiſſo degenti miſit, atque hinc profectus Aquilejae „ poſtea commoratus ſum, ubi redditae mihi „ ſunt tuae pietatis litterae. Accitus inde „ rurſum a Beatae memoriae viro, in Gallias iter inſtitui: hincque demum tuam adii „ pietatem.

(1) Athanaſ. *Apol. contra Arian. pag.* 170. *Tom.* 1.

(2) Vide notationem ſuperiorem.

ret. Incidimus igitur in medium fere Martium mensem anni 346. Athanasius accepto nuncio Romam (1) venit, post in Galliam (2) profectus est, inde Hadrianopolim (3), postremoque Antiochiam (4) ubi tunc Constantius versabatur; con-

(1) Apologia contra Arianos *pag.* 171. *T.* I. *Edit. Montfauconi*. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τοιαῦτα γράφει, ἐγὼ δὲ δεξάμενος, ἀνῆλθον εἰς τὴν ῥώμην συντάξασθαι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ. ἐν τῇ ἀκυληίᾳ γὰρ ἤμην ὅτε ταῦτα ἐγράφη. *Imperator quidem haec scripsit. Ego autem his acceptis Romam redii Ecclesiae, & Episcopo vale dicturus. Nam Aquilejae degebam, quo tempore mihi haec scripta sunt.*

(2) Vide quae supra ex Athanasio attuli §. XXVIII. *seq.*

(3) De laicis decem Hadrianopoli Constantii jussu capitis condemnatis Athanasius scribens *in Histor. Arianor. ad Monachos n.* 18. *pagin.* 354. καὶ τούτων, inquit, τὰ μνήματα πρὸ τῆς πόλεώς ἐστιν, ἅπερ παρερχόμενοι καὶ ἡμεῖς ἑωράκαμεν. „ Horum monumenta ante urbem „ sunt, quae & nos illac transeuntes vidimus.

(4) *Apolog. ad Constantium n.* 5. *pag.* 298. *Tom.* I. *Opp.* ter se Constantium adiisse narrat, πρῶτον μὲν ἐν βιμιναχίῳ, δεύτερον δὲ ἐν καισαρείᾳ τῆς καππαδοκίας, καὶ τρίτον ἐν ἀντιοχείᾳ. *Primum Viminacii* (Viminiaci circa an. 338.) *secundo Caesareae Cappadociae* (anno eodem consule Montfauconum in vita Athanas. pagin.

contendit. Tam longum iter ab Episcopo institutum, praesertim ut a (1) Montfaucono gravi inprimis conjectura freto describitur, perfici trium mensium spatio, si hac aegre, ea quidem certe aetate non poterat. Ego vero permittam id intervallum satis fuisse, nam tibi nimium adversari nolo. Itaque id saltem fateare necesse est, circiter IV Idus Junias Antiochiae ab Athanasio salutatum fuisse Imperatorem. Sed a Majo ad extremum fere Augustum mensem Constantinopoli Imperator versatus est, quod & Gothofredus (2) animadvertit, & ex legibus *nonis*

gin. XXXI. T. I. Opp. Athanas. praefixa) *tertio Antiochiae*. Vide Sozomenum *lib.* III. *cap.* XX. *pag.* 125. *Edit. Cantabrig. an.* 1720.

(1) Pag. XLV. n. 5. „ Jam nobis, inquit, „ pene constat, quia Athanasius Hadrianopoli Alexandriam remigrans pertransiit. Aquileja Romam venisse, antequam ad Constantem properaret, inde vero per Germaniam, „ secundo ut putatur, Istri flumine magnam „ itineris partem confecisse. Hadrianopolim „ cum pervenisset decem laicorum tumulos „ conspexit. Inde vero Antiochiam concedens „ Constantium adiit.

(2) In Chronologia Codicis Theodosiani ad an. 346. quo loco pag. XLVI. Tom. I. Edit. an. 1736. Constantius, inquit, his Consulibus egit Constantinopoli.

nonis Majis (1) VII *Kal. Junias* (2), X *Kal. Septembres* (3) in ea Urbe ſcriptis conſtat (4).

Sed hac ego, inquis, tanta liberalitate non egeo. Etenim non eſt neceſſe ut hiſce me anguſtiis teneri patiar. Septembri, aut Octobri menſe Athanaſius potuit Antiochiam ad Imperatorem ire. Nihil enim impediebat. At erat (5), mihi

(1) *Lib.* XI. *Cod. Theod. Tit.* XVI. *de extraordinariis, ſive ſordidis muneribus Lege* VI. *T.* IV. *Edit. Riteni an.* 1736. *pag.* 124. Data dicitur lex *Conſtantinopoli Conſtantio IV. & Conſtante III. Auguſtis Coſs. hoc eſt anno* 346. Vide etiam faſtos *Conſulares Petri Relandi pagin.*357. *Edit. an.*1715.

(2) *Vide notam I. in legem* X. *Tituli* II. *De Epiſcopis lib.*XVI. *Cod. Theodoſiani Edit. Riteni Edit. an.* 1733.*pag.*38.

(3) *Lex.* IV. *Tit.* XXXIX. *de Fide Teſtium Lib.*II. *Codicis Theodoſiani. Tom.*IV. *pag.* 338. data eſt Conſtantinopoli *Conſtantio IV. & Conſtante III. Augg. Coſſ.*

(4) Si enim a Majo ad Auguſtum extremum fere menſem Conſtantinopoli degit Conſtantius, offendi Junio menſe ab Athanaſio Antiochiae non poterat.

(5) At conſtat ex lege VIII. Tit. XXXVI. lib.XI. Codicis Theodoſiani pag. 313. Tom.IV. Conſtantium anno 347. 8. Idus Martias Ancyrae in Galatia fuiſſe; V autem idus Maji fuiſſe

hi crede, quod impediret. Rogas quid illud fuerit? Id ego tibi libens sic exponam ut memorem me esse cognoscas & tuorum erga me meritorum, & illius, quam esse tam magnam nolles, liberalitatis meae. Nisi enim concessero eodem, quo lata lex IV. *de fide testium* est, die Imperatorem Constantinopoli movisse, ut Antiochiam proficisceretur, ne medio quidem fortasse Octobri mense pervenisse illum, quo iter direxerat, consequere. Igitur, ut tibi obsequar, assentior 23. mensis Augusti die quo lata lex est, iter Antiochenum fuisse a Constantio institutum. Vereor ne id esse incredibile videatur, ut ne die quidem post Constantinopoli manserit. Sed quid alii dicturi sint parvi mea intererit, modo tibi rem gratam faciam. Regia autem

isse Hierapoli in Syria *ex leg.* I. *Tit.* IV. *de Bonis militum L.* V. *Cod. Theod. T.* I. *pag.* 480. Si igitur Constantius mense Martio an. 347. Ancyrae versabatur, mense autem Majo Hierapoli, indicio est, eum egressum hoc eodem an. 347. Constantinopoli fuisse, direxisseque iter in Syriam. Quamobrem non Septembri modo atque Octobri, sed ne reliquo quidem anno 346. ad vernum usque tempus an. 347. convenire Athanasius Imperatorem potuit Antiochiae.

via (1) profectum fuisse negari non potest. Nulla enim ratio est cur negetur. At ea longa erat. Synchronus Constantino *Itinerarii Hierosolymitani* scriptor ambulare eos consuesse, qui Constantinopoli Antiochiam venissent, millia (2) pas-

(1) Regiam viam appello eam, in qua mutationes, mansionesque essent, quamque Imperatores, missis diverticulis, cum iter agerent, conficere solerent. Atqui ea, quae in itinerario Hierosolymitano describitur, erat ejusmodi. Itaque Ammianus Marcellinus iter Antiochenum Juliani Imperatoris commemorans, scribit hoc modo *lib.* XXII. *cap.* IX. *pagin.* 319. „ reliquit Constantinopolim ... transgressus fretum, prætercursa Chalcedona, & „ Libyssa ... inde Nicomediam venit. Dextrorsus itinere declinato, Pesinunta convertit.. Ancyram redit ... Itineribus emensis „ cum ad Pylas venisset, qui locus Cappadocas discernit, & Cilicas, osculo susceptum „ rectorem ... Tarsum secum induxit. At hinc „ videre properans Antiochiam &c. „ Idipsum colligi ex duabus legibus potest, quas indicavi notatione superiore.

(2) Itinerarium Antonini *pag.* 319. *Edit. Wesselingii an.* 1730. *A Constantinopoli usque Antiochiam m. p.* 716. At haec e Vaticano abesse Wesselingius scribit. Ceterum *Constantinopoli Nicomediam* numerat *m. p.* 83. Nicomedia Ancyram *m. p.* 286. Ancyra Antiochiam

m. p.

paſſuum plus quam ſeptingenta ſcribit. Atque in illa ipſa via manſiones erant quadraginta (1). Erat autem, ut noſti, *manſio* iter diei (2). Imperatores quo-

C 2 que

m. p. 360. ſumma eſt *m: p.* 729. *Itiner. Hieroſolymit. p.* 570. *ſeqq.* Byzantio Nicomediam numerat *m. p.* 61.

Conſtantinopoli		
Mutatio Naſſete	*m. p.*	7
Manſio Pandicia	*m.*	7
Mutatio Pontamus	*m.*	13
Manſio Libiſſa	*m.*	9
Mutatio Brunga	*m.*	12
Civitas Nicomedia	*m.*	13
		61

pag. 575	*A Nicomedia Ancyram*	*m.* 258
pag. 579	*Ab Ancyra Tharſon*	*m.* 343
pag. 581	*A Tharſo Cilic. Antiochiam*	*m.* 141
		803

(1) Itinerar. Hierolymit.

pag. 572	*A Conſtantinopoli Nicom.*	*manſ.* 3
pag. 575	*A Nicomedia Ancyram Galatiae uſque*	*manſ.* 12
pag. 580	*Ab Ancyra Galatiae Tharſon uſque*	*manſ.* 18
pag. 581	*A Tharſo Ciliciae Antiochiam*	*manſ.* 7
		40

(2) Recte Cangius in Gloſſario Mediæ, & inf.

que manebant in iis locis, cum praesertim milites haberent secum confecto diei itinere (1). Quamobrem erant in mansionibus palatia, in quae possent Imperatores divertere (2). Neque cur magnis itineribus Antiochiam Constantius pro-

inf. Latinit. *Mansio*, inquit, *latinis scriptori-* „ *bus proprie dicitur locus, ubi confecto iti-* „ *nere per noctem quiescebant: unde ut plu-* „ *rimum pro diei unius itinere sumitur*. Consule Gothofredum *in lege* IV. *Tit.* VII. *de Offic. rect. Provinc. L.* I. *Cod. Theod. T.* I. *pag.* 51. *& in leg.* IX. *Tit.* I. *de Annona & Tributis. Lib.* XI. *Cod. Theod, T.* IV. *pag.* 18.

(1) Lampridius in *Vita Alexandri Severi cap.* 45. „ Itinerum dies publice, inquit, pro- „ ponebantur, ita ut edictum penderet ante „ menses duos, in quo scriptum esset; illa „ die, illa hora ab urbe sum exiturus, & si „ Dii voluerint in prima mansione mansurus. „ Deinde per ordinem mansiones, deinde stativae &c. „ Quam in rem multa egregie disputantur a Philippo a Turre Episcopo Adriensi in Posthumo contra Vignolium opere, ut Salmasium, aliosque, quos ille citat, praeteream,

(2) Gothofredus *in legem* IX. *Tit.* I. *de Annona & Tributis Lib.* VI. *T.* IV. *pag.* 18. „ In mansionibus, inquit, palatia quoque „ principum fuere. *Leg.* I. *sup. ne quis in Pala-*

properaret, caussa ulla erat. Ac si ulla fuit, indicanda abs te est. Sed cave ne implicere. Quamobrem consumsit in eo itinere quadraginta dies. Quodsi vis minus, feram ut triginta fuerint. At in magna quaque, atque illustri urbe, qua iter erat Antiochiam, ut Nicomediae, ut Ancyræ, ut Tharsi ne triduum quidem, aut saltem biduum constitisse Imperatorem (1) nemo unquam sibi persuadebit. Atenim ut ajebam, satis sunto triginta dies. Numera nunc jam a x. Kal. Septembres dies 30. Incides profecto in 21. diem Septembris mensis. Pervenerit ergo Constantius Antiochiam IX. Kal. Octobres, eumque statim ad salutandum accesserit Athanasius sedentem adhuc, si placet, in rheda. Sed tamen diebus aliquot necesse est manserit Atha-

Palatiis Mans. Est lex Arcadii, & Honorii „ Nulli manendi intra palatia nostra in quali„ bet civitate, vel *mansione* facultas pateat. *T.* 11. *Cod. Theod. pag.* 363.

(1) Julianus quoque Nicomediae aliquot diebus mansit, ut colligi ex Ammiano *l.* 22. *cap.* 9. *pag.* 320. potest, ut & Ancyrae *pagin.* 320.

thanasius Antiochiae, ut & quae de sua dignitate erant, & litteras ad Praefectos (1), ad Episcopos (2), ad populum Alexandrinum (3), &c. (4) Imperatoris nomine scribi impetraret. Fac fuerint dies quinque. Non hercle id offero, quasi concedam, nam est incredibile; sed ut tibi quemadmodum saepe dixi, quoad ejus potest fieri, satisfaciam. Non ergo ante 26. Septembris Athanasius discessit Antiochia. Atque aberat ea urbs Hierosolymis mansionibus XVIII. Quare 14. Octobris Hierosolymam ingressum fuisse Athanasium per me licet: quamquam diebus tam paucis Syriam peragrasse (5) hominem, tandemque Hieroso-

(1) Consule Athanas. Apol. contra Arianos pag. 173. Tom. I.

(2) Athanas. ibid. pag. 173.

(3) Athanas. ibid.

(4) Athanas. ibid. pag. 174. τῷ δὲ αὐτῷ, τύπῳ ἐν τοῖς ἐν Αὐγουσταμνίκῃ ἐν Θηβαΐδι ἐν λιβύαις ἡγεμόσιν. *Sub eadem autem forma Augustamnicae Thebaidis, & Lybiarum praefectis.* Alia præterea acta Antiochiae, quo tempore ibidem Athanasius versabatur, fuerunt, quae referuntur a Socrate *lib.* II. *cap.* XXIII. & a Theodorito *lib.* II. *cap.* XII.

(5) προπεμφθεὶς οὕτως ἐν διερχόμενος τὴν Συρί-

rosolyma petiisse, difficile, ne *ἀδύνατον* dicam, esse videatur. Eo ubi pervenit Concilium ab Episcopis Palaestinae habitum est, in quo de caussa Athanasii ageretur (1). Quid? productumne illud

C 4 fuisse

Συρίαν συνέτυχον τοῖς κατὰ τὴν παλαιστίνην ἐπισκόποις, καὶ σύνοδον ποιήσαντες ἐν Ἱερουσαλὴμ, γνησίως ἡμᾶς ἀπεδέξαντο, καὶ αὐτοὶ μετ' εἰρήνης προέπεμψαν, καὶ ἔγραψαν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἐπισκόπους. „ Sic igitur dimissus, dum „ Syriam peragrarem, Episcopos Palaestinae „ offendi, & Synodum facientes in Jerusalem, „ nos perhumaniter exceperunt, & cum pa„ ce dimiserunt, & scripserunt ad Ecclesiam, „ & Episcopos. *Athan. Apolog. contra Arianos n.* 57. *pag.* 175.

(1) Confer quae attuli ex Athanas. not. superiore. His accedunt, quae Socrates narrat l. 2. c. 24. „ Athanasius arrepto per Syriam „ itinere in Palaestinam pervenit: ingressus„ que Hierosolymam Maximo ejus civitatis „ Episcopo cuncta, quae in Sardicensi Con„ cilio gesta fuerant exponit, & qualiter Im„ perator Constantius Decretis Synodi con„ sensisset, deditque operam, ut Episcoporum „ illius Provinciae Synodus congregaretur. „ Maximus vero nihil cunctatus quosdam ex „ Episcopis Syriae, ac Palaestinae accersit, ce„ lebratoque ex more Concilio, ipse quoque „ communionem, & pristinam dignitatem „ Athanasio restituit. „ Videat Lector, num

haec

fuisse negabis ad octo dies? Ego si ad decem dicerem, haberem qui brevius intervallum defenderent satis esse non potuisse. Atqui a 14. Octobris dies octo si numerentur, incidemus in 22. diem Octobris mensis. Itaque 22. Octobris Hierosolymis Athanasius versabatur. Non ergo 21. Octobris venire potuit Alexandriam. Quamobrem in die mensis annóque designando Anonymo illi tuo non cum monumentis ejus aetatis modo, sed ne cum Athanasio quidem convenit. Vidit haec fortasse Maffejus: Nam Athanasii reditum confessus est cum IV. Constantii, & III. Constantis Consulatu Componi difficulter posse (1). Sed de hoc errore scribam multis verbis ad te opportune. Interea id volo animadvertas, quod jactum abs te est Sardicensis Epochae, fundamentum, nullo modo posse consistere (2).

XI.

haec 10. dierum intervallo expediri potuerint. Consule Sozomenum *lib.* III. *cap.* XXI. *pag.* 354.

(1) Maffe. To.III. Observ.Litterar.pag.90. „ Difficile è l'accordare, che l'ingresso di Atanasio fosse Costanzo IV. e Costante III. Coss.

(2) Mansius cum in Differt., tum in *Apolog.*

XI. Cognosce nunc quid Anonymus de Hypatio, & Catullino mentitus sit. Simul enim una Consules fuisse scripsit (1). Quid? esse ne quemquam tam ignarum historiae arbitraris, quem fugiat anno 349 Catullinum, Hypatium vero decennio post fuisse Consulem (2). Teneo quid Maffejus respondeat. Videri consulatum Catullini non esse a Librario locatum recte (3). Audio id scilicet, sed nescio quorsum evadat. Nam si eo spectet, ut excuset Anonymum, jam erit ratio excusandi fabulatores omnes in prom-

Falli Anonymum, qui Hypatium, & Catullinum Consules una processisse scribit.

log. §, xi. *seqq.* Ex hoc Anonymi loco, quo statuitur Athanasium Alexandriam rediisse an. 346 colligit anno 344 fuisse celebratum Concilium Sardicense.

(1) *Tom. III. Observat. Litterar. pag.* 90. „ Anche il Consolato di Catullino par qui fuor „ di sito, *& pag.*91. A Catullino dà per com- „ pagno Idazio (Ipazio) quando fu Limenio; „ ma è nel principio, dove altri errori sono. „ Praeclarum initium Historiae narrat. Apud Maffejum l. c. pag.61. *Secundum autem reversionis ejus Coss. Hypatio, & Catullino.*

(2) Constat id ex fastis omnibus, & Mansius, ultro fatetur in Differt.

(3) Anche il consolato di Catullino par qui fuor di sito. *ibid. pag.*91.

promptu. Ne igitur auctorem Chronici Paschalis, neque Cedrenum, neque alium quemquam insectere, quod erraverint in Chronologicis. Ego enim non ab illis dicam, sed a librariis notas temporum non esse locatas recte, eritque res omnis, ut ajunt, in vado. Ludis? inquies. Immo vero ludimur, mihi crede. Non enim putandum est serio haec esse scripta ab homine, & magni ingenii, & perito Historiarum.

Conjecturas Mansii de errore Interpretis, vel librarii in conjungendis Hypatio, & Catullino Coss. cōsistere nullo modo posse.

Tu quod ei assensus non es, fecisti probe. Sed audio de conjectura tua, quae nollem. Perfertur enim ad me multorum sermone, confugisse te ad linguae graecae praesidium, quod verentur, ne sit inimicum tibi. Pugnare (1) namque

(1) Mansius *Dissertat. de Epochis pag.* 17.
„ Gesta haec asserit auctor, inquit, Coss. Hy-
„ patio, & Catullino. Multa hic sunt obscura,
„ & si vulgo eruditos audias, fabulosa sunt
„ multa. Sed bona verba quaeso. Primo igi-
„ tur negocium facessit par illud Consulum.
„ Nuspiam enim in fastis conjuncti apparent.
„ Mendum huc irrepsisse fateor, sed non diffi-
„ cile corrigendum. Lucubrationem hanc grae-
„ ce primo scriptam fuisse ab Anonymo quo-
„ dam Alexandrino superius animadvertimus.
„ Anonymus alius Graeci sermonis non equi-
„ dem

que te fucum factum esse interpreti, qui quod legisset in graeco ὑπ' ἄκȣ Καπυλίνȣ, verterit Hypatio, & Catullino Coss. addideritque de suo particulam &, cum esset *Consule Aco Catullino* vertendum. Verum τὸ ὑπ' cum apostrophe non *Consulem*, sed praepositionem *sub* indicat. Lineolam forsitan ' in ' commutavit Typographus, ut ὑπ' pro ὑπ', quod τȣ̃ ὑπάτȣ *Consulis* nota est, poneret. Sed quid? malum! ego typograhum nomino injussu tuo? Verumtamen ubinam tu *Catullinum* vocari *Acum* vidisti? Ego illum *Aconem* vel *Aconium* fuisse dictum saepe legi, *Acum* numquam (1). Quemad-

,, dem peritissimus Latine vertit. Hinc bono ,, illi interpreti fucus factus est. Legebat in ,, Graeco ὑπ' ἄκȣ Καπύλινȣ, priora illa verba, ,, quae latine vertere debuisset Cos. Aco simul ,, conjungens vertit Hypatio, quod nomen ,, unius ex Consulibus censuit tum addens de ,, suo conjunctionem ,, & subjecit ,, *Catullino*, atque ita ex uno consule vero par fi- ,, ctitium consulum exhibuit. ,, Haec Mansius peritissimus sermonis Graeci.

(1) Marmora Felsina. pag. 278. quae inscriptio & a Rolando in fastis, & a Georgio in Annal. Baron. Edit. Lucens. T.IV. pag. 471. relata est.

FA-

admodum ergo interpres τὸ ὑπ', & τὸ ἀκόνος vel ἀκονίȣ conjungere potuit, exque iis conflare Hypatii nomen? Scripſiſset *Hypacone* aut *Hypaconio*, & *Catullino*, non *Hypatio*, & *Catullino Coſs.* ſi tam ineptus, ut ipſe arbitrare, fuiſset. Age vero ſi τὸ ὑπ' notam ſcilicet conſulis, & τὸ ἄκȣ interpres conjunxit, conflavitque nomen *Hypatii*, quam vocem habuit reliquam, quae Conſules ſignificaret, ut ſcribere poſset *Hypatio*, & *Catullino Coſs.*? Deinde quos tu faſtos conſulares aut Latinos (1), aut Graecos legiſti,

FABIAE · ACONIAE · PAVLLINAE
C · F · FILIAE · ACONIS · CATVLLINI
V · C · EX · PRAEF · ET · CONSVLIS &c.
Marmor Aſturicenſe apud Gruterum pag. 163. novae Editionis.
ACO · CATVLLINVS · VIR · CONSVLARIS ·
In ea Inſcriptione, quae refertur a Grutero pag. 309. Aconius vocatur Catullinus.

(1) Boldettus lib. 1. cap. XIX. num. 13. refert inſcrip. in qua eſt hoc modo: *Limenio & Catullino*. *Caſſiodorus*, *Limenius*, inquit, & *Catullinus*. Chronicon Alexandrinum, ſeu Paſchale, Λιμενίȣ, καὶ Κατȣλίνȣ. *Faſti Flor. Min.* Λιμηνίȣ, καὶ Κατυλίνȣ. *Faſt. Flor. Maj.* Λημενίȣ, καὶ Κατȣλίνȣ. Anonym. *de Praef. Vrbi ex edit. AEgidii Bucher. Tom. XI. Antiq. Roman. Gronov.*

ſti, in quibus ſit omiſso Collega unius *Catullini*, adjuncto *Aconis* nomine, facta mentio? Si autem nullos vidiſti, quid eſt, quod τὸ ὑπ' ἄκȣ Κατȣλίνȣ lectum in graeco Anonymi exemplari fuiſse ab Interprete ſuſpicere? Praeterea ſunt, qui peccaſse etiam te contra leges de accentibus dictitent, ac pro Κατȣλίνȣ ſcripſiſse Κατȣ́λινȣ, quod peccatum etſi eſt leviſſimum, eſt tamen detrimento tibi, quod vehementer timendum ſit, ne de te naſcens opinio duplicetur. Quamobrem obſecro te, mi Manſi, iſto ut graecae relicto, conferas te ad praeſidium Etruſcae linguae, in quo poſſis tutius vivere.

Errare Anonymum, qui an. 349 vivum fuiſſe Euſebiũ Nicomedienſem putat.

XII. Sed progrediar longius. Euſebium Nicomedienſem quis neget periiſse ante Sardicenſe Concilium? Mitto Socratis ac Sozomeni teſtimonia (1), quod vi-

nov. pag.389. Edit. Batav. Limenio, & *Catullino*. Eodemque modo habet *fragment. Faſtor. ab ipſo Bucherio editum*. ibid. *p.394.* & *Auctor Paſchalis laterculi ibid. pag.395. & pag. 398.* ut mittam faſtos Idacii, Proſperi Chronicon, & ea monumenta, quae in calce Chronici Paſchalis edita a Cangio ſunt; in quibus conſtanter Limenii, & Catulini ſit junctim mentio.

(1) Conſule *Socratem lib.* II. *cap.* XII. & XIII.

videam efse in eos te duriorem. At est perspicua Athanasii Magni de re eadem sententia (1). Jam vero Anonymus Maffejanus anno 349 Catullino Consule Eusebium non superstitem fuisse modo, sed venisse etiam in Theodori, Narcissi, & Georgii scelerum societatem scribit (2), per-

XIII. & Sozomenum *lib.* III. *cap.* VII. ez Socratis testimonio colligit Pagius periisse Eusebium an. 342. *pag.* 399. *T.* IV. *Edit. Lucensis*. Eademque est Valesii in Calce operum Sozom. *pag.*243. *Edit. Cantabrigiensis*, Lequienii, Cavei, uno verbo omnium eruditorum sententia.

(1) Athanasius Apologia contra *Arianos pag.*154. *T.*1. *Opp. Edit. Montfaucon.* relatis iis, quae Romae essent ab Julio gesta, priusquam de rebus in Sardicensi Concilio actis diceret: Ο' μὲν ὖν Εὐσέβιος, inquit, ἐν τῷ μεταξὺ τετελεύτηκε. *Interea Eusebius mortuus est*.

(2) Anonymus Maffejanus *pag.*6. *Tom.*III. *Observat. Litterar. Coss.* Hypatio, & Catu„ lino, Theodorus, Narcissus, Georgius cum „ ceteris venerunt Constantinopolim, volentes „ suadere Paulo communicare sibi: qui nec „ verbo eos suscepit, etiam eorum salutatio„ nem anathematizavit. Adsumentes itaque „ secum Eusebium Nicomediensem insidiati „ sunt Beatissimo Paulo, & interponentes ca„ lumniam illi de Constante, & Magnentio, „ expulerunt Constantinopoli, quo possent lo„ cum

perque calumniam petiisse, ut Paulus de sede Constantinopolitana deturbaretur. Quaenam autem ea fuit calumnia? De Constante, inquit, & Magnentio. Nempe de Constantis caede. Quid? si artibus Eusebii, & sociorum Macedonium loco Pauli

„ cum habere, & Arianam haeresim seminare.
„ Populus autem Constantinopolitanus deside-
„ rabat Beatissimum Paulum, perseveravit se-
„ ditionibus, ne duceretur ex Urbe, amantes
„ sanam doctrinam ejus. Imperator sane ira-
„ tus Comitem Hermogenem transmisit, ut
„ eum ejiciat: quo audito populus per mediam
„ civitatem extraxit Hermogenem, ex qua re
„ occasione nancta adversus Episcopum exilia-
„ verunt eum in Armenia. Volens Eudoxium
„ haereseos Arianae socium, & participem
„ Theodorus cum ceteris throno civitatis im-
„ ponere ordinatum Germanicae; populo ve-
„ ro moto ad seditionem, & non permittente
„ quemquam sedere in throno B. Pauli, adsu-
„ mentes Macedonium Pauli Presbyterum,
„ ordinaverunt Episcopum Constantinopolita-
„ nae Civitatis, quem omnis conventus dam-
„ navit, quoniam adversus suum Patrem im-
„ positionem manus haereticorum impie susce-
„ pit. Macedonius autem postquam communi-
„ cavit illis, & subscripsit, occasiones ingesse-
„ runt nullius momenti, & amoventes de Ec-
„ clesia constituunt Eudoxium supradictum
„ Antiochensem.

Paucis verbis Anonymű multa peccare.

Pauli creatum dicat Episcopum Constantinopolitanum? Quam multa paucis verbis peccata! Anno 349 Eusebium, qui anno 242 (1) decesserat, egisse de Constantis caede (2) anno 350 a Magnentio facta, dedisseque operam ut Macedonius in eam sedem invaderet, quam idem ille Eusebius, & expetisset, & ubi obtinuit, occupasset ad extremum usque suae vitae diem (3)! Mirificam Anonymi Maffejani vir-

(1) Vel 341, Nam variae sunt de hac re Chronologorum sententiae. Consule Tillemonium *Vita S. Pauli pag.* 255. *Tom.* VII. *N. E. Edit. Ven.*

(2) Vide Socratem *lib.* II.*cap.*XXV, & XXVI. Hist. & fastos Idacii in quibus haec habentur. „ Sergio, & Nigriniano Coss. His Coss. Con„ stans occisus est in Gallia a Magnentio. „ Atque in re nota non est,cur me diu versari oporteat, Quemadmodum autem fieri potuerit, ut anno 349 Eusebius dicam de Caede Constantis Paulo scriberet, nescio, cum ejus caedis exeunte hyeme anni 350 factum fuisse constet ex Juliano *Orat.*I. *pag.*26. Constantium certiorem. Consule Baron, an. 350. & Pagium ibid. & Ezechielem Spanhemium in Notis ad l. c. Juliani, & Gothofredum in Chronol. legum. T. I. Cod. Theodos. ad an. 350. Cangium *in Notis ad Chronicon Paschale pag.* 559. *Edit. Paris.*

(3) Vide Athanasium *Apolog. contra Arianos*

virtutem, quae mortuis tam magnam potestatem daret; ut in vivos, quos odissent, quasi in reos scelerum, quae nondum essent perpetrata saevire, & benefici esse in amicos possent. Et est ille tamen nugator eodem apud te, atque Athanasius pondere!

Quidni? inquis. An vidisse te quidquam falsi in Anonymi opere arbitraris, *Lapsus Anonymi in iis, quae spectat*

nos num.6. pag.129. Tom.1. Opp. ἰδὲ γὰρ κἀκεῖθεν ἀποςὰς ἀλλοτρίαν πάλιν κατέχει; „ Ecce enim „ & illinc si (*e Nicomediensi*) discedens alie„ nam (*scilicet Constantinopolitanam*) rursum „ occupat. „ & in Hist. Arianorum ad Monachos *pag.*348. T. eodem, καὶ ὅμως ἐπειδὴ Εὐσέβιος ἐπ᾽ ὀφθαλμίᾳ θέλων ἁρπάσαι τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς πόλεως. κ. τ. λ. Quae verba Montfauconus vertit hoc modo „ Attamen cum Euse„ bium illius Urbis Episcopatus invadendi cu„ pido incessisset &c. Consule Socratem lib.2. cap.XII. Sozomen. l.III. cap.VII qui diserte narrant post Eusebii mortem ab Arianis fuisse creatum Macedonium Episcopum Constantinopolitanum. Cum ergo Athanasius aliique narrent Eusebium occupasse Constantinopolitanam sedem, unaque omnium vox sit, hanc nunquam ab eo relictam fuisse, lapsus fuerit Anonymus necesse est, qui Macedonium, opera quoque Eusebii, invasisse in Sedem Constantinopolitanam scribit. Videat nunc Mansius qua fronte affirmare potuerit Anonymum ne in ulla quidem re minima ab Athanasio discrepare.

ad Exilia Pauli Constantinopolitani Episcopi.

cujus ego nihil simile viderim (1)? Equidem cognovi errorem esse, quod ille narrat anno 349 pulsum fuisse in exilium Hermogenis causa Paulum. Nam ea res ante annos fere octo contigerat. Quid tum autem? Lapsus memoria est. Bis e sua Ecclesia Paulum fuisse ejectum constat.

(1) Mansius Differt. *pag.* 18. „ Catullinus, „ *inquit*, an. 389 dignitatem illam obtinuit, „ ex quo non inanis conjectura deducitur Pau„ li depositionem postremam, & exilium cum „ anno illo conjungi. Reclamant tamen viri do„ cti, rati Pauli per Hermogenem expulsio„ nem multo ante haec tempora citius accidisse, „ anno scilicet 341 cui a Hieronymo in Chro„ nico illigatur. Fateor ultro memoria hic la„ psum scriptorem nostrum duplicem Pauli ex„ pulsionem alteram ab altera annorum *quorun„ dam divortio sejunctam simul compingere* „ (nota elegantias Mansianas) quod vel ac„ curatissimis scriptoribus interdum obrepit. „ Depulsio illa ob Hermogenis necem Coss. „ Constantio III. & Constante II. (Consule „ Socratem lib.2. cap.XIII.) anno nempe 342 „ cum S. Hieronymo in Chronico, & Socrate „ lib.2. cap.13. consignanda est. Deportatio„ nem vero S. Pauli in exilium Caucasum, „ quod Armeniae II. pagum esse tradit Theo„ doretus H. E. l.2.c.5. Catulino Cos. an.349. „ moliri etiam coeperunt, sequenti vero anno „ teste Socrate l.2. c.26. perfecerunt.

ſtat. Exilia duo *ſimul compegit* Anonymus. Erravit, ſat ſcio. At errarunt interdum eodem in genere alii Hiſtorici, item boni, quin aliquid de illorum auctoritate dereptum ſit. Amabo te mi Manſi, conſideraſti ne, an es caſu ſortitus quid loquerere? Ego enim perſadere mihi nullo modo poſsum, excidiſse id umquam conſideranti, ut ei qui ex uno Conſule duos (1), exque quatuor (2), vel quinque (3) exiliis (nam lapſus es quo loco

D 2 bis

(1) Ita enim Manſius cenſet ab Interprete Anonymi e ſolo Catulino duos Conſules *Hypatium*, & *Catulinum* fuiſſe creatos. Vide *not.* 1. in §. XI. *Hujus Epiſt. pag.* 42.

(2) Quater enim pulſus e ſua Sede Paulus fuit. I. quidem extremis Conſtantini temporibus. II. anno circiter 340 juſsu Conſtantii, tumque jam Epiſcopatu potitus Euſebius Nicomedienſis fuit. III. anno 342, quo tempore Macedonius creatus ab Arianis Conſtantinopolitanus Antiſtes eſt. IV. circa an. 350. poſt Conſtantis mortem. Conſulitor Tillemontius *in Vita S. Pauli T.* VII. *H. E. pag.* 252. *ſeqq. Edit. Venetae. & pag.* 697. *ſeqq.*

(3) Quod nos quartum diximus, idem e Scriptoribus aliquot antiquis colligitur quintum Pauli exilium dici oportere. Nam poſt tertium exilium reſtitutum fuiſse narrant Julii Romani Pontificis litteris, deinde ante Synodum Sardi-

bis Paulum ſcripſiſti factum exulem) quae diverſis temporibus conſignanda erant, unum fecerit, praeſcriberet auſcultari in Chronologicis oportere. Quodſi lapſos ſimili errore quandoque fuiſſe Hiſtoricos graves alioquin ac diligentes conſtat, tamen & eveniſſe id raro, & ſi id ſaepius, hi quidem certe (cum ſit eorum ſatis & aetas, & auctoritas explorata) video quam tandem mereantur fidem. De Anonymi autem aetate, dignitate, auctoritate, nihil habeo certi, quod dicam. Atque is, ut perſpicio, non raro ut alii, ſed ſaepe, ſed turpiter, ſed paucis verbis multa peccat.

Deceptum fuiſſe Anonymum, ut qui ſcripſerit Macedoniū anno 349 fuiſſe Epiſcopum ordinatum.

XIII. Neque hic illum putato feciſſe errandi finem. Nam quod adjungit de Macedonio anno 349 Epiſcopo ordinato, deque Theodori, Narciſſi, & Georgii artibus, qui id eniterentur, ut Eudoxius Ger-

dicenſem ejectum Conſtantinopoli, rurſumque Conſtantis Imperatoris opera poſt idem Concilium in patriam revocatum, poſtremo anno circiter 350 coactum, item ut Conſtantinopoli cederet. Conſule Tillemontium *not.* 2. & 3. loco mox indicato. *pag.* 697. *ſeq.* Michaelem Lequienium T. 1. *Orient. Chriſt. pag.* 209. & Bollandianos.

Germaniciae in Pauli sedem ascenderet falsum omnino est. Principio anno 342 Macedonium fuisse creatum ab Arianis Constantinopolitanum Episcopum plane liquet (1). Deinde nemo est veterum, qui Narcissum, ac Georgium aut de Eudoxio cogitasse, aut ullas habuisse in ea re partes tradiderit. Ac de Theodoro (2) quidem nullum dubium est, quin Macedonio fuerit adjumento, ut Ecclesiam Byzantinam moderaretur.

Refelluntur Anonymi errores de ejecto Macedonio, ejusque loco Eudoxio renunciato Episcopo Constantinopolitanorum.

XIV. Simile autem est horum, quod mox addit anno eodem ejectum fuisse Macedonium (3), & in ejus locum Eudoxium subrogatum. Id enim anno circiter 360 contigisse, testata res (4) est.

D 3 Quid

(1) Nam loco Eusebii creatus ab Arianis Episcopus fuit. Eusebius autem anno 342 interiit. Eodem vero anno Hermogenes pro Macedonio egit (quod ne Mansius quidem negat pag. 18. Differt.) quare interfectus a plebe est.

(2) Consule Socratem lib. 2. c. 13.

(3) Vide sup. Not. 2. in §. XII. *Hujus Ep. p. 46.*

(4) Auctor Chronici Paschalis statuit: Constantio Augusto X. & Juliano *Caesare Coss.* & dedicatam fuisse magnam Ecclesiam, & depositum Macedonium, & ejus loco Constantinopolitanum Episcopum fuisse Eudoxium renunciatum pag. 294. seq. Edit. Paris. Huic praeiverunt So-

Quid si ante hoc tempus Eudoxium dictitet fuisse constitutum Episcopum Antiochenum? quae res ne ad veritatis quidem similitudinem potest accedere. Sedem enim Antiochenam ad annum trecentesimum quinquagesimum septimum occupavit Leontius (1), quo sane tempore patens ad eam aditus Eudoxio esse non poterat. XV.

De Eudoxio ante an. 349 Episcopo Antiochenorum facto opinione Anonymi.

Socrates l. II. c. XLIII. quo loco Eudoxii translationem, Dedicationemque Magnae Ecclesiae perinde in annum 360 refert. Ἐν ὑπατείᾳ Κωνσταντίου τὸ δέκατον, καὶ Ἰουλιανοῦ τὸ τρίτον. & Theodoritus lib. II. cap. XXVII. qui post Synodum Seleuciensem anno 359 coactam translatum Eudoxium fuisse testatur, a quo non dissentit Sozomenus lib. IV. cap. XXVI. seq. Consule auctorem Vitae S. Athanasii apud Photium, quae refertur a Montfaucono T. I. *Opp. Athan. pag.* CXXXIV. *num.* 12. Quodsi Mansius factum id fuisse velit anno superiore, ei equidem non admodum repugnabo. Hoc tamen certum erit anno 359, vel 360, non anno 349 fuisse & pulsum Macedonium, & constitutum Eudoxium Episcopum Constantinopoleos. Quamobrem magno in errore versari Anonymum.

(1) Consulantur Bollandiani Tom. IV. Julii *Hist. Patriarchar. Antiochenor. pag.* 490. quo quidem loco solide imprimis, dilucideque Athanasii aliorumque testimoniis ostendunt ad annum usque 357 Leontium fuisse superstitem.

XV. Nam exilium Pauli in Armeniam quis putet in annum 349 rejici oportere? Vivo ne Constante, qui Paulo ut rediret auctor fuerat, simile quidpiam aut agere, aut moliri Constantius potuisset? Cum ergo Constans anno demum 350 decesserit, quid est quod Anonymo assentiri quisquam videatur impune posse, ajenti, contra veterum auctoritatem, & fidem (1), Paulum anno 349 abiisse in Armeniam exulatum? Sed Consule Catulino, inquis, (2) *moliri haec Ariani coeperunt; sequenti vero anno 350 teste Socrate perfecerunt*. Quid hoc est *moliri*? An *cogitare*? Nihil arbitror aliud. Non enim pulsus ante annum 350 Paulus est? neque Ariani ullum consilii sui, si quod animo concoepissent, indicium cuiquam dederant. Quid? rejicienda ne igitur in annum 349 haec sunt, quia eo anno ab Arianis est de expellendo Paulo

De exilio Pauli Constantinopolitani in Armeniam.

D 4

(1) Socrates lib. II. cap. XXVI. Post Imperatorem mutasse, quae de restituendis Episcopis constituerat, scribit, quam nuncium accepit de Constantis morte. Quamobrem ejectum fuisse Paulum Sergio, & Nigriniano Coss. Adeundi Bollandiani To. I. Mensis August. *Hist. Patriarch. Constantinop. num.* 88. *seq. pag.* 18. *seq.*

(2) Vide Mans. Dissert. pag. 19.

lo *cogitari* coeptum? Vide, quaeso, ne te istud tuum ergà Anonymum studium transversum agat. Atque sic existima. Si referre in eum annum rem licet, quo quis de illa cogitare coepit, periculum fore ne funditus pereant, nolo enim gravius dicere, quae sunt a Chronologis regulae sapientissime constitutae (1).

De Constante, quem in vivis fuisse augatur an. 353.

XVI. Prodigii quoque simile est, quod mox adjungit, Constantem, qui anno 350 interfectus a Magnentio fuerat, & egisse Mediolani circa annum 353, & misisse (2) ad Athanasium litteras, quibus

(1) Ex his, quae dicta hactenus sunt, colligi facile potest duabus paginis duodecies Anonymum contra Historiam, & Chronologiam peccasse.

(2) Anonymus pag. 63. „ Imperatore „ Constante in Mediolano constituto, direxit „ ad Comitatum Navigium cum Episcopis V. „ ....& Presbyteros Alexandriae tres. Post „ quorum Navigationem de Alexandria, Con- „ sul. Constantio VI.Aug. & Constante Caesa- „ re II. Pachom. 24. die. Mox post 4. dies „ Montanus Palatinus ingressus Alexandriam „ Pachom. 28, ejusdem Augusti litteras Con- „ stantis dedit Episcopo Athanasio per quas ve- „ tabat eos occurrere ad Comitatum, ex qua- „ re nimis vastatus est Episcopus, & omnis po- „ pulus fatigatus est valde.

bus caveret, ne Episcopi, & Presbyteri a sanctissimo viro ad Imperatorem legati ad *Comitatum* accederent. Vitio id esse librario dandum dices, qui pro *Constantio Constantem* scripserit. Di male illi faciant librario, qui cum in alia saepe, tum bis in hoc tam magnum erratum inciderit. Sit igitur, ut vis. Errarit librarius. Mense autem Majo Constantium Mediolani fuisse quibus tandem monumentis efficere te posse arbitrare? Omnino mihi falsum videtur; eum qui anno 353 impeditus gravi, atque difficili bello esset, quique hostem exitu superioris anni ex Italia (1) profugum, hoc anno

(1) Non enim ad Septembrem, & fortasse etiam ad Novembrem mensem e Galliis in Italiam redire potuerat, cum VIII. Idus Septem. Lugduni, & III. Non. Nov. Arelate scripserit leges duas. Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani ad an. 353. multis ostendit Magnentium Tyrannum superioris anni fine ex Italia in Galliam profugum, postquam triennium, & sex menses imperasset, a Constantio apud Cottias Alpes, deinde apud Montem Seleucum devictum, Lugduni se tandem interfecisse medio Augusto, vel initio Septembris mensis. Consule etiam Ezechielem Spanhemium in Notis *ad Juliani Imp. Orationem* 1. *p.* 256. *seq.*

anno persequeretur, mense majo versari Mediolani potuisse.

Video quid queas opponere. Nihil esse dices observatum a me, quod non ipse multo ante prospexeris. Haesitasse (1) namque aliquamdiu te, ut qui metueres, ne anno 354 mense Majo, quo quidem anno, & mense scripta lex 6 de *annona*, *&* *tributis* fuit, Episcopi ac Presbyteri in eam Urbem ad Constantium ab Athanasio missi, Alexandria solvissent. Victum tamen fuisse auctoritate Ano-

(1) Mans. Disert. pag. 33. „ Porro ad annum quod attinet, suspensum me tenuit aliquamdiu cogitatio, num pro Consolatu Constantii VI., & Constantis Secundo legendum fuerit Constantii VII. & Constantis III. qui sequentis anni 354 character est. Etenim anno illo mense Majo (quo legati Alexandria solverunt) Constantius Mediolani agebat, unde data lex *de Annona*, *&* *Tributis* in Codice Theodosiano relata. Verum suspicionem hanc meam sustulit, id quod Anonymus ille subdit. Narrat enim quatriduo ab eorum profectione Alexandriam venisse Montanum Palatinum, qui Athanasio litteras ab Imperatore reddidit, vetantes eos occurrere ad Comitatum. Tum & idem Montanus pluribus nisus est Athanasium Alexandria abducere &c.

Anonymi te, qui Montanum paulo post, quam illi discesserant, appulisse Alexandriam scribit, reddidisseque anno 353 ab Imperatore Athanasio litteras, quibus cautum esset, ne illi ipsi se conferrent ad *comitatum*.

Male hercle omnia. Omnia, inquam; cum ne ignoscendum quidem sit haesitationi tuae. Nulla enim ratio erat cur dubitares, num in annum 354 referenda essent, quae scripta sunt ab Anonymo de legatis; quod perspectum tibi debuisset esse tot itinera, totque res, tam magnas, quam illae fuerunt, perfici unius mensis spatio nequivisse. Neque enim dubitandum est verum ne sit illud, quod ne verisimile quidem esse videatur. Age vero essene verisimile censes mense Majo anni 354 quo Mediolani (1) agebat, cogni-

(1) Undenam enim nosse Athanasius poterat mense Majo Constantium Mediolani versari, ut mense Majo statueret ad eum Legatos mittere, nisi Mediolano de ejus adventu mense eodem litteras accepisset? aut unde Constantio innotuerat Episcopos ac presbyteros destinatos fuisse ab Athanasio, ut Legati Mediolanum irent, nisi demus mense Majo fuisse illum ejus rei Alexandria factum certiorem? Sequitur

gnitum esse potuisse Imperatori, quod mense Majo Athanasius cogitarat, ut de illa re mense Majo litteras ad Athanasium ipsum daret, quae mense Majo a Montano perferrentur Alexandriam post dies quatuor, quam inde Episcopi discessissent? At non sum, inquis, assensus. Scilicet hoc etiam restabat, ut qui ne dubitandi quidem caussam habuisses, idem tam absurdis, tamque inter se pugnantibus rebus assentirere. Sed de haesitatione tua plura fortasse quam necesse fuit.

De litteris Athanasio redditis a Montano Palatino.

XVII. Nunc de litteris Athanasio redditis a Montano. Nego iis cavisse Constantium, ne ad se Athanasii legati venirent. Fieri enim nullo modo poterat, ut tam cito Imperator missos fuisse, aut mitti debuisse resciret eos, qui dies ante Montani adventum quatuor Alexandria solvissent. Quid ergo Constantius scripserat?

tur ergo, si vera essent, quae Mansio in mentem venerant, ut mense Majo acceperit Athanasius Mediolani Constantium agere, ac proinde mense Majo statuerit Legatos mittere, Constantius vero idipsum resciverit mense Majo, utque impediret, legarit mense Majo Montanum Alexandriam, qui eo mense Majo pervenerit.

rat? Nihil ſcilicet de Legatis. Nam hoc ſi ſcripſiſſet, non fuiſſet ab Athanaſio ſilentio praetermiſſum. Scripſerat de Athanaſio, atque hoc ſane modo: Velle ſe illi rem gratam facere. Ergo veniret, ut petierat, ad *comitatum*. Etenim homines nequam, neſcio qui, nomine Athanaſii litteras dolo ac fraude ſcriptas, ad Conſtantium dederant (1), quibus ſignificarent eſſe vehementer ei Epiſcopo in optatis, ut ſibi in Italiam navigare liceret. Sozomenum ejus (1) rei appellare equidem teſtem poſſem. Sed quia tibi graeculus teſtis non placet, utar unius Atha-

(1) Athanaſ. *Apolog. ad Imperat. Conſtant. pag.* 307. *To.* 1. *Opp.* Μοντάνος ὁ Παλατῖνος ἦλθε κομίζων ἐπιστολὴν, ὡς ἐμοῦ γράψαντος, ἵνα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔλθω., Montanus Palatinus venit, afferens Epiſtolam, quaſi ego ſcripſiſſem, ut in Italiam venirem. Et paulo poſt: „ Πόθεν δὲ ἄρα, καὶ ταύτην τὴν ἐπιστολὴν εὗρον οἱ κατηγορηκότες. „ Undenam ejuſmodi Epiſtolam nacti ſunt obtrectatores. *Vide ibid. cetera*.

(2) Lib. IV. Hiſt. cap. IX. Γράμματα τοῦ Βασιλέως ἐδέξατο, καλοῦντα αὐτὸν εἰς τὰ Βασίλεια. ἐπὶ δὲ τούτῳ αὐτὸς Ἀθανάσιος καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐταράχθησαν. κ. τ. λ. „ Imperatoris accepit litteras quibus ad Palatium evocabatur. Eam ob rem & Athanaſius ipſe, & populus Eccleſiae conturbati ſunt.

Athanasii testimonio (1), a quo est monumentis mandata litterarum.

De adventu Diogenis Notarii Alexandriam.

XVIII. Legi quae narrat de Diogene. Sunt ea vero Athanasii verbis contraria. Is enim menses 26 non annos duos (2), & menses quinque a discessu Montani Palatini ad Diogenis Notarii (3) adventum fluxisse narrat. At error, inquis, in textu est. Quid? An alibi usquam esse dixi? Est ille profecto in textu. Sed sumis velle te ut librarii sit, non Anonymi. Id vero tibi numquam concedam, nisi monumento aliquo gravi effeceris verum esse (4).

Prae-

(1) Consule Athanasium loco mox indicato.

(2) Μοντάνου τοίνυν ἀποδημήσαντος, ἦλθε Διογένης ὁ νοτάριος μετὰ ἓξ καὶ εἴκοσι μῆνας. *Cum profectus Montanus esset, venit Diogenes Notarius post sex & viginti menses.* Athan. *Apolog. ad Constant. n.22. pag.*308.

(3) Anonymus *pag.*64. „ Postmodum autem Diogenes Imperialis Notarius venit Alexandriam mense Mensore (Mesori) Consulatu Arbitionis, & Loliani, hoc est post annos II. & menses V. ex profectione Montani de Alexandria. „ Et Mansius tamen si Deo placet, ne *diecula* quidem Anonymum ab Athanasio discrepare dicet.

(4) Mansius pag.34. Differt. Allato Athanasii

Praeterea scito me non probare, quod est a Maffejo animadversum. Unius namque Anonymi beneficio ait comperisse tandem nos & nomen Montani & dignitatem (1): quae res utraque neque magni momenti est, neque si esset, accepta esset Anonymo referenda, cum ejus Palatini Athanasius aliquoties meminisset (2). Sed danda est homini venia. Nam ita amamus nos ipsi nos, ut quae vel inventa, vel publicata primum a nobis sint, tam faciamus magni, ut si quid per-

sii testimonio: „ Belle haec, *inquit*, congruunt cum Anonymo. Nam ab anno 353 „ die XXIII. Maji usque ad annum Coss. Arbit. & Loliani mense Mesori, id est 355 Julio „ exeunte, quo Diogenis adventus ab Anonymo consignatur, anni sunt duo, & menses totidem, id est menses 26. Ex his corrigendus est textus Anonymi, qui intervallum a discessu Montani ad Diogenis adventum ponit annorum II. & mensium V. „ Ego vero ex Mansio inquiro cur hic corrigenda summa sit ex *calculo mensium*, ut ipse ait, alibi vero, ut post videbimus, *calculus mensium ex summa*? Id si expedierit, nihil erit cur ei repugnem.

(1) Maffejus *Tom.* III. *Observat. Litterar. pagin.*86. ne haesitans quidem scribit. *Di quel Montano Palatino nissuna notizia si avea.*

(2) Vide *Athanas. Apolog. ad Constant. pagin.*308. *Editionis Montfaucon To.*I. *Opp.*

pervulgatum, id nobis reconditum, si quid insulsum, id salsum, si quid denique barbarum, si quid ineptum, si quid deforme continent, id elegans, id aptum, id nobis venustum esse videatur.

De supputationibus mensium, & dierum.

XIX. Sed ut intelligas in minutis etiam errare hominem, quem maximi ob minuta esse aestimandum putas; hoc etiam animadverte. Nam a die 21 mensis Payni, hoc est a 15 Junii an. 356 (1) ad 24 Februarii numerat menses octo, diesque undecim, cum menses octo, diesque novem numerare debuisset. Deinde inter diem, quo ingressus Georgius Alexandriam est, qui 24 Februarii fuit (2) an. 357, & diem, quo aggressa illum plebs est, qui 29 mensis Augusti respondebat an. 308, interpositos scribit fuisse menses 18 integros, quin diligentissimus in *dieculis* etiam notandis scriptor, vel diem esse addendum censuerit. At AEgyptiorum more menses definienti menses 18 diesque 11; contra vero Romanorum rationem sequuto, menses 18 diesque praeterea tres numerandi erant. Multa sunt in ea rapsodia ge-

(1) Vide Anon. pag. 66.
(2) Id. pag. 66.

generis ejusdem. A 29 (1) Augusti ad 2 Octobris an. 358 dies 10. A secunda Octobris an. 358 (2) ad 23 Junii an. 359 menses tantum novem: ut menses quinque (3) a 23 Junii an. 359 ad 26 Novembr. anno 361. & ab 29 Augusti an. 358. ad 26 Nov. an. 361. annos tres, mensesque solum duos computat. Mitto cetera, quae multa, ut dixi, sunt. Nam haec eo consilio indicavi, non quod tibi vellem errorem eripere, (haec enim magnam partem abs te fuisse animadversa certo sciebam) sed quod sive librariorum imperitia, sive oscitantia historici admissa sint, esse tamen ab eorum alterutro perturbatam temporum rationem, nihilque propterea esse, cur id monumentum historiae Socratis sit praeferendum cognosceres.

De adventu Georgii Cappadocis Alexandriam.

XX. Nunc, quod ad me attinet, graviora persequar. Atque annum integrum post Athanasii fugam Georgium expectasse, quin invaderet in Ecclesiam Alexandrinam, quae sibi concessa fuisset jam usque ab anno superiore, quis credat? Omnino haec licentia ab Anonymo, ut

(1) Pag. 66. seq. (2) Pag. 67. (3) Ibid.

ut quae conjuncta ab aliis sint, ea ipse dissociet, rejiciatque in diversos annos, quae Athanasius, in unum eumdemque annum retulisse videatur (1). Est proinde

(1) Ibid. Nam Athanasius Apologia pro fuga sua *pag.323. num.6. Tom.* 1. Ἐκεῖθεν γὰρ καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πάλιν ἐπεφοίτησαν, inquit, ζητοῦντες πάλιν ἡμᾶς ἀποκτεῖναι, καὶ γέγονε χείρονα τὰ νῦν τῶν προτέρων. στρατιῶται γὰρ ἐξαίφνης τὴν ἐκκλησίαν ἐκύκλωσαν, καὶ τὰ τῶν πολέμων ἀντὶ τῶν εὐχῶν ἐγίνετο. εἶτ' ἐλθὼν τῇ τεσσαρακοστῇ ὁ παρ' αὐτῶν ἀποσταλεὶς ἐκ καππαδοκίας Γεώργιος ηὔξησεν ἃ παρ' αὐτῶν μεμαθήκει κακά. „ Post haec „ Alexandriam rursum invadunt, nosque de„ nuo ad necem perquirunt, factaque sunt prae„ sentia pejora prioribus. Milites quippe de „ repente Ecclesiam obsederunt, bellicusque „ tumultus vice precum exortus est. Dehinc „ quadragesimae tempore ingressus Georgius „ e Cappadocia, mala quae a magistris illis edo„ ctus fuerat adauxit.„ Haec qui legerit, nonne colliget in unum eundemque annum referri ab Athanasio, & obsessionem Ecclesiae, quae tum contigit, cum ipse quaereretur ad necem, 9. scilicet Februarii die an. 356, & ingressum Georgii Alexandriam. Etenim qui loquitur de rebus ante quadragesimam gestis, moxque adjungit, quadragesimae tempore aliquid evenisse, quin addat se de quadragesima anni insequentis agere; is profecto de his loquitur quae & ante quadragesimam, & quadragesimae tempore, uno eodemque anno contigerunt.

de suspectum falsitatis quod statuit anno 356 octavo Februarii cessisse Athanasium Alexandria, eodem autem accessisse Georgium anno 357 vicesima quarta Februarii mensis die (1).

De ejecto ab Alexandrinis Georgio

XXI. Nihilo fortasse veriora sunt, quae scribit de Alexandrina seditione, deque ejecto anno 358, restitutoque porro anno 361 Arianis Georgio. Ac vellem equidem vera essent. Minus bene viri magni secum esse actum putarent. Est enim discrepans eorum de temporis nota sententia. Sed parvi referret, modo monumenta vetera Anonymo praesidio esse possent. Sunt tamen qui nollent hunc sui esse aliquando dissimilem. Quem enim in ceteris vident labi solere, hunc contra consuetudinem quidquam hoc loco agere non aequum censent. Judicent quod illis lubet (2).

E 2 Ego

(1) Anonym. pag. *65. 66.*

(2) Anonymus pag. *66. 29* Augusti an. *358* ortam seditionem fuisse, ejectumque Alexandria Georgium 2. Octob. anni ejusdem. Contra sentit Montfauconus in Vita S. Athanas. pagin. LXX quo loco haec omnia in an. *356* rejicienda esse arbitratur. Non discrepant alii scriptores non pauci.

Ego interea ſic exiſtimo: ſi erravit, tamen Anonymum impune laturum. Convinci namque erroris non poteſt. Quamquam enim res ejuſmodi aliqui referunt, nemo tamen ſtatuit quo anno, quove menſe contigerint.

De interitu Georgii, qua in re pugnat cum Ammiano Marcellino.

XXII. Sed quod habet de interitu Georgii(1) quale tandem eſt? Interfectum ait fuiſſe an.361 paucis poſt diebus, quam eſt mors Conſtantii Alexandrinis civibus nunciata. Atqui anno 362 affectum fuiſſe ſupplicio Georgium didici ex Ammiano Marcellino, gravi in hoc genere auctore, & Gregorio Nazianzeno aequali (2). Quamobrem metuo, ἀλόγως tua

(1) Anon.*pag.*68. „ IV. die menſis Cyac „ Praefectus Gerontius nunciavit mortem „ Conſtantii Imperatoris, quo audito cives A- „ lexandrini, & omnes contra Georgium cla- „ maverunt, eodemque momento ſub cuſtodia „ illum conſtituerunt, & fuit in carcere ferro „ vinctus ex praedicto die Cyac IV. ad 27. „ ejuſdem menſis, diebus XXIV. nam 28 die „ ejuſdem menſis mane pene omnis populus il- „ lius civitatis perduxit de carcere Georgium, „ nec non etiam Comitem, qui cum ipſo erat, „ inſiſtentem fabricae dominicae, quae dicitur „ Caeſarium, & occiderunt ambos &c.

(2) Ammianus Marcellinus *lib.*XXII.*cap.*XI *pag.*

tua quidem sententia, sed metuo tamen, ne hujus admiratores irati sint tibi, qui ei putes anteponi Anonymum oportere. Nam quod speras fore, ut illi sentiant aliquando tecum, propterea quod Marcellinus multa miscuerit (1), quae di-

*pag.*344 *seqq. Edit.* an.1681. Coss.Mamertino, & Nevitta an.362. post Artemii, qui Dux fuerat AEgypti sub Constantio, mortem, interfectum fuisse tradit Georgium falsum Episcopum Alexandrinorum.

(1) Mansius *pag.*43. *Dissert.* „ Qui minutias hasce Chronologicas narrat historicus, „ profecto demonstrat omnia se penitus nosse, „ & plene sibi explorata nrraare. Quare illi „ magis, quam Ammiano, si quid forte ambo „ inter se diffidere comperiantur, fidendum „ est, cum praesertim ambo sint aetate suppares. Anonymus vero Alexandriae de rebus „ Alexandrinis, Ammianus autem nec Alexandriae, nec de rebus ejus gentis, nisi obiter, „ scribunt. Ceterum conciliari ambo inter se „ facile possunt, spectato scribendi more Ammiano perfamiliari. Narrat enim persaepe „ quaedam extra suum locum, si quam forte „ occasionem illa commemorandi habeat in „ promptu. Ita libro XXII. legis *si certum petatur*, quae in Codice Theodosiano die Kal. „ Januar, vel ut Codices quidam Mss. legunt, „ Februarii, consignatur, antea meminit, quam „ res gestas a Kal. illis Januariis describendas „ su-

versis temporibus contigissent, fueritque plerisque omnibus caussa errandi, etsi componi cum Anonymo & Alexandrino, & suppare Athanasio posse videatur; cave ne inane sit. Ego nunc nihil de *suppare*, ne actum agam. Quinetiam ne de Alexandrino quidem. Erit enim, ut dixi, alibi de hac re opportunior dicendi locus. Id unum ex te quaeram, quid illud sit, quod scripsisti: *extra suum locum* esse quaedam narrata a Marcellino, atque idcirco rejectum ab eo in annum 362 fuisse, quod anno 361 evenerat? Afferri

„ suscipiat. Ibi etiam terremotum illum, quo „ Nicomedia Urbs corruit, accidisse notat IV „ Non. Decembris, tum & addit, *itidemque* „ *Nicaeae portio non mediocris* corruit. Cum „ vero prius de rebus gestis an. 362. egisset, ad „ eumdem pariter annum utriusque Urbis ca- „ sum referre visus est. Reipsa tamen concus- „ sio illa Nicaena nec Decembri mense, nec „ anno 362. accidit, cum eadem ipsa concussio „ censenda sit, quae Africanos prohibuit a „ Concilio, quod ibi Constantii jussu cogen- „ dum fuerat, qua de re in libello Synodico. „ Id vero ad ann. 359, vel 360 pertinet. Qui- „ bus sic stantibus cur fides Anonymi nostri „ necem Georgii in extrema anni 361 referen- „ tis sollicitetur, nihil est.

ri quidem abs te, audio, exempla duo, quae si aut sola, aut praecipua esse ad tuam opinionem confirmandam putas, fateare necesse est te caussa cecidisse.

Est enim eorum primum hujusmodi: Legis *si certum petatur*, quae Kal. Januariis an. 362 lata est, meminit Marcellinus, anteaquam res eo anno gestas describere aggrederetur. Alterum vero habet hoc modo: terraemotus, quo die IV Non. Decembris an. 362. concussa Nicomedia Urbs est, eodem loco atque ille refertur a Marcellino, quo partem Nicaeae corruisse anno 359, vel 360 constat libelli Synodici auctoritate. Statuis vero deinceps, fidem Anonymi, cum *extra suum locum* narrari res soleant a Marcellino, non *esse sollicitandam*. Praeclare tu quidem, atque argute. Est autem id argumenti genus plane novum. Neminem enim fuisse ante te hominem arbitror, qui e duobus exemplis fas esse concludere judicaret, esse quidquam alicui per *familiare*, idque *persaepe* ei contingere.

At est praeterea inter nos magna non de *lege* solum, sed etiam de *terraemotu* dissensio. Neque enim intelligo, cur *extra suum locum* actum esse a Marcellino

de lege Kal. Januariis lata censendum sit. Meminit enim illius, antequam ea, quae secunda Januarii mensis die gesta essent, narrare aggrederetur. Post enim quam de lege retulit, statim adjunxit haec verba. *Allapso Kalendarum Januariarum die, cum Mamertini, & Nevittae nomina suscepissent paginae Consulares, humilior princeps visus est, in officio pedibus gradiendo cum honoratis &c.* (1) Scripsit igitur Marcellinus de lege habita ejus, quo data est, temporis ratione. Quare primum exemplum praesidio tibi esse non potest.

Neque est alterum priori dissimile. Nam rogo principio te, sitne aliquis veterum, qui anno 362 Nicaeam fuisse terraemotu concussam neget? Nemo est, inquies, profecto quem legeris. Belle tu quidem, & vere. Cur retrahis igitur sine teste, sine ratione, sine conjectura ... ali-

(1) *Lib. XXII. cap. VII. pag. 303.* Neque id unquam Gothofredo in mentem venit, ut suae Chronologiae repugnare Marcellinum putaret. Vide *Chronol. T. I. Cod. Theod. pag.* LXIV. Immo vero pag. LXII. *Ita*, inquit, *in An. Optimae notae, quod & Marcellinus confirmat. al. Kal. Februarii.*

aliqua in annum 359, vel 360, quae ſunt in annum 362 rejecta a Marcellino (1)? At Auctor Libelli Synodici Imperante Conſtantio partem Nicaeae Urbis everſam terraemotu fuiſſe teſtatur. Quid ego Libellum Synodicum morer, quem etiam ſi a Nicaeno cive ſcriptum eſſe defenderes, quoniam tamen ſcriptus nono ſeculo eſt, prae Marcellino nihili penderem? Magna eſt, mihi crede, vis vetuſtatis. Monumenta autem IX ſaeculi Ammiano & antiquo & diligentiſſimo in notis temporum indicandis ſcriptori praeferre velle, hominis eſt, ne quid dicam gravius, minus caſtigate loquentis.

Sed vera dixerit Libelli Synodici auctor: quid? An idcirco cauſſa ulla fuit, quae impediret, quo minus, quae urbs anno 360 terraemotu concuſſa eſt, ea rurſum anno 362 concuteretur? Nicomedia

(1) *Lib.* XXII. *cap.* XIV. *pag.* 330. IV. *Nonas Decembres vergente in veſperam die reliqua Nicomedia collapſa eſt terraemotu, itidemque Nicaeae portio non mediocris. Quae tametſi maeſtitiam ſollicito incuterent principi &c.* „ „ reſidua tamen non contemnebat urgentia. „ dum pugnandi tempus ei veniret optatum.

dia ecce, quae anno 358 (1) magnam partem eversa est, anno etiam 362 eamdem est passa calamitatem. Eoque magis in eam inducor sententiam, ut recte annum esse a Marcellino indicatum putem, quo videam, numerari hoc etiam inter signa, quae Juliano se ad Bellum contra Persas paranti, *moerorem*, *sollicitudinemque* incuterent. Nam si anno 359, vel 360 vivo, Constantio, id evenisset, cum Julianus esset in Occidente, non Juliano sollicitudinem, sed Constantio in Oriente agenti moerorem attulisset.

Verumtamen fac nonnulla non errore, sed ut ipse existimas, opportunitate quadam similium rerum suo loco moverit Marcellinus: quid? An hoc etiam, quod est de interitu Georgii? nihil dico mihi videri minus. Statuit enim non ante Alexandrinos manus Georgio intulisse, quam occisum fuisse ab Juliano Artemium accepissent (2). Atque Artemio ademtam fuisse

(1) Ammian. Marcellin. *lib.* XVII. *cap.* VII. *pag.* 167. Aurelius Victor in *Marco*. Socrates *lib.* II. *cap.* XXXIX. Idacius *in fastis Daciano & Cereali Coss.*

(2) *Lib.* XXII. *cap.* XI. *pag.* 325. „ Alexandrini Artemii comperto interitu, quem ve„ re-

fuisse vitam dixit, post ubi egit de adventu Juliani Antiochiam (1). Cumque eo Julianum pervenisse mense Junio anno 362 plane constet, consequens esse videtur post illum ipsum mensem vita fuisse functum Artemium. Id vero non acta solum Artemii (2), sed etiam monumenta Ecclesiarum confirmant (3), quibus, dum etiam mihi Marcellinus praesidio sit, numquam detraham, ut Anonymo auscultem, fidem. Quae cum ita

„ rebantur, ne cum potestate reversus, id enim „ minatus est, multos laederet, ut offensus; „ iram in Georgium verterunt Episcopum &c.

(1) Vide ibid. cap. x pag. 323. seqq.

(2) Apud Surium *T. v. De Sanctorum Historiis pag. 975. seqq. Edit. an.* 1580. „ Accepit „ (*Artemius*) litteras, quae jubebant, ut cum „ toto exercitu ad Imperatorem accederet: „ Ipse quoque Antiochiam venit; ut jussus „ fuerat, & cum eo, cum quo par erat, hono„ re, & satellitibus adstitit Imperatori, quando „ de Martyribus habebat quaestionem &c.

(3) Menologium Graecorum ad d. xx. Octobris: Ἀκούσας δὲ ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ τιμωρεῖ τοὺς Χριστιανοὺς, παραγίνεται πρὸς αὐτὸν κ. τ. λ. *Cognita Juliani crudelitate, qua Antiochiae in Christianos saeviebat, ad eum venit.* Vide Martyrologium Rom. ad d. VIII. Kal. Novemb.

ita sint, magno esse argumento, invito Anonymo, debet, Georgium anno 362 post Junium mensem periisse.

Neque vero eum esse te arbitror, qui existimes, statim atque Constantius obiit, fuisse ab Juliano Artemium capitis condemnatum, ut Alexandrini, qui impetum ante fecissent in Georgium, occasionem hujus interficiendi nanciscerentur. Haec enim quibus tandem aut rationum momentis concludi, aut veterum auctoritate confirmari possent? Anonymi ne? At ille de Artemio verbum nullum. An quia ille componi alio modo nequit cum Marcellino? Quid igitur? Hoc tu uno sive ajat, sive taceat, pervertes omnia, quae sunt de ratione temporum tradita a majoribus memoriae posterorum? Vereris, ne, nisi sic facias, non possit Anonymi auctoritas existimatioque consistere. Ego vero facile patiar, ut quae nulla nunc est, ea ne fuisse quidem umquam videatur. Quamquam nec illud intelligo, si 3 Non. Octobres (1) mortuus Constantius est, id-

(1) Ammianus Marcellinus *lib.* XXI. *cap.* XV. De Constantio loquens *pag.* 288. Abiit, inquit, e vita 3. *Non. Octob.* Socrates, Sozomenus, Ida-

idque ut eſt a tuo Anonymo animadverſum, xxx die Novembris menſis reſcitum fuit ab Alexandrinis; non, inquam, intelligo quemadmodum fieri potuerit, ut 24 Decembris die accipere Alexandrini potuerint de interitu Artemii nuncium, tuncque jam occidere Georgium conſtituerint. Nam, ſi ut (1) Mopſucreni

Idacius, Chronicon Alexandrinum habent 3. Non. Novemb. Mihi Marcellini probatur ſententia. Nam unius fere menſis intervallo, & nuncios Mopſucrenis Naiſſum veniſſe, & Julianum Naiſſo profectum, Conſtantinopolim cum exercitu perveniſſe, vix mihi perſuadere poſſum. Venit autem Julianus Conſtantinopolim 3. Idus, hoc eſt 11. die Decembris, ut auctor eſt Marcellinus lib.xxII.cap.11.pag.296 ſed ſac vera ſit Idacii, Socratis, Sozomenique opinio, nihil tamen proficiet Manſius. Nam ſi 3 Nov. die mortuus eſt Conſtantius, idque nunciatum fuit Alexandrinis 30 die ejuſdem menſis, hoc eſt poſt dies 25; ut litterae, nunciique ad Julianum venirent, ut is rurſum ſcriberet de occidendo Artemio Antiochiam, ut Artemius poena capitis plecteretur, utque Antiochia profecti, quae 39 Manſionibus aberat, Alexandriam venirent, nunciarentque mortuum eſse Artemium, tres menſes ſatis eſſe non poterant. Quare Georgii mors rejici nequit in Decembrem an. 361.

(1) In Cilicia. Ibi enim mortuus Conſtantius

nis Epistolae de morte Constantii Alexandriam deferrentur, menses fere duo consumti sunt, multo sane plures (ac si, vis minus, quatuor saltem) praeterierint necesse est, ut legati ad Julianum, qui (1) Naisi in Dacia erat, ex Cilicia accederent, nunciarentque Constantium decessisse, utque Naiso Antiochiam litterae mitterentur, quibus significaretur occidendum confestim esse Artemium, atque ut (2) inde veniret unus aliquis Alexandriam, qui affirmaret illum revera esse e vita sublatum. Quod si ita est, fit omnino, ut non anno 361; Sed an. 362. occisus Georgius fuerit.

Sed hoc si ita est, inquies, abeat (3) Mar-

tius est. Vide Ammianum Marcellinum *lib.* XXI. *cap.* XV. *pag.* 288.

(1) *Lib.* XXII. *cap.* I. *seqq.*

(2) Aberat Antiochia Mansionibus XXXVI. Alexandria, ut notat S. Julius Pontifex Max. *Epist.* I. *ad Eusebianos apud Constantium To.* I. *Epist. Rom. pag.* 374.

(3) Scilicet dixerat Mansius Marcellino se Anonymum anteponere, quia hic minuta persequitur, estque Alexandrinus scribens de Alexandrinis rebus. Vide sup. in *Notis* in §. XV. Ammiano praeivisse videtur Julianus, ut qui carpens Artemium, qui ille ipse est, quem Epist.

Marcellinus, in malam rem. Vide, quaeſo, ne te ludibrio exponas eruditorum virorum. Nam quod ex te plus millies audivi magni illum eſſe pretii, qui annos, qui menſes, qui dies, qui horas, qui minuta perſequeretur, timeo hercle, ne falſum plerumque ſit. Non enim quam minuta conſiderandum eſt; ſed quam vera dixerit is, quem ſequi oportet auctorem. Quid autem ob minuta ſectere hominem in minutis turpiter errantem? Loquor de Anonymo, quem ignotum, quem fabulatorem, quem collectorem minutarum, magnarumque falſitatum, ut vidiſti, Ammiano praeponere velle, non modo recte fieri, ſed omnino fieri non poteſt.

De interfecto Dracontio comite.

XXIII. Atque etiam nollem Dracontium factum eſſe ab Anonymo Comitem (1). Eam namque moleſtiam numquam

Epiſt. x. probro AEgypti Regem appellat, (ϛρατηγὸν pro Βασιλέα habet Editio an. 1696.) ſatis indicat fuiſſe illum ab ſe, quaſi tyrannidem exercuiſſet, condemnatum.

(1) Anonym. *pag.68.ſeqq.* „ Populus perduxit de carcere Georgium, nec non etiam „ Comitem, qui cum ipſo erat, inſiſtentem fabricae Dominicae, quae dicitur Caeſarium, & „ occiderunt ambos, & eorum corpora circum- „ du-

quam caperes,quam nunc certe capias necesse est, cum illum ante videris dignitate spoliatum a Marcellino, quam impetus in eum ab Alexandrinis fiat. Sed haec joco. Age ergo serio. Negat Marcellinus Dracontium fuisse (1) *Comitem*. Diodorum qui una cum Georgio, & Dracontio captus, occisusque ab Alexandrinis est, sic vocat *Comitem*, ut eum non omnino,

„ duxerunt per mediam Civitatem, Georgii „ quidem super Camelum, Dracontii vero „ homines funibus trahentes,& sic injuriis adfe„ ctos, circa horam 7. diei utriusque corpora „ combusserunt.

(1) Videamus num *minutiora* Marcellinus narret. *lib.*XXII. *cap.* XII. *pag.* 326. „ Ecce „ autem, inquit, perlato laetabili nuncio indi„ cante extinctum Artemium, plebs omnis ela„ ta gaudio insperato, vocibus horrendis in„ frendens, Georgium petit, raptumque di„ versis mulcandi generibus proterens, & con„ culcans divaricatis pedibus. Cumque eo & „ Dracontius Monetae praepositus, & Diodo„ rus quidam veluti Comes, injectis per crura „ funibus, exanimati sunt, ille quod aram in „ moneta, quam regebat, recens locatam ever„ tit, alter quod dum aedificandae praeesset „ Ecclesiae, cirros puerorum licentius deton„ debat, id quoque ad Deorum cultum existi„ mans pertinere.

nino, ſed *veluti Comitem* fuiſſe ſcribat. Atque Anonymus ille tuus, quem tu Alexandrinum ingratiis velles eſſe, quamquam erat ignarus Alexandrinarum rerum, e duobus unum hominem fecit, tribuitque Dracontio, non quae illi competerent ſolum, ſed etiam quae propria eſſent Diodori. Itaque praetermiſit hujus poſtremi, quem minime noverat mentionem.

De impoſito Camelo unius Georgii corpore.

XXIV. Neque Alexandrini, qui concitarant ſedionem, ferre, ſi viverent, poſſent, quod eſt de corpore Georgii memoriae proditum ab Anonymo. Qui namque tam humani auctore Marcellino (1) fuiſſent, ut & Georgii, & Diodori, & Dracontii corpora Camelis imponi curaſſent, injuriam ſibi ab eo conflatam putaſſent eſſe, qui confidenter ſcripſiſſet, id illos officii erga unum Georgium adhibuiſſe, exuiſſe autem omnem in reliquos duos humanitatem.

F XXV.

(1) Marcellinus ibid. „ Non contenta „ multitudo immanis, dilaniata cadavera peremtorum, Camelis impoſita, venit ad litus, „ iiſdemque ſubdito igne crematis, cineres „ projecit in mare, id metuens, ut clamabat, „ ne collectis ſupremis, aedes illis extruerentur.

De ejectis ex Ecclesia Antiochena Paulinis.

XXV. Accedit error de ejectis ex Ecclesia Paulinis (1), creatoque Episcopo Antiochenorum Meletio. Quinam tandem illi fuerunt Paulini? An qui Paulino adhaerebant? Nam praeter hos, qui esse potuerint alii, ne suspicari quidem possum. At Meletius ante Paulinum renunciatus est Episcopus Antiochenorum. Quemadmodum ergo expelli Paulini anno 361. ab Ecclesia poterant, qui nulli erant? sed Eustathiani (2) qui Paulino Presbytero conjuncti erant societate communionis & dici commode poterant, & dicti reipsa ab Sozomeno *Paulini* sunt. Sit ita plane. Nihil enim impedio, quamquam sunt, qui nollent (3). Illud autem

(1) Coss. Taur. & Florent... Et apud Antiochiam Arianae haereseos ejicientes Paulinos de Ecclesia, Meletium constituerunt, quo nolente eorum malae menti consentire, Euzojum presbyterum Georgii Alexandrini ejus loco ordinaverunt. „ Vide Mansium *Dissert. de Epoch. pag.* 4.

(2) Consule Sozomenum Historiae Ecclesiasticae *lib.* IV. *cap.* XXVIII.

(3) W. Lovvth. *In Notis ad Sozom. Hist. Edition. Cantabrigiensis*, de Paulini sectatoribus, quos eo loco Sozomenus nominat, loquens „ Metachronismus, *inquit*. Paulinus „ enim

tem quo defendes modo, Paulinos fuisse ex Ecclesia pulsos? Ecclesiae namque Arianorum erant (1). Ariani autem Meletium Episcopum constituerant Antiochenorum. Non ergo opus erat, ut Paulinos ex Ecclesiis pellerent, qui Ecclesiis minime potirentur. Nam ab ea una, quam parvam in nova Urbe obtinerent, ab Arianis fuisse ejectos Paulini asseclas, ut Meletius

„ enim imperante Juliano, diu post Meletium „ a Lucifero Episcopus Antiochenus ordinatus „ est. „ Sed non resistam admodum Mansio, neque impediam, quin a Paulino presbytero *Paulini* dici Orthodoxi potuerint.

(1) Quamdiu enim Eudoxius Episcopatum Antiochenum occupavit, Ecclesiae Arianorum fuerunt. Neque vero eas vivo Constantio Orthodoxos recuperasse verisimile est. Ubi autem Meletius accitus Antiochiam fuit, pauloque post depositus, tum qui Orthodoxi Meletio accesserant, Ecclesiam, quae in veteri Urbe erat, frequentabant, qui vero a Paulino stabant nolentes inire cum Meletii sectatoribus societatem communionis, quod Meletium ab Arianis factum esse Episcopum dicerent, in exigua Ecclesia, quae in nova Urbe erat, collectas agere solebant, quae quidem Ecclesia ne ab Euzojo quidem illis ademta est, ut qui Paulini canitiem vereretur. Atque haec constant ex Athanasio *Tom. ad Antioch. pag.* 771. *Tom.* I. *Opp. P.* II. ex Theodorito *lib.* II. *cap.* XXXI. Socrat. *lib.* III. *cap.* IX. Sozom. *lib.* IV. *cap.* XXVIII.

letius crearetur Episcopus, neque est a veteribus scriptum, neque esse arbitror verisimile, cum inde ne ab Euzojo quidem Ariano ejecti fuerint (1).

De tempore ordinationis Meletii, & Euzoii Episcoporum Antiochenorum.

XXVI. Nam quae gesta initio anni 361 fuerunt quis feret rejici ab Anonymo in extremum Novembrem mensem? Nihil autem tam clarum, tamque perspicuum, quam & eo anno ineunte creatum Episcopum fuisse Meletium, & post mensem fere ab Arianis dignitate privatum (2), ut ejus loco Euzojum Antiochenis praeficerent. Novi ego, inquies, Anonymum. Homini Alexandrino non tam curae aliena fuerunt, quam sua. Itaque mirum non est, si in recensendis Antiochenorum rebus nullam habuit temporum rationem. At enim quae opportunitas erat, quae posceret, ut ubi de reditu Georgii egit, rediisse autem Georgium dixerat 26 Nov. die, continuo de Meletii, Euzoiique Episcopatu ageret? Annon narranda haec erant antequam de iis institueretur oratio, quae contigissent post Constantii mortem? Jam vero

(1) Socr. *lib.* III. *cap.* IX.
(2) Consule Bollandianos *Tom.* IV. *Julii pagin.* 52. *in serie Patriarch. Antiochenor.*

ro si rediit 26 Nov. die Georgius, redierit necesse est post ejus Imperatoris interitum. Nam decessit ille III Nonas aut Octobris, aut Novembris mensis an. 361. Meletius autem & factus Antiochenorum Episcopus est, & sede etiam exturbatus vivo Constantio (1).

De Gerontio, quem Praefectum AEgypti fuisse narrat an. 362.

XXVII. Videamus nunc de Gerontio. Praefectum hunc AEgypti fuisse narrat (2) non solum quo tempore mors Constantii nunciata Alexandrinis est, sed etiam cum publicatum Juliani (3) edictum de reducendis Episcopis fuit, quos Imperator Constantius patria cedere jussisset. Atenim Ecdicius anno 362, quo

(1) Ita Socrat. Theodor. Sozom. quorum testimonia referunt loco mox indicato Bollandiani.

(2) Pag. 68.

(3) Pag. 69. „ Mechir XIV. datum est „ praeceptum Gerontio Praefecto ejusdem „ Juliani Imperatoris, nec non etiam Vicarii „ Modesti praecipiens Episcopos omnes factionibus antehac circumventos, & exiliatos reverti ad suas Civitates, & Provincias. Hae „ autem litterae sequenti die Mechir XV. propositae sunt. Postmodum autem & Praefecti Gerontii Edictum propositum est, per „ quod vocabatur Episcopus Athanasius ad „ suam Ecclesiam.

quo publicatum edictum est, non Gerontius Praefectus Augustalis erat. Ad Ecdicium Julianus (1) scripsit, ut libros Georgii, quem Alexandrini occiderant, ad se mitteret. Quid autem? An confugies ad vetus illud tuum praesidium de Alexandrino? Non audes opinor. Nihil enim dici, aut excogitari absurdius potest, quam Imperatorem ignorasse quod erat suo Praefecto nomen, quia Alexandrinus non erat. Fatere igitur imperitum fuisse Anonymum Alexandrinarum rerum.

De edicto Gerontii, quo revocatũ fuisse dicitur in suã Ecclesiam Athanasium.

XXVIII. De edicto Gerontii quo IX Februarii revocatum in suam Ecclesiam Athanasium fuisse scribit, non est cur multis esse agendum arbitrer. Nam AEgypti Praefectus nihil jussisset contra atque sibi fuisset mandatum ab Imperatore. Fecerat autem Julianus Episcopis redeundi in patriam potestatem, in suas vero

(1) Nam edictum, ut narrat Anonymus, post mortem Georgii vulgatum est. Sunt autem verba Juliani ejusmodi Epist. IX. pag. 378. Edit. an. 1696. „ Hoc mihi privatim beneficium dabis, ut Georgii scripta omnia reperienda cures &c.

vero Ecclesias redeundi non item (1).

XXIX. Mitto praeceptum de restituendo idolorum cultu, quod 4 Februarii die an. 362 publicatum fuisse Alexandriae testatur (2). Non credo Julianum, qui Marcellino (3) auctore, ante initium anni 362 leges de aperiendis templis &c. tulisset, tamdiu expectasse, quin homines Christianis sacris initiatos ad ea restituenda cogeret, quae idolis, & Neocoris, Constantini, Constantiique temporibus abstulissent. Sed ut Constantinopoli Alexandriam litterae perferrentur mensis saltem requirebatur. Hoc numquam dices. Placet enim tibi, ut ea aetate brevissimo temporis intervallo, &

De edicto Juliani, de restituendis Idolis, & Neocoris, quae ipsis fuissent ablata, quod publicatum fuisse die Februarii quarta ann. 362. nugatur.

 Mo-

(1) Juliani *Epist.* XXVI. *ad Alexandrinos pagin.* 398. ,, Τὸ νῦν ὑφ' ὑμῶν τοῖς γαλιλαίοις τοῖς
,, Φυγαδευθεῖσιν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίου, οὐ
,, κάθοδον εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτοῖς, ἀλλ' εἰς τὰς πα-
,, τρίδας συνεχωρήσαμεν. Ἀθανάσιον δὲ πυνθά-
,, νομαι... ἀντιλαβέσθαι τοῦ λεγομένου παρ' αὐ-
,, τοῖς ἐπισκοπῆς θρόνου. ,, Nunc nos Galilaeis
,, a Constantio ejectis, non reditum ad suas
,, Ecclesias, sed in patriam cuique suam con-
,, cessimus. Audio Athanasium... Episcopa-
,, tus sedem, ut ipsi appellant, iterum usurpa-
,, re. Vide Sozom. *lib.* V. *cap.* XV.

(2) Anonym. pag. 69.

(3) Ammianus Marcel. *lib.* XXII. *c.* V. *pag.* 301.

Mopsuchrenis Naisum, & Naiso Antiochiam, & Antiochia Alexandriam Epistolae pervenirent.

De fuga Athanasii 20 Octobris an. 362.

XXX. Quinetiam persuadere mihi nullo modo possum anno 362 vicesima die Octob ris mensis Athanasium, cui permissum esset, ut ad d. Kal. Novemb. Alexandriae maneret (1), deserere voluisse suos, & profectum e patria, abiisse *Thereu* exulatum (2). Verum istud quidem tibi ita dicere necesse est. Sed vide ne quae Anonymus inscienter scripsit, ea si deinceps & consulto, & recte esse scripta defendas, duci aut levissimi hominis auctoritate, aut obstinatione quadam sententiae videare.

De loco Thereu.

XXXI. At ille, inquis, conservavit nobis loci, in cujus se latebris Athanasius occultavit, memoriam. Habet autem hoc modo: *egressus est Civitatem, & commo-*

(1) Julianus *Epist.* VI. *ad Ecdicium Praefectum AEgypti*. „ Ὄμνυμι τὸν μέγαν Σάραπιν, „ ὡς μὴ πρὸ τῶν Δεκεμβρίων Καλανδῶν ὁ Θεοῖς „ ἐχθρὸς Ἀθανάσιος ἐξέλθοι ἐκείνης; μᾶλλον δὲ „ καὶ πάσης τῆς Αἰγύπτου κ. τ. λ. „ Testor magnum Sarapin, nisi ante Kal. Decembris ini„ micus Deorum Athanasius ex ea Urbe, vel „ potius ex universa AEgypto discesserit &c.

(2) Anonym. pag. 70.

moratus est circa Thereu (1). Nunc mihi, mi Mansi, vehementer places. Sed scin' quid rei sit? Multo sum quam ante incertior. Si vero quod incertum est mihi, id ut sit certum desideras, doce me quis ille sit locus *Thereu*? Erat, dicis, ut (2) *puto*, proximus Urbi Alexandriae, ubi *forte* Athanasius substitit. Scilicet magno mihi adjumento est τὸ *puto*, & τὸ *forte*, ut certus sim.

Assentiere scilicet Maffejo (3). Hoc enim magistro didicisti *Thereu* a *Therenuthe* fortasse non discrepare. Quid si negem? At similitudo nominis. Quam tu mihi narras similitudinem? An quia primae

(1) Anonym. pag. 70.

(2) Mansius Differt. pag. 45. „ Statim fugitabundum circa *Thereu*, quem locum esse „ puto Urbi proximum, mansisse. Ibi forte „ substitit, ut exitum legationis ab Alexandri„ nis ad Julianum missae opperiretur. „ Est hoc item commentum Mansianum. Consule etiam ejus Apologiam §. XVIII. ubi „ quis, „ inquit, nisi comperta scribens nomen cer„ tum loci nosset!.. Hunc vero Thereu nullo „ veterum docente Anonymus noster ap„ pellat.

(3) Maffej. pag. 87. „ Si trattenne prima „ a *Thereon*, forse *Therenuntis* nominata da „ Stefano.

mae litterae ſimiles ſunt, idcirco diſſimilitudo reliquarum nihil impediet quin *Thereu* eumdem atque *Therenuthen* locum eſse exiſtimem? Ac video Maffejum miſſis poſtremis litteris Therenuthis, haeſiſſe in primis, ſeque jam conſequutum putaſse, ut *Thereu*, & *Therenuthis* unum idemque oppidum fuerit, quod dent nomini utrique litterae *there* initium. Quaſi vero *Antinopolis*, & *Antoeopolis* AEgypti Oppida minime inter ſe differrent, quod primae poſtremaeque utriuſque nominis litterae mirifice convenirent.

Quinetiam te moneo, ut ne conſtantem hanc eſse putes ſcribendi nominis *Therenuthis* apud veteres rationem. Nam fuerunt, qui *Ternuthis* (1), quique *Thermutis* ſcribendum cenſerent eſse, quae quidem nomina, ut vides, minus habent cum *Thereu* affinitatis. Nihil agis, inquies; dixi enim nomen loci

(1) *Therenuthis* in *Phtembuthi*, ſeu *Phtempu Nomo* erat. Vide Chriſtophor. *Cellarium* *lib.* IV. *Geogr. Antiqu. cap.* I. *pag.* 19. *Afr.*, *Edit. an.* 1706, & Stephanum de Urbibus ad v. Ἑρμωνθὶς quo loco & Τερενούθιδος mentionem facit. At Lucas Holſtenius vir ſummus *in Steph. pag.* 117. *Edit. an.* 1684 *lege*, inquit, Θέρμουτις.

ci (1) certum, locum autem certum indicatum fuiſse ab Anonymo nuſquam dixi. Itane vero? Tu qui neſcias locus ullus uſquamne fuerit, qui eo nomine appellaretur, certum tamen eſse loci illius nomen defendes? At qui uſus, inquis, eo nomine eſt, quin haereret, nihil, niſi quod ſibi erat compertum, ſcripſiſset. Quid compertum? Qua ratione deceptus in multis (ut ſupra oſtendi) eſt, eadem neſcio quo errore adhibere potuit *vocem Thereu*.

Non placebit hoc tibi. Nullam, dices, fulſse cauſsam, cur is, qui aliarum Urbium ut *Andropolis*, ut *Hermopolis*, ut *Antinopolis* meminiſset, idem nomen Thereu introduceret. Quaſi vero qui apte quandoque nomina Urbium uſurpavit, is neque imperitia, neque errore induci aut ad excogitanda nova, aut ad ea, quae in uſu ſint, vitianda poſſit. Sexcenta ejuſdem generis exempla in promptu ſunt. Sed nolo eſse longus. Mea interea nihil refert, fueritne, annon fuerit locus ullus *Thereu* appellatus, idemque fuerit *Thereu*, atque *Therenuthis* oppidum. Fuerit ſane. Quid tum? An Athana-

(1) Vide ſupra Nota 2. in hunc §. pag. 89.

nasius Alexandria egressus (1), Thereu continuo petiit, inde autem, cum quaesitus ad necem esset ab Juliano, contendit Hermopolim, postque Antinoum, ut tutiorem habere posset consistendi locum?

Noli, amabo, non Socrati (2) modo (nam hunc *graeculum* nihil morare) sed etiam Theodorito injurius esse, qui duo cum Athanasium (3),& patria cessisse, & na-

(1) Anonym. pag. 71. 72.

(2) Lib. III. cap. XIV.

(3) Lib. III. cap. IX. ὑπεχώρησε δὲ ὅμως ἐληλυθέναι τοὺς ἀπεσταλμένους μεμαθηκώς· καὶ πορθμεῖον εὑρὼν παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ τὴν Θηβαίων χώραν ἀνήγετο· ὁ δὲ ἀνελεῖν αὐτὸν προστεταγμένος, πυθόμενος τὴν φυγήν, κατὰ κράτος ἐδίωκεν. ἑτέρου δέ τινος τῶν γνωρίμων προειληφότος, καὶ σφόδρα ἐλαύνειν, αὐτὸν εἰρηκότος, τινὲς μὲν τῶν σωζόντων ἐπὶ τὴν ἔρημον ἐκκλίνειν ἱκέτευον. Αὐτὸς δὲ τῷ κυβερνήτῃ ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἰθύνειν τὸ πορθμεῖον ἐκέλευσεν. Οὕτω δὴ αὐτῶν καταντικρὺ τοῦ διώκοντος φερομένων, ἧκεν ὁ τοῦ θανάτου τὰς ἐντολὰς δεδεγμένος, εἰ πόσον ἀφέστηκεν ὁ Ἀθανάσιος, ἤρετο. ὁ δὲ πελάζειν τοῦτον εἰπών, ἐκεῖνον μὲν ἀπέπεμψεν. Αὐτὸς δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατέλαβε, καὶ τὸ λειπόμενον τῆς Ἰουλιανοῦ βιοτῆς αὐτόθι διέλαθεν.
„ Subduxit se tamen, cum eos, qui contra ipsum „ missi fuerant, advenisse jam comperisset, na- „ ctusque in ripa fluminis navigium, subvectus „ est in Thebaidem. Is vero cui caedes Atha- na-

& nactum fuisse in fluminis ripa navigium ex sententia, indeque solvisse, ut in Thebaidem contenderet, retulissent; mox jussum ab illo gubernatorem tradiderunt fuisse, ut converso cursu, secundo flumine Alexandriam rediret. Revertisse igitur Sanctissimum virum in patriam, ibique aliquamdiu latuisse. Atenim etsi te orem, impetrare tamen non potero, quod abs te peto. Censes enim flagitium esse ab Anonymo vel latum unguem discedere: Quod cum ita sit, fac saltem admirandae illius legis memineris, quam ipse primus omnium a *Casuistis*, quos vocant, mutuo acceptam sanxisti in historia valere opor-

„ nasii mandata fuerat, audita ejus fuga, quantocyus eum persequi coepit. Quem praeveniens quidam ex familiaribus Athanasii, cum festinare illum nunciasset, nonnulli ex comitibus orabant, ut in solitudinem deflecteret. Ipse vero gubernatori praecepit, ut navigium recta Alexandriam dirigeret. Sic igitur cum contra persecutorem ipsum navigarent, occurrit is, qui mandatum caedis acceperat, & quantum inde abesset Athanasius sciscitatur. Ille haud procul abesse illum respondit: eoque dimisso Alexandriam profectus, reliquo tempore Imperatoris Juliani ibi delituit.

oportere. Est autem hujusmodi: unum contra duos vel plures Scriptorem pugnare nullo modo posse (1).

Sumes jure quodam, ut quidem tibi videtur, tuo habere Ammonium Episcopum te, qui cum & AEgyptius, & Athanasio aequalis esset (2), tum neget man-

(1) Vide Apolog. Mansii §.22.

(2) Apud Bollandianos T. III. *mensis Maji* pag. 71. Ὁ πάπας Ἀθανάσιος ἔφη. Ἴδον δὲ ἐν τοῖς καιροῖς τούτοις ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ μεγάλους... ὡς γὰρ ἤμην διωχθεὶς ὑπὸ Ἰουλιανοῦ, καὶ προσδοκῶν ἀναιρεθῆναι ἀπ᾽ αὐτοῦ (δεδήλωτο γάρ μοι τοῦτο ὑπὸ γνησίων φίλων) ἦλθον οἱ δύο οὗτοι εἰς τὴν Ἀντινόου πρός με ἐν μιᾷ ἡμέρα, καὶ βουλευσάμενος κρυβῆναι παρὰ Θεοδώρῳ, ἐπέβην τοῦ ἐκείνου πλοίῳ πάντοθεν κεκαλυμμένῳ προπέμποντος ἡμᾶς, καὶ Ἀββᾶ Παμμώνος. Καὶ τοῦ Ἀνέμου ἀνεπιτηδείου γενομένου, ἐγὼ μὲν ἀγωνιῶν τῇ καρδίᾳ προσηυχόμην. κ. τ. λ.
„ Athanasius Papa dixit: Vidi etjam temporibus
„ his magnos Dei viros... (*Theodorum* scili-
„ cet, & *Pammonem*). Cum autem eo tem-
„ pore me persequeretur Julianus, & aliud ni-
„ hil in momenta expectarem, quam ut ab illo
„ caperer, (de hoc scilicet ab amicis fidissimis
„ eram praemonitus) duo illi, quos dixi, die
„ uno venerunt Antinoum, & ego sumto con-
„ silio, ut apud Theodorum laterem, ipsius
„ Navigium coopertum ascendi, deducente nos
„ Pammone Abbate. Vento autem minus pros-
„ pero afflante, equidem corde anxius ad pre-
„ ces sum conversus &c.

mansisse illum ad exitum usque Juliani Alexandriae, quae res componi nequit, cum iis, quae sunt a Theodorito & Socrate litterarum mandata monumentis. Assentior equidem Ammonio. Is vero quamquam Antinopoli, paulo ante quam esset nunciatum de morte Imperatoris, constitisse Athanasium tradidit, qua in re fateor Socratem, ac Theodoritum peccasse, non is tamen fuit, qui aut revertisse Athanasium Alexandriam, ibique aliquamdiu latuisse inficiaretur, aut illum Thereu moratum fuisse scriberet. Itaque maneat necesse est, quod est ab illis duobus de reditu litteris consignatum, quoad documenta majore quam sit Maffejanum auctoritate inventa fuerint, quibus & evertatur vetus, & nova *de mora circa Thereu* stabiliatur sententia. Sed satis multa de *Thereu*.

XXXII. Venio ad Olympum, quem Praefectum AEgypti fuisse dicit Anonymus (1), quo tempore actus in exilium Athanasius fuit ab Juliano. Ego vero non Olympum, sed Ecdicium etiamtum fuisse AEgypti Praefectum defendo. *De Olymp. Praef. AEgypti.*

(1) Anon. *pag.* 70. „ Quo mox egresso „ Olympus Praefectus &c.

do. Ad Ecdicium enim Praefectum Julianus (1) scribit, ut Athanasium cogat Alexandria excedere. Discessit autem inde Athanasius III Octobris die, auctore Anonymo (2). Jam vero ad IV. Non. Decembres eumdem illum Ecdicium Praefectum AEgypti fuisse satis est ex Theodosiano Codice exploratum (3). Cumque Iulianus in mox indicata Epistola ei minatus fuerit irrogationem multae, nisi ad Kal. Decembres Alexandria pulsus Athanasius esset, magis magisque necesse est liqueat, gessisse illum praefecturam saltem ad Decembrem mensem. Quamobrem si fuit umquam, est id vero maxime dubium, eo certe tempore Olympus AEgypti Praefectus non fuit (4).

De Athanasio circa Antinoum, vel Hermopolim mortis Juliani certiore facto.

XXXIII. Ac si mihi nunc esset de Iuliani morte dicendum, vererer ne in hac quoque re inscienter fuisse versatum Anonymum omnes cognoscerent (5). Sed

(1) Vide supra §.XVIII.

(2) Anonym. *pag.* 70.

(3) *L.* VIII. & *l.* IX. *de Operibus Publicis Dat, an.* 362. IV. *Nonas Decembres Ecdicio AEgypti Praefecto*.

(4) Julian. *Epist.* VI. *ad Ecdicium AEgypti Praefect.*

(5) Nam malo de rebus, quae ad Athanasium

Sed non id ago. Hoc dico, Athanasium neque Hermopoli, neque Antinoi degentem fuisse factum de Juliani interitu certiorem. Roges quo utar auctore, ac teste? Ego certe multo quam sit Anonymus graviore. Ammonius Episcopus, qui rem, ut acta erat, ab Athanasio acceperat, tum cognitam ei mortem Iuliani fuisse narrat, cum Antinoo solvisset (1), navigaretque in superiorem Thebaidem, ut apud Theodorum Monachorum Patrem consistere tuto posset.

XXXIV. Nec minus habet ineptiarum quo loco differit de reditu Athanasii post Juliani necem Alexandriam. Clam enim & rediisse & in patria mansisse scribit (2), quoad se contulit ad novum

De Athanasio clam reverso post Juliani necem Alexandriā.

G

sium spectant, sermonem instituere. Ceterum Anonymus, qui semper fere celerrimo cursu usos fuisse eos, qui res nunciarent, scribere videtur, ut ante animadvertimus, multo nunc indicat eos fuisse tardiores. Cum enim Julianus VI Kal. Julias decessisset, tum 20 Augusti die, nempe post dierum 55 intervallum, eius rei fuisse Alexandrinos certiores factos Anonymus idem jactitat.

(1) Vide Epistolam Ammonii ad Theophilum Alex. Episc. apud Bollandianos Tom. III. Mensis Maji pag. 356.

(2) Anon. pag. 72.

vum Imperatorem. Et meticulose quidem hominem rediisse, quod nondum accepisset litteras ab Joviano (1), facile paterer. Sed acceptis litteris (2), quibus ei concedebatur redeundi in suam Ecclesiam, docendique populum facultas, quid fuisset latebris opus? Paullo autem post, quam est nunciatum periisse Iulianum, factumque esse illius loco Iovianum Imperatorem, allatas fuisse litteras de restituendo veri Dei cultu, inde vero Athanasium revertisse scribit ille idem Anonymus (3), quo tu nullum esse hominem accuratiorem putas. Atque

(1) Nam est id etiam ab Socrate litteris consignatum *l.* III. *c.* XXIV. Καὶ Ἀναῤῥώννυσι μὲν διὰ γραμμάτων τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον ὃς εὐθὺς μετὰ τὴν τελευτὴν Ἰουλιανοῦ, τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀλεξανδρέων ἐγκρατὴς ἐγένετο, τότε δὴ παῤῥησιαίτερος ἐκ τῶν γραμμάτων γενόμενος, καὶ τὸ πανταχόθεν δέος ἀπήλλακτο. „ Et „ Athanasium quidem Alexandriae Episcopum „ per litteras confirmavit, qui statim post Ju- „ liani interitum recuperavit Ecclesiam Ale- „ xandrinam. Tunc autem ex litteris majorem „ fiduciam adeptus, omnique metu liberatus „ est.

(2) Extant *T.* I. *Opp. Athanas. P.* II. *pag.* 779. Edit. Montfauc.

(3) Pag. 71. 72.

que Athanaſio, quem Jovianus imprimis venerabatur, redditam ab eodem Imperatore fuiſſe eodem tempore Epiſtolam (1) plenam pietatis, & clementiae erga illum ſuae, & eſt per ſe ipſum credibile, & conſtat teſtimonio ſcriptorum (2) graviſſimorum. Itaque rediit poſt acceptas eas litteras Athanaſius, ſi vis Anonymum cum Theodorito componere. Quamobrem igitur latuiſ-

G 2 ſet?

(1) Theodoritus *lib.* IV. *H. E. c.* 11. eodem tempore quo de reſtituendo veri Dei cultu, revocandiſque in ſuas Eccleſias Epiſcopis Imperator ſcripſit, ſecundas litteras quoque fuiſſe ad Athanaſium datas tradit. „ Simulatque fines „ Imperii ſui ingreſſus eſt, inquit, primam om- „ nium legem tulit, qua & Epiſcopos ab exi- „ lio reverti jubebat, & Eccleſias iis reſtitui „ mandabat, qui Nicaenam fidem inviolatam „ ſervaſſent. Scripſit etiam litteras ad Athana- „ ſium &c. „ Differit autem de ſecundis litteris. Paulo ante vero primas acceperat Athanaſius, quae ſtatim atque Imperator de reſtituendo divino cultu cogitare coepit, datae fuerint neceſſe eſt.

(2) Vide Theodorit. l. c. & Socratem l. c. qui ubi ea quae attulimus, dixit, tum „ reliquos, inquit, Epiſcopos, qui a Conſtantio „ relegati fuerant, a Juliano vero nondum „ reſtituti, ab exilio revocavit. Eodem tem- „ pore cuncta gentilium templa ubique occlu- „ debantur &c.

ſet? Ille ne quem plebs Alexandrina vehementer coleret, qui flagraret deſiderio Eccleſiae ſuae, cui Imperator tanta benignitate feciſſet redeundi in patriam poteſtatem; ille inquam & clanculum ingreſſus fuiſſet Alexandriam, & ibi delituiſset, quoad non conveniſſet Imperatorem? Somnia haec ſunt, quae niſi Anonymo, nulli quidem certe cadere in cogitationem poſſent.

Age vero quemadmodum occultaſſet ille ſe, qui teſte Socrate Eccleſiam continuo, atque periit Julianus, recuperaſſet (1)? quique Synodum (2) celebraſset, ut Joviano percuntanti, quae vera eſset de verbo Divino ſententia, ſatisfaceret? Non conſtat, inquis, Alexandriae ne an alibi fuerit ea Synodus celebrata. Sunt enim de hac re magnae inter viros doctos diſsenſiones (3). Quid igitur? Valeſio ne fidem adjunges ajenti coactam fuiſse Antiochiae (4)? Non audes

(1) Vide Socratem loco ſupra indicato.

(2) Theodoritus *lib.* III. *c.* II. hujus Synodi meminit.

(3) Manſius Diſſert. *pag.* 46.

(4) Not. I. in Cap. III. Lib. IV. H.E. Theodoriti.

audes. Nam est ejus merito a Benedictinis explosa opinio (1). Teneo quid velis. In oppidum aliquod AEgypti, non vero Alexandriam Episcopos se ad celebrandum Concilium contulisse (2). Atqui te fatente, veteres recentioresque Scriptores malunt eos fuisse congregatos Alexandriae. Ego, inquies, veteres recentesque scriptores prae Anonymo nihil moror. Quid? An ne libellum quidem Synodicum, cui tantum fidei tribuisti quantum a nemine unquam tributum est, ut eo uno aut corrigi, aut convinci erroris Ammianum Marcellinum (3) posse

(1) In Monito ad eam Epist. Synodicam. *pag.* 778. *T.* I. *Opp. Athanas. P.* II.

(2) Mansius *Differt. pag.* 46. „ De loco, „ inquit, ambigitur. Nam Alexandriae coactum veteres, recentesque Scriptores consentiunt. Valesius Antiochiae celebratum arbitratur. Ego sin minus Antiochiae, certe tamen extra Alexandriam, & alicubi forte in AEgypto. Non enim haberi potuit Alexandriae; quando enim primo eo venit Athanasius Joviano imperante, occultus, & paucis cognitus mansit, Anonymo nostro testante.

(3) Libell. Synod. *ex recens. Joh. Pappi apud J. Alb. Fabric. To.* XI. *Bibl. Graecae pagin.*

ſe defenderes? Hoc, inquies, dubiumne eſt? Nam mori te mavis, quam ut latebras, receſsuſque illos, quos ipſe quaeſierit Athanaſio, tolli ſinas. At ego contra mi Manſi, & ſinam, & ſi opus eſt, dabo me veteribus, atque novis, ut funditus receſsus illi pereant, adjutorem. Rident alii, mihi crede, ipſe autem vehementer commoveor, cum tot monumentis, quorum eſt auctoritas explorata, praeferri abs te videam ῥαψῳδίαν plenam ineptiarum.

De itinere Athanaſii Antiochiam, deque Joviani Imperatoris morte.

XXXV. Pergit ille tuus ad Imperatorem, ait, Athanaſium contendiſse (1). Antiochiam credo. Nam ibi tunc Jovianus

gin. 214. Ὁ δὲ θειότατος ἰοβιανὸς ὁ αὐτοκράτωρ, ἀποστείλας εἰς Ἀλεξάνδρειαν Ἀθανασίῳ τὸν ἀπαράλλακτον ὅρον τῆς ἀληθοῦς ὀρθοδοξίας ἐζήτησεν. ὃς συναγαγὼν τοὺς λογάδας τῶν ἐπισκόπων Αἰγύπτου, Θηβαΐδος, καὶ λιβύης, ὅρον συνοδικὸν πλήρη ἀληθείας, καὶ χάριτος, Ἰοβιανῷ τῷ φιλοχρίστῳ ἀπέστειλεν. „ Piiſſimus autem Imperator Jovianus miſſa ALEXANDRIAM ad „ Athanaſium Legatione, immutabilem verae „ Orthodoxiae definitionem Synodicam gratia, & veritate plenam Joviano, Chriſti amanti miſit.

(1) Anonym. pag. 72.

nus erat (1). Compositis autem rebus Ecclesiae suae regressum illum fuisse an. 364 mense Novembri in patriam. Vivone Joviano? Ita quidem videtur Anonymo (2). Etenim mortis Joviani non meminit ante an. 365. At Jovianus decesserat Februario mense an. 364. Non ergo rediit vivo Joviano. Sed est id consuetum Anonymo, ut semper erret.

Concedam tamen non constare quae illius fuerit de morte Joviani sententia. Volo enim sibi omnes persuadeant, esse me tibi multo, quam existiment, aequiorem.

De reditu Athanasii Antiochia Alexandriam.

XXXVI. Quid? verumne erit, quod scribit Athanasium Antiochia profectum appulisse Alexandriam decima sexta die Novembris mensis (3)? Mihi certe non so-

G 4

(1) Vide tertiam *petitionem Arianorum apud Athanas. To.* III. *Oper. Part.* II. *pag.* 784. quo loco Jovianus ait *Athanasium esse Antiochiae*. Καὶ Ἀθανάσιος ὧδέ ἐστιν. Consule praeterea Theodoritum lib. IV. cap. V. Socratem lib. III. c. XXVI. & Sozomenum lib. VI. cap. V. & VI. Et Anon. pag. 76.

(2) Nam ad an. 365. *Post Jovianum*, inquit, *citius ad Imperium vocatis Valentiniano, & Valente &c.*

(3) Anonym. pag. 72.

ſolum non verum, ſed ne veriſimile quidem eſſe videtur. Namque Athanaſius Antiochia diſceſſit, cum adhuc in ea Urbe Jovianus eſſet (1). Jamvero Imperator extremo Januario menſe (nam hoc etiam permitto tibi) inde abiit, Conſtantinopolim petiturus; quo ſane pervenire non potuit, cum Dadeſtanae in Ciliciae Galatiaeque finibus XIII Kal. Martias ex improviſo deceſſerit (2). Fac autem paulo ante quam Antiochia Jovianus excederet, aggreſſus iter Athanaſius fuerit; hunc profecto, cui maxime cordi Eccleſia ſua eſſet, novem integros menſes, dieſque aliquot in eo itinere conſumpſiſſe, ut medio demum Novembri, nono ſcilicet poſt Joviani interitum menſe, Patriae ſe reſtituerit, neminem eſſe

(1) Sozomenus lib. VI. cap. V. de Joviano loquens agente Antiochiae: Τὸν Ἀθανάσιον, inquit, ... *ἀπέστειλεν εἰς Αἴγυπτον, ᾗ ἄριστα αὐτῷ δοκοίη, τὰς ἐκκλησίας, καὶ τοὺς λαοὺς ἄγειν κελεύσας.* „ Athanaſium in AEgyptum remiſit, Eccleſias & populos, ut ipſi factu optimum videretur, regere jubens.

(2) Ita Ammianus Marcellinus *l.* XXV. *c.* X. *pag.* 443. Eutropius habet XIII. Kal. Mart. ſeu 17. Februarii, ut Socrates habet.

esse existimo, qui id esse credendum putet.

Fateris tu quidem. Sed ut excuses Anonymum pro *Athir*, hoc est *Novembri*, legendum esse *Mechir*, hoc est *Februario* doces, quamquam demtis extremis duabus litteris, nulla sit inter *Athir*, & *Mechir* litterarum similitudo, ut priorem vocem secundae huic sufficere librarii oscitantes possent. Summas autem mensium dierumque, quas Anonymus (1) more suo colligit, praesidio tibi esse arbitrare (2). Nam ab eo tempore, quo ejectus in exilium ab Juliano Athanasius est, ad secundum reditum sub Jovia-

(1) Mansius *Dissertat. de Epochis &c. pagin.* 45. *seq.*

(2) Vide Anonymum pag. 72. ubi haec habet. „ Venit Alexandriam, & intravit in Ecclesiam *Athir* XIX die, Coss. Jovian. & Varronian., ex quo exiit Alexandria secundum praeceptum Juliani usque dum advenit praedicto die *Athir* XIX post annum 1. & menses 3. & dies XXII. „ Viden' ut τὸ Athir bis meminerit. Deinde esset nihilominus in numeris error, si supputationis habenda ratio est. Nam a die 23. Octobris an. 362. ad 16. Febr. an. 364. non an. 1. m. 3. d. 22. sed an. 1. m. 3. d. 24. & si menses Alexandrino more considerentur an. 1. m. 3. d. 26. numerandi sunt.

viano annum unum, menses tres, diesque viginti duos praeteriisse scribit. Abiit autem Athanasius exulatum anno 362. Octobris 23 die. Si ergo reversus fuisset mense Novembri an. 364 duo ab exilio ad reditum, non unus annus mensesque aliquot interfluxissent. Metuo equidem a Dialecticis. Periculum enim est ne te accusent, quasi pugnantia loquare. Nam quod tibi paulo ante ratum erat, id nunc video esse irritum. Supputationes enim annorum, mensium, atque dierum dixisti in Codice Veronensi plenas esse errorum librarii vitio (1), esseque proinde notis Consulum, nominumque mensium Alexandrinorum corrigendas (2). Quid nunc

(1) Mansius & saepe alias, & *pag. 56. Dissertationis* „ mendum est, inquit, in computo „ dierum, quod *saepe accidit* in hoc Chronico „ vitio vel Amanuensis, vel interpretis ex „ Graeco. „ Consule etiam Apologiam Mansii §. 19.

(2) Mansius, *Dissertat. de Epoch. pagin.* 34. „ Corrigendus est, *inquit*, textus Anonymi „ ... cum alias ex calculo mensium quos ipse „ diligenter adnotavit, nonnisi anni duo, & „ menses duo (non anni 2. & menses v. a „ discessu Montani ad Diogenis adventum) „ supputentur. „ Haec ille. Quidni igitur nunc

nunc autem? Nunc mutata sententia, summas temporum recte se habere defendis, exque iis mensium nomina corrigi oportere. Sed est bis a divino Anonymo τῦ *Athir* facta commemoratio. Quid refert? si quidvis feres potius, quam ut de illo suspicari quidquam mali possis. Ex te omnino haec licentia. Verumtamen velis nolis tota haec Anonymi de temporum notis claudicat, nutatque oratio. Sive enim consulum, sive mensium, sive supputationum rationem consideres, nihil fere est, ut ostendi, quod ab omni vitio esse immune videatur. Non est igitur cur mihi illud opponas, quod in Apologia (1), nescio quo jure, sumpsisti: „ Sed & in pluribus corruptus est, & in- „ terdum impeditissimam habet Chro- „ nologiam„. Quid enim interdum? Ego, fere semper, ajo; neque ajo solum, sed etiam demonstro plane ad veritatem. Ac vide quorsum illud quoque evadat, quod loco

nunc quoque dicendum est corrigendum esse textum Anonymi ex calculo mensium *Paophi*, & *Athir*, *quos ipse diligenter adnotavit*? Quia non confert ad Mansii institutum. Scilicet constat sibi homo!

(1) Mansf. Apolog. §.XIX.

loco mox indicato dixisti „ Fateor ego „ quidem, sed numquid quod identidem „ vitium sentit vetustatis, ideo ubique „ mendosus judicandus est „? Non enim ideo esse ubique *mendosum* affirmavi, quia aliquando errat, sed quia pugnat cum antiquis Scriptoribus fere semper, idcirco fere semper errare hominem affirmavi, esseque proinde indignum, cui repugnantibus cognitis, gravissimisque Scriptoribus, fides, & auctoritas adjungatur. At „ in nostro Chronologo, inquis (1), „ ubi forte *mendum cubat*, errati hujus „ apertissima praebentur indicia „: Nego enim vero. Nam Athanasii, aliorumque Scriptorum magnae auctoritatis testimoniis, non Chronologi tui praesidio ostensum hactenus est, hunc octo chartis in sexcenta, eaque jam gravia errata incidisse. Quamobrem habe tibi τὸ *ubi forte*. Non enim haec adhiberi ab aliis verba possunt, quibus constet peccasse hominem & plerumque, & turpiter. Sed elatus studio vereor ne longior fuerim.

De rebus ab Eudoxio, ejusque sociis Constantinopol gestis.

XXXVII. Sequitur ut de rebus ab Eudoxio sociisque Constantinopoli gestis disseram. Habet autem Anonymus hoc modo

(1) Ibid.

do „ Apud Conſtantinopolim Eudoxius „ Germaniciae tenebat Eccleſiam , & „ erat inter eum & Macedonium haere- „ ſis (1) „ . Nempe hoc vult: Eudoxium anno 364 fuiſse Epiſcopum Conſtantinopolitanum, fuiſseque inter hunc & Macedonium diviſionem, diſcrepantiamque ſententiarum: Pergit porro . „ Per Eu- „ doxium autem exiit alia pejor haereſis „ ab adulterina Arianorum Aetii, & Pa- „ tricii Nicaeni communicantium Euno- „ mio, Heliodoro, & Stephano. Et hoc „ accipiens Eudoxius cum Euzojo Arianae „ haereſeos Epiſcopo Antiocheno com- „ municavit, & depoſuerunt per occa- „ ſionem Seleucium, & Macedonium, „ & Hypatianum, & alios xv. ad ſe per- „ tinentes Epiſcopos, quoniam non ſuſci- „ piebant non ſimilem „ . Haec ille . Hinc autem tibi exſiſtit (2) hoc anno 364 Synodus Conſtantinopolitana. Nunc ſcilicet, mi Manſi, intelligo eſſe te & ingenio, & oculis acutiſſimis. Equidem ſi diu multumque in hoc Anonymi loco diligenter conſiderando verſatus fuiſſem, fateor me ne veſtigium quidem Synodi repertu- rum

(1) Anonym. pag. 72.
(2) Manſius *Diſſertat. pag.* 49. 50.

rum fuiſſe. Sed patere ut ex te quaeram undenam tandem conjeceris factam eſſe Concilii ab Anonymo mentionem? Nam video eſſe aliquos, qui conjectaſſe id te affirment, legiſſe autem revera negent. Eudoxium ais Epiſcopum Conſtantinopolitanum anno 364 fuiſſe teſtatur. Quid tum autem? An hinc concludes fieri Synodi mentionem? Non ego, dicis, hinc ſolum. Age ergo unde etiam? Ex his, quae ſcribit de pulſis dejectiſque Macedonio, & Hypatiano. Ego vero non de pulſis Epiſcopis, ſed de Synodo quemadmodum hinc poſſit extundi interrogo. At Sozomenus obſcure hujus Concilii meminit (1). Igitur ex dictis obſcure a Sozomeno, ab Anonymo autem ne obſcure quidem dictis, effeciſti anno 364 fuiſſe Conſtantinopolitanam Synodum celebratam. Neſcio Dialectice!

Sed priuſquam te de Sozomeno rogem, feres opinor, ſi quod animo concepi, hoc tibi nunc meum gaudium explicem. Nam amo mi Manſi te, mihique ma-

(1) Manſius pag. 49. Diſſertat. *Hujus Conciliabuli obſcure quidem mentio facta eſt a Sozomeno*. Quaſi vero ab Anonymo facta ſit clara.

maximopere gratulor, quod eum tibi tandem placere hominem videam, quem moleste tulissem fuisse aliquando abs te Graeculum appellatum. Placetne igitur ille tibi, quod meminerit Synodi? Ita est profecto. Sic enim habet „ Decreverunt, „ ut ea quae Constantinopoli studio Eu- „ doxii, & Acacii gesta fuerant, irrita „ essent „ (1). Haeccine igitur sunt illa verba ex quibus conclusisti hoc anno 364 fuisse habitam Constantinopoli Synodum? At ea Synodum non olent. Verum ne nimium morosus sim, dabo fieri Synodi a Sozomeno mentionem. Sed cave ne illa sit, quae extremis fere temporibus Constantii celebrata est.

Principio enim Basilius (2) Magnus, Theo-

(1) Sozom. lib. IV. cap. VII.

(2) Basilius M. *Epist.* 251. *an.* 376. *Scripta pag.* 386. *To.* I. *Novae Edit.* De Synodo Constantinopolitana loquens, in qua illi Episcopi depositi sunt; ἦσαν δέ, inquit, οἱ ἔξαρχοι τῶν καθελόντων αὐτοὺς Εὐδόξιος, Εὐίππιος, Γεώργιος, Ἀκάκιος. *Erant autem Duces eorum, qui ipsos deposuerunt, Eudoxius, Evippius, Georgius, Acacius &c.* Atque haec gesta fuisse dixerat πρὸ δέκα, καὶ ἑπτὰ οὐχ ὅλων ἐτῶν. *Ante decem, & septem annos non completos.* Quod si ab anno 376 demas annos 17 non completos, reliquus erit an. 359. vel summum 360.

Theodoritus (1), Socrates (2), Sozomenus (3), Philostorgius (4) uno verbo Scriptores omnes Ecclesiastici veteres, Macedonium exturbatum a Sede Constantinopolitana fuisse ferunt in ea Synodo, quae Constantinopoli habita est vivo Constantio. Atque eodem profecto tempore pulsus ex Ecclesia Cyzicena fuit Eleu-

(1) Theodor. *l.* II. *c.* XXVII. *pag.* 112. *Edit. Cantabrig.*

(2) *Lib.* II. *cap.* XLII. *pag.* 157. *Editionis Cantabrigiensis.*

(3) Sozom. *lib.* IV. *cap.* XXIV. *pag.* 168. *ejusd. Edit.* „ Porro Acaciani, *inquit*, cum aliquamdiu substitissent Constantinopoli Episcopos ex „ Bithinia evocarunt, inter quos erat Maris „ Chalcedonensis, & Ulfila Gothorum Episcopus. Cumque essent numero quinquaginta in unum collecti, formulam fidei, quae „ Arimini recitata fuerat, probaverunt . . . . „ Post haec abutentes Imperatoris (*Constantii*) „ ira, qua ille adversus Macedonium erat incensus καθαιροῦσιν αὐτὸν ipsum deponunt, ac „ praeterea Eleusium Cyzici „. Haec eo attuli, quò Sozomeni testimonio liqueat non de Synodo illum, quae an. 364 celebrata fuerit ab Acacianis, sed de hac sub Constantio agere.

(4) Philostorgius *libro* V. *Histor. pag.* 507. *Editionis Cantabrigiensis. Post Theodoriti Historiam.*

Eleusius (1), quem Anonymus ob summam, qua pollebat, rerum Ecclesiasticarum peritiam *Seleucium* appellavit. Quod ipsum est de Hypatiano (2) Heracleensi dicendum. Neque vero illi restituti deinceps fuerunt. Quamobrem quae de pulsis e suis sedibus Episcopis Anonymus, & Sozomenus tradiderunt, ea quidem non in illam, quam ipse sine teste, sine ratione, sine conjectura ulla introduxisti, sed in Synodum commode cadunt, quae post Seleuciensem, superstite Constantio, celebrata est.

XXXVIII. Deinde ferri Anonymi stupor, imperitiaque non potest, ut qui ante (3) Eudoxium cum Euzojo jam Antio-

De tempore quo Euzojus & Eudoxius venerunt in communionis societatem.

H

(1) Vide locum mox indicatum Socratis, & testimonium Sozomeni, quod in Not. in 5. superiorem produximus.

(2) Epiphan. haeres. 73. num. 2. Atque eo quidem in Concilio plerosque Episcopos fuisse sedibus suis ab Acacianis pulsos tradunt iidem ipsi, quos supra memoravi, scriptores, Socrates, Sozomenus, Theodoritus &c. Quare constat nihil dicere Sozomenum, quod non possit ei Concilio convenire.

(3) Anonym. *pag.* 72. „ Et hoc accipiens „ Eudoxius cum Euzojo Arianae haereseos „ Episcopo Antiocheno communicavit, & de- „ po-

tiocheno Episcopo venisse in Communionis societatem narrat, quam esset e Constantinopolitana sede Macedonius exturbatus. Quis enim est in Historia tam, ut ajunt, peregrinus, & hospes, qui nesciat, primum omnium ejectum fuisse Macedonium (1), post Eudoxium relicta Antiochena translatum inConstantinopolitanam sedem, inde accersitum in Antiochenam Meletium (2), qui post mensem dejectus fuerit, quod Arianis accedere noluisset, postremoque Meletii loco Euzojum fuisse creatum Episcopum Antiochenorum (3)? Quemadmodum ergo ante *depositum* Macedonium *communicare* cum Euzojo *Antiocheno Episcopo* Eudoxius ille poterat, qui tum ipse Episcopus esset Antiochenus?

De tempore quo Eudoxius consensit Eunomio, & Aetio.

XXXIX. Denique jam usque ab anno 359, & ante etiam Eudoxium Aetio, & Eu-

„ posuerunt per occasionem Seleucium,& Ma-
„ cedonium &c.

(1) Vide *Socr. Sozom. Theod. Philost. loc. sup. indic.*

(2) Vide quae supra de Meletio disputavimus.

(3) Consule Theodoritum l.II.c.XXXI. Socratem *lib.* II. *cap.* XLIV. Sozomenum *lib.* IV. *cap.* XXVIII.

& Eunomio consensisse, quos tamen specie fictae simulationis, quod vereretur Constantium, deseruerit, traditum a Majoribus nostris est (1). Et is Anonymus qui tam multa turbat, qui omnia miscet, qui res anno (2) 359. 360. & 361 gestas ita refert, quasi anno 364 contigerint, tantum apud te obtinebit auctoritatis, ut eo teste, contra atque veterum fides po-

(1) Theodoritus *lib.* II. *cap.* XXVII. *pag.* III. *Edit. Cantabrig.* ,, Tunc temporis (*nempe* ,, *cum sub Constantio celebratum Conciliabu-* ,, *lum Constantinopolitanum est*) apud Eudo- ,, xium degebat Aetius una cum Eunomio. ,, Nam post mortem Leontii, cum Eudoxius ,, Episcopatum Antiochensis Ecclesiae invasis- ,, set, Aetius ex Aegypto reversus est, Eu- ,, nomium secum adducens. Cumque Eudo- ,, xium idem atque se sentientem animadver- ,, tisset .... Antiochenae Urbis domicilium ,, reliquis anteposuit ,, . Eodem loco narrat damnatum ab Eudoxio fuisse Aetium, ut sibi prospiceret, neque poenas Imperatori daret.

(2) Nam, ut vidimus jam inde ab anno 359 Aetius conjunctus Eunomio, & Eudoxio erat. Anno 360 Eudoxius invasit in Constantinopolitanam Sedem. Anno 361 creatus est Euzojus Episcopus Antiochenus, ne dissentiente quidem Anonymo pag. 67. Atqui haec omnia dicebat pag. 72. seq. Anonymus, quasi an. 364. contigerint.

postulet, novam & inauditam Synodum inducere conere, cujus tamen ne ipse quidem meminerit? Nae tu, si sapis, desines aliquando putare auctoritatem in eo testimonio esse ullam, cujus auctor & ignotus est, & in tot errores, quot ne numerari quidem possunt, inciderit.

De Lucio Presbytero, qui Jovianū adierit postquam Athanasius discesserat Antiochia.

XL. De factis Lucii Presbyteri Alexandrini, quae narrat, tibi sic confirmo esse omnia plena mendaciorum. Etenim an. 364 cum Athanasius profectus Antiochia Alexandriam rediret, initum fuisse ab Arianis Eudoxio, Theodoro, Sophronio, Hilarioque consilium scribit, constitutumque Lucium incitare, ut adiret ad Imperatorem, eaque contra Athanasium diceret, quae in exemplaribus haberentur (1). Vellem autem tantum habere otii abs re mea me, ut copiosius agere de his etiam rebus possem. Sed quia & graviora me manent, & satis jam constare de imperitia, inanique Anonymi fide arbitror, hoc nunc

(1) Pag. 76. „ Cum Episcopus Athanasius „ veniret de Antiochia Alexandriam, consilium „ fecerunt Ariani Eudoxius, Theodorus, Sophronius, Euzojus, & Hilarius, & constituerunt Lucium Presbyterum Georgii interpellare Imperatorem Jovianum in Palatio, „ & dicere, quae in exemplaribus habentur.

nunc breve accipe. Erat Athanaſius Antiochiae, quo tempore Lucius convenit Imperatorem. Si quem ejus rei teſtem habeam percuntere, reſpondebo habere *Acta publica* me, quae eo tempore & ſcripta, & vulgata fuerunt (1). *Petitiones Arianorum* dico, quae extant Tom. I. Operum Athanaſianorum, & quarum tanta eſt in hoc genere hiſtoriae auctoritas, quantam in Anonymo ne ſomniare quidem poſſe videare. Nam quo die adductum ad Imperatorem fuiſſe Lucium referunt, eodem habent haec fuiſſe ab Joviano de Athanaſio dicta: *Athanaſius etiam hic eſt. Qui fidei verbum neſcit ab Athanaſio diſcat*. Erat vero Jovianus (2) Antiochiae. Ibidem igitur fuerit Athanaſius neceſſe eſt. Non ergo profectus Antiochia fuerat, ut rediret Alexandriam.

Alii ejuſdem Anonymi errores de Epiſcopis Arianis, qui conati fuiſſent Jovianum circumvenire.

Rurſum in *Petitionibus* ejuſmodi, in quibus ſumma diligentia, minutatimque omnia, quae geſta ſunt, recenſentur; nulla

(1) Ἀθανάσιος ὧδε ἐστιν. ὁ μὴ εἰδὼς τὸν τῆς πίστεως λόγον, μάθη παρὰ Ἀθανασίου. P. II. pag. 784.

(2) Petitiones Arianorum ad Jovianum factae ſunt: ἐν Ἀντιοχείᾳ: Antiochiae. Vide T. I. *Opp. Athanaſ. Par.* II. *pag.* 782.

nulla est Eudoxii, Theodori, Sophronii, & Hilarii facta mentio, est autem facta Euzoii (1). At Anonymus Euzojum tacitus praetermittit, qui primas obtinuit in eo scelere partes, meminit autem Eudoxii, Theodori, Sophronii, & Hilarii, qui duo postremi, si ulli fuerunt, tunc fortasse longe aberant Antiochia. Sed quinam obsecro hi erant Sophronius, & Hilarius? Nam qui alius esset Sophronius praeter Pompejopolitanum, ne suspicari quidem possum. At his magnas cum Eudoxio inimicitias exercuerat (2). De Hilario autem quid loquar? cum neque Isaurius ille esse potuerit, qui memoratur in *Testamento* Gregorii Nazianzeni (3), neque Telmesius, quem S. Basilius

(1) Ibid. *petit.* 4. Καὶ δὶ Εὐζωΐυ ἠξίωσαν τὺς περὶ προβάτιον, τὺς διαδόχυς Εὐσεβίυ, ἐ Βαρδίωνος τὺς Εὐνύχυς, ὡς ἵνα συστάσεως τύχωσιν οἱ ἄπιστοι ἀριανοί. Et per Euzojum postularunt „ a Probatio, & sociis successoribus Eusebii, „ & Bardionis Eunuchis, ut consistere possint „ perfidi Ariani.

(2) Itaque in Synodo Constantinopolitana an. 360. pulsus ab Episcopatu est artibus Eudoxii, & sociorum. Socr. l. II. c. XLII. & Sozomenus *lib.* IV. *cap.* XXIV.

(3) Apud Brissonium in *Formul. lib.* VII. *pag.* 761. *Edit. an.* 1583.

lius laudat (1), erant enim ambo Orthodoxi, neque fuit, quod ſciam, alius quiſquam ejus aetatis Epiſcoporum, qui & hoc nomine vocaretur, & ab Eunomianis, aut ab Arianis ſtaret.

De Valentiniani, & Valentis Imperio.

XLI. Sed quid illud eſt, quod adjungit de Valentiniano, atque Valente ad *imperium citius* (2) *vocatis*? Id quale ſit, nullo modo prorſus intelligo. Nam ſi mortuo Joviano continuo milites de Valentiniano conſtituendo Imperatore cogitaſſe diceret, ferrem id equidem, etſi electus ille fuerit vocatuſque ad ampliſſimam dignitatem poſt aliquot ab obitu Joviani

H 4 dies

(1) Epiſt. CCXVIII. pag. 331. Claſſ. II. Ἐν Τελμισσῷ Ἱλάριον Ἐπίσκοπον &c. ἀνεγνώρισε τις ἡμῖν ὡς ὑγιαίνοντα περὶ τὴν πίστιν. „ Telmeſſi „ Hilarium Epiſcopum indicavit mihi aliquis „ recte de fide ſentire „. Atque is fortaſſe Epiſcopus anno 364 non erat.

(2) Anonymus *pag.* 76. „ Poſt Jovianum, „ inquit, citius ad Imperium vocatis Valentiniano, & Valente, ipſorum praeceptum „ ubique manavit, quod etiam redditum eſt „ Alexandriae Pachom die x Conſ. Valentiniani, & Valentis, continens, ut Epiſcopi „ ſub Conſtantio depoſiti, & ejecti ab Eccleſia, Juliani autem Imperii tempore ſibi vindicaverant, & recuperaverant Epiſcopatum, „ nunc denuo ejiciantur Eccleſiis.

dies (1). Atqui de Valente discrepans omnino est ratio. Non enim ante renunciatus a fratre Augustus est, quam ille rogatus ab exercitu fuisset, ut sibi collegam deligeret, venissetque Constantinopolim (2). Verum leviora haec sunt, quam ut pluribus refelli debeant.

De edicto Valentis contra Catholicos.

XLII. Quod ad edictum Valentiniani, & Valentis attinet, nego illud publicatum mense Majo an. 365 fuisse (3). Non enim datum fuit priusquam & extinctus Procopius tyrannus, & *baptizatus* Valens ab Eudoxio Ariano esset. Sunt autem in ea quam ipse defendo Hieronymus (4), Socrates (5), Theodoritus

(1) Consule Ammianum Marcellinum *lib.* XXVI. *cap.* I. *pag.* 446. & *Not. Hadriani Valesii ibid.*

(2) Ammian. Marcell. *lib.* XXVI. *cap.* IV. *pagin.* 451. & Socrat. *lib.* IV. *cap.* I.

(3) Vide Anonymi testimonium *supra relat. in not. in* §. XXV.

(4) Hieronymus in Chronic. *pag.* 146. *Edit. Scaligeri*. Postquam de interitu Procopii egit, tum ad sequentem annum „ *Valens*, inquit, „ ab Eudoxio Arianorum Episcopo baptizatus, „ nostros persequitur „. Atque ita quoque habetur in Edit. Veronensi. *Tom.* VIII. *Opp. S. Hieronymi pag.* 809.

(5) Socrates *Lib.* III. *cap.* XIII. agit de edi-

tus (1), veteres denique omnes (2), opinione, quos quidem erroris arguere, ut Anonymus unus omnium ſapere videatur, indignum eſſe exiſtimo Chronologi,

edicto Alexandriam miſſo Coſſ. *Lupicino*, & *Jovino hoc eſt anno* 367. Nam de his Coſs. loquutus eſt *lib. eod. cap.* XI. poſt, ubi de Procopii caede diſſeruit.

(1) Theodoritus *lib.* IV. *cap.* XII. „ Valens, „ inquit, cum primum Imperii adminiſtratio„ nem ſuſcepit, Apoſtolicae fidei doctrinam „ ſequabatur. Poſtea vero quam Gothi tra„ jecto Danubio, Thraciam popularentur, „ collecto exercitu, bellum iis inferre decre„ vit. Optimum ergo factu viſum eſt illi, ut „ non divina gratia nudus, ſed ſacroſancti ba„ ptiſmatis armatura munitus, ad certamen „ procederet „. Et *cap.* XIII. Eudoxius „ igi„ tur, inquit, cum Valentem baptiſmi Sacra„ mento initiaret, jure jurando miſerum ad „ hoc obſtrinxit, ut in impietate dogmatis „ perſeveraret, & contraria ſentientes omni„ bus locis expelleret. Ita Valens relicta Apo„ ſtolica doctrina, adverſariorum partibus ſeſe „ adjunxit. Dehinc interjecto brevi tempore, „ reliqua, quae ſub jurisjurandi fide promiſe„ rat, adimplevit &c.

(2) Conſule Sozom. *lib.* VI. *cap.* XII. qui eadem de edicto ſcribit, poſteaquam diſſeruit de nece Procopii *cap.* VIII. deque Gratiano Imperatore Auguſto dicto, quae res anno 367 Lupici-

logi, qualem te ipſum eſſe praedicas (1), diligentia. Superatus autem, necatuſque Procopius eſt an.366 (2) VI. Kal. Junias, vel XII. Kal. Jul. ut eſt a Majoribus memoriae commendatum (3): Valens vero baptiſmo initiatus eſt cum bellum Gothis indicere ſtatuiſſet (4). Quod quidem bellum ante annum 367 ſuſceptum (5) non fuit.

Quid

picino, & Jovino Coſs. contigit, ut conſtat ex Marcell. *lib.* XXVII *c.* VI. Proſper. Chron. *Par.* I. apud Caniſ. *T.* I. *Antiq. Lect. pag.* 293. Gratiano, & Dagalaipho Coſs. Procopium interemtum ait, & poſt eodem anno 346 & baptiſmum Valentis, & perſecutionem narrat, qua in re etſi anno uno ab aliis antiquioribus diſcrepet, agit tamen contra Anonymum, qui edictum retulit in annum 365.

(1) Manſius Apolog. §. XI. „ Ego, inquit, „ primus inter Chronologos noſtrates &c.

(2) Ammian. Marcellin. *lib.* XXVI. *cap.* IX.

(3) Idacius in faſtis interiiſſe hominem ſcribit Gratiano, & Dagalaifo Coſs. VI. Kal. Junias. Non diſcrepant faſti Conſulares, quos edidit Cangius poſt Chronicon Paſchale *pag.* 448. *Edit. Pariſienſ.* Contra Chronicon Paſchale *pag.* 301. *habet* XII. *Kal. Julias.*

(4) Vide n. I. in hunc Paragraphum pag. 121.

(5) Conſule Ammianum Marcellinum *lib.* XXVII. *cap.* V. ubi poſtea quam de Procopii

morte,

Quid tu? Diceres ne Alexandrino ſcriptori eſſe adhibendam fidem? Non cenſeo. Facile namque intelligis Edicta de pellendis Epiſcopis, qui Arianis minime conſentirent, non ad Alexandrinam magis, quam ad alias (1) Eccleſias pertinuiſſe, quibus Orthodoxi Epiſcopi praefuiſſent.

XLIII. Ventum jam eſt ad Flavianum. Atque eſt is Anonymi tui beneficio conſequutus Praefecturam AEgypti (2). Nam nemo eſt Veterum, qui Auguſtalem Praefectum ullum eo tempore vixiſſe tradiderit, cui eſſet *Flavianus* nomen. At eſt illud peculiare Auctori tuo, ut de Alexandrinis rebus ſic agat, ut praetermittat, quae ſcripta ab aliis magna ſint, *De Flaviano AEgypti Praefecto.*

con-

morte, quae VI. Kal. Junias anno *366* contigerat, egit: tum „ vere (ſequentis nempe „ an. *367*) pubeſcente, quaeſito in unum exer„ citu, prope Daphnem nomine munimentum „ eſt caſtrametatus. Ponte contabulato ſupra „ navium foros, flumen eſt tranſgreſſus Hi„ ſtrum &c.

(1) Conſtat id ex Sozomeno, Theodorito &c. exque Anonymo ipſo, qui edictum generale fuiſſe ſcribit, contra omnes Epiſcopos, qui dejecti e ſedibus ſuis Conſtantii tempore fuiſſent. Vide Not.4. in hunc Paragraphum p.120.

(2) Anonymus *pag.77. ſeqq.*

confectetur autem, referatque ea minute, quae nemini umquam in mentem venerint. Sed esto. Fuerit anni 365 & 366 Flavianus Praefectus Augustalis, nam haec Aegypti Praefectorum appellatio propria erat: quo tempore tamen se Alexandria subduxit Athanasius non Flavianus, ut censet Anonymus, sed Tatianus eam obtinebat in Provincia dignitatem. Ac ne putes nullum me ejus rei testem habere, audi: Sozomenus, Socrates, Theodoritus, Hieronymus, & (1) Auctor Vitae Athanasii apud Photium (2) hanc ipsam memoriae tradiderunt, quibus omnibus si unum Anonymum anteponam, obscurum, nulliusque, ut cernis, judicii hominem, vereor ne contra tuum illum canonem peccem, qui est de uno scriptore (3) non anteferendo multis.

XLIV.

(1) Nam hi omnes an. 367. & persequutionem Valentis in Episcopos, qui sub Constantio dejecti fuissent, coepisse, & diserte curatum a praefectis, ut Athanasius Alexandria excederet, explicate narrant. Erat autem eo anno Tatianus Praefectus, ut paulo post constabit.

(2) Vide illius opus apud Montfaucon T. I. Opp. Athanas. *pag.* CXXXV. *seq.* Huic assentitur Metaphrastes *ibid. pag.* CLIV.

(3) Vide Mansii Apolog. §. 22.

XLIV. Tatianum autem anno 367 Praefecturam Augustalem fuisse sortitum, non ex auctore *Farraginis* Scaligerianae modo (1), sed etiam ex Anonymo tuo colligitur (2), cui viro nisi in hac quoque re fides abs te atque auctoritas adjuncta sit, periculum erit, ne nulla sit ratio, qua cetera, quae ab eo scripta sunt, tueare. Quae cum ita sint, velis nolis, dabis hoc mihi ante annum 367. non discessisse Athanasium Alexandria.

De Tatiano Aegypti praefecto.

XLV. De Lucio, quae rursum tuetur & falsa per se sunt, & vix digna lucubratione anicularum. Principio id sibi nescio quo jure sumpserit, clam fuisse Lucium intromissum Alexandriam, dedisseque operam, ut Arianorum Episcopus esse posset (3). Atqui ante Athanasii obitum venisse eum, qui alium obtineret Epi-

(1) *Pag.*85. *Par.*11. Thesauri Temporum Edit. an. 1658. „ Lupicino, inquit, & Jobi- „ no Coss. Eo anno introivit Tatianus in Ale- „ xandria primus Augustalius VI. Kalend. Fe- „ bruar.

(2) *Pag.* 78. Ubi de Tatiano loquitur, qui Lupicino, & Jovino Coss. praefectus erat, cum anno 366 Gratiano, & Dagalaifo Coss. Flavianum praefecturam gessisse scripsisset.

(3) Anonym. ibid.

Episcopatum (1), Alexandriam, ut invitis civibus, primas in Arianorum factione partes obtineret, ne litterula quidem est a majoribus indicatum, etsi plerique multo quam Anonymus fecerit copiosius scripserunt rerum ab Athanasio gestarum Historiam.

Estque jam incredibile, ut qui Lucii contra Petrum Athanasii successorem conatus, artes, & scelera diligentissime persecuti sunt (2), illi hujusce rei nusquam meminerint. Nam cetera de *domuncula* in quam se ille abdiderit (3) de illius ad suae

(1) Nam intrusus in Cathedram Samosatensem fuerat fugato vi, & armis Eusebio Episcopo.

(2) Consule Rufinum *lib.*II.*cap.*III. Theodoritum *lib.* IV. *cap.* XXI. *seqq.* Petri Alexandrini Epistolam apud eumdem Theodoritum *ibid. cap.* XXII. Socrat. *lib.* IV. *cap.*XXI. *seqq.* Sozomenum *lib.*VI. *cap.*XIX. *seq.*

(3) Anonymus *pag.* 81. „ Praedicto Consulatu Lupicini, & Jovini Lucius Arianorum „ specialiter sibi volens vindicare Episcopatum, post profectionem de Alexandria multo tempore advenit consulatu praedicto, „ & ingressus est civitatem latenter per noctem „ XXVI. die Toth mensis, & sicut dictum est, „ mansit in quadam domuncula latens diem „ illum. Postero autem die intravit domum, „ ubi

ſuae matris aedes adventu, de tumultu non Chriſtianorum modo, ſed etiam paganorum (1), quae nulli veterum memo-

„ ubi mater ejus commanebat, cognitoque
„ ſtatim ejus adventu per civitatem, univer-
„ ſus populus collectus incuſabat ejus ingreſ-
„ ſum. Et Trajanus Dux, & praefectus nimis
„ moleſte tulerunt irrationabilem ejus & auda-
„ cem adventum, & miſerunt principales, ut
„ eum ejicerent de civitate .... & paulo poſt
„ ipſi Judices Trajanus, & Praefectus Tatianus
„ ad locum cum militibus ingreſſi domum,
„ produxerunt per ſemetipſos Lucium hora
„ diei VII. Toth die XXVII. Lucius autem cum
„ ſequeretur judices, & omnis populus civita-
„ tis poſt eum Chriſtianorum, & Paganorum,
„ ac diverſarum Religionum, cuncti pariter
„ uno ſpiritu... non ceſſaverunt ... vocife-
„ rantes, ac turpia & ſcelerata eidem ingeren-
„ tes.

(1) Petrus Alexandrinus Epiſcopus Epiſtola apud Theodoritum *lib.* IV. *cap.* XXII. *pag.* 177. *Editionis Cantabrigienſis*. De Lucio ſuo perſecutore, & antagoniſta loquens „ An non ita
„ eſt, inquit, cum ſceleratus ille affinia, &
„ proxima ſentiens gentilibus, recentem Deum
„ colere audeat. Nam in conſpectu ejus has
„ laudes acclamabant; bene adveniſti Epiſco-
„ pe, qui filium negas. Serapis te diligens
„ huc adduxit, patrium ſuum ſimulacrum de-
„ ſignantes &c. „ Huncine vero Pagani inſectati fuiſſent, ejicique vociferantes e civitate curaſſent? Credat Judaeus Apella, non ego.

morata sunt, nihil moror. Sunt enim; meo quidem judicio fabulosa. Quis namque sibi umquam persuadebit Paganos, qui in Lucium essent propensi, obstitisse ne ille Arianis praeesset? Et es tamen ipse ita affectus animo, „ ut hoc narratio„ nis genus adeo nativis coloribus ex„ pressum arbitreris esse, ut inde agnosci „ facile posse defendas, auctorem cooe„ vum & comperta scribentem „. Considera, quaeso te, etiam atque etiam quid loquare, cumque demonstratum plane sit & errare Anonymum fere semper, & nulla in re illi cum Athanasio, ceterisque ejus aetatis scriptoribus convenire, desine canere eamdem cantilenam tuam, *ubique sibi, ubique aequalibus eorum temporum scriptoribus constat, nec umquam errat* (1).

Sed bis, inquis, Valente Imperatore saevitum in Athanasium est. Nam vexatus ille tum primum fuit, cum Flavianus Aegypti Praefectus esset. Ubi autem anno 367 Tatianus Alexandriam Augustalis Praefectus venit, altera fuit in magnum virum concitata vexatio. Atque est utriusque ab Anonymo facta mentio, ab aucto-re

(1) Mansf. Differt. *pag.*59.

re vero vitae Athanasii, quae refertur a Photio, atque a Metaphraste illius tantum, quae orta tunc est, cum Tatianus in Aegypto gereret Praefecturam (1). Quamobrem *imperite hucusque secunda haec vexatio cum priori, utpote quam ignorarunt Scriptores, confusa est* (2).

Facile tu quidem arguis ceteros imperitiae. Sed vide ne qui accusas, idem minus accurate quidquam in hac caussa egisse videare. Atque illud ex te quaero, ubinam in Anonymi opusculo legeris vexatum fuisse Athanasium cum Tatianus Augustalis Praefectus esset? Lucium ille, hoc Praefecto, coactum fuisse dixit Alexandria excedere, Athanasium vero exagitatum, aut vexatum fuisse nusquam dixit. Non ergo est utriusque

(1) Mans. ibid. „ in hac, *inquit*, fideli narrationis serie binam S. Athanasii vexationem „ distinguendam dicimus, alteram quidem sub „ Flaviano AEgypti Praefecto, aliam vero „ sub Tatiano Augustali AEgypti, ac illam „ quidem,quam Tatianus excivit,optime Chronographus noster an. 367 collocat. Illam „ pariter in Scriptore vitae S. Athanasii, & „ Metaphraste, Scriptores nostrates viderunt; „ quam eo anno collocarunt.

(2) Mansius ibid.

que *vexationis* ab Anonymo facta mentio. Nam si ejus de Valentis Edicto, de tumultu plebis, de Athanasii fuga, de impetu a Praefecto, & Duce noctu in Ecclesiam Dionysii, inque hospitium Episcopi facto, verba (1) cum verbis Socratis (2), atque Sozomeni (3) contulisses, didicisses tu quidem, quam duo illi in annum 367 rejecerunt, quo tempore Tatianus Augustalis Praefectus erat, & quae Hieronymi, ac Theodoriti

(1) Anonym. post verba, *quae nota* I. *in* §. XXXV. protulimus, habet hoc modo „Ex qua „ re apud Alexandriam magna est confusio, „ & turba exorta, ut Ecclesia universa fatigaretur ... Multitudine affirmante Episcopum „ Athanasium non esse subjectum huic definitioni, & praecepto Imperiali .... „ Post menses IV. *&* *dies* XXIV. Episcopus Athanasius noctu latenter egressus Ecclesia, „ recessit in Villam juxta fluvium novum, Praefectus autem Flavianus, & Dux Victorinus „ ignari recessisse eum, eadem nocte ad Ecclesiam pervenerunt Dionysii cum manu militari &c.

(2) De hisce enim omnino rebus loquitur *lib.* IV. *cap.* XIII. ita, ut satis indicet ea Lupicino, & Jovino Coss. evenisse.

(3) Vide Sozomen. *lib.* VI. *cap.* XII. quo loco de hac re copiose disserit.

ti (1) sententia contingere ante non potuit; eam vexationem fuisse stupore, imperitiaque Anonymi in annum 365 relatam. Sed id quoniam aut neglexisti, aut non considerasti, quod commune sit omnibus, ut quandoque oscitantes errent; factum est scilicet, ut non contentus iis, quae ab Anonymo essent turbata, nova tua etiam opera in Historiam Ecclesiae commenta inveherentur. Verum mitto de te plura dicere. Nunc concludatur illud, ei qui octo chartis tam multa peccarit, quam sunt ea, quae paulo ante vidimus, nullam in historia fidem haberi oportere: Anonymum autem multa peccasse: Non esse igitur Anonymo in rebus historicis habendam fidem.

XLVI. Nam quod de Athanasii morte scribit, quoniam & quod attinet ad annum, revocatur in controversiam (2); & quod ad diem a magnis viris rejectum merito est, censeo esse praetermittendum. *De Athanasii morte.*

 dum.

(1) Consule notas in §. XLIV. Hujus Epist.

(2) Vide Bollandianos *Histor. Chronologica Patriarch. Alexandrinor. Tom.* V. *Act. Sanctor. mensis Junii pag.* 39. *seqq. &* 44. *seq.* Ballarinii fratres *in Priore libro Observationum in*

dum. Rem enim ab aliis observatam nihil est, cur esse rursum refellendam putem. Sunt alia multa, quae praetereo, quae tamen post afferam, si perges laedere. Interea hoc etiam animadvertas volo, prius me quae in Anonymo, quam quae in ceteris rerum Athanasianarum scriptoribus essent, errata quaesisse, non quod tibi hortanti, ut ejus rei periculum in aliis facerem, minime vero in tuo, parere recusarem; nihil enim mihi esse potest jucundius, quam ut tibi obtemperem, sed quod illis iniquus videri nollem, si eos castigare aggressus essem, tulissemque impune Anonymum habere, qui & multo plura, & turpius peccavisset. Ego enim sic existimo, futurum neminem, qui cum haec diligenter expenderit, tum vel in majore numero errores tam paucis verbis, vel in pares his, in quos tuus ille inciderit, So-

in Sacra Norisii pag. 834. Tom. IV. *Operum ejusdem Norisii Editionis Veronensis, De Opusculo* Acephalo Anonymi Maffejani agentes: „ Errore, inquiunt, Librariorum Pachon. „ VIII. pro Pachon. VII. positum est „. Haec illi nescio qua conjectura scripserunt, cum non librariorum magis, quam Auctoris errore constet id contigisse.

Socratem, Sozomenum, aut alium quempiam incidisse arbitretur.

XLVII. Quód erat praecipuum de Anonymi cum Athanasio, ceterisque antiquis Scriptoribus consensione, satis est cumulate, ut arbitror, refutatum. Sequitur ut alterum explicem, ex quo assequi nos conjectura posse existimas, vixisse Anonymum (1) anno circiter 385 aerae Christianorum. Atque illud quidem, etsi omissum abs te fuisse intelligo, propterea quod dicta quae á Maffejo fuissent, probanda tibi, non semper in tuum opusculum transferenda censeres esse; tamen ita est indicatum, ut quale sit, id qui *Observationes Litterarias* legerit, perfacile possit cognoscere. Huc autem recidit: Esse credibile eum, qui (2) post indicatam electionem Theophili fecisset scribendi finem, scripsisse Historiam, quo tem-

Mansii, & Maffeii conjecturae de Anonymo, quod circa an. 385 floruerit, nullam vim omnino inesse.

 po-

(1) Mansius Dissert. *pag.* 2. „ Esse Historiam „ quamdam graece scriptam ab Auctore, qui „ Alexandriae vixerit circa annum forte 385 „ vir ille doctissimus (*Maffejus*) merito opi- „ natur.

(2) „ Il terminare con la creazione di Teo- „ filo fatto Vescovo di Alessandria l'anno 385, „ può far credere, che scrivesse l'autore in „ quel tempo „. Maff. *pag.* 84.

pore Theophilus consequutus est Episcopi dignitatem. Fecisse vero Anonymum scribendi finem posteaquam de Theophili electione dixisset. Jam vero Theophilum anno 385 electum fuisse Episcopum Alexandrinorum.

Sed quae tibi, ut video, vehementer placet, ea metuo ne multis displicere possit oratio. Quo enim modo illud, quasi concedatur, ponit; historicum, qui re quapiam indicata, confestim cessarit scribere, tum scripsisse, cum ea res aut coepta est fieri, aut perfecta? Nam quod credibile dicit esse, id facile darem, nisi ita esse reipsa vellet, ut est credibile. An concludere cuiquam licet eorum qui fastos digesserint, qui editi a Cangio sunt (1), alterum anno 465 alterum vero anno 372 scripsisse, quod illius fasti desinant in secundum Antemii, hujus vero in Modesti, & Arin-

(1) Descriptio Consulum, ex quo primum ordinati sunt, fastorum Idacianorum titulo antea edita, ad Mss. exemplar *Paris.* Soc. Jesu recognita. Post Chronicon Paschale *pag.* 439. *seqq.* & *pag.* 451. *seqq.* Ex Codice Saviliano, & Editione Henrici Dodvvelli in Appendice ad Dissert. Cyprianicas Oxonii 1688. primum editas, & deinde Cypriano Joh-Felli semel iterumque recuso subjectas.

& Arinthei consulatu? Quanto rectius, cautiusque Cangius ὁ κριτικώτατος eo usque *Codices Mss.* pertingere dixit (1), ne compilatorem fastorum eodem tempore vixisse, scripsisseve dicere videretur? Quid? tot cyclos Paschales, tot catalogos Pontificum Romanorum, tot Chronica, quot ne numerare quidem possumus, quae partim vulgata sunt, partim latent in Bibliothecis Mss. quaeque quartum, aut quintum, aut sextum, aut septimum seculum non excedunt, efficere ne posse arbitrare, ut qui ea scripserint, hos putemus iis ipsis seculis floruisse? Mihi quidem certe illud videtur esse verissimum, plerosque qui ad ea conscribenda animum adjecissent, vel privatis aliis publicisve rebus (2), & operis impeditos, vel morte praeventos, quae essent aggressi, perficere nequivisse.

XLVIII. Quamquam nulla ratio est, cur anno 385 Maffejus malit, quam anno

Nullam esse rationem cur an. 385 quam 411 potius Anonymum putemus appulisse animū ad scribendū.

(1) Cangius Append. ad Chron. Paschale *pag.* 450.

(2) Hesychius illustris temporibus Justiniani scripsit *Historiam Chronicam* a Belo Assyriorum Rege ad obitum Anastasii Imperatoris, quae celebrata est a Photio cod. LXIX. Quis autem inde con-

no 411 (1) inductum fuisse Anonymum ad scribendum. Nam si hoc illius institutum fuit, ut paucis descripta Athanasii vita, indicaret solum, quinam Athanasio successissent; tam potuit an. 385, quam an. 411 (2), quo adhuc in vivis agebat Theophilus, hoc modo scribere: *Post quem* (Petrum) *Timotheus, F. suus suscepit Episcopatum annis* IV. *post hunc Teophilus est Episcopus ordinatus* (3), si scripsit vivo Theophilo.

Ac si *Acephalon* pluribusque suis partibus diminutum hoc *Chronici* genus non esset, desineretque in Teophilum, facile quidem conjecturam de tempore, quo esset scriptum, facere liceret. Nam & Catalogum Romanorum Pontificum, qui editus a Bucherio est, quia non caret initio, ducitürque ad Liberij aetatem, docti viri vivo Liberio conscriptum fuisse defen-

conficere potest Hesychium tum scripsisse cum obiit Anastasius, hoc est anno 418. Mansius fortasse. Ceterum alii nolunt scriptam ante annum 527. fuisse.

(1) Nam vivebat adhuc Theophilus eo anno, ut mox constabit.

(2) Mortuus est enim Honorio IX. & Theodosio V. Coss. hoc est an. 412. Consulendi Lequienius *Tom.* II. *Orient. Christ. In Catal. Episc. Alex.* & Bolland. *Tom.* v. *mensis Junii pag.* 51. *seq.*

(3) Anonym. *pag.* 83.

fendunt, & Chronicon Paſchale, quod exordium a condita hac univerſitate rerum ſumit, producitur autem ad Heraclii tempora, compoſitum eſſe ferunt Heraclio Imperatore, & alia pleraque integra monumenta generis ejuſdem tum perfecta fuiſſe cenſent, cum ii viverent, quorum res egregie geſtas poſtremo loco complecterentur. At hoc Anonymi, non Chronicon integrum, ſed exiguum hiſtoriae (1) fragmentum eſt, carens initio, carens multis ſuis (2) partibus, carens fortaſſe etiam fine. Atque ſi illius interpolator, cui id maxime cordi erat, ut de Athanaſio ageret, paſſus eſt, ut illud ab anno demum 346 initium ſumeret, quin meminerit eorum, quae ſancto viro a prima ſua aetate ad tempora Sardicenſis Synodi contigiſsent; mirabile profecto eſse non debet, ſi miſſis ceteris, vix retinuerit Petri, Timothei, ac Theophili mentionem. Eſt vero incredibile, auctorem Chronici (ſi tamen ullus fuit, qui illud graece integrum ſcripſerit, ut Maffejus putat) praetermittere voluiſse, quae magnifice, fortiterque fuiſsent a Petro Ale-

(1) Vide ſupra §. 111. *ſeqq.*
(2) Vide ſupra §. IV.

Alexandrino Episcopo facta. Et hic nihilominus ῥαψῳδὸς, omnia esse resecanda, putavit, quae ad eam rem pertinerent, quo aut compendio ageret, aut omitteret, quae sibi minus ad institutum conducere viderentur. Quid ergo impediebat, quin simul tolleret, quae ab auctore post nominatum Theophilum adjuncta fuissent? Praeterea essene quemquam tam absurdo ingenio putas, qui ex laciniis, fragmentisque historiarum colligere possit, qua illorum scriptores aetate vixerint? Fragmentum ergo fastorum, quod Cangius (1) dedit in *Appendice* ad *Chronicon* Paschale, scriptum ab homine fuerit necesse est, qui tempore Vespasiani floreret, propterea quod nullius Consulis, qui post vixerit, faciat mentionem. Ac si unum illud Philippi Sidetae Presbyteri, qui claruit post initium seculi quinti, superesset, quod est de successione Scholae Alexandrinae, vulgatumque a Dodvvello est in extremo opere *Dissert. in Irenaeum* (2), efficeret, vestra quidem sententia, Philippum

(1) *Pag. 439. Fragm.* Ex fastis Cuspinianeis &c.
(2) *Pag. 488. seqq.*

lippum scripsisse imperante Theodosio seniore; quod in Rhodonem Philosophum desinat, qui eodem Imperatore Sidenem suam Scholam transtulerat. Quinetiam *excerpta Chronologica*, quae vulgata sunt a Scaligero, quoniam desinunt in annum 387, eo anno, tua opinione, scripta fuerint oportet cum tamen constet, ea longe post fuisse litterarum mandata monumentis (1). Quae cum cogito, venit mihi in mentem quod est mihi ipsi his diebus paucis nunciatum a viro docto, & amico meo. Esse enim aliquos dixit, qui cum in Manuscriptum quemdam Codicem inciderint, in quo multa sunt de Christo Servatore disputata, censeant fuisse ea scripta Pilati tempore ab Judaeo nescio quo hebraice imprimis perito, qui, cum actus in Crucem servator est, Hierosolymis versaretur. Sed in re perspicua, & certa non est cur existimem diutius esse operam conterendam. Quapropter satis haec pauca exempla sunto. Quibus si accedant, quae supra de erroribus Anonymi dicta sunt, fateare necesse est, non modo non

Syn-

(1) Thesauri Temporum *pag.* 85. *Edit. an.* 1658.

Synchronum, aut fupparem, fed ne tribus quidem feculis fuifse illum Athanafio recentiorem. Etenim ne fando quidem eft auditum, hominem in hiftoria antiqua verfatum, qui octavo etiam feculo vixerit, in tot errores, quot funt in ejus Chronico numerati, labi potuifse.

Etiamfi Synchronus fuiffet Anonymus Athanafio, tamen nullã obtineret auctoritatem.

XLIX. Sed quid multis eft opus? Fuerit Anonymus ille integri alicujus Chronici auctor; fuerit Athanafio aut fuppar, aut fi mavis aequalis; fuerit item Latinus illius Interpres tam vetus, quam efse illum defendis veterem, nihil enim impedio: quem tu vero inde fructum percipies, fi Theodofio (1) Scriptore Codicis Veronenfis tefte, exemplaria, unde excerpta haec funt, mendofa omnino erant, ex qua re factum eft, ut ille nobis Codicem dederit fortafse mendofiorem?

L. Ex-

(1) Apud Maffejum *pag*.8. *Tom*.III. *Obfer. Litter.* „ Haec de mendofis exemplaribus tran-
„ ftuli tandem, & quaedam quidem qua....
„ non ut voluit, tamen ut potui, recorrexit,
„ quaedam autem tacito praetermiffi rei Do-
„ mini arbitrio derelinquens: qui legis ore,
„ pro me peccatore, fic DEUM abeas redemto-
„ re. Humillimus omnium Diaconorum Theo-
„ dofius indignus Diaconus fecit.

Orat Mansium, ut sibi ignoscat, si paullo copiosius, quam par esse videretur, de Anonymo egerit.

L. Extremum est, ut te orem etiam atque etiam, ne graviter feras, si pluribus ad te scripsi, quam par esse prima specie videretur. Tot enim res tanta vi tantaque copia, quanta hae omnes erant, neque perstringere brevius potui, neque si potuissem, id tamen mihi esse faciendum putassem. Periculum enim erat, ne si usus tanta brevitate essem, aliis litteris esset opus, quibus deinceps evolverem, atque explicarem, si quae forte involute, implicateque scripsissem. De Auctore Chronici Paschalis quod quaeris, expedietur illud quidem, sed tempore. Interea hoc teneto, quod esse vides satis graviter constitutum, *Collectionis Maffejanae Compilatorem* neque supparem fuisse Athanasio, neque esse dignum qui Socrati a Sozomeno non praeferatur modo, sed ne comparetur quidem. Vale.

Romæ x. *Kal. Apriles.*

EPI-

EPISTOLA II.

ARGUMENTUM.

Negat Mamachius tam esse manifestum, quam judicatum a Mansio est, Anonymum Maffejanum aut Alexandrinum fuisse, aut scripsisse Alexandriae. Convertit deinde ad Auctorem Chronici Paschalis sermonem, ostenditque nihil minus esse verisimile, quam hunc fuisse Alexandrinum. Hanc de eodem Auctore sententiam non esse novam, ut Mansius censuit, sed communem virorum eruditorum. Postremo quia Cedrenum primum exagitavit Mansius, tum vero graeculos appellavit Socratem ac Sozomenum, ut morderet, quem norat in Graecia esse natum, quod genus ridendi esse omnes intelligunt puerile, est caput extremum Epistolae divisum in partes tres

a Ma-

a Mamachio. Principio nullam ab se fuisse dicit vel mentionem factam, vel habitam rationem Cedreni, quem sciebat saepae in errores gravissimos lapsum esse, cum praesertim de rebus a memoria sua remotis ageret: quare frustra esse a Mansio in ejus erroribus recensendis locatam operam. Efficit deinceps illustribus magnorum hominum testimoniis, indignos fuisse Socratem, atque Sozomenum tanta injuria. Denique accurate describit eos, qui haberi debent in numero Graeculorum.

JOAN-

JOHANNI DOMINICO
MANSIO
THOMAS MARIA
MAMACHIUS
S. D.

I. Go si minoris te facerem, quam & postulet virtus tua, & flagitare dignitas videatur, neque moleste, quae peccasses ferrem, neque curarem, ut si tua te aliquando fefellisset opinio, ereptum tibi mea opera errorem esse arbitrarere. Nam etsi plerosque esse intelligo, qui sibi injuriam conflari, si quis eos moneat, putent; quoniam tamen non moneri me solum, sed etiam corrigi, & castigari, quam ab adversariis, mallem profecto ab his, quibus magno & dolori esse cognoscerem, quod imprudens errassem, & curae studium aut tuendae, aut etiam augendae famae, atque existimationis meae; inductus facile sum, ut cum idem tibi, atque mihi place-

Fieri ab se plurimi Mansium. Itaque curae sibi esse, ut illi error, si in quem forte inciderit, eripiatur. Malle enim se ab amicis corrigi. Idipsum Mansio placere. Quamobrem id nunc se agere, ut quod ille de Patria Anonymi constituerat, ostendat, quam sit inane.

re judicarem, omni officio, hortatu, monitis, consilio, & si esset opus, redargutione, non ceteris modo, sed tibi etiam satisfacerem. Itaque cum superioribus litteris, quod res ita postulavisset, fuissem longior, ut propositis erroribus Anonymi tui, te ab eo sequendo deterrerem; intellexissemque eo animo abs te omnia accepta, quo a me scripta fuissent, statui has etiam ad te dare, quibus, quod erat reliquum de ejus Patria, quodque tibi exhibere negotium videretur, quam sit inane cognosceres. Audio enim esse ita comparatum te, ut si rebus omnibus inferior esses, hoc tamen nomine vinci abs te Chronologos omnes confidas posse, quod dicti sententiaeque tuae auctorem habeas hominem & Synchronum Athanasio, & Alexandrinum. Sed de Synchrono cum actum fuerit proximis litteris copiose, nihil attinet dicere.

Quod Anonymus mensium nomina Alexandrina usurpet, id satis clarum indicium esse nequit, ut hinc concludatur eum fuisse Alexandrinum.

Nunc illud abs te quaero, cur esse Anonymum Alexandrinum patria putes? „ Mensium, inquis, nomina Alexandrina „ semper usurpat, quod Alexandrino „ Scriptori ita peculiare esse potest, ut „ alteri plane non congruat (1) „. At hoc

(1) Mans. *Differt.* pag. 3. & *Apolog.* §. XIII.

hoc satis clarum esse indicium Alexandrini non posse, non mea solum opinio est, sed etiam hominum in hoc genere doctissimorum (1). Etenim & Alexandrini, & Constantinopolitani, & Latini cum de rebus, quae ad AEgyptios spectarent, dissererent, usurpare Alexandrina mensium nomina consueverant. Qua de re, neque monere te auderem praestanti eruditione virum, neque docere maxima doctrina hominem, unumque correctorem Baronii, & Raynaldi; arguere vero nullo modo. Sed cum ita ratio ferat, illud vel tu me monuisse, vel censuisse me puta, vel propter benevolentiam tacere non potuisse, ut ne te diu in hoc tam magno, tamque manifesto errore versari permitterem. Quid igitur? Ambrosiumne Mediolanensem Episcopum (2), aut

K 2 Pa-

(1) Consule Henschenium *in Actis Sanctor. mensis Martii Tom.* III. *pag.* VII. & Cangium *in Praef. ad Chron. Paschal. pag.* 4. *seqq. Edit. Paris.* & Reinesium *lib.* II. *Variar. Lect. cap.* XVII. *pag.*274. *Edit. an.* 1640.

(2) Classe I. *Epist.* XXIII. *pag.*887. *num.* XXI. *Tom.* II. & *pag.*884. *num.* XIV. „ Cum incidisset, inquit, quartadecima luna vigesimo, & „ octavo die phamenoth mensis, celebrave- „ runt

Paschalis (1) Chronici auctorem Alexandrinos existimabis fuisse, quod *Pharmuthis* mensis, & *Phamenoth*, meminerint, cum agerent de Alexandrinorum rebus? Atque Ambrosius, quo loco de Paschate anno CCCLIX celebrato disserebat, non solum Pharmuthin memoravit, sed etiam Aeram Diocletianeam, quae erat apud Alexandrinos in usu. Cum enim ad Alexandrinos Episcopos pertineret, ut Encyclicas ad alias Ecclesias Epistolas mitterent, quibus significarent (2), quo mense, & quo die Pascha celebrari opor-

„ runt (Aegyptii) Pascha quinta die Pharmuthi „ mensis, quae est pridie Kal. Aprilis, ac sic „ convenere nobiscum. Rursus nonagesimo, „ & tertio anno a die Imperii Diocletiani cum „ incidisset quartadecima luna in quartumdecimum diem Pharmuthis mensis, quae est quinto Idus Aprilis, quae erat Dominica die, „ celebratum est Pascha Dominica Pharmuthis „ vigesimo, & primo die.

(1) Chronicon Alexandr. *pag.* 285. & alibi.

(2) Consule *Epist.* XCIV. *al.* LXIV. S. Leonis, quae est ad Marcianum Augustum *pag.* 628. *Tom.* I. *Opp. Edit. an.* 1675. Celebres sunt Epistolae Paschales SS. Petri, Athanasii, Teophili, Cyrilli, & Proterii Episcoporum Alexandrinorum.

oportetet, iique jam more suo nomina & mensium, & annorum adhiberent; factum est, ut Episcopi, aut Latini, aut Graeci, qui de diebus mensis quibus celebrata anteactis temporibus paschata fuerant, disserebant, eadem interdum & mensium, & annorum nomina usu contererent. Quamobrem mirum non fuisset si, cum de rebus actis Alexandriae Anonymus scriberet, sive Aegyptius, sive Macedo, sive Thrax etiam fuisset, adhibuisset, tamen nomina mensium Alexandrina.

II. Miror autem quid sit, quod ille non per Augustales Praefectos, neve per aeram aut Diocletianeam, aut aliam quampiam, quae propria fuisset Aegyptiorum, sed per Consules tantum initia, successionesque annorum distinxerit. Nam haec computandorum annorum, qua Anonymus usus est, ratio, ita Romano alicui, aut Constantinopolitano esse potuit peculiaris, ut in Aegyptium fortasse non caderet; non quod Aegyptii fastos Consulares negligerent, sed quod alias quasdam notas, quae illorum propriae essent, adjungere solerent. Quod cum ex litteris Paschalibus Episcoporum Alexandri-

Rationem distinguendi annorum initia per Cōsules, qua usus Anonymus est, ita esse propriam Cōstantinopolitano, aut Romano cuipiā potuisse, ut in Alexandrinum fortasse non caderet.

norum (1), exque Cyrilli cyclo (2), in quibus Aerae Martyrum, seu Diocletianeae facta mentio est, tum ex Farragine Alexandrina plane constat, cujus auctor & Consulum, & Augustalium Praefectorum appositis notis; distinxit temporum rationem (3). Atque haec ego scribenda ad te judicavi, non quo Anonymum Alexandrinum negarem esse potuisse; sed quo non tam firmum id esse, quam ipse putas, perspiceres.

Etsi in fragmento Masfejano, Athanasii solum

Nam quod opponere quisquam potest, eum qui res ab Athanasio, & Alexandrinis, qui post floruerunt, Episcopis gestas

(1) Consule Epistolam S. Proterii ad Leonem Magnum apud Petavium *Tom.* II. *De Doctrina Temporum pag.* 871. *seqq. Edit. anno* 1627.

(2) Vide Epist. Dionysii Exigui apud eumdem Petavium *ibid. pag.* 874.

(3) Cangius *in Praef. ad Chron. Paschale pag.* 4. De Auctore Chronici Paschalis, quem Alexandrinum negat fuisse, loquens „ Ut ita „ diceretur, inquit, necesse foret, ut . . . fal- „ tem tempora secundum Alexandrinam aeram „ (putaret) quemadmodum Jacobus Cujacius, „ Chronicon illud Alexandrinum ex Biblio- „ theca Puteana appellat, quod in eo non ex „ Coss. dumtaxat Romanis, sed etiam ex suo „ Augustali annos putent Alexandrini.

gestas complexus fuerit, nonnisi Alexandrinum fuisse, vide cujusmodi sit. Nolo autem putes, eorum me catalogum texere instituisse, qui magno numero cum sint, tum vitam, resque praeclare gestas illorum descripserunt, quorum neque amici, neque cives essent. Hoc enim si agerem, longior essem, quam oporteret. Nunc vero modum faciam necesse est. Itaque sic habeto: Quod vulgatum a Maffejo monumentum est, non integram historiam esse, sed fragmentum ex *laciniolis* quibusdam conflatum, quae ex chronico, nescio quo, essent excerptae, translataeque in Veronensem Collectionem. Nisi enim ita se res haberet, non tot essent in eo fragmento lacunae, neque tot hiatus, quot & vident, qui legunt, & Maffejus fatetur, nec ipse inficiare. Namque is, qui ad haec colligenda contulerat animum, cum animadvertisset non agi quoque anno ab Auctore de Athanasio, deque Alexandrinis rebus; sequutus eamdem rationem est, atque ab anno 346 ad annum 349 ab anno 349 ad 353 a 353 ad 355 gradum fecit, missis, quae ann. 347, 348, 350, 351, 352, 354 contigissent, quod indice fortasse careret,

res aliquae gestae descriptae sint, fiat que mentio Episcoporũ Alexandrinorũ ad Theophilũ usque, tamen effici non posse auctorem ejus fragmẽti fuisse Alexandrinum.

qui illi ad cetera describenda praemonstraret viam. Fac autem aliquis ex Hilarii fragmentis, aut ex Chronico Paschali, aut ex alio quopiam simili corraserit, quae ad Aegypti Ecclesias pertinerent, eaque in collectionem farraginemque historiarum, canonumque transtulerit, continuo ne liceret concludere vel Hilarium, vel Chronici ejus Auctorem fuisse Alexandrinum? Hoc scilicet nec ego concedam, nec feret ratio, ut concedi a quoquam possit. Quamobrem quia Athanasii facta quaedam, & dicta fragmentum Maffejanum continet, consequens esse non potest, esse illud Alexandrino Scriptori acceptum referendum (1). Sed permittam hoc

(1) Immo vero ne idcirco quidem quia menses, & dies numerat. Alioquin, ut in Articulo 1. Diario Paleariniano inserto observatum est, etiam auctor Chronici Paschalis Alexandrinus fuisset, propterea quod menses diesque minute persequutus fuerit iis in locis, in quibus egit de Alexandrinis rebus. Quae res eo etiam spectat, ut quisque perspiciat magno in errore versari Mansium judicantem Anonymum supparem fuisse Athanasio, quod menses dieculasque notaverit. Nam est id etiam consuetum Auctori Chronici Alexandrini, etiam dum de iis differit, quae temporibus Constantini;

hoc tibi, ut non verisimile modo, sed certum etiam sit Anonymum, & natum fuisse, & altum, & educatum Alexandriae. At cum ostensum superioribus litteris sit, multo illum fuisse Athanasio recentiorem, non equidem intelligo cur, si Eutichio, & Severo Alexandrinis nullo modo, huic tamen, sit aliquo, repugnantibus antiquis Scriptoribus, adjungenda fides.

III. Cognoscis igitur, quo in casu verseré. De auctore Chronici Paschalis quod scribis, vereor ne falsum sit. Nihil enim minus est verisimile, quam eum fuisse Alexandrinum. Rogas *unde id noverim*? Ego vero mi Mansi nisi cognitam haberem virtutem, & doctrinam tuam, hoc uno nomine, nihil te esse in eo genere suspicarer, in quo te ipsum aliquid putas posse. Persuadere namque mihi nequeo esse quemquam, qui & sit, & vocetur peritus historiae litterariae, & quaerat tamen *unde hoc noverim*? Sed cum ita contigerit, arbitror equidem te aestu dispu-

Non inauditum, sed commune, ac pervulgatū esse, Auctorē Chronici Paschalis non scripsisse Alexandriae.

ni, & Theodosii E. G. junioris contigissent, cum ipse tamen ante Heraclii aetatem nequaquam floruerit.

putationis abreptum passum fuisse, quod commune est nobis omnibus, ut incidamus identidem in errorem. Nam, quod hortare, ut *promam Anecdotum hoc reconditum*, *& plane ignotum eruditis*, ferri, mihi crede, non potest. Quid enim? Tu me tanto tuo errore derideas? Anecdoton ne esse arbitrare, quod est commune ac pervulgatum? Vide quid agas. Sed heus tu, unde illud tam audax dictum: *plane ignotum eruditis*? Unde in istum locum *τὸ eruditis* venit? qua appellatione, qui digni fuerunt, hi Auctori *Chronici Paschalis* negaverunt domicilium fuisse proprium ullum Alexandriae. Nam & Enschenius (1), & Valesius (2), & Cangius (3), & ex haereticis Stephanus Moi-

(1) Tom. III. Auctor. SS. Mens. Martii *pag*. VII.

(2) In Notis ad Eusebium *pag*. 39. *Edit. Paris*. „ In Chronico, *inquit*, Alexandrino, „ quod quidem Antiochenum libentius voca- „ verim. „ Eadem repetit: In notis ad Theodoritum *pag*. 21. *Edit. Paris*.

(3) In Praefat. ad Chronicon Paschale *pagin*. 4. *&* 6. *seq*.

Moinius (1), Usserius (2), Reinesius (3), Fa-

(1) In Notis ad varia sacra *pag.* 131. *Edit. an.* 16. „ Chronicon Alexandrinum in AEgy- „ pto scriptum non fuit. A quibusdam vocatur „ fasti siculi, ab aliis Chronicon Antiochenum, „ ab aliis vero Constantinopolitanum: & cur „ Alexandrinum potius dicatur, nulla urgens „ reddi potest ratio.

(2) In Polycarpi, & Ignatii Epistolas *pagin.* LXXV. Editionis Oxoniens. an. 1644. „ Au- „ ctor Chronici Constantinopolitani, *inquit*, „ quod Alexandrini nomine a Matthaeo Rade- „ ro est editum.

(3) Libro II. variar. Lection. cap. XVII. *pagin.* 274. *Edit. an.* 1640. „ De auctore, *inquit*, „ hujus Chronici cujas fuerit, & quando vixe- „ rit, comperisse videor fuisse Constantinopo- „ litanum. Nam res Urbanas a Constantino „ Magno per 300 annorum decursum curiose „ consignavit; notatis quorumvis accidentium „ mensibus, & diebus, easque solus non admi- „ scuit, ut factum in prioribus, Latinorum, „ & aliarum gentium gesta, ubi Eusebium, & „ alios Chronographos exscripsit. Tradidit „ successiones Imperatorum Orientis, Patriar- „ charum, Praefectorum Urbi, seditiones a „ plebe, incendia, oppugnationes ab externis „ hostibus, prodigia, terraemotus, ceremo- „ nias, & cautiones peculiares in Ecclesiam „ introductas, templorum, & aedium aliarum „ extructiones, in his rebus describendis no- „ mina mensium, quibus a Macedonibus acce- „ ptis,

Fabricius (1), omnes denique (2), quos viderim, eruditi & superioris, & nostrae aetatis Scriptores, demto Matthaeo Radero, aut dubitant, aut negant omnino ejusmodi Chronicon *Alexandrinum* inscribi oportere. Quare quod adjungis *Alexandrinum ab aliis dici, quod ego Paschale Chronicon appellavi* (3), ejusdem generis esse cernis, atque erant tua illa superiora. Si enim eos *alios* numerare coeperis, metuo ne reperire exitum non possis. Consistes namque in uno Radero, alium autem praeterea, quem adprobatorem hujus inscriptionis, aut Auctorem nomines, neque veterem habebis ullum, neque, ut existimo, novum. Quid multa? Cave, ne si eam probare per-

„ ptis, utebantur Constantinopoli, usurpa-
„ vit . . . Et hinc Constantinopolitanum
„ Chronicon potius, quam Alexandrinum
„ Chronicon, inscribi convenit.

(1) Johannes Albertus Fabricius *T.* vi. *Biblioth. Graecae pag.*142. quo loco *sub nomine Chronici Alexandrini* editum illud fuisse refert a Radero, deinde vero *sub veriore titulo Chronici Paschalis a* Cangio.

(2) L. Allatius *Lib. de Purgatorio pag.*942.

(3) Mansius Apolog. §.xiv.

perges, ita omnino ut Raderus a Cangio accuſere. Non equidem tam praeſcribere poſſum, quam mihi gratum feceris, ſi cu-raris te ab ea cenſura liberare. Eſt enim mihi tua exiſtimatio, ut mea mihi ipſi eſt, curae. Habet vero ille hoc modo (1), carpi Raderum „ quaſi minus idoneum, „ ne dicam INEPTUM prorſus lemma „ dederit, quod illud Chronicon, cujus „ auctor incertus hactenus habitus fue- „ rat, *Alexandrinum* appellaverit, nullo „ alio ductus fundamento, quam quod „ Petri Alexandrini nomen initio Codi- „ cis Auguſtani legiſſet, quaſi licet Petrus „ iſte Alexandrinus Chronici auctor exti- „ tiſſet, quod procul eſt a vero, ut mox „ oſtendemus, Alexandrinum ideo illud „ vocare debuerit.

At ſi Alexandrinum dictum eſt, inquis, erit inde *de Alexandrino Scriptore conjectura* (2) Pudet me in hiſce rebus explicandis tibi, expediendiſque verſari. Quae enim conjectura eſſe poteſt, ſi ut ſupra conſtitit, inſcriptum Chronicon eo modo fuit, arbitratu Raderi, non ratione?

Ex eo quod Chronicon illud Alexandrinũ inſcriptum fuerit, a Radero nõ poſſe nos aſſequi conjectura, compoſitum illud eſſe ab auctore Alexandrino.

(1) Cangius Praefat. ad Chronicon Paſchale *pag*. 4.
(2) Manſ. *Apolog. ibid*.

ne? Nam ab Ecclesiasticis Scriptoribus *Paschalium* potius dici debuit (1), a novis nihil minus, quam Chronicon Alexandrinum (2). Quamobrem considera etiam atque etiam, ne haec tua conjectandi ars, efficiat jure, ut eruditi viri eum te esse infelicem conjectorem credant, quem me vocasti injuria (3), quamquam tunc ego de rebus perspicuis, atque testatis dissererem.

Multis momentis ostenditur ab Enschenio, & aliis, Auctorem Chronici Paschalis nihil minus, quam Alexandrinum fuisse.

De me sic existimes, & tibi persuadeas vehementer velim, numquam concessurum esse tribui illud Alexandrino cuipiam oportere, nisi ante non eo genere conjecturae, sed graviter, solideque eviceris, Enschenii, Cangii, & Reinesii argumenta vel nullius momenti, vel levia omnino esse. Atque ut me ab omni invidia liberem, proferam, quae disputata ab Enschenio sunt, mittam autem quae a Cangio, quod eodem fere recidere videantur. Nam quae a Reinesio animadversa fuerunt, ea quidem cum relata paullo

(1) Vide Cangium *Praef. pag.* IX.

(2) Enschenius l. c. „ Satis esse potest eruditum lectorem hic monuisse, quod Chronicon illud revera nihil minus, quam Alexandrinum sit.

(3) Mansius Apol. §. VII.

paullo ante sint, nihil attinet repetere, ne actum agam. Sunt ergo Enschenii verba hujusmodi (1). „ Nihil habet „ (Chronicon illud) Alexandrinorum „ rationibus commune. Non mensium, „ non dierum nomina, quae Alexandri- „ nis AEgyptiaca erant omnia; chronico „ autem huic partim Graeca, partim „ Latina sunt „ (*quamvis ubi de AEgyptiacis rebus agitur, sint etiam nomina Mensium Alexandrina*) „ Non initium „ anni, quod Alexandrinis sumitur a „ Mense Thot, cujus primus dies respon- „ det XXIX diei mensis Augusti: in chro- „ nico autem a Kalendis Januariis Ro- „ mano more ducitur; Non anni titu- „ lum, quem AEgyptii a Regibus, Im- „ peratoribusve sumebant, chronicon „ autem sumit a Consulibus ex more „ Romano. Non aeram Christi, quam, „ qualem usurparint Alexandrini jam vi- „ dimus; chronicon autem prorsus non „ attingit, procedens Graecorum more „ per Olympiades AEgyptiis in rebus „ publicis consignandis inusitatas. Ut „ autem ex tanta characterum chrono- „ logicorum ab Alexandrinorum usu dis- „ cre-

(1) Loco mox indic.

„ crepantia, manifeste convincitur Alexandrinum non esse, in quo illa reperitur; ita e converso indubitatum videtur ferri judicium posse, praedictos fastos Constantinopoli, seu Novae Romae scriptos esse, ubi in usu vulgari ista erant omnia, magna parte ex veteri Roma illuc traducta simul cum Imperii sede, non item in reliqua Graecia a Latinis nominibus magis abstinente. Istud maxime ex postremis praedicti chronici annis liquet, quibus tam prolixe describuntur acta boni Magistri in templo Studitarum Constantinopoli sepulti anno Heraclii XVII ab aliis Historicis vix leviter tacta, ut non tantum ibidem scripsisse auctorem, sed ex Studitis unum fuisse, nobis appareat, verisimillimum. „ Haec ille. Praeterea hoc scito, Scriptorem qui, ut Reinesius animadvertit, spectator eorum fuisse videatur, quae anno XVI. Heraclii a Chagano Avarorum Rege obsidente Constantinopolim, acta sunt; censeri Alexandrinum vix, scripsisse autem Alexandriae ne vix quidem censeri posse (1). Plura si voles de Auctore, & Chro-

(1) Loco mox indicato.

& Chronico consulito eruditissimi Cangii eam, quam saepe laudavi, praefationem. Non enim est otium diu his immorari, quae ab aliis non obiter modo, sed fuse etiam, copioseque tractata sint.

IV. Nunc quid illud est, quod de Cedreno scripsisti? *Cedrenus*, inquis, *seculi* XI. *scriptor est Graecus* (1). Bene hercle factum. Scilicet magnas tibi & agam, & habeam gratias necesse est, quasi novi aliquid attuleris, quod omnes ignoraremus. At is multa contra historiae veritatem peccat. Quis negat? An usquam ego aut sequutus Cedrenum, aut hortatus aliquem sum, ut ei adhiberet auctoritatem? Si ergo nullibi hominem nominavi, quid erat, quod mihi & aetatem ejus, & originem, & errata esse exponenda existimares? Eo, dices, feci, ut recentiores Graecos in antiquis rebus describendis lapsos saepe fuisse cognosceres. Tu ne igitur tam me esse ineptum, putas, ut nescius sim, historicos, qui de rebus a memoria sua remotis agerent, saepe in errores gravissimos incidisse, sive illi Latini fuerint, sive Graeci? Non equi-

Cedrenū non debuisse commemorari in hac controversia, quod non esset a nobis laudatus. Fuisse id factū tamen a Mansio, ut nos morderet

L

(1) Apolog. §. XVII.

equidem credo. Dicam quod res est. Cum me natum esse in Graecia accepisses, aegre me laturum putasti, si parvi abs te fieri cognossem Graecos, qui conati fuissent veterem historiam illustrare. Itaque invectus in Cedrenum principio es, tum Socratem atque Sozomenum (1) Graeculos appellasti, quos etiam dixisti versatos fuisse fide graeca in scribenda historia.

Esse hoc irridendi genus, quo usus est Mansius, puerile. Bonos, & malos esse ubique locorum.

Sed est id genus ridendi, pungendique, pace tua dixerim, indignum gravitate tua (2). Ac si esset ponderis alicujus, tamen esse etiam censerem despiciendum. Mea namque sic est ratio, ne curare quidem, qua quisque ex patria ortus sit. Bono viro malam patriam, si modo est aliqua, quae mala sit, nocere nullo modo posse. Atque id cuique sit necesse est cordi, improbi si cives sui sint, ipse ut sit probus. Quare placent mihi, qui rogati cujates sint, veriti ne, si continuo suam patriam nominent, ludibrio exponi possint, hoc primum, ut se muniant, respondent: & bonos, & malos

(1) Apolog. §. XXIV.

(2) Apolog. §. XXIII. quo loco *ἱρονικῶς* Socratem ac Sozomenum *fidei indubiae* esse scribit; *nempe Graecae*.

malos esse ubique locorum. Sed dedecet, te quoque judice, virum & prudentem, & gravem operam in hisce nugis aut referendis, aut confutandis ludere. Mihi vero scito tam esse amicam veritatem, ut prae illa, nullam esse habendam rationem putem non omnium graecorum modo, sed ne cognatorum quidem. Nam probo, quod dictum olim ab uno factum nunc est sermone tritum proverbium: *Amicus Socrates, amicus Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica veritas.*

Socratem & Sozomenum, qui laudati a laudatissimis viris fuerint, etsi lapsi quandoque sunt in scribenda historia, fuisse tamen a Mãsio injuria Graeculos appellatos.

V. Nam quod Socratem, atque Sozomenum Graeculos appellaveris, multo laboro minus. Qui enim viri laudati a laudatissimis viris sunt, nihil haec maledicta, si viverent, morarentur. Quid autem illi ad haec adverterent animum, qui graves, qui sapientes, qui mirabiles essent, non a Graecis solum, sed a Latinis (1) etiam Scriptoribus appellati? Quod

L 2

(1) Cassiodorus in *Praefat. Hist. Tripartitae*. „ Hanc Historiam, *inquit*, Ecclesiasticam „ a tribus Graecis auctoribus (Socrate Sozo- „ meno, ac Theodorito) mirabiliter constat „ esse conscriptam. „ Theodorus Lector *Epist. Praefixa suae Hist. Ecclesiasticae*, Socratem atque

Quod si quidquam illi in scribenda historia peccaverunt, peccasse autem eos quandoque facile patior, numquam tamen fuerunt ab his, qui essent revera, non qui videri, quamvis non essent, sapientes vellent, ita reprehensi, ut suspicari unus aliquis posset, aut abjectam eorum auctoritatem esse, aut imminutam. Quare etsi Baronius (1), Pagius (2) Valesius (3) Her-

que Sozomenum versatos fuisse dicit in describenda Historia μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας *multa diligentia*. Evagrius Scholasticus *Lib.*1. *Cap.*1. *Histor. Ecclesiasticae* de Eusebio, Socrate, atque Sozomeno sermonem instituens, hos, inquit, res a majoribus nostris gestas scripsisse ἄριστα πάντων *omnium optime*. His ego malo, quam Mansio scriptores veteres, ut Anonymum celebret, contemnenti fidem adjungere.

(1) Vide Baron. ad an. 363. num.64. ad an. 366. num.5. & aliis in locis, quos nunc recensere non vacat.

(2) Ad an. 364 num.5., quo loco Socratem reprehendit, multisque aliis in locis, in quibus aut alterutrum Historicorum eorumdem, aut utrumque deserit, ut alios consectetur.

(3) Valesius etsi quandoque in suis Notationibus a Socrate, ac Sozomeno recedat, tamen de Socrate in *lucubrat. De Vita & scriptis Socratis* habet hoc modo: „ Ad scribendam Hi„ storiam Ecclesiasticam animum suum appli„ cuit;

Hermantius (1), Tillemontius (2), Fabricius (3) in Socratis, ac Sozomeni libris pleraque deprehenderunt, quae probari negarent posse, nemo tamen eorum inventus est, qui illos Graeculos vocare auderet. Immo vero tanta utriusque apud

„ cuit, qua in re & judicio, & diligentia usus „ est singulari . . . Neque vero Historiam „ suam negligenter, ac supine conscripsit, con„ quisitis undique optimis monumentis . . . . „ Historiam suam elucubravit. Et paulo post: „ Nihil est, inquit, in illo nisi grave, ac se„ rium. „ Quod attinet ad Sozomenum, fatetur ille quidem, esse auctorem levia interdum consectantem, sed non censet tamen adeo esse ineptum, ut sit habendus in numero graeculorum.

(1) Non est cur Hermantii verba proferam, quae sunt a Mansio adducta *Apolog.* §. xxiv.

(2) Vide Mansii *Apolog.* §. xxv. At id saltem notasset Mansius Hermantii opus Tillemontio acceptum esse referendum, hoc enim pacto Lectores cognoscerent, unum Tillemontium fuisse, qui contra atque Valesio visum esset, tam fuerit iniquus Socrati. Ceterum non audet Tillemontius Socrati, aut Sozomeno eam conflare, quam Mansius intulit, injuriam.

(3) *Lib. v. Biblioth. Graecae pag.* 118. *seq. Tom.* VI. *sed pag.* 119. „ Merito tamen, inquit, „ judicii, & industriae laus ei relinquitur, quam „ prae ceteris argumenti illius scriptoribus So„ crati Valesius vindicat. Socratem libenter se„ quitur Sozomenus.

eos, non dicam existimatio, nam vulgare id quidem, sed auctoritas fuit, ut missis ceteris, his duobus saepissime dicerent fidem adjungi oportere (1). Atque si haec, quae tibi, ut te tueare, placet, esset a quoquam regula constituta, nullum, cui fidendum sit, Historicum haberemus. Quotus enim quisque Historicorum est, qui vera scripserit saepe, erraris numquam? Etenim cum errare humanum sit, alienum vero esse ab homine nequeat, quod est humanum, sit ita omnino, ut nimium morosi sint, qui tales historicos desiderant, quales neque esse ipsi, neque fingi ulli a natura possunt. Ac vereor, ne sit, tua quidem sententia, consequens, non solum Dionysio, Dioni, Plutarcho, scriptoribus Graecis, sed ne Li-

(1) Longus essem si omnia Historicorum non Baronii solum, Valesii, & Pagii, sed etiam Montfauconi, & Tillemontii aliorumque loca recensere vellem, in quibus Socrates atque Sozomenus aliis praeferuntur, ita ut horum sententia plurimum saepe apud eos habeat auctoritatis. Consule tamen E. G. Baronium ad an. 370. num. 63. ubi Socratem ac Sozomenum sequitur posthabito Theodorito, & ad an. 350. n. 1. Pagium ad an. 370. n. 28. ad an. 363. n. 6. ad an. 340. &c.

Livio quidem Latino, laudem esse historici tribuendam. Nam hi quoque cum Romanam Historiam scriberent, in errores gravissimos inciderunt. At est hoc etiam, inquies, de Anonymo Maffejano dicendum. De illo ne ignoto? De collectore incertae aetatis? De eo qui tam multa contra historiae fidem peccat, ut nullum fere verbum dixerit, quod cum veteribus auctoribus componi posse videatur? Non equidem assentior. At sit, ut vis. Assentiar Maffejano Anonymo, ni cum Athanasio, cum Ammiano, cum aliis antiquis, ac nisi etiam secum ipse pugnet. Sed quam paucis in rebus non pugnet, proximis litteris ostensum est.

VI. Atque hoc etiam habe tibi, eos nostra aetate graeculos & appellari, & esse, qui cum graeca ignorent, tum se ostentant, quasi praestent sermonis graeci peritia. Est autem his consuetum, ut transferant quaedam verba graeca, quorum vim notionemque non sint assequuti, ex aliorum libris in suos, quo a vulgo hominum, ac si Athenis sint ab Demosthene instituti, summis laudibus celebrentur. Quamobrem auctor tibi sum tibi ipsi ut caveas, ne esse in horum nume-

ro videare. Ego vero etsi esse aliquos intelligo, qui te in eam suspicionem vocent, quod nulla fere vox graeca usurpata abs te sit, quam non esse corrupte in tua Dissertatione descriptam cernant; nolo tamen tibi, sed Typographo, te etiam invito, tam multos errores tribuere. Itaque quamquam me hortare, ut ne ego Theologus, (nam sic me, quae tua est singularis humanitas, vocas) in castigandis, corrigendisque erratis Typographi operam ludam, numquam id tamen extorquebis a me, ut sinam eum, qui erravit, impune ferre, dignitatemque illam, quam esse voluisti meam, praeferam honori, & existimationi tuae. Fac igitur deinceps Typographus curet, ut in componendis formis sit cautior. Nam posuit *μακροςίκος* pro *μακρόστιχον* (1). *πάλας* (2) pro *πάλαι*. *και* (3) pro *καὶ*. *διλῦθαι* (4) pro *διλοῦσθαι*. Praeterea ut quae contra leges de spiritibus (5), & accentibus pec-

(1) *Dissertat.pag.*12. & 62. (2) Pag.54. (3) Ibid. (4) Ibid. (5) Errata Anonymi: *Dissert. pag.*28. ἔπαρχου pro ἐπάρχου. pag. eadem, ἔπαρχοι pro ἔπαρχοι. *pag.*28. ρομης pro ῥώμης.

peccavit, ne ſim longus, praeteream; tam foede corrupit locum, quem ipſe ex litteris Valentiniani, Valentis, & Gratiani in Diſſertationem tuam tranſtuleras, ut neque graeca expreſſerit recte, neque ſic diſpoſuerit latinam interpretationem, ut graecae ſententiae reſponderet. Etenim haec οὐχ οὕτω νοοῦμεν τὸ ὁμοούσιον (1) ὡς (2) καὶ (3) πάλαι (4) τινὲς ἐξηγήσαντο (5) μὴ ἀληθινῶς ὑπογράψαντες, καὶ νῦν ἕτεροι πατέρας ἐκείνους καλοῦντες... * (6) ἑπόμενοι τοῖς γράψασι * τὸ ὅμοιον δηλοῦσθαι (7) διὰ τοῦ ὁμοουσίου (8). Sic

ρώμης. *pag.* 39. εὐθὺς pro εὐθὺς. *pag.* 48. & *pag.* 49. & 54, & 82. ὁμόουσιον, & ὁμοουσιον pro ὁμοούσιον. *pag.* 49. πρόσωποις pro προσώποις. *pag.* 53. ὁμοιοῦον pro ὁμοιούσιον. *pag.* 54. ὡς pro ὡς. *pag.* 54. εξηγήσαντο pro ἐξηγήσαντο. *pag.* 76. ὀουσιαν pro οὐσίαν. *pag.* 78. ἀνομοῖον pro ἀνόμοιον. *ibid.* ουσία pro οὐσία. Praetermitto cetera σφαλματα, quae multa ſunt.

(1) *Diſſertat. pag.* 54. τὸ ὁμοούσιον.

(2) *Diſſertat. ibid.* ὡς.

(3) *Diſſertat. ibid.* καὶ.

(4) *Ibid.* πάλαι.

(5) *Ibid.* ἐξηγήσαντο.

(6) Quae duobus aſteriſcis complexus ſum; ea ſunt a Typographo praetermiſſa, quae tamen neceſse erat afferre, ut integra eſset ſententia.

(7) *Ibid.* δηλοῦθαι.

(8) Typogr. ομοούσιου.

Sic expressit latine „ Neque ita intelligimus consubstantialem, ut quidam „ olim (1), neque ut alii, nunc, qui „ illos appellant Patres exponunt (2), „ per hanc vocem *consubstantialem* nihil „ aliud significari quam similem. „ At sic erant vertenda in latinum sermonem. „ Non sic intelligimus consubstantiale, ut quidam olim exposuerant, „ qui non vere subscripserant, & nunc „ alii, qui eos appellant Patres ... (se„ quuti eos qui scripserunt) simile si„ gnificari per consubstantiale. „ Illum etiam reprehendas velim, quod te deluserit. Nam quo tempore tuam nobis diligentiam, vigilantiamque narrabas, ajebasque curasse te, ut qua una utebare in Apologia, ea vox quam *emendatissima excuderetur*, ille oscitans effecit, ut promissis non steteris, cum perverterit eas, quae sunt a grammaticis latae de accentibus

(1) Omittitur in *Differt. ibid.* τὸ *exposuerant*, quae res efficit, ut latina sententia non respondeat graecae. Quin etiam addere debebat, quae sunt in Graeco: *qui non vere subscripserant*. Nam ita graeca περιοχὴ postulabat.

(2) Τὸ *exponunt* non respondet Graeco contextui. Addenda erant, ut graeca poscunt haec verba. *sequuti eos qui scripserant*.

tibus praeceptiones. Ea namque vox excusa sic est τριακονθημέροι, cum τριακονθήμεροι scribendum omnino sit. Sed de tricis ejusmodi plura profecto, quam necesse fuit. Atque eas quidem libenter praetermisissem, nisi tu me coegisses, ut de graeculis dicerem, quae sentiebam. Sed vereor, ne meas litteras perinvitus legas, quas de rebus, quae tibi minime fortasse placeant, ad te longiores mitto, quam ferre ratio videatur. Velim autem posthac sic statuas, quas dabo, quoniam nihil, nisi quod ad historiam IV. seculi pertinet, continebunt, tibi ipsi quamquam longissimas, gratissimas tamen fore. Vale.

Romae Idibus Aprilis.

EPI-

EPISTOLA III.

ARGUMENTUM.

Cribit velle se promissa conficere. Itaque aggreditur, ut erat pollicitus Mansio, de annis, quibus & celebrata Synodus Sardicensis est, & rediit Athanasius post Gregorii mortem in patriam, disputationem. Sed quoniam expediri ea satis accurate non potest, quin simul de duabus Antiochenis, de Romana, de Mediolanensi Synodis agatur, statutum abse dicit esse, ita de Sardicensi disputare, ut earum quatuor non praetermittat tractationem. Descendit ad rem ipsam, ostenditque demonstrari facile Athanasii testimonio posse, neque CCCXLIV, *neque ineunte* CCCXLV *anno celebratum fuisse Sardicense Concilium. Juliani Imperatoris locum de pugna ad Singaram aestate*

aestate anni CCCXLV *confirmare, quae sunt tradita ab Athanasio de victis ante Synodum Sardicensem Persis. Quare habitam Synodum eamdem, sin minus an.* CCCXLVII*; at saltem post aestatem an.* CCCXLV *fuisse. Affert deinceps Juliani verba, eaque cum Libanii testimoniis, cumque Chronologia Legum, quae extant in Codice Theodosiano comparat, conditque neque ante, neque post, sed omnino anno* CCCXLV *pugnatum fuisse ad Singaram. Subdit non esse in hac re Idacianis fastis, nec Hieronymiano Chronica, ut factum a nonnullis est, adjungendam fidem. Labi Vallarsium, qui Hadriano Valesio assensus, errorem irrepsisse in Juliani codices arbitratur. Non periisse Cappadocem Sedis Alexandrinae direptorem Gregorium ante annum* CCCXLVII*. Interfectum hunc ab Alexandrinis fuisse. Mansium, qui negat, magno in errore versari. Athanasium non rediisse ante annum* CCCXLVIII *in patriam. Rursum Athanasii auctoritate pugnat retrahi Epocham Synodi Sardicensis nequire in an.* CCCXLIV*, nec in ineuntem* CCCXLV*: Utque sibi viam ad eam rem muniat, negat Gregorium ante an.* CCCXLI *ordinatum fuisse ab Arianis Episcopum Ale-*

Alexandrinorum. Adjungit Mansium, qui resistat, nihil proficere. Tribuisse hunc nescio quid injuria Athanasio, quasi esset excerptum ex Epistola ad Solitarios, cum ejus in illa ipsa Epistola ne vestigium quidem extet. Id cum esset a Mamachio objectum, consulto fuisse praetermissum a Mansio, ne convictus esse erroris videretur. Locum Julii ex litteris ad Eusebianos non id continere de anno, quo est ordinatus Gregorius, quod Mansius censuit. Gregorio impositas ab Arianis fuisse manus post Majum mensem an. CCCXLI. *Quapropter venisse hunc an.* CCCXLII *Alexandriam, indeque Athanasium Romam navigasse. Nihil impedire quin anno* CCCXLIII *scriptae fuerint ab Julio ad Eusebianos litterae. Eusebium, cujus in earum litterarum inscriptione meminit Pontifex, non Nicomediensem esse, sed Emissenum. Concludit deinde paucis, quae fusius ante disputarat de adventu Gregorii an.* CCCXLII *Alexandriam. Injuria deripi in hac re ait Socrati, atque Sozomeno auctoritatem. Theodoritum hisce duobus historicis minime repugnare. Redit ad testimonium Athanasii, concluditque neque ante an.* CCCXLII *Romam eum fuisse*

fuisse profectum, neque venisse ante an. CCCXLV *Mediolanum. Ergo non fuisse habitum ante ann.* CCCXLV *Mediolanense, adeoque nec ante exitum ejusdem anni Sardicense Concilium. Ante an.*CCCXLVI *Legatos Synodi Sardicensis versari Antiochiae non potuisse. Gregorium rursum non fuisse ante an.* CCCLVII *affectum extremo supplicio ab Alexandrinis. Romanam Synodum fuisse an.* CCCXLIII *Julio Romano Pontifice celebratam. Aggreditur diligentiorem de anno quo habitum est Concilium Sardicense tractationem. Mansium qui consulto praetermittat, quae illi non placeant, refelli oportere. Liberii P. M. auctoritate effici facile posse Concilium Mediolanense, cui Legati Synodi Antiochenae Arianorum interfuerant, quodque habitum est ante Sardicense, anno* CCCXLVI *fuisse coactum. Non agere eo loco Liberium de Mediolanensi Concilio, cui Valens & Ursacius, sed de eo cui Macedonius, Eudoxius, & Martyrius interfuerant. Revocat post in memoriam, quae supra de annis, quibus celebrari non potuit Sardicense Concilium, disputavit; tum veterum auctoritate ostendit fuisse illud coactum an* CCCXLVII. *Socrati ac Sozomeno*

no esse in hoc genere auscultandam. Alios praeterea veteres esse, qui eamdem defendant sententiam. Circa Pascha an. CCCXLVII. *Legatos Synodi Sardicensis venisse Antiochiam, Athanasium vero revertisse an.* CCCXLVIIII *in patriam. Gregorium Cappadocem periisse initio* CCCXLVIII *anni. Jure fuisse reprehensum Mansium de interitu Gregorii differentem. Non pervenisse Antiochiam, opinione Mamachii, Legatos Synodi Sardicensis citius, quam ferre ratio videatur. Disputationem de Agrippinensi ceterisque Conciliis, quorum est a Mansio perturbata Chronologia, differendam in aliud tempus esse.*

JOHAN-

JOHANNI DOMINICO
M A N S I O
THOMAS MARIA
M A M A C H I U S

S. D.

I. UOD tibi promiseram acturum aliquando me de Epocha Sardicensis Concilii, deque reditu Athanasii post Gregorii mortem in patriam copiose (1), id quoniam tempus patitur, faciendum nunc mihi esse intelligo, quo & liberem quam dedi fidem, & tibi hortanti, ut me in illud studium conferam, quam possum & cito, & diligentissime satisfaciam. Nam etsi sunt, qui de duabus Antiochenis, de Romana, deque Mediolanensi, quae omnes ante celebratae fuerunt, Synodis priore loco dicendum esse arbitrentur, tamen his neque plane assentior, ne videar aut negli-

Scribit servare promissa se velle. Itaque ineundam sibi esse de Synodo Sardicensi, deque reditu Athanasii post Gregorii mortem in patriam, disputationē. Expediri hāc tamen satis accurate nequire, quin simul agatur de Antiochenis, de Romano, deque Mediolanensi Conciliis. Quamobrē statuit ita de Sar-

M ge-

(1) *Epist.* 1. *pag.* 23. *&* *pag.* 40.

dicensi disputare, ut eas quatuor non praetermittat. Exponit quid sentiat de anno, quo habitum est idem Sardicense Concilium.

gere, quod est praecipuum, si differatur, aut adversari tibi; neque valde repugno, cum omnes de tempore, quo Sardicensis, & ceterae illae habitae sunt, quaestiones tam sint inter se colligatae, ut nisi una explicatae omnes fuerint, nulla satis accurate expediri, decidique possit. Mihi igitur sic censeo, agendum esse de Sardicensi, quin committam, ut praetermissa a me esse videatur de ceteris disputatio. Sic autem statuo, non anno 344, ut vis ipse, qui Anonymum, qui Isidorum Mercatorem, qui Chronicon Hieronymianum, qui Acta Spuriae Synodi Agrippinensis, qui denique Theodoritum sectare; sed anno 347 fuisse Sardicense Concilium celebratum. Ac de Theodorito, de Chronico Hieronymiano, deque ceteris monumentis tuis alias. Nunc communis, omniumque animis penitus insitae de anno trecentesimo quadragesimo septimo opinionis, qui fuerint auctores considerandum est. Atque si horum aliqui vel ei Synodo interfuerunt, vel tunc floruerunt, cum habita illa est, erit profecto necesse, ut quae doctis viris hactenus essent probata, ea sine causa rejecta abs te fuisse confiteare.

II. Er-

Athanasii testimonio demonstrari facile posse neque CCCXLIV, neque ineunte CCCXLV. anno celebratũ fuisse Concilium Sardicense.

II. Ergo Athanasium principio dico sic esse de Synodo Sardicensi loquutum, ut plane indicarit eam neque medio 344, nec 345 anno ineunte haberi potuisse. Scribit enim venisse Sardicam plerosque eorum, qui Eusebianis partibus studerent. Hos quum essent ab Orthodoxis invitati, ut Synodo interesse vellent, respondisse, redditas sibi esse litteras ab Imperatore, quibus significaretur pugnatum cum Persis partamque ab se ipso esse victoriam (1). Itaque manere se Sardicae

(1) Athanas. *Histor. Arianor. ad Monachos num. 16. pag. 353.* Ἐκεῖνοι . . . ἄλλῃ προφάσει χρησάμενοι ὡς βασιλεὺς αὐτοῖς ἐπινίκια κατὰ Περσῶν γράψαντος, ἐπεχείρησαν φεύγειν. καὶ ταύτην τὴν πρόφασιν οὐκ αἰδεσθέντες ἔπεμψαν δι' Εὐσταθίου πρεσβυτέρου τῆς κατὰ Σαρδικὴν ἐκκλησίας. Illi ,, . . . ,, absurdiore excusatione usi, quod ipsis Imperator scripsisset de victoria in Persas, fugam fecerunt. Ejusmodique excusationem citra ullum pudorem miserunt per Eustathium ,, Sardicensis Ecclesiae Presbyterum. ,, Non dicet credo Mansius fictam ab Eusebianis fuisse eam victoriam. Nam id ante probet necesse est. Neque enim credibile est, aut tam impudenter mentiri Arianos voluisse, aut si mentiti fuissent, id non fuisse illis ab Athanasio exprobratum. Cur autem absurdam eam excusationem

Juliani Imperatoris testimonio de pugna ad Singarã aestate anni CCCXLV confirmari, quae sunt ab Athanasio tradita de victoria contra Persas ante Sardicense Conciliũ. Cõfici proinde, hoc non fuisse habitum ante aestatẽ an. CCCXLV.

non posse. Quo igitur tempore nunciatum Eusebianis Episcopis est certatum sic esse, ut dici aliquo modo victor Constantius posset, nondum Patres celebrarant Concilium. Id vero praelium commissum est anno 345 cum aestas esset, ut Juliani Apostatae scriptoris Synchroni testimonio contra Valesium, Petavium, aliosque multos cernimus esse a Gothofredo (1) ab Ezechiele Spanhemio (2) ab Harduino (3), atque a Pagio (4) constitutum. Nam in ceteris, quae facta ante praelia sunt, ne umbra quidem victoriae fuit (5). Consequens est igitur, ut ante au-

nem Athanasius vocaret, in caussa hoc fuit, quod satis non esset ea ratio, ut illi Sardica excederent.

(1) In Chronologia Codicis *Theodosiani ad an.* 345. *Tom.* I *pag.* XLV.

(2) In Notis ad Orat. I. Juliani Augusti *pagin.* 183. *Edit. an.* 1696.

(3) Ad *Themistii Orationem* I. *pag.* 374.

(4) Ad *an.* 345.

(5) Paeanius in Metaphrasi Graeca *Cap.* VI. *Lib.* X. Breviarii *Hist. Romanae* Eutropii *pag.* 138. *Edit. Oxoniensis an.* 1703. De Constantio loquens: „ Περσῶν, inquit, ἀεὶ ἐ' μάχῃ κρατηθέντων, ἢ ληφθέντων αἰχμαλώτων, ἢ πόλεις ἀποβαλόντων, ἐ' πολιορκίαις καταδαπανηθέντων ἐν τοῖς ἐμ-

autumnum, vel si vis minus, ante exi-

ἔμπροσθεν, οὐδέποτε Κωνστάντιος κατὰ Σαπώρου, τοῦ τῶν Περσῶν βασιλεύοντος, ἀτυχῶς ἐπολέμησε, πλὴν ἐν Σιγγάροις. ἔνθα δὴ νίκην αὐτὸν ἀνελέσθαι παντελῆ τῶν τε ἱππέων, καὶ τῶν ὁπλιτῶν ἡ προπέτεια, οὐ συνειδότων τὸν καιρὸν, διεκώλυσεν. Eutropius vero *ibid.* „ A Persis, *inquit*, „ multa, & gravia perpessus, saepe captis op- „ pidis, obsessis urbibus, caesis exercitibus, „ nullumque ei contra Saporem prosperum „ praelium fuit, nisi quod apud Singaram „ haud dubiam victoriam ferocia militum ami- „ sit; qui pugnam seditiose, & stolide contra „ rationem belli, die jam praecipiti poposce- „ runt. „ Haec Eutropius auctor Synchronus; ex quibus plane colligitur, in ceteris certaminibus cum Persis prosperi nihil evenisse. Contra aliqua species victoriae in eo praelio ad Singaram fuit, ut ex Juliano, & Libanio paullo post constabit. Ac Themistius Oratione prima *pag.* 12. *Edit. Paris. an.*1684. huc respiciens: victum fuisse Persam, innuit, non *a Mesopotamiae regione*, sed ab ἀρετῇ τοῦ βασιλέως *a virtute Imperatoris*. Quamobrem scite, appositeque Harduinus loco mox indicato. „ Ad Singarensem victoriam, inquit, qua- „ liscumque demum ea fuit, victoribus enim „ perinde ac victis cruentam fuisse memorant „ coaevi scriptores, sed ad eam tamen referri „ ista (Themistii) possunt percommode, & ve- „ ro debent, maxime si Eutropium audimus, „ quo auctore: *nullum contra Saporem prospe-* „ *rum Constantio praelium fuit, nisi quod apud* „ *Singaram*.

tum ſaltem aeſtatis anni 345 celebrari nequiverit Sardicenſe Concilium. Quare tota illa tua de anno 344, deque initio anni 345. falſa eſt ratio.

Affert Juliani Imperatoris locũ, variiſque Libanii teſtimoniis, auctoritateque legũ, quae exſtant in Cod. Theoſ. efficit neque ante, neque poſt an. CCCXLV pugnatum fuiſſe ad Singaram.

III. Habet autem Julianus hoc modo, ſex fere annos (1) antequam Conſtantio de Magnentii defectione, deque Conſtantis nece nunciatum eſſet, pugnatum fuiſſe ad Singaram. Accepiſſe autem nuncium earum rerum Conſtantium an. 350 exeunte Hyeme (2). Ab anno autem 345 ad annum 350 numerantur anni fere ſex. Conſulto enim addidit τὸ ἕκτον πυ *ſextum circiter*, ut omnes eos annos comple-

(1) Ἦν μὲν γὰρ ὁ Χειμὼν ἐπ' ἐξόδοις ἤδη, ἕκτον που μάλιστα μετὰ τὸν πόλεμον ἔτος, οὗ μικρῷ πρόσθεν ἐμνήσθην. ἧκε δὲ ἀγγέλων τις ὡς Γαλατία μὲν συναφεστῶσα τῷ τυράννῳ, ἀδελφῷ τῷ σῷ ἐβούλευσέ τε, καὶ ἐτέλεσε τὸν Φόνον. Julian. Orat. I. *pag. 26. Edit. Lipſ. an. 1696.* „ Exeunte „ jam hyeme, ſexto circiter anno poſt bellum „ illud, de quo paullo ante dixi, nunciatum „ eſt, Galliam una cum Tyranno defeciſſe, ac „ fratri tuo inſidias ſtruxiſſe, caedemque per„ petraſſe.

(2) Non autumni initio, ut Harduino viſum eſt loco mox indicato. Dixi autem anno 350 non quod annum indicet Julianus, ſed quod Hiſtorici interfectum fuiſſe Conſtantem referant *Sergio & Nigriniano* Coſs. an. ſcilicet 350.

pletos non fuisse cognoscerent (1). Et quidem collata signa ad annum 345 non fuerant. Etenim si certatum fuisset aestate superioris anni, mense quidem Majo anni 345, neque pressus bello persico Imperator fuisset, neque Nisibi constitisset, quae urbs Singara prope aberat, ut si postulasset ratio, confligere cum hoste posset. Etenim cum Libanio (2) scri-

(1) Eo videlicet modo, quo Socrates *lib.* II. *cap.* XXVI. & Sozomenus *lib.* IV. *cap.* I. Constantem occisum ferunt quarto anno post Concilium Sardicense. Concilium autem celebratum ferunt an. 347. Constans vero necatus est anno 350. 18. Januarii die. Quare a confecto Concilio ad necem Constantis etsi ne tres quidem anni completi fluxissent, tamen 4 praeterisse scribunt, propterea quod numerarent, ut civilis annus poscebat, hoc modo, an. 347. 348. 349. 350. quo caesus Constans a Magnentio fuit.

(2) Libanius Orat. III. quae inscribitur *Basilicus*, quae ut mox videbimus scripta aut an. 346. aut anno 347. fuit. *pag.* 130. *Tom.* II. *Opp. Edit. Paris. an.* 1627. ἐνταῦθα δὴ Βασιλεὺς νίκην ἐνίκησεν &c. *Interea Rex victoriam reportavit.* & pag. 132. τίς δ' οὐκ ἂν θείη Πέρσας ἡττῆσθαι περιφανῶς, οἳ διέβησαν μὲν, ὡς τῆς ἑτέρων κρατήσοντες, τοσούτων δὲ πλεονεκτημάτων ἀπολαύσαντες, ῥίψαντες τὰς ἐλπίδας, ἀπιόντες ᾤχοντο. „ Quis antem non statueret Persas insigni„ ter superatos esse, qui trajecerant quidem,

„ ut

ptore ejus aetatis teste, statim atque pu-
gna-

„ ut aliorum terra fruituri, tot autem, ac tan-
„ tis commodis potiri, abjecta spe, celeriter
„ abscesserunt? *Et pag.* 133. Τὰ μὲν ταῦτα ἐν τῇ μάχῃ. Τάδ' ἐπ' ἐκείνῃ. Τοὺς μὲν νεκροὺς οὐκ ἀνείλοντο. Πρὸς δὲ τὴν φυγὴν ἠπείχθησαν. Τὰς δὲ γεφύρας διέλυσαν. Ἀναμαχέσασθαι δὲ τὴν πληγὴν, οὐδὲ ὄναρ ἐλπίζουσιν... *pag.*134 Ταῦτ' οὖν οὐκ ἀμφισβητήσιμόν ἐστι ποιοῦντα τὴν μάχην. κ. τ. λ. „ Atque illa quidem sunt, quae in pu-
„ gna contigere; haec post eam: Cadavera
„ non sustulerunt; immo ad fugam praecipites
„ se conjecerunt; ac pontes solverunt: cladem
„ vero alia pugna reparare, ne in somnis qui-
„ dem sperant... Igitur non controversam
„ haec victoriam pugnae efficiunt. *Pag.*134. „
& paulo post. Ἔχω δὲ λέγειν πολὺ τούτου μεῖζον, ᾧ μηδ' ἂν αὐτὸν ἀντειπεῖν οἶμαι τὸν τῶν περσῶν δυνάστην. ὅτι μὲν γὰρ ἐν τῇ νυκτομαχίᾳ πάλιν ἀπῆλθον οἱ λειπόμενοι τῶν Περσῶν παρ' ἀμφοτέρων ὁμολογεῖται. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ κρατηθέντας φυγεῖν, ἢ κρατήσαντας ὅμως, εὐλαβηθῆναι τὸ μέλλον.
„ Habeo etiam dicere, quod hoc multo gra-
„ vius, & majus est, cui ne ipsum quidem Per-
„ sarum dominatorem reclamaturum: enimvero
„ ab utrisque conceditur, quod in praelio
„ nocturno superstites Persarum rursum abie-
„ rint: hoc cum ita se habeat, alterum e duo-
„ bus necessarium est, ut aut victi fugerint, aut
„ victores sibi prudenter caverint a futuro.
Consule Julianum l. c. *pag.* 25.

gnatum fuit, confectum bellum esset, quod praecipites ita se fugae mandassent Persae, ut domum contenderint, simulque spem omnem abjecerint aut praeliandi rursum, aut invadendi in hostium ditionem; non censuisset Imperator Nisibi esse sibi manendum. At versabatur in ea Urbe anno 345. Cur autem nisi adhuc bello persico pressus esset (1)? Non ergo sublatum erat bellum vere anni 345. Contra anno 346 Constantinopolim Imperator Constantius venit (2), ubi ad annum 347 versatus est (3). Concludatur igitur

(1) Nisibi enim scripsit *legem* v. *Tit. De Exactionibus Cod. Theodos.* IV. *Idus Majas. an.* 345.

(2) Constat ex legibus eo anno Constantinopoli datis, quas refert Gothofredus in *Chronologia pag.* XLV. *Primae Editionis Tom.* I. *Cod. Theodos.*

(3) Nam an. 356. x. Kal. Septembris Constnatinopoli erat *leg.* 4. *de Fide Testium Cod. Theod.* VIII. Idus Martii *an.* 347. Ancyrae in Galatia. *l.* 4. *Quorum Appellationes. Cod. Theod.* v. Id. Majas. Hieropoli in Syria *l.* 1. *De bonis militis Cod. Theod.* Eo autem dixi ad an. 347. versatum Constantinopoli fuisse Constantium, quo videam illum VIII. Idus Martias Ancyrae degisse; quae res indicio est, eum ante aliquot dies discessisse Byzantio, Ancyramque venisse, ut deinde Syriam peteret.

tur anno 345 cum aeſtas ferveret (1), etſi magna Romanorum caede, ſic tamen fuiſſe dimicatum, ut Perſae reverſi in Patriam, reliquiſſe viſi ſint omnem cogitationem renovandi belli. Conſtantium proinde toto fere anno (2) 346 degiſſe Conſtantinopoli, quod nihil tum a Perſis metueret. Anno vero 347 in Syriam ſe contuliſſe. Quamobrem aeſtate anni 345 pugnatum ad Singaram eſt. Cumque poſt pugnam celebratum fuerit Concilium Sardicenſe, ſequitur illud ante exitum aeſtatis, immo vero ante autumnum non fuiſſe habitum, adeoque lapſum eſſe te qui an. 344. aut initio an. 345 actum fuiſſe exiſtimaveris. Ex qua etiam re colligi facile poteſt quo tempore ſcriptum Libanii Baſilicon fuerit. Non enim aſsentior Gothofredo, Spanhemio, aliisque ajentibus fuiſse illud ſcriptum anno CCCXLIX. Nam etſi poſt annum illum ſcribi non potuit, quod in eo Conſtantis etiam tum regnantis fiat mentio; qui XV. Kal. Februar. an. CCCL deceſſit; tamen, quo

(1) *Θέρος μὲν γὰρ ἦν ἀκμάζον ἔτι. Fervebat tum adhuc ſumma vis aeſtatis*: ſic enim vertit Dionyſius Petavius Juliani verba *Orat. 1. pagin. 23. Edit. an. 1696.*

(2) Toto *fere* anno dico, nam initio an. 346. non conſtat ubinam Conſtantius moraretur.

quo tempore Libanius Basilicon edidit, Persae nihil novi contra Romanos audebant, ut vidimus, neque renovarant bellum. At jam usque ab initio anni 349 (ut ne Gothofredus quidem in Chronologia negat) Persae bellum intentarant Romanis. Immo vero cum Constantius in Syriam ab an. CCCXLVII. se contulisset, ut se Persis, quod quidem vero est quam simillimum, novas res molientibus, si opus esset, opponeret, censendum est Basilicon ante illud tempus, adeoque an. CCCXLVI fuisse scriptum.

IV. Scio esse aliquos, qui Hieronymiano Chronico (1) & Idacianis fastis (2) esse insistendum, errorenique irrepsisse in Juliani Codices arbitrentur. Atque sunt inter eos quidem Hadrianus (3) Valesius, Tillemontius (4) & recentiore memoria Dominicus Vallarsius (5), qui cum

Non esse Idacianis fastis, neque Chronico Hieronymiano adjungendam fidem, ut factum a Valesio, & Tillemontio est. Vallarsiu, qui Valesio assen.

(1) *Pag.*794. *ad an.*11. *Constantii Edit. Veron. Tom.*VIII. *Opp.* S. Heron.

(2) Ad Consul. *Philippi & Saliae*.

(3) In Notis ad *Cap.* V. *Lib.* VIII. Ammian. Marcellini.

(4) Tillemont. Nota XIII. in Vit. Constantii *Tom.* IV. *Vit. Imperatorum*.

(5) *In Not. ad loc. cit. Hieronym. Chronici. pag.* 396.

sus, errorem irrepsisse in Juliani Codices arbitratur, refelli oportere.

cum in an. 348 referat pugnam Singaricam, tum *verosimilius* esse, dicit, in Codicibus Juliani *numericas notas fuisse librariorum errore corruptas, puta positum ς' pro β', ut Valesio, & Tillemontio notatum est: Quod sic historica Constantii Gestorum series postulet*: id quod esse addit, *rei* totius *caput* (1). At nulla caussa est cur misso scriptore ejus aetatis, cui haec essent explorata, quique orationem eam habuisset praesente fortasse Constantio, recentioribus auctoribus Hieronymo, & Idacio auscultemus, quorum chronica cum plena mendorum sint (2) tum pugnam in annum 348 rejiciunt. Quod autem de vitiatis Juliani codicibus dicunt, commenticium est (3). Nam Codices nullos proferre pos-

(1) Vallarsius *ibid. pag.* 396. *Tom.* VIII. *Opp. S. Hieron.*

(2) Spanhemius in Notis ad *Orat.* I. *Juliani pag.* 184. „ Unde hac in re, seu in constituendo „ praelii illius ad Singaram anno, longe po- „ tior hic habenda . . . ratio Juliani eidem prae- „ lio συγχρόνυ . . . . quam vel Hidatii vel Hie- „ ronymi, quorum lubrica saepe in talibus „ fides, quique multis post annis . . . vixere.

(3) Spanhemius in Notis ad *Orat.* I. *Juliani pag.* 183. „ Valesius, inquit, apud Julianum τεῖ-

posſunt, qui ſecus habeant, ut inde emendari, caſtigarique noſtri poſſint. Sed quid multis eſt opus? Athanaſius ante Synodum Sardicenſem ſcriptum fuiſse ad Euſebianos refert de ſuperatis Perſis ab Imperatore (1). Quem Athanaſii locum ſi Gothofredus, ſi Spanhemius, ſi Pagius, ſi Harduinus denique obſervaſsent, non tam in ſua ſententia tuenda laboraviſsent. At ſi aeſtate anni CCCXLV pugnatum eſt, cur in annum CCCXLVII diſtulit Conſtantius ad Epiſcopos ſcribere? Ego vero cur diſtulerit, neſcio. Illud ſcio ita, ut dixi, Juliani, & Athanaſii teſtimonia poſtulare. Fortaſse ſcripſerat ante Conſtantius, ſed Ariani, qui ſtudium omne adhibebant, ut Sardica, ſpecie quadam honoris excederent

„ τρίτων pro ἕκτων legendum credidit: cum tamen id una ejus conjectura, (adverſantibus „ veteribus libris, & ipſo etiam Voſſiano Codice) nitatur. „ Quod ſic haec nobis facultas corrigendi noſtro arbitratu detur quae nobis non placeant, vereor ne nullus locus in veterum ſcriptis ſit, quem non liceat immutare, ut cum noſtris opinionibus componi poſſit. Ac fallor etiam annon impune Cacciarius Noſter dimiſſus a Vallarſio fuiſſet, ſi hac tanta uſus eſſet licentia.

(1) Vide ſup. Not. 1. §. 11. *Hujus Ep. pag.* 179.

rent, tum Epistolam ad se ab Imperatore missam, produxerunt, ut ostenderent se diutius consistere Sardicae non posse, quin se ad Imperatorem conferrent.

Gregorium Cappadocem ante annum CCCXLVII. minime periisse.

V. Et breviter sane, minimeque obscure exposita est ratio de annis, quibus celebrari non potuit Sardicense Concilium. Nunc quid sequatur, cognosce. Eversa omnia sunt, quae de morte Gregorii, deque reditu Athanasii Alexandriam satis bene constituta abs te esse arbitrare. Dabis autem, quoniam sic est auctoritate veterum demonstratum, ante exitum aestatis anni 345 non fuisse habitum Sardicense Concilium. Assentiere praeterea eo celebrato, legatos a Patribus fuisse ad Imperatorem missos, qui Antiochiae tempore Paschatis agerent (1). At cujus Paschatis amabo te? Anni ne 345? Minime vero. Nam ante ejus ipsius anni autumnum nondum erat ea Synodus habita. Ergo vel 346. vel 347. Fac ut an. 346. Verum decimo post ab eo Paschate mense Gregorius (2), te ajente, in-

(1) Athanasius *Hist. Arian. ad Monachos n. 20. Tom. 1. Opp. Edit. Montfauconi.*

(2) Mansius Dissertat. *pag.* 4. Vide supra Epist. 1.

interiit. Perierit igitur necesse est, si non an. 348, at initio saltem an. 347. Non ergo initio an. 346. Quare fit etiam, ut haec tua de tempore mortis Gregorii, non nutet modo, sed corruat quoque sententia.

Gregorium Cappadocem fuisse ab Axandrinis civibus interfectũ. Quare Mansiũ, qui negat, in errore versari.

Et quia Gregorii Cappadocis facta est mentio, volo eorum memineris, quae superioribus litteris ad te scripsi. Qui enim de rebus a memoria sua remotis egissent, sive Graeci fuissent, sive Latini, hos ego dixeram & errasse saepe, & induxisse incautos in errorem. Confert autem id nunc maxime, ut recorderis qui sis, & quam tute magis, quam Cedrenus abesset, absis ab aetate Gregorii. Quae res etsi est per se manifesta, est tamen tibi revocanda in mentem, quod ita interdum te geras, ut ejus vel nescius, vel oblitus esse videare. Nam sic exagitasti Cedrenum de interfecto Gregorio disserentem, ut cum illum deceptum fuisse contenderes, propterea quod undecimo seculo vixisset, tum quasi ipse versatus Athanasii tempore fuisses Alexandriae, *Gregorius*, scripsisti, *naturali morte non violenta decessit* (1). Atque hinc sane co-

(1) Mansius Apolog. §. VI.

cognitum magis est, quo plus quisquam recentior est, eo hunc, si de rebus antiquis, quin veteres consectetur, sermonem instituat, decipi facilius, errareque posse. Tu namque corrector, cum Cedrenum emendares, tum maxime captus errore es, remque ab eo constitutam & sapienter, & vere, in falsis esse numerandam pronunciasti, ac si a nemine fuisset scripta, qui eam aetatem proxime attigisset; quamquam erat ea memoriae tradita ab Theodorito (1). At est id fortasse novum illud, de quo: *novi*, inquis, *aliquid tento, quod pauci* (2). Dicis tu quidem, mi Mansi, id quod res est. Nam pauci mihi crede, sunt, qui haec *nova*, vel curent, vel moliantur.

VI. De

(1) *Lib.* II. *cap.* IV. quo loco de Gregorio agens. Δίκας ἔτισε, inquit, τῆς πονηρίας ὑπ' αὐτῶν πικρῶς διαφθαρεὶς τῶν προβάτων. Poenas *improbitatis dedit, ab ipsis ovibus misere discerptus*. Et Cap. XII. ἐτεθνήκει δὲ Γρηγόριος, ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων δεξάμενος τὴν σφαγήν. *Mortuus autem erat Gregorius ab ipsis illis* (nempe Alexandrinis) *interfectus*. Sunt proinde in eadem sententia Tillemontius in *Vita Athanas. Art.* LVI. *pag.* 122. *Edit. Paris.* Et ex haereticis Samuel Basnagius ad an. 349. aliique.

(2) *In praef. ad Dissert. de Epochis*.

Ante an. CCCXLVIII Athanasium non rediisse in Patriam.

VI. De Athanasii reditu paucis absolvi omnis quaestio potest. Nam post integrum a morte Gregorii annum in Italia adhuc erat (1). Obiit autem Gregorius ante initium anni 347 (2). Erat igitur initio anni 348 Athanasius in Italia. Non redierat igitur anno 346 Alexandriam. Quamobrem & Anonymi fragmentum, & chronicon Hieronymianum, quibus tu esse adjungendam putasti fidem, vitio laborent necesse est.

Rursū Athanasii auctoritate statuit retrahi Epocham Synodi Sardicensis in CCCXLIV. vel in CCCXLV ineuntem annū non posse.

VII. Est alterum non minus grave argumenti genus ex Athanasii ad Constantium Apologia deductum, quod idem omnino efficiat, quod est superioribus paragraphis de Synodo Sardicensi, de morte Gregorii, deque reditu Athanasii demonstratum (3). „ Alexandria, inquit il-

N „ le,

(1) Vide supra Epist. I. §. VIIII.

(2) Vide hujus Epistolae §. IV.

(3) Ἐξελθὼν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας . . . εἰς τὴν ῥώμην ἀνῆλθον. ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ κατ' ἐμαυτὸν παραθέμενος, τούτου γὰρ μόνου μοι φροντὶς ἦν, ἐσχόλαζον ταῖς συνάξεσι. Τριῶν τοίνυν ἐτῶν παρελθόντων, τετάρτῳ ἐνιαυτῷ γράφει κελεύσας ἀπαντῆσαι με πρὸς αὐτὸν, ἦν δὲ ἐν τῇ μεδιολάνῳ. ἐγὼ δὲ διερωτῶν τὴν αἰτίαν. οὐ γὰρ ἐγίνωσκον, μάρτυς ὁ κύριος. ἔμαθον ὅτι ἐπίσκοποι τινὲς ἀνελθόντες, ἠξίωσαν αὐτὸν γράψαι τῇ σῇ εὐσεβείᾳ, ὥστε σύνοδον γενέ-

„ le, profectus sum . . . ut Romam pete-
„ rem, atque ibi cum ea, quae mea in-
„ tererant, Ecclesiae commendassem
„ (quod mihi curae erat, Ecclesiasticis con-
„ ventibus vacabam ... Triennio ex acto,
„ quarto anno missis litteris, me accivit,
„ quo tempore ille Mediolani versaba-
„ tur. Ego vero sciscitabar quid caussae
„ esset, quod accerserer, non noram e-
„ nim, testis mihi dominus est, didici-
„ que quosdam Episcopos, qui eo conces-
„ serant, rogasse illum, ut tuae pietati
„ pro Synodo cogenda scriberet . . . Me-
„ diolanum igitur cum accessissem ma-
„ gnam ejus expertus sum humanitatem:
„ me quippe dignatus est ad conspe-
„ ctum admittere suum: indicavitque
„ mihi se scripsisse, & ad te misisse, ro-
„ gasseque, ut Synodus convocaretur.
„ Me autem postea in praedicta Urbe de-
„ gen-

γενέσθαι. κατελθὼν εἰς τὴν μεδιολάνον, εἶδον πολλὴν φιλανθρωπίαν, κατηξίωσε γὰρ ἰδεῖν με, καὶ εἰπεῖν, ὅτι ἔγραψε, καὶ ἀπέστειλε πρὸς σέ, ἀξιῶν σύνοδον γενέσθαι. Διάγοντα δέ με ἐν τῇ προειρημένῃ πόλει, μετεπέμψατο πάλιν εἰς τὰς γαλλίας, ἐκεῖ γὰρ ὁ πατὴρ ὅσιος ἤρχετο, ἵνα ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σαρδικὴν ὁδεύσωμεν. *Apolog. ad Imperat. Constantium pag. 297. num. 4.*

„ gentem, misit in Gallias, eo enim Pa-
„ ter quoque Hosius convenerat, ut una
„ inde Sardicam, peteremus „. Haec ille. Ex quibus plane est consequens, quarto anno, sin minus ex quo Romam venit, at ex quo saltem profectus Alexandria est, ut in Urbem contenderet, accitum eum Mediolanum fuisse ab Imperatore. Videamus nunc jam quo tandem anno discesserit ille Alexandria. Pagius (1) rem conjicit post Pascha an. 341. Estque eadem Tillemontii (2) aliorumque sententia. Negas ipse (3), quod componi illa cum Anonymo tuo, cum Athanasio, cum Hieronymo, cum Theodoreto, cumque Socrate, atque Sozomeno nequeat. Itaque abiisse Athanasium e Patria censes an. 340. Sed de Theodoreto agam alio loco opportune. Nam superioribus litteris observatum est, quid sit de Anonymo sentiendum. Itaque de Sozomeno primum. Nam sic postulat ratio instituti mei.

 VIII.

(1) Ad ann. 341. num.3.
(2) In vita Sancti Athanasii *Artic.* 38. & *not.* 44.
(3) Consule Mansium Dissertat. *pag.* 8. & Apolog. §.26.

Negat Gregoriū fuisse ante annum CCCXLI ordinatum ab Arianis Alexandrinorū Episcopum.

VIII. Ergo ille Episcopos, qui in Antiochenam Synodum convenissent, decrevisse scribit (1), ut Gregorius Alexandrinae Ecclesiae praesideret. Sozomeno autem praeiverat Socrates in secundo libro Historiae (2). Jam vero Athanasius non discessit Alexandria, quoad eo Gregorius appulit (3). Appulit autem Gregorius, qui jam esset a Pseudo-Synodo Episcopus constitutus, Alexandriam circa Pascha (4). Igitur circa illud Pascha, quod Synodum subsequutum est. At ea Synodus Antiochena, quae ad dedicandum templum coacta fuerat, celebrata est an. 341. cum Marcellinus, & Probinus Coss. essent (5). Itaque ante Quadra-

(1) Sozomen. *lib.* III. *H E. cap.* V.

(2) Socrates *lib.* 2. *H E. cap.* VIII. *seqq.*

(3) Athanasius *Epist. Encyclica ad Episcopos num.* 5. *pag.* 115. *Tom. I. Opp.* cujus verba non recito, quod haec Mansius non audeat in controversiam revocare. *Dissert. pag.* 8. *&* §. XXVI. *Apolog.* Socrat. *ibid. cap.* XI.

(4) Athanasius *ibid. num.* 4. *pag.* 114. *&* *n.* 5. *pag.* 115.

(5) Vide Socratem loco mox indicato, & Sozomenum *eodem lib.* III. *cap.* V., & Athanasium *lib. de Synodis nu.* 25. *pag.* 737. quo loco „ Porro, inquit, qui ad Encaenia convenerant „ Epi-

dragesimam anni 341 non venit Gregorius, neque ante Pascha ejusdem anni discessit Athanasius Alexandria.

IX. Quid tu vero ad haec, quae tam esse omnes perspicua vident? *Valere*, inquis, *possent si vera Sozomenus scriberet. At repugnare Sozomeno Athanasius videtur affirmans, Gregorium datum fuisse Alexandrinis Episcopum contra leges Ecclesiasticas, utpote qui* „ a Palatio missus „ fuerat, non a populo postulatus, nec „ a Sacerdotibus electus Episcopus (1). Sed ubinam tandem, obsecro te, Athanasium verbis hujusmodi usum fuisse legisti? Nam quod scribis, *in Epistola ad Orthodoxos* (2), id ego falsum esse ostendi *in altero Articulo*, qui est insertus Diario Paleariniano (3). Scio quam rem agas. Simulas te non animadvertisse quod dixeram de *ficto* tuo arbitratu Athanasii testimonio; & quasi omnis in Inscriptione Epistolae posita difficultas fuisset: „ Opposui, inquis, Socrati S. Athanasium, „ qui

Mansiū, qui ordinationem Gregorii in an. CCCXL retraxerat, ut suam de anno, quo Sardicensis habita est, verisimilem redderet opinionē, omnēque Sozomeno fidē adimeret, commenticio, quod objecit, Athanasii testimonio, nihil proficere: Eum qui simularit se nō animadvertisse, quae illi vitio Mamachius dederat, de ficto Athanasii testimonio; non solvisse, quae in Diario Paleari-

„ Episcopi nonaginta numero erant Coss. Marcellino, & Probino Indict. XIV.

(1) Mansius *Dissert. pag.* 10.
(2) Mansius *ibid.*
(3) Vide Append. *num.* 1. *Artic.* 12.

niano observata sunt; idque constare comparatione verborum Mansii, cum Mamachii verbis.

„ qui in Epistola ad Orthodoxos, ita enim „ inscribebatur in vetusta editione, quae „ tunc erat ad manus „ (1). Ego vero non *inscriptionem*, sed *locum*, quem indicaras, ac si Athanasii esset, tibi vitio dederam. Itaque ut cernant eruditi viri, uter nostrum *nubem pro Junone* (2) (utor autem proverbio tuo), afferam in medium, quae ego objeceram, eaque conferam cum tua responsione. Sic enim spero fore, ut plane liqueat, quam sis accurate versatus in hoc genere controversiae.

MAN-

(1) Apolog. §.XXVI.
(2) Mansius *Apolog.* §.VIII.

MANSIUS.

Diſſert. pag. 10.

„ Id valere tunc
„ poſſet ſi vera
„ Sozomenus ſcri-
„ beret , tradens
„ in Concilio An-
„ tiocheno Atha-
„ naſio exauctora-
„ to ſubſtitutum
„ fuiſſe Gregoriū.
„ Repugnare tamē
„ Sozomeno vide-
„ tur idem S.Atha-
„ naſius ibidem af-
„ firmans , Grego-
„ rium datum fuiſ-
„ ſe Alexandrinis
„ Epiſcopum con-
„ tra leges Eccle-
„ ſiaſticas , utpo-
„ te , qui *a Palatio*
„ *miſ-*

MAMACHIUS.

*Art.*2.*Diar.Palear. an.* 1747.*pag.* 97. *ſeqq.* (1)

„ Non aſſenti-
„ tur Sozomeno
„ (*Manſius*) . Ei
„ namque repu-
„ gnare Athanaſiū
„ arbitratur . *Re-*
„ *pugnare* , inquit,
„ *Sozomeno vide-*
„ *tur &c.* Nolo e-
„ quidem inveſti-
„ gare,locus ne il-
„ le (*a Manſio*) in-
„ dicatus,quaſi fue-
„ rit expreſſus ex
„ Epiſtola ad *Or-*
„ *thodoxos*, vel po-
„ tius *ad omnes Epi-*
„ *ſcopos* , Athanaſio
„ acceptus ſit refe-
„ rēdus,necne?Hoc
„ cer-

(1) Haec ego in Latinum ſermonem tranſtuli , quae erant italice ante ſcripta . Vide Appendicem *n.*1. *Art.*2.

Mamachius.

„ certum eſt, quae-
„ ſitum a me locũ
„ eumdem in Epi-
„ ſtola mox lauda-
„ ta *Edit. Mont-*
„ *fauconianae*, nec
„ tamen repertum
„ fuiſſe. Habe tibi
„ Athanaſii verba
„ (*Epiſt. Encycl ad*
„ *omnes Epiſcopos*
„ *Tom. I. Opp. pag.*
„ 112.) *Praefectus*
„ *Aegypti litteras*
„ *publice profert*
„ *ſub formam edi-*
„ *cti*, *quibus de-*
„ *clarabat Grego-*
„ *rium quemdam*
„ *ex Cappadocia*
„ *mihi ſucceſſorem*
„ *ex Comitatu in-*
„ *ductum eſse.* Mox
„ autem addit Gre-
„ gorium miſsũ ab
„ *Euſebianis fuiſſe*
„ ὑπὸ τῶν περὶ
„ Εὐ-

Mansius.

„ *miſſus fuerat*,
„ *non a Populo po-*
„ *ſtulatus, nec a Sa-*
„ *cerdotibus electus*
„ *Epiſcopus*, ſi con-
„ tra regulam Ec-
„ cleſiaſticam, ergo
„ non a Concilio
„ electus, & in
„ Conciliis eligi cõ-
„ ſueviſſe Epiſco-
„ pos, ſatis con-
„ ſtat.

Apolog. §. xxvi.

„ Oppoſui Socra-
„ ti S. Athanaſium,
„ qui in Epiſtola ad
„ Orthodoxos (ita
„ enim inſcribeba-
„ tur in vetuſta
„ editione, quae
„ tunc erat ad ma-
„ nus,) ſeu in En-
„ cyclica ad Epi-
„ ſcopos, ut in no-
„ va

MANSIUS.

,, va Montfauconi
,, reformatur, aſſe-
,, rit, contra Eccle-
,, ſiaſticam regulam
,, electum Grego-
,, rium in Sede
,, Alexandrina in-
,, truſum fuiſſe ;
,, quae ſane verba
,, non ſatis cohae-
,, rere arbitrabar
,, (1) cum ejus aſ-
,, ſumtione in An-
,, tiocheno Conci-
,, lio Dedicationis,
,, cujus tam cele-
,, bris fuit per Or-
,, bem fama, ut ejus
,, ſanctiones perin-
,, de ac Orthodo-
,, xae ab Eccleſia
,, (2) interdum
,, receptae fuerint.
,, Suſpicioſa proin-
,, de

MAMACHIUS.

,, 'Ευσέβιον τοῖς
,, 'Αριανοῖς ἀπο-
,, σταλέντα . . . Jam
,, vero Euſebius,
,, ejuſque ſocii E-
,, piſcopi erant, etſi
,, eſſent ab Eccle-
,, ſiae communio-
,, ne ſejuncti. Quā-
,, obrem falſum eſt
,, negari ab Atha-
,, naſio fuiſſe Gre-
,, gorium ab Sacer-
,, dotibus electum
,, Epiſcopum: cum-
,, que falſum ſit,
,, falſum etiam erit
,, Athanaſium So-
,, zomeno repu-
,, gnare. Etenim
,, ſi miſſus ab Epi-
,, ſcopis Gregorius
,, eſt, mitti quidem
,, ab illis potuit,
,, cum

(1) Quid nunc? arbitrarene? Hujus ſimile nihil dicis.

(2) Hoc non eſt ad rem.

MAMACHIUS.

„ cum illi ad Concilium convenissent, ut est memoriae proditum ab Sozomeno. Atque ex Epistola Athanasii, quae in Montfauconiana editione inscribitur: *Historia Arianorum ad Monachos pagin.* 349. *Tom. I.* plane colligitur Eusebianos adisse

MANSIUS.

„ de mihi efficiebatur ea Sozomeni auctoritas de electione Gregorii in eo Concilio, qua admissa Theodoreti, & Anonymi Maffejani (1) Chronologia impediebatur. Duobus uni oppositis, fidem adstruendam censui (2). Quid rogo monstri hoc est

(1) Hoc scilicet est peccatum Sozomeni. Cavendum enim est *ne quis impediat Anonymi* Chronologiam.

(2) Unus contra duos valet plerumque in historia, si praefertim, & gravis fit, & non numeris, in quibus inesse plerumque Librarii vitio error potest, utatur; sed factum aliquod narret. Sozomenus autem, & Socrates narrant in ea Synodo evectum fuisse Gregorium ad Episcopatum Alexandrinum. Quamobrem his potius est adjungenda fides. Constat etiam ex his, quae dixi non unius Sozomeni hanc fuisse sententiam, ut Mansius jactat, sed etiam Socratis.

MANSIUS.

„ eſt? Quid non
„ conſonum opti-
„ mae criticae le-
„ gibus? Addo nunc
„ & ipſis pariter
„ Socrati, ac Sozo-
„ meno repugnare
„ eam, quam ſta-
„ tuunt in Antio-
„ chena Synodo.
„ Dedicationis A-
„ thanaſii abroga-
„ tionem. Nam vir
„ Sanctus Romam
„ haud ante receſ-
„ ſit, quam poſt
„ adventum Ale-
„ xandriam Gre-
„ gorii intruſi, quo
„ veniente Atha-
„ naſius ipſe Pa-
„ ſchalibus diebus
„ fugitabundus A-
„ lexandriae ali-
„ quamdiu egit,
„ ut ipſe de ſe San-
„ ctus Athanaſius
„ a me

MAMACHIUS.

„ ſe ad Imperato-
„ rem, qui tum
„ agebat Antio-
„ chiae poſteaquã
„ Epiſcopum Gre-
„ gorium deſignaſ-
„ ſent, ab eoque
„ petiiſſe, ut illum
„ Alexandriam una
„ cum Philagrio
„ Catholicorũ ho-
„ ſte mitteret. Sed
„ inſtat Manſius:
„ Gregorium, ſi
„ contra atque Ca-
„ nones poſcerent,
„ non fuiſſe in Sy-
„ nodo renuncia-
„ tum Epiſcopum.
„ Ego autem etſi
„ verum eſſe con-
„ fitear, quod eſt
„ in *Encyclica* ſcri-
„ ptum diſtincte
„ ab Athanaſio de
„ Gregorio ordi-
„ nato contra re-
„ gulas

MAMACHIUS.

" gulas Ecclesiae
" Episcopo Alexā-
" drinorum; id ta-
" men eo dictum a
" Sanctissimo Prae-
" sule fuisse defen-
" do, quod Gre-
" gorius ab Arianis
" staret, neque a
" Populo Alexan-
" drino postulatus;
" sed electus An-
" tiochiae, quae
" Urbs longe Ale-
" xandria distaret,
" vique in eam Ec-
" clesiam ab laicis
" intrusus esset.
" Namque hae res
" omnes quamvis
" a Synodo fa-
" ctae (1) fuissent
" ta-

MANSIUS.

" a me in Disserta-
" tione productus
" testatur. Haec ut
" inter se constent,
" vide quo nos de-
" ducant. Antio-
" chenū illud Con-
" cilium convenit
" anno post obitum
" Constantini V.
" Marcellino, &
" Probino Coss. ex
" definitione So-
" cratis ac Sozo-
" meni, & S. Hie-
" ronymi. Ergo
" post majum an.
" 341. Indict. XIV.
" Primum post hoc
" tempus Pascha
" est an. 342. Fie-
" ret ergo ut non
" an-

(1) Vide S. Julii Papae Epistolam mox indicatam *pag.* 375. quo loco " Etiamsi, inquit, " post Synodum reus deprehensus fuisset (*Athanasius*) non decuit praeter jus, & fas, & " contra Ecclesiasticum Canonem (*Gregorium*) " ordinari.

MANSIUS.

" ante annum illum
" Athanasius Ro-
" mam aufugere
" potuerit. Id ve-
" ro olim quidem
" Baronio succur-
" rit, nunc optimo-
" rum Chronolo-
" gorum calculis
" omnibus ex So-
" crate, & Sozo-
" meno reproba-
" tur. Vide Tille-
" mont *nota* 42. *in*
" *S. Athanas.* ....
" Negotii aliquid
" facesseret S. Julii
" Papae I. Epistola
" ad Episcopos An-
" tiochiae agentes
" scripta, quos ar-
" guit de injusta
" S. Athanasii ex-
" auctoratione ae-
" que ac de non
" justa Gregorii as-
" sumtione. In ea
" qui-

MAMACHIUS.

" tamen sacris Ca-
" nonibus repu-
" gnassent: *Opor-*
" *tuit*, inquit, *nec*
" *Arianum*, *nec*
" *Arianae senten-*
" *tiae hominem or-*
" *dinari*, *sed se-*
" *cundum Ecclesia-*
" *sticos Canones*, *&*
" *secundum verba*
" *Pauli*, *congrega-*
" *tis populis*, *omnia*
" *juxta Ecclesiae*
" *leges disquiri*, *ac*
" *peragi praesenti-*
" *bus Populis*, *&*
" *Clericis*, *qui il-*
" *lum postularent*,
" *nec decuit eum*
" *ex alia regione*
" *ab Arianis addu-*
" *ctum*, *Episcopi*
" *nomen quasi mer-*
" *catum apud eos*,
" *qui eum nec pete-*
" *rent*; *nec vellent*,
" *& rem*

MAMACHIUS.

„ *& rem gestam* „ *prorsus ignorarent*, *secularium* „ *judicum patrocinio*, *ac vi sese* „ *intrudere*. Consulitor S. Julii „ Pontificis Maximi Epistola 1. ad „ Eusebianos *apud* „ *Coustantium* T.I. „ *pag.* 374. qua ille „ Episcopos Eusebio addictos, qui „ versabantur Antiochiae redarguit, quod in „ ea Urbe, quae „ triginta sex mansionibus Alexandria distaret, hominem peregrinum elegissent, „ misissentque cum „ militibus, ut eam „ Ecclesiam popularetur. Non „ pu-

MANSIUS.

„ quidem fateor, „ inauspicatam hāc „ illis assumtionem „ exprobrat Pontifex; simul tamen „ admonet, id praestitum non a sa- „ niori parte, non „ a pluribus, sed a „ paucis: *Audio* „ *paucos esse istorum malorum auctores*. Non ergo hoc praestitum in Concilio, „ in quo id decernitur, quod plerisque, non vero „ quod paucis libet.

MAMACHIUS.

„ pugnat igitur A-
„ thanasius cum
„ Sozomeno. Imo
„ mo vero si u-
„ triusque verba
„ diligenter consi-
„ derentur, con-
„ feranturque cum
„ Epistola Julii,
„ perspicue sane
„ constabit, esse
„ inter se illos cō-
„ sentientes.

Detegit Artes Mansi, quibus conatus est effugere vim omnem difficultatis.

X. Tu igitur qui tuam fidem vocari in discrimen intelligebas, neque recte abs te esse indicatum, ut te tuerere Athanasii locum, usquam dixisti, non enim poteras impune; neque Epistolam *ad Orthodoxos* laudatam abs te ipso pro alia nescio qua fuisse, affirmasti, nulla enim erat, quae sic haberet, in promtu; nec fassus es, ut decebat, implicatum te errore fuisse, nam hoc item indignum esse putabas Chronologi diligentia. Immo vero sumsisti rursum, quasi concessum a me fuisset, quod ego negaram scriptum alicubi esse ab

ab Athanasio, atque hoc pacto, etsi haesitans, concludere tamen es visus, quae statuisses in Dissertatione praeclare esse omnia constituta. Nam quae ex Epistola eadem, quae erat inscripta ad *Orthodoxos*, exque *Historia Arianorum ad Monachos* produxeram, ut facile Sozomenum conciliari Athanasio posse conficerem, judicasti esse praetermittenda, ne te quisquam errasse aliquando arbitraretur. Ubi vero de Ecclesiastica regula, quae memoratur ab Athanasio, & cui ego repugnasse ordinationem Gregorii, etsi facta Synodi jussu fuisset, demonstraram, deque Anonymo, & Theodorito, quorum verebare ne perturbaretur Chronologia, si unius Sozomeni testimonio (quamquam erat huic, non resistente Athanasio, socius in ea re Socrates) quaestio tanta expediretur, ubi inquam de his egisti, tum es percuntatus, quid hoc esset monstri? vel *quid non consonum optimae criticae regulis*? Atque ego quidem nisi hoc, quo fit ut consulto praetereas, quae tibi negotium exhibent, aliud in hoc genere ullum esse monstrum non video.

Julii Papae locum, quo abutitur Mā.

XI. Quod Julii Papae locum ex Epistola ad Eusebianos praesidio tibi, atque ad-

adjumento defendas esse, longe aliter facis, quam hominum opinio fit. Non enim loquitur Julius de Gregorio cum scribit *Audivi quod quidam pauci sunt, qui horum omnium* (malorum) *sint caussae* (1). Exilia Episcoporum, Sacerdotum vexationes, proscriptiones bonorum, direptionesque Ecclesiarum cum commemorasset, tum paucos horum malorum auctores esse affirmavit, quorum tamen auctorum ministri perplures erant. Neque enim saevire in tot Ecclesias illi poterant, si ut ipsi, ita eorum ministri pauci fuissent. Contra quo loco de Gregorio Antiochiae ordinato Episcopo Alexandrinorum egit, non vertit id quidem paucis crimini, neque tribuit Imperatori, quasi is tanti sceleris princeps fuisset, sed Episcopis, qui Antiochiam venerant, sed iis ad quos tunc scribebat, sed iis ipsis denique assignat, ut videtur effici ratione posse, qui in Synodum convenissent (2).

sius, ut efficiat an. CCCXL, nō CCCXLI fuisse ordinatū Gregorium Episcopum Alexandrinorū, discessisseque e patria Athanasiū, non id continere, quod visum adversario est.

O Ac

(1) Ἤκουσα γὰρ ὅτι τινὲς εἰσιν ὀλίγοι οἱ τούτων αἴτιοι τυγχάνοντες *n. 19. pag. 383. Tom. I. Epistolar. Rom. Pontific. Edit. Coustantii.*

(2) „ Perpendite, inquit, quinam contra „ Canones egerint; nos ne qui post tanta „ innocentiae argumenta virum recepimus, „ an

Ac ſcribebat ille profecto ad Dianaeum, Flacillum, Narciſſum, Euſebium, Marin, Ma-

,, an qui triginta ſex manſionibus diſtantes
,, Antiochiae extraneum quemdam Epiſcopum
,, nominarunt, eumque Alexandriam miſerunt
,, militari manu ſtipatum? .. qualis enim Canon
,, Eccleſiaſticus, aut qualis Apoſtolica traditio
,, hoc permittit, ut in pace agente Eccleſia, ac
,, tot Epiſcopis cum Athanaſio Alexandriae E-
,, piſcopo conſentientibus, Gregorius mittatur
,, externus homo, qui non illic eſt baptizatus,
,, qui complurimis ignotus eſt, nec a Presby-
,, teris, vel ab Epiſcopis (*Aegypti nempe*) ſed
,, cum militibus tranſmittatur? ..... Etiamſi
,, enim POST SYNODUM reus deprehenſus
,, fuiſset Athanaſius; non decuit ſic praeter jus
,, faſque, & contra Eccleſiaſticum canonem,
,, ordinari quempiam; ſed in ipſa Eccleſia, ex
,, ipſo Sacerdotali ordine, ex ipſo Clero, ab
,, Epiſcopis illius Provinciae conſtitui opor-
,, tuit ..... Si enim in quemquam veſtrum
,, tale quidpiam commiſsum eſset, nonne cla-
,, maſsetis? nonne violatorum Canonum vin-
,, dictam poſtulaſsetis? ... Verumtamen his
,, ita geſtis, ſcribitis magnam tum pacem Ale-
,, xandriae, & in Aegypto fuiſse ,, . Ex his
conſtat, Primo: Eos, qui fuiſsent Antiochiae congregati Gregorium Epiſcopum ordinaſse. Secundo, non fuiſse a Synodo deprehenſum reum Athanaſium, quo ex loco conjicere fas eſt, in Synodo fuiſse Gregorium Epiſcopum creatum. Tertio, eos ad quos Julius ſcribit, con-

Macedonium, eorumque socios (1), qui

O 2 sa-

consentientes fuisse, cur enim iis haec exprobraret, nisi ita se res habuisset? Deinde cur illi laudarent ordinationem Gregorii, ut pacem invectam in Aegyptum exinde fuisse dicerent, nisi partem ea in re ullam habuissent? Postremo hi ad quos Julius scribebat versabantur Antiochiae, ubi, ut vidimus, ordinatus Gregorius est, & Athanasio sic erant infesti, ut nollent eum esse ab Julio receptum. Quare verisimilius est, hos ipsos, quibus ejusmodi res Julius opponit, non vacasse culpa. Quodsi in Synodo depositus Athanasius, ordinatusque Gregorius est, id quidem evenerit artibus Episcoporum Eusebianorum, non Orthodoxorum, qui essent Athanasio conjuncti, necesse est. At Eusebiani dici comparatione Orthodoxorum pauci poterant. Quare *τὸ pauci* Mansio praesidio esse non potest. Audi Athanasium *in Historia Arianorum ad Monachos num. 9. pag.* 349. „ Constantium, inquit, seorsim „ adeunt (*Eusebiani*).... miserere ajentes „ haeresim, cernis a nobis omnes defecisse, „ pauci *demum relicti* sumus.... Mitte etiam „ Gregorium Alexandriam Episcopum „. At erant tamen Eusebiani multi. Nam post Synodum Encaeniorum, postque discessionem Orthodoxorum, Antiochiae remanserunt, & Synodum veluti prosequuti sunt, quadraginta Episcopi de grege Eusebianorum. Itaque hi pauci dici potuerunt habita eorum ratione, qui abscesserant.

(1) Vide inscriptionem Epistolae Julii.

ſane, niſi comparati cum Orthodoxis, pauci non erant, & qui de Ordinatione Gregorii,(facta,ut mox dicam in Conciliabulo poſt diſceſſum Orthodoxorum), ejuſque adventu Alexandriam, litteras ad Pontificem miſerant, cumque eo expoſtularant, quod Athanaſium ſuſcepiſſet. Quae cum ita ſint, perſpicuum erit neque Athanaſium, neque Julium ab Socratis, Sozomenique ſententia abhorrere; immo vero videri eos ambos duobus hiſce hiſtoricis paraſſe ad rem, de qua agitur, adſtruendam viam. Cumque Socrates, ac Sozomenus Synodum Antiochenam anno CCCXLI celebratam affirment fuiſſe, concludendum eſt anno eodem fuiſſe Gregorium creatum Epiſcopum Alexandrinorũ.

In qua Synodo ordinatũ fuiſſe Gregoriũ cenſeat. Eum anno CCCXLI. *poſt Majum menſem creatum fuiſſe Epiſcopum, anno vero* CCCXLII. *veniſſe Ale-*

XII. At ſi ſcripſit Julius actum fuiſſe de ordinando Gregorio in Synodo Antiochena,de alia quapiam loquutus fuerit,non de Synodo Dedicationis neceſſe eſt (1). Hoc vellem Julii teſtimonio poſſes oſtendere. Sed nihil eſt ejuſmodi in Epiſtolis,quas ille aut ad Euſebianos Antiochiae agentes, aut ad Alexandrinos dedit. Quod ſi vis, ut promam quod ſentio, audi. Equidem poſt abſolutam Encaeniorum Synodum, poſt-

(1) Manſ. Apolog. §. 29.

postque secessionem Episcoporum Orthodoxorum, censeo mansisse Eusebianos Antiochiae, egisseque Conventus, in quibus statuerint expellere Athanasium, ejusque loco creare Gregorium Episcopum Alexandrinorum (1). Hanc vero Synodum Socrates non distinxit ab Synodo Encaeniorum, quod unam eamdemque ob temporis perpinquitatem esse existimasset. At nisi, inquies, tibi assentiar, solvi alio modo implicatissimus nodus non potest. Ego id videro. Quare ne crucia te caussa mea. Quod autem hortaris, ut *abjiciam Socratem, atque Sozomenum*, componamque *secessionem Athanasii cum Anonymo Maffejano*, vide ne ridiculum sit. Numquam enim extorquebis, ut fabulatori credam. Neque id injurium tibi esse puto, quod ut eo tu te delectere per me liceat. At enim attende quam facile dissolvi nodus ille, de quo paulo ante loquebamur, possit. Sed hoc ut faciam exponam necesse est, refellamque breviter argumentationem tuam.

xandriam. Athanasium denique hoc ipso anno CCCXLII. *Romam fuisse perfectum.*

Athanasius, inquis, non ante Alexandria

(1) Idem censent Schelestratius in *lib. de Antioch. Concil.* & Pagius ad an. 341. Palladii auctoritate freti.

dria secessit, quam Gregorius (1) eodem venisset. Do id equidem tibi. Sumis vero continuo, ubi Gregorius venit, Athanasius haesit in patria, sed latitans, aliquamdiu. Hoc quoque facile concedo. Sed Antiochenum Dedicationis Concilium, adjungis, coactum fuit anno a morte Constantini V. cum Consules Marcellinus & Probinus essent, suntque hujus rei testes Socrates, atque Sozomenus. Assentior. Congregatum est igitur post Majum mensem an. cccxli. Quid? Si hoc item concedam? At recentiores Chronologi? Ne time. Spero enim fore, ut mihi irati non sint. Interea sic statuas velim, nihil te agere, cum inde te conficere confidas posse anno cccxl Athanasium Alexandria profectum petiisse Romam. Nam sequitur aut in cccxli., aut in cccxlii. annum iter hoc Athanasii Romanum conjici oportere; in cccxl. autem nullo modo. Quod si roges, cur id concedam quod non sit probatum multis, imprimisque doctissimo Tillemontio; tibi equidem quoad ejus fieri potest & cito, & breviter satisfaciam. Ego Mansi optime cum saepe ac multum animadvertisem, tam esse

(1) Apolog. 27.

esse diligenter versatum in historia illustranda Baronium, ut injuria sit plerumque a novis Scriptoribus reprehensus, qui tamen ejus studio profecissent; inductus in eam opinionem sum, ut numquam, nisi re studiose considerata, ab eo mihi esse desciscendum putarem. Neque enim mihi tantum tribuebam, quantum tributum tibi est a Typographo, ut mea opera egere aut illum, aut Raynaldum arbitrarer, quo a viris doctis eorum opera legi possent (1). Itaque cum nullam rem esse viderem, quae officeret, quo minus circa Pascha anni CCCXLII Gregorius Alexandriam venisset, esse autem nonnulla perspicerem, quae postularent, ut improbi, scelestique hominis illius adventus in eumdem annũ rejiceretur; impetrare a me non potui, ut everterem, quae recte a Baronio constituta esse existimassem. Nam quae ob-

(1) Sic enim habet in *Monito Edito Lucae an.* 1746. „ Vetus illud, ingensque eruditorum studium erga Baronii annales intepuisset „ jam, nisi nova veluti fomenta praebuissent.... „ Georgii ... & Mansii accessiones eruditissimae. Raynaldi continuatio in Bibliothecarum pulvere obsqualluisset, nisi operi detergendo laborem, industriamque suam vir iste „ indefessus contulisset.

jecta contra a Tillemontio sunt, neminem esse posse judicaram, qui tam gravia censeret esse, ut ea Baronianis praeferenda sint. Quid enim obstabat, quin Antiochiae ad quadragesimam usque ann. CCCXLII maneret is, qui exeunte anno superiore fuisset in Synodo Dedicationis creatus Episcopus Alexandrinorum? Quodsi Athanasius accitus repetitis litteris a Constantio Alexandriam, manendum tamen sibi esse diutius in Italia existimavit, quod vereretur, ne quid sibi eveniret in patria Arianorum artibus mali; mirabile quidem certe non videbatur, Gregorium etiam aliquamdiu cōstitisse, quinque nempe, aut sex menses Antiochiae, propterea quod intelligeret, quam essent Episcopi Aegypti ac Presbyteri Alexandrini addicti Athanasio, & quam esset populus male in Arianos haereticos animatus, timeretque ne qua seditio adversum se peregrinum hominem oriretur. Atque erat illud etiam considerandum, quod cum Eusebiani adiissent ad Imperatorem, eumque orassent, atque obsecrassent, ut cum militibus Gregorium mitteret Alexandriam; magno id argumento esse debuisset, ut cognosceretur, noluisse Gregorium itineri se committere, quin
ante

ante ſuis rebus proſpexiſſet, ut tuto ſibi in eam Urbem concedere liceret: quocirca tempore ac ſpatio fuiſſe opus. Quid? quod aliae etiam cauſſae, quae nobis exploratae non ſint, retinere Gregorium potuerint, ut ne continuo atque ordinatus fuit, Antiochia excederet? Ac ſi ut ipſe contendis (1) Auguſto menſe coacta Synodus Dedicationis eſt, abſoluta vero Octobri, ſi placet, menſe, tumque jam Euſebiani crearunt Epiſcopum Alexandrinum Gregorium, & proinde vix, menſes quinque, ad initium uſque Martii, conſtitit Gregorius poſteaquam eſt Epiſcopus ordinatus, Antiochiae (2), longum id intervallum non fuit, ut te abſterrere poſſet ab tuenda opinione Baronii. Ad initium autem Martii dixi, quod cum extrema quadrageſima Gregorius venerit Alexandriam, & Paſcha an. CCCXLII. celebratum fuerit XI Aprilis, XXXVI dies in itinere conſumſerit neceſſe ſit, propterea quod Antiochia XXXVI manſiones Alexandria (3) abeſset, quae via percurri ab ho-

(1) *Apologiae* §. XXVIII. (2) Tot enim menſes numerantur ab Octobri menſe an. CCCXLI ad initium Martii menſis an. CCCXLII.

(3) Vide Epiſt. Julii I. Pont. Max. ad Euſebian.

homine, qui praesertim cum militibus profectus esset, commode non poterat, nisi spatio totidem dierum. Jam vero si ab XI Aprilis die retrogrediare, numeresque dies XXXVI, incides in initium fere Martii mensis. Quinetiam si quem minus, te unum omnium minime argumentum Tillemontii a diuturnitate temporis, quo Gregorius mansisset Antiochiae petitum, movere debuisset, ut ne Baronio assentirere. Etenim cum adhibueris Anonymo assensionem ajenti, Georgium anno 357 invasisse in Ecclesiam Alexandrinam, quae sibi concessa fuisset a Constantio anno superiore (1); non est cur fidem negandam esse Socrati arbitreris, etiamsi decem menses versatum fuisse Gregorium Antiochiae scripsisset.

Nihil impedire quin an. CCCXLIII. *scripta fuerit a Julio ad Eusebianos Epistola.*

XIII. Sed Epistola, inquies, ad Euse-

bian. *num.*14. *pag.*374. *Tom.I.* Epistolar. Pontificum Rom. *Edition. Coustantii, & Notas Coustantii in Hilarium pag.* 270. 271. *Edition. an.* 1693.

(1) Dissertation. *pag.* 26. *seqq.* quo loco fatetur anno 356. die x. mensis Junii, nomine Georgii fuisse a Cataphronio, & Heraclio Alexandrinam Ecclesiam occupatam, anno vero 357. XXIV Februarii mensis die Georgium venisse Alexandriam.

ſebianos ſcripta ab Julio eſt cadente anno CCCXLII. In ea autem Epiſtola fit Athanaſii mentio, (1) quaſi is ante octodecim menſes, quam habita fuiſset Romana Synodus, Romam perveniſset. Quamobrem anno ſaltem CCCXLI diſceſserit neceſse eſt Athanaſius Alexandria. Id vero, mi Manſi, eſset ex eadem Epiſtola conſequens, ſi ut Pagius putat, data anno CCCXLII fuiſset. Ego autem nihil eſse cenſeo quod repugnet, quo minus ſcribi anno CCCXLIII potuerit.

Euſebium cujus in inſcriptione Epiſtolae meminit Julius, non Nicomedienſem eſſe, ſed Emiſſenum.

XIV. At eſt ea, dices, ut ad alios Epiſcopos, ſic ad Euſebium Nicomedienſem miſsa, cujus meminit in inſcriptione. Jam vero Euſebius deceſſit anno CCCXLII. Fit ergo ut eo ipſo anno ſcripſerit Julius ad Euſebianos Epiſtolam. Video hanc eſse Pagii opinionem. Sed metuo ne falſa ſit. Ego enim Euſebium illum, non Nicomedienſem, ſed Emiſsenum fuiſse, arbitror, quem Ariani antequam de Gregorio cogitaſſent, conati fuiſſent creare, Alexandrinum Epiſcopum (2). Nam ſi Euſebii Nicomedienſis meminiſſet, qui tunc

(1) Julius Papa Epiſt. ad Euſebianos *num.* 13. *pag.* 274. *Edit. Couſtantii*.

(2) Conſule Socratem *lib.* II. *Hiſt. E. cap.* IX. *&* X.

tunc fuisset Episcopus Constantinopolitanus, essetque factionis caput, ut ab eo Eusebiani appellarentur, non Narcissum, & Flacillum priore loco (1), sed Eusebium Julius nominasset. Praeterea, si Eusebius ille idem atque Nicomediensis fuisset, conquestus ne esset, quod Pontifex ad Eusebium, ejusque socios scripsisset, ad se vero, omnesque sodales suos non item, ut conquestus ille Eusebius fuit, cujus sit mentio in inscriptione (2)?

Concludit paucis quae sunt ante fusius disputata de anno CCCXLII quo Gregorium ait venisse Alexandriam.

XV. Conferamus igitur in pauca. Socrate ac Sozomeno auctoribus, Synodus Encaeniorum Antiochena coacta est CCCXLI, quinto scilicet ab obitu Constantini anno. Is vero annus quintus initium sumit a mense Majo, hoc est ab XI Kal. Junias an. CCCXLI. Fit ergo, te etiam confitente, ut Synodus dedicationis celebrari nequiverit ante majum (3) mensem anni

(1) Est enim inscriptio Epistolae Julii ad Eusebianos hujusmodi „ Julius Danio, Flacillo, „ Narcisio, Mari, Macedonio, Theodoro, „ & Sociis eorum, qui Antiochia nobis scripse- „ re, dilectis fratribus in Domino salutem „. *pag.* 354. *Tom. I. Epist. Rom. Pontificum Edit. Constantii.*

(2) Epist. Jul. *num.*8.

(3) Apolog. §.XXVIII.

ni CCCXLI. At Gregorius Alexandriam venit paullo ante Paſcha. Quocirca ante Paſcha non anni CCCXLI, quo nondum a Synodo Euſebianorum Antiochena, habita poſteaquam Orthodoxi a Concilio Dedicationis diſceſſerant, Epiſcopus renunciatus erat; ſed anni CCCXLII. Jam vero poſt adventum Gregorii, & poſt Paſcha Athanaſius, Romam navigavit. Profectus igitur Alexandria fuit poſt Paſcha anni CCCXLII. Quamobrem non anno CCCXL; quae tua erat opinio.

Nullam eſſe rationem cur ſit neganda Socrati in ea re, atque Sozomeno auctoritas.

XVI. Non ſum neſcius judicare te negandam eſſe in hac re Socrati, atque Sozomeno auctoritatem. Verum quo id vultu affirmare potes? Nam Anonymo quam ſit fidendum intellexiſti ex primis litteris, quas ad te miſi. Atque nullam eſſe cauſſam cur illi duo Hiſtorici deferantur, obſervatum quoque a Tillemontio eſt (1). Quod ſi eſt ulla, eſt ea quidem abs te indicanda.

Theodoritū non pugnare cum Socrate, ac Sozomeno.

XVII. Sed eſt Theodoritus, inquis, Anonymo adjumento. Jam hoc plus millies

(1) *Nota* XLII. In vitam S. Athanaſ. *pag.* 677. *Tom. VIII. Monument. Hiſtor. Eccleſiae Edit. Pariſ.* „ Nous n' avons aucune raiſon de „ dementir Socrate.

lies ex te intellexi. Age ergo, audi, ne me obtundas de eadem re saepius, ut consuesti. Rogo igitur, quid Theodoritus loquatur? Sexennio, inquis, Gregorium vexasse Alexandrinam Ecclesiam. At hoc, mi Mansi, non video quemadmodum esse possit Socrati, atque Sozomeno adversarium. Etenim anno cccxlii. circa Pascha Gregorius venit Alexandriam (1); si autem, ut post demonstrabo, anno cccxlviii ineunte interiit; non plus sexennio saevierit necesse est in Ecclesiam Alexandrinam. Quamobrem nihil est contra me scriptum uspiam ab Theodorito. Immo vero est ille mihi subsidio, ut qui tradiderit, paulo post quam Alexandriam Athanasius venit, vita functum fuisse Constantem (2). Mortuus autem Constans est initio an. 350. Ex qua re effici plane videtur posse, anno cccxlix ac-

(1) Vide supra §. xii. *pag.* 213. *seq.*

(2) *Lib.* ii. *cap.* xii. Post, ubi de reditu Athanasii, sub Constante & Constantio, egit mox ἀλλὰ πάλιν, inquit, μικροῦ διελθόντος χρόνου, κώνστας μὲν τοῦ βίου τὸ τέρμα κατείληφε. „ Verum brevi interjecto tempore, Constans quidem ex hac vita migravit „. Hoc vero non dixisset, si quadriennio postquam Athanasius rediit, Constans interiisset.

accessisse in suam patriam Athanasium. Quare auctor tibi sum, ut ne posthac utare Cirensis Episcopi testimonio, quod nisi vitiatum a librario est, cernis tibi adjumento esse non posse.

XVIII. Sed ut eo redeam unde huc defluxit oratio. Athanasius triennio post quam Alexandria discessit, quarto anno inchoato, Mediolanum accitus a Constante fuit (1). Quare eo nequaquam pervenisse credendus est ante Pascha anni CCCXLV. Alioqui non quarto, sed tertio ab suo discessu anno accersitus Mediolanum a Constante fuisset. At post adventum Athanasii in eam Urbem celebratum est Mediolanense Concilium. Est enim id tam

Redit ad testimonium Athanasii, eoque efficit, neque ante an. CCCXLII Romam fuisse profectum, neque venisse Mediolanum ante annum CCCXLV. Ergo neque Concilium Mediolanense ante eundem

(1) Athanas. *in Apolog. ad Constantium n.4. pag.297. Tom.I. Opp.* Nisi forte triennii illius, „ de quo triennio exacto, inquit, quarto anno, „ missis litteris (*Constans*) me accivit, quo „ tempore ille Mediolani versabatur ; „ initium sumi debeat ab eo tempore, quo Athanasius Romam venit. Nam paulo ante sic habet „ Alexandria profectus sum... ut Romam „ peterem, atque illi cum ea, quae mea interant Ecclesiae commendassem.... Eccle„ siasticis Conventibus vacabam „. Quae res si ita se habuit, multo magis confirmet necesse est meam de Epocha Synodi Sardicensis sententiam.

an. cccxlv, neque Sardicense ante cccxlv exeuntem fuisse habitum.

tam certum, tamque exploratum, ut ne abs te quidem, qui omnem Chronologiam perturbare conatus es, revocetur in controversiam. Habitum est igitur post Pascha an. cccxlv. Productum vero fuisse ad menses aliquos, est omnino credibile. Neque vero minus verisimile esse puto constitisse aliquamdiu Athanasium Mediolani. Quocirca fateamur oportet ante exitum anni cccxlv non abiisse Athanasium in Gallias, ut inde una cum Hosio Sardicam ad Synodum se conferret. Quodsi ante exitum anni cccxlv non contenderat in Gallias Athanasius, consequens est, ante exitum cccxlv, vel initium cccxlvi anni non fuisse habitum Sardicense Concilium.

Ante annũ cccxlvi Legatos Synodi Sardicensis versari Antiochiae non potuisse; quare ne Gregorium quidem decessisse ante initium an. cccxlvii

XIX. Quae res cum ita se habeat, poscit omnino, ut ante Pascha an. cccxlvi versari legati Synodi Sardicensis nequiverint Antiochiae. Cumque post menses decem ab eo Paschate, decesserit, te affirmante Gregorius; sequitur ut ille non perierit ante initium anni cccxlvii. Quamobrem erat, contra atque visum est tibi, ineunte an. cccxlvi in vivis Gregorius. Post annum autem integrum, a morte Gregorii, agebat adhuc in Occidente Athanasius.

nasius. Erat igitur Athanasius in Occidente initio an. CCCXLVIII. Non ergo redierat CCCXLVI anno Alexandriam.

Romanam Synodũ Julio Pontifice an. CCCXLIII celebratam esse.

XX. Ex his, quae constituta hactenus sunt, attende quaeso quid consequatur. Cum Julius in litteris ad Eusebianos satis explicate post annum & menses ab Athanasii adventu in Urbem sex, Synodum Romae fuisse congregatam scripserit, cumque anno 342 paulo post, quam celebratum Pascha fuit, ostenderim solvisse Athanasium Alexandria, concedamus oportet exeunte anno CCCXLIII, non vero ut ipse putas, CCCXLI, fuisse eamdem Romanam Synodum celebratam. Itaque confitere, nihil te de annis, quibus & mortuus est Gregorius, & patria cessit, & reversus post Athanasius Alexandriam est, & habita sunt Antiochena, Romanum, Mediolanense, & Sardicense Concilia, statuisse, quod errore vacet.

Ut annum quo habitum Sardicense Conciliũ est accurate definiat, agendum sibi esse dicit de Synodo Mediolanensi, cujus

XXI. Age nunc paullo diligentius definiamus annum, quo & Mediolanense, de quo dictum mox est, & Sardicense Concilia celebrata sunt. Sed antequam explicem quid ipse sentiam, exponam brevi rationem, quae te induxerit, ut Mediolanense in annum CCCXLIV rejiciendum esse

 de-

est a Liberio facta mẽtio. Accusat autem Mansiũ, quod praetermiserit, quae ab se essent de Antiocheno Arianorum Concilio disputata in Diario Paleariniano.

defenderes. Cum anno cccxli circa augustum mensem celebratum fuisse legisses Antiochenum Encaeniorum Concilium; cumque aliquanto post, nondum tamen elapso eodem cccxli anno, Narcissum, & Marin aliosque Arianos commentos fuisse existimasses novam quamdam formulam fidei, quam Synodi Antiochenae nomine Constanti obtulissent, intellexisesque ex Athanasio, triennio post, quam hi ad Constantem accessissent, convenisse Antiochiam Episcopos, qui Arianis partibus studerent, scripsissesque μακρόστιχον formulam, eamque ad occidentales misisse, ut ab his etiam probaretur, quod tamen impetrare non potuerunt, quum rejecta illa a Mediolanensi Concilio fuerit; consequens inde esse judicasti, Antiochenum Arianorum Concilium *ultra annum* cccxliv *trahi nequaquam posse*, versarique Pagium in errore, qui scripserit, esse illud Antiochenum, ut & Mediolanense secundum in an. cccxlv rejiciendum, quippe qui ante annum cccxlvii ignorasset habitam fuisse Synodum Sardicensem (1). Ego vero qui haec in tua Dissertatione legissem, animadvertissemque

(1) Mansius Dissert. *pag.* 12.

que praesertim quae ad Antiochenam Arianorum Synodum pertinerent, non fuisse abs te recte constituta; breviter ea esse refellenda putavi in posteriore articulo (1), quem legere rursum poteris in Appendice. Atque tu quidem qui libenter praetermittis, quae tibi exhibere negotium consuescunt, cum ea quae a me fuissent producta cognosses plena esse difficultatis, sic omnia tacitus praeteristi, quasi nusquam disputata essent. Quinetiam ne eorum quidem, quae de Synodo Mediolanensi dixeram, ullum est abs te factum verbum (2); quod etsi argumento esse debet, aut te quid responderes nescisse, aut mihi ejus certaminis victoriam tribuisse; tamen nihil officit, quin res ipsa sit novis argumentis etiam, atque etiam confirmanda. Sed de Antiocheno Arianorum Concilio, quae in eo articulo disputaveram, satis sunto (3). Mihi enim id nunc maxime curae est, ut de Mediolanensi agam, quo omnis de anno, quo Sardicense habitum est, expediri, atque illustrari controversia potest.

P 2 XXII.

(1) Vide *Appen.* n. I. Ar. II. & Epist. IV. §. VII.
(2) Vide infra *Append. ibid.*
(3) Consule etiam Epist. IV. §. VII.

Liberii P. M. auctoritate evincit Mediolanense Concilium, quod habitū est ante Sardicense, fuisse anno CCCXLVI *celebratum.*

XXII. Jam illud constat ante annum cccxlv non fuisse Mediolanensem Synodum celebratam (1). Accipe reliqua. Liberius Pontifex Maximus Epistola iv quae est ad Imperatorem Constantium, & quam scriptam fateris fuisse anno cccxliv „ ante annos octo, inquit, quatuor Episcopi Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, cum apud Mediolanum Arii sententiam haereticam noluissent damnare, de Concilio animis iratis exierunt. „ Est igitur manifestum anno cccxlvi Synodum Mediolanensem fuisse habitam, cui quatuor illi Episcopi interfuerint. Nam si ab anno cccliv demas annos viii, incidas in annum cccxlvi necesse est. At Macedonius, Eudoxius, Martyrius iidem illi Episcopi fuerunt, qui (2) formulam μακρόστιχον in Italiam attulerant, ut ab occidentalibus probaretur. Quare Mediolanense Concilium, quod *formulam* reprobavit, non

(1) *Num.* 4. *pag.* 325. *Tom. I.* Epist. Rom. Pont. *Edit. Coustantii.*

(2) Consule Socratem *lib.* II. *H.E. cap.* XIX. & quod caput est Sanctum Athanasium *lib. De Synodis num.* XXVI. *pag.* 738. *Tom. I. Opp. Part. II.*

non anno cccxliv, ut ipse putas (1), sed anno cccxlvi celebratum est.

XXIII. Sed Liberius, inquis (2), agit de Mediolanensi, quod eruditorum virorum sententia, anno cccxlvii habitum est, cuique Valens, & Ursacius interfuerunt. Amabo te, mi Mansi, cura ut ante res compertae sint tibi, quam te ipsum conferas ad scribendum. Non enim ejusmodi tempora sunt, tantum ut tibi esse tribuendum putes, ut quidquid statueris, id existimes omnes homines probaturos. Abiit illa aetas, mihi crede. Suo enim quoniam est id aetatis, in hoc genere quisque judicio utitur, non tua, neque scriptoris ullius novi auctoritate. Quamobrem qui versati in vetere historia sunt, concoquere non possunt, quod ex te audiunt, venisse scilicet Ursacium, & Valentem in eam Synodum, cujus est in mox indicata Epistola a Liberio Pontifice facta mentio. Atque sic fac existimes, postquam legerunt Dissertationem tuam, dubitasse eos essetne quidquam simile in ea Epistola, quod, ita ut saepe fit, memoria non tenerent; quare eam ipsam lectam ab illis rursum diligenter fuisse.

Non agere Liberium de Mediolanensi Concilio, cui Valens, & Ursacius, sed de eo, cui Macedonius Eudoxius, & Martyrius interfuerunt.

(1) Differt. *pag.* 12.
(2) Mansi Differt. *pag.* 15.

fuisse. Nunc illud clamitant, non esse, judice Mansio dicta, quae dicta revera, esse autem dicta, quae nusquam a Liberio dicta sunt. Nam meminit Pontifex Macedonii, Demophili, Eudoxii, & Martyrii, quos ipse quoque ante Synodum Sardicensem pervenisse in Italiam, adfuisseque Mediolanensi Concilio confitere (1); Ursacii autem atque Valentis non meminit. Tu contra Macedonium, ejusque Socios nescio cui alteri Concilio Mediolanensi, quod veteres nusquam nominarunt, anno CCCXLIII vel CCCXLIV; non autem huic anno CCCXLVI celebrato interfuisse: Ursacium vero, atque Valentem ad hoc accessisse judicasti, quorum tamen Liberius, cum de hoc ipso Concilio ageret, memoriam praetermiserat.

Hortatur Mansium, ut emendet errorem suum; referatque in an. CCCXLVI Mediolanense Concilium.

XXIV. Quamobrem, sic deinceps facias, si me amas, volo; ut ante Scriptoris aut litteras, aut libros legas, quam eum testem appelles vel sententiae, vel dicti tui. De Liberio, quid vis fieri? Factum id est. Fieri nunc infectum non potest. Unum hoc restat, ut cum videas Legatos Synodi Arianorum Antiochenae, qui μακρόστιχον formulam detulerant in Italiam, inter-

(1) Dissert. *pag.* 12.

terfuerantque Mediolanensi Concilio celebrato, te ipso monente (1), ante quam ad Sardicense Episcopi convenissent, quod quidem Mediolanense Concilium Liberius anno CCCXLVI coactum affirmat fuisse; emendes errorem tuum, assentiareque iis, qui & in annum CCCXLVI (2) Mediolanense, & Sardicense in annum CCCXLVII rejiciendum esse defendunt. Ingratum hoc esse opinor tibi, ut erravisse te fateare. Sed memento te esse similem hominum ceterorum. Satis multa de Synodo Mediolanensi.

XXV. Redeo ad Sardicensem. Revoca tibi in mentem, quae prioribus litteris ad (3) te scripsi de reditu Athanasii post interitum Gregorii Cappadocis Alexandriam. Nam quod dixeras an. CCCXLVI rediisse illum in Patriam, annoque proinde CCCXLIV fuisse habitum Concilium Sardicense, id ego totum ostendi in falsis esse ponendum (4). Multis praeterea me arbitror demonstrasse neque ante an-

Revocat in memoriam, quae supra de annis, quibus celebrari non potuit Sardicense Concilium disputavit; tum veterum auctoritate ostendit eam Synodũ fuisse habitã an. CCCXLVII.

(1) Mansius *Differt. pag.* 12.

(2) Constant. *in Not. ad Epist. mox indicatam Liberii pag.* 325. *& seqq.*

(3) Consule *Epist.* 1. *pag.* 23. *seqq.*

(4) *Epist.* 1. *pag.* 23. *seqq.*

num CCCXLVII deceſſiſſe Gregorium (1), neque rediiſse in Patriam Athanaſium ante annum CCCXLVIII (2). Quae cum ita ſint, quid rurſum ſequatur cognoſce. Biennio ante reditum Athanaſii celebratum eſt, te non repugnante, Sardicenſe Concilium (3). Athanaſius autem ante an. CCCXLVIII ex Italia non diſceſserat (4), non igitur ante annum CCCXLVI celebratum fuit Sardicenſe Concilium. Cumque Liberii auctoritate (5) conſtiterit anno CCCXLVI Synodum, (quae ante Sardicenſem coacta, ac celebrata eſt) Mediolani fuiſse habitam, concludendum etiam illud eſt, idem ipſum Sardicenſe Concilium aut anno CCCXLVI, aut an. CCCXLVII coactum fuiſse. Age vero ſi expugnatus Anonymus (6) traductuſque in meas partes Theodoritus eſt (7), quibus tu quidem ut firmiſſimis praeſidiis utebaris, quae eſse ratio reliqua po-

(1) Vide ſupra *pag.* 190. §. V.
(2) Epiſt. III. §. VI.
(3) Manſius *Diſſert. pag.* 4.
(4) Vide ſupra *pag.* 193.
(5) Conſule hujus *Epiſt.* §. XXII. *pag.* 228.
(6) Tota *Epiſt.* I.
(7) Vide hujus Epiſtolae §. XVII. *pag.*

poterit, qua pugnes Socrati atque Sozomeno adimendam esse auctoritatem? Itaque si Athanasii, & Liberii, & aliorum, qui eodem tempore quique post floruerunt, testimoniis effectum est, vel an. CCCXLVI, vel CCCXLVII Sardicam convenisse Patres, eaque jam res omnis refertur conceptis verbis, apposita etiam nota Consulum ab Socrate (1) & Sozomeno (2) in ann. CCCXLVII, hoc ratum habeas necesse est, quod est de celebrato anno CCCXLVII Sardicensi Concilio. Quodsi haec tibi ratio non probatur, afferto, si potis es, alius cujusquam, qui pari auctoritate praestet, testimonia, quibus eam pos-

(1) *Lib. II. cap. XX.* ὕπατοι δὲ ἦσαν ρουφῖνος, καὶ Εὐσέβιος, ὅτε ἡ ἐν Σαρδικῇ συνεκροτήθη Σύνοδος. *Consules autem erant Rufinus, & Eusebius, quo tempore Synodus Sardicae congregata est.* Et paulo ante: ἑνδέκατον ἔτος ἦν ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς τῶν δύο αὐγούστων. *Undecimus annus erat a morte patris duorum Augustorum.*

(2) *Lib. III. cap. XIII* Συνέστη δὲ αὕτη ἡ Σύνοδος ρουφίνου, καὶ Εὐσεβίου ὑπατευόντων. ἑνδέκατον δὲ τοῦτο ἔτος ἦν ἀπὸ τῆς κωνσταντίνου τελευτῆς. „ Congregata autem haec Synodus „ est Rufino, & Eusebio Coss. Erat autem is annus undecimus a morte Constantini.

possis evertere . Sed nulla intelligo tibi esse in promptu .

Socratem ac Sozomenum obtinere in hoc genere auctoritatē , esseque veteres alios, qui eis assentiantur, statuantque eamdem Epocham Synodi Sardicensis.

XXVI. Dixi, apposita nota Consulum. Nam si annum, numeris adhibitis , descripsissent , quoniam numeri librariorum imperitia , erroreque vitiari plerumque solent , ferrem profecto , ut nihil diceres effici eorum Scriptorum testimoniis posse. At si consules indicant , qua in re neque pugnant cum Athanasio , quicum tuus Anonymus pugnat , neque facile est ut errent librarii : quid est, quod illis censeas negandam esse assensionem ? At lapsi interdum in hoc genere sunt , ut est a Pagio (1) animadversum . Quid igitur ? Negabis nunc , quae sunt abs te ipso , cum de Anonymo differeres , constituta (2) ? Numquam equidem inducere in animum potero , ut ei qui interdum erravit , negem , quia lapsus quandoque est , fidem in ceteris adjungi oportere , nisi sit veterum

(1) Vide Mansii Apologiam *in Append. n. 2. §. xxv.*

(2) Mans. *Apolog.* §. xix. „ Fateor , *inquit* , Anonymum habere impeditissimam „ interdum Chronologiam , & in pluribus „ esse corruptum ; sed numquid quod identidem vitium sentit vetustatis , ideo ubique „ mendosus judicandus est ?

rum; qui contra sentiant, auctoritas impedimento.

Nolo autem existimes hos tantum duos habere historicos me, qui mihi ipsi ad hanc de Epocha Sardicensis Concilii opinionem tuendam praemonstrarint viã. Nam est illud statutum, ut arbitror, recte, Athanasium (1), Liberium (2), Julianum Parabaten Imperatorem (3), Socrati, atque Sozomeno, non tuo isti Anonymo praeivisse. Praeterea veteres illi Scriptores, qui de vita Sancti Pauli (4) Episcopi Constantinopolitani, deque vita Sancti (5) Athanasii commentarios ediderunt

(1) Vide supra *Epist.* I. *num.* IX. *pag.* 23. *seqq.* & hujusce *Epist.* §. II. *seqq.* & §. VII. *pag.* 193. *seqq.*

(2) Vide supra hujus *Epist.* §. XVII.

(3) Consule Juliani locum supra *pag.* 182. *seq*

(4) Apud Photium in Bibliotheca *pag.* 1423. *Edit. an.* 1612. κηρύσσεται Σύνοδος οἰκουμενικὴ, γνώμῃ τῶν δύο βασιλέων, μετὰ ἑνδέκατον ἔτος τῆς τοῦ Εὐσεβεστάτου Κωνσταντίνου τελευτῆς. *Convocatur Oecumenica Synodus sententia duorum Imperatorum undecimo anno a morte piissimi Constantini.*

(5) Apud Photium *pag.* 1442. *ejusdem Edit.* κηρύσσεται γνώμῃ τῶν δύο βασιλέων κατὰ Σαρδικὴν οἰκου-

derunt, & quorum eſt a Photio facta commemoratio in Bibliotheca, an. XI a Conſtantini morte celebratum fuiſſe ſcripſerunt Sardicenſe Concilium. Mitto Compilatorem Tripartitae Hiſtoriae (1), quod is Socratem, Sozomenumque exſcripſerit. Sed Sozomenus, inquis, ab Socrate eſt eam (2) rem mutuatus. Quis tibi fuit, ut hoc ſcriberes auctor, atque impulſor? Multa, dicis, Sozomenus ex Hiſtoria Socratis tranſtulit in ſuam. Non nego. Verum etſi imitatus Socratem ſaepe eſt non tamen, ut ſervum pecus: quare factum eſt, ut in pleriſque rebus ab Socrate diſcreparet. Atque eo haec ſpectant, ut intelligas te, non pondere argumentorum modo, ſed numero etiam Scriptorum mihi eſſe inferiorem. Etenim Anonymus Maffejanus, Chronicon Hieronymianum, Iſidori Mercatoris Codex, & Agrippinenſe falſum ſpu-

οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἑνδέκατον δ' ἦν ἔτος ἀπὸ τῆς τελευτῆς Κωνσταντίνου. *Congregatur ſententia duorum Imperatorum Sardicae Oecumenica Synodus. Undecimus autem erat annus a morte Conſtantini.*

(1) *Tom. I. Opp. Caſſiodori lib.* IV. *Hiſtor. Tripart. cap.* XXIII. *pag.* 249. *Edit. an.* 1679.

(2) *Apolog.* §. XXI.

ſpuriumque Concilium (nam ademtus tibi Theodoritus eſt) nec auctoritate, nec numero Athanaſio, Liberio, Juliano, Socrati, Sozomeno, duobuſque Anonymis pares eſſe ullo modo poſſunt. Quamobrem non eſt cur de numero gloriere(1); quamquam eſt numeri in hoc genere vis omnino nulla.

XXVII. Habes rationem de Sardicenſi Concilio anno CCCXLVII celebrato. Cognoſce cetera. Veriſimile eſt continuo atque habitum illud eſt, Sardica fuiſse ad Imperatorem miſſos Euphratem, atque

Anno CCCXLVII circa Paſcha Legatos Synodi Sardicenſis veniſſe Antiochiam; Athanaſium vero rediſſe an. CCCXLIX in Patriam.

(1) „ Vide, *inquit*, Manſius, uter noſtrum „ melius argumentetur. Ego ſic. Sardicenſe „ Concilium an. 344, vel 345. convenit, ut „ ex Anonymo Maffejano, veteri Concilii in„ ſcriptione (*nempe Iſidoriana, ſi tamen eſt ab* „ *Iſidoro ſcripta*) S. Hieronymo in Chronico, „ Theodoreto, & actis Concilii Agrippinen„ ſis demonſtratur; ergo corrigendi ſunt So„ crates, & Sozomenus, qui annum 347. ma„ lunt. Tu ſic: Sardicenſes Patres an. 347. „ coiverunt, teſte Socrate, & Sozomeno: „ Ergo vitiata eſt lectio Theodoreti, S. Hiero„ nymi, veteris Concilii inſcriptionis, Ano„ nymi Maffejani, & Actorum Concilii Agrip„ pinenſis „. Papae dialecticam ratiocinationem! *Apologiae* §. XXII. Conſule etiam, quae perſequitur §. XXI.

atque Vincentium (1). Jam vero coactum illud fuit ineunte eo, quem dixi anno CCCXLVII. Cum enim circa Pascha Antiochiam Legati Synodi pervenissent, fuerit illud Pascha anni CCCXLVII necesse est; quare dandum est omnino, ineunte anno CCCXLVII celebrari caeptum fuisse Concilium Sardicense, ut Legati esse circa Pascha possent Antiochiae. Differri enim illorum adventus nequit in ann. CCCXLVIII. Nam decimo mense post, quam instructae paschali tempore insidiae Legatis ab Arianis fuerant, scriptae ab Imperatore ad Athanasium sunt litterae (2), quibus ei dabatur redeundi Alexandriam potestas. Igitur missae in Italiam eae litterae fuerunt sub initium CCCXLVIII anni. Atque ab eo tempore quibus hae primae, ad illud, quo postremae litterae scriptae ad Athanasium sunt ab Imperatore, annum integrum excurrisse satis est, ut in prima Epistola constitit (3), exploratum.

(1) Hoc non negabit Mansius, qui in *Dissertat. pag.* 7. concedit Legatos esse potuisse Antiochiae Paschali tempore an. 345., etiamsi initio anni ejusdem celebratum fuisset Concilium.

(2) Consule *Epist.* 1. §. IX.

(3) Vide eamdem *Epist. ibid.*

tum. Itaque initio anni CCCXLIX versabatur in Italia Athanasius, ubi ei sunt redditae extremae litterae a Constantio. Ac redditae quidem non sunt ante Martium mensem. Est enim difficile creditu citius perferri eas Aquilejam potuisse, cum scriptae fuissent in Syria (1). Age vero, ut inde migraret Athanasius, & Romam veniret, & ibi aliquamdiu degeret, hincque jam in Galliam se ad Constantem conferret, postque Hadrianopolim peteret, rursum Antiochiam ad Constantium, deinde Hierosolyma, ac tandem Alexandriam pergeret (2), nonne quinque, aut sex circiter mensium intervallum requirebatur? Cum igitur ita sese res omnis habuerit, consequens est, ut ille nequiverit pervenire ante Julium (3), vel Augu-

(1) Colligitur ex Epistola Constantii ad Athanasium, quam etiam transtulit in suam Historiam *lib.* II. *cap.* XXIII. Socrates. Atque erat ineunte an. CCCXLIX Constantius in Syria, ut observat ex legibus eo anno latis Gothofredus in *Chronol. Legum Cod. Theod. pag.* XLVII. *seq. Tom.I. Edit. an.* 1665.

(2) Consule *Epist.* I. §. IX. *seqq.* & Montfauconum in vita S. Athanas. Operum *Tomo I. praefixa, ad an.*349. *n.*3. *seqq.*

(3) Potuit etiam serius. Nam etsi Constantius

gustum, vel fortasse etiam Septembrem mensem in Patriam. Quodsi Paschali tempore anno CCCXLVIII Legati Antiochiam venissent, ex his, quae sunt hactenus disputata, conficeretur Athanasium introduci Alexandriam non potuisse ante exitum CCCL anni. Quae res nequit ullo modo consistere. Eo namque pervenit prius quam esset Constans a Magnentio interfectus (1). Occisus autem Constans est initio CCCL anni. (2) Quare extremo summum CCCXLIX anno redierit in patriam Athanasius; Legati vero Synodi Sardicensis biennio ante, hoc est CCCXLVII, circa Pascha, accesserint oportet Antiochiam. Nolo autem existimes Socratis,

tius mense Octobri Constantinopoli versabatur, tamen nihil impedit, quin eum adire mense aut Julio, aut Augusto ineunte Antiochiae Athanasius quiverit, indeque post Hierosolyma petere, quo tempore Constantinopolim iter Constantius dirigere instituerat.

(1) Consule Athanasium *Histor. Arianorum ad Monachos n.23.*, quo loco refert litteras ad se Alexandriae degentem ab Imperatore datas, de Constantis caede, & Theodoritum *lib.* II. *cap.*XII. *Hist. Eccl.*

(2) Vide quae disputavimus *Epist.*1.*pag.*48. *not.* 2.

cratis, Sozomeni, & Scriptorum Anonymorum, quos laudavi, auctoritate, qui affirment Synodum fuisse habitam XI a morte Constantini anno, concludi oportere post Majum mensem an. CCCXLVII rejiciendam esse Epocham Synodi ejusdem, propterea quod tunc initium an. XI a morte Constantini sumeret. Nam illi ipsi Socrates, & Sozomenus anno 4. post Synodum Sardicensem occisum fuisse Constantem pugnant. Fuit autem Constans interemtus an. CCCL circa XV. Kal. Februarias. Si ergo post Majum an. CCCXLVII celebratum Concilium Sardicense fuisset, non 4. anno, sed vix tertio ineunte a celebrato concilio occisus fuisset a Magnentio Constans. Itaque dandum est ex his annis, quibus proleptice aliquando Socrates, atque Sozomenus uterentur, nihil posse confici contra ea, quae sunt a me de Synodo Sardicensi celebrari coepta, initio anni CCCXLVII disputata (1).

Gregorium Cappadocem decessisse an. CCCXLVIII. ineunte.

XXVIII. Venio ad Cappadocem Alexandrinae Sedis direptorem Gregorium. Dabis opinor non CCCXLVI ineunte hominem, sed vel CCCXLVII, vel CCCXLVIII fuisse vita privatum ab Alexan-

Q dri-

(1) Vide supra *pag.* 183. *num.* 2.

drinis. Est id namque paullo ante auctoritate veterum demonstratum (1). Nunc autem sic habeto, illum ne anno quidem CCCXLVII periisse. Est enim vita functus an. CCCXLVIII. Atque si hoc etiam effecero, erit cur me promissis meis satis fecisse confiteare. Igitur animum adverte, atque audi. Anno CCCXLVII Paschali tempore cum Legati Synodi Sardicensis Antiochiae essent, detectae sunt Arianorum insidiae (2). Erat tum vivus Gregorius (3). Itaque Imperator Arianorum studia aversatus clericis Athanasii redeundi in patriam potestatem fecit, Athanasio vero non fecit (4), non aliam quidem ob caussam, quam quod Gregorius viveret (5). Decimo mense post, quam cognitae Arianorum, quas moliti in Legatos fuerant, artes Imperatori sunt; mortuo Gregorio, accitus fuit Athanasius Alexandriam (6). Decesserat ergo eo tem-

(1) Vide supra §.v. *hujus Epist. pag.* 190. *seq.*

(2) Vide supra Epist. I. §. IX. & Epist. III. §. XVIII. & XIX.

(3) Consule Epist. I. §. IX.

(4) Consule Epist. I. §. IX.

(5) Nam eo mortuo scripsit Constantius ad Athanasium, ut veniret in patriam.

(6) Vide Epist. I. §. IX.

tempore Gregorius. Cur enim si ante decessisset, diu expectasset ad Athanasium in Patriam revocandum Constantius, quem frater Constans litteris vehementer urgebat, ut sanctissimo viro restitueret, quem ei ademisset injuria, Episcopatum? Decimo igitur mense post, quam Ariani dolis aggressi Legatos Synodi Sardicensis fuerunt, Gregorius periit. At si a 12. die Aprilis mensis, qua celebratum est Pascha an. CCCXLVII, numeres menses circiter X, incides in extremum Januarium, vel in ineuntem Februarium mensem anni CCCXLVIII. Ego vero patiar ut initio Januarii perierit. Parvi namque refert. Hoc tamen tibi est concedendum, biennio post, quam ipse putaveris, Gregorium decessisse.

Jure esse Mansium a Mamachio reprehensũ, de Gregorii interitu dissentientem.

XXIX. At si est ita, ut dicis, inquies, sum equidem abs te reprehensus injuria, quod Gregorium decimo mense post periisse defenderem (1), quam Legatis Ariani insidias comparassent. Ego vero, Mansi optime, non eo te reprehendi, quo affirmasses mortuum tunc fuisse Gregorium; sed quo Athanasium

 de

(1) Epist. 1. 5.

de Gregorii morte (1), quasi decimo mense post illud tempus contigerit, loquutum fuisse existimasses, cum ille non de Gregorio, sed de litteris, defuncto Gregorio, decimo mense post detectas artes & fraudes Arianorum, a Constantio missis loquutus sit. Ex qua una re, nihil effici, quod ad Epocham mortis Gregorii constituendam pertineat, posse censeo. Neque enim ex eo quod Athanasius dixerit *defuncto Gregorio* scriptas fuisse litteras ab Imperatore, consequens continuo est, cum decessisset Gregorius, tunc statim litteras fuisse Aquilejam missas: nisi & curae Constantis de restituendo Athanasio, & voluntatis Constantii satisfaciendi fratri ratio habeatur.

Legatos Synodi non pervenisse citius Antiochiam, opinione Mamachii, quam ferre ratio videatur.

XXX. Sumes fortasse, citius me legatos perduxisse Antiochiam, quae Sardica longe aberat, quam ferre meae animadversiones possint. Ac si Februario E. G. mense celebrari Concilium desiit, in-

(1) Sic enim introducit Mansius S. Athanasium differentem. *Decimo ab hinc mense defunctus est Gregorius*. At non sic Athanasius habet. Nam scribit: ἤτοι μετὰ μῆνας του δέκα, τελευτήσαντος Γρηγορίου, μεταπέμπεται καὶ Ἀθανάσιον κ. τ. λ. *Deinde post menses circiter decem, mortuo Gregorio, & Athanasium accivit, &c.*

intelligi nequit, qui tandem Paſchali tempore verſarentur Legati Antiochiae. Verumtamen obſecro te majorem in modum, ut conſideres etiam atque etiam initio Januarii menſis potuiſse Patres, (nam erant ut arbitror omnia ad Synodum habendam parata (1)) Sardicam convenire, agereque de rebus diſciplinae, & religionis. Ita enim fiet, nulla ut difficultas ſuperſit, quae te deterreat ab ea opinione tuenda, quae referat finem Synodi in exitum Januarii.. Sed aberat Sardica Conſtantinopoli Manſiones

 XX.

(1) Nam ſi, ut paulo ante oſtendi, anno CCCXLV, vel CCCXLVI Athanaſius Mediolanum venit, ſcriptumque reperit fuiſſe ad Conſtantium ab Imperatore Conſtante de cogenda Sardicae Synodo (*Apol. ad Conſtant. num.* 4. *pagin.* 298. *Tom.* 1. *Opp.*) conſequens erit jam uſque ab an. CCCXLVI parari coepta fuiſſe, quae ad celebrandam eam Synodum pertinerent. Quae res magis, magiſque confirmari inde poteſt, quod poſt non multum temporis intervallum Mediolano in Gallias contenderit Athanaſius, ut cum Hoſio Sardicam recederet ad Concilium. Nam indicio eſt conveniſſe inter utrumque Imperatorem de ea re, & Patres an. CCCXLIV Sardicam properare coepiſſe. Conſule *Athanaſ. l. c.*

xx. (1) Constantinopolis vero Antiochia Mansiones xl. (2) Commode igitur, si x etiam Februarii die Sardica abiissent, pervenire xii mensis Aprilis die Legati poterant Antiochiam. Nam sexaginta Mansionum intervallum percurri consuerat spatio totidem dierum.

Disputatione de Agrippinensi, ceterisque Conciliis, quorũ Chronologiã Mansius turbavit, differri in aliud tempus oportere.

XXXI. Esset hic quidem de Agrippinensi, deque ceteris Conciliis, quorum tu perturbasti Chronologiam, dicendi locus. Sed eget ea tempore disputatio. Itaque differetur in proximum mensem Junium. Spero enim fore, ut ex meis litteris tunc cognoscas, quam sis etiam minus accurate versatus in eo genere controversiae. Tu interea fac considerate diligenterque legas, quae hac Epistola sum complexus. Oro denique te, ut putes virium in me fortasse, quibus tibi satis faciam, minus, amoris autem, & voluntatis erga te meae, non minus, quam velis, esse. Vale.

IV Kal. Junias.

EPI-

(1) Itinerar. Hierosolym. *pag.* 571. *Edit. an.* 1735.

(2) Vide, quae Epist. I. §. x. disputata sunt.

EPISTOLA IV.

ARGUMENTUM.

IT complecti se breviter velle, quae superioribus litteris sunt copiose de Epocha Sardicensis Concilii disputata. Primam rationem, qua usus est Mansius, ut in annum CCCXLIV *Synodum Sardicensem retraheret, falsam esse. Alteram caussam ut & tertiam, quae in ea Mansium confirmavit opinione, longe abesse a veritate. Agrippinensis Synodi auctoritatem nullius ponderis esse, quod ea sit in spuriis numeranda. Quare quartam rationem adversarii, quae hinc esset petita, nihil habere virium. Ex adjunctis Chronologicis notis Chronico Hieronymiano rem nullam concludi posse, quae Mansio praesidio esse queat. Inscriptionem Synodi Sardicensis, quae in quibusdam Co-*

dicibus Collectionis Isidorianae legitur, neque veterem esse, neque dignam, quae a diligenti Chronologo laudetur. Breviter rursum concludit Synodum Sardicensem fuisse an. CCCXLVII *celebratam. Narcissum & Marin an.* CCCXLIII. *ad Constantem Legatos venisse, habitamque fuisse Synodum Antiochenam Arianorum, quae formulam* Μακρόστιχον *edidit aut* CCCXLV *aut* CCCXLVI *anno; esse autem verisimilius, quod est de anno* CCCXLVI. *De Synodo Philippopolitana. De Carthaginiensi sub Grato. De duabus Mediolanensibus. De Romana nescio qua a nonnullis doctis viris excogitata. De Hierosolymitana Catholicorum in caussa Athanasii, deque altera item Hierosolymitana Arianorum. De Epochis Sirmiensium Conciliorum. De Synodo incerti loci in Aegypto. De Arelatensi. De alia Antiochena Arianorum. De Biterrensi. De ea quae habita ad deponendum Cyrillum Hierosolymitanum fuit. De Melitinensi. De Neocaesariensi. De Ariminensi, & Seleuciensi. De Antiochena in caussa Meletii. De Alexandrina Athanasii. De altera item Alexandrina. De Parisiensi. De Romana sub Damaso. De Antiochena*

Me-

Meletii. De Constantinopolitana Arianorum. De Lampsacena. Mansium non fuisse primum omnium Scriptorum hujus aetatis, qui censuerit rediisse Athanasium an CCCXLVI *post Gregorii mortem Alexandriam.*

FR.

FR. THOMAS MARIA MAMACHIUS JOHANNI DOMINICO MANSIO S. D.

Complecti se breviter velle, dicit, quae superioribus litteris copiose sunt disputata.

I. Idibus Juniis noster Agathophilus ad me venit. Ex eo cum essem percuntatus ecquid Luca novi? intellexi abiisse te Taurinum ad Regem. Ego qui aliud quaesissem, rogavi, ut missa haec faceret, diceretque potius, quid sentires de litteris, quas ad te IV Kal. scripsissem. Negavit nunciatum quidquam sibi esse, quod ad eam rem pertineret; sed vereri se tamen dixit, ne tibi minus placerent, quam egomet mihi persuasissem. Esse te studiosissimum brevitatis. Non probaturum te, quae & varietate tanta sententiarum, & longa oratione explicata, atque conclusa essent. Id se consilii dare: si com-

ſi compleċti brevi, quae fuſe diſputaram, poſſem, hoc ne in aliud tempus differrem. Sperare ſe dicto ſuo ſi audiſſem, futurum, ut non ceteris modo, ſed tibi etiam ſatisfacerem. Quid verbis opus eſt? Induxit me homo, ut ſibi, quae poſcebat, promitterem. Agam igitur, ut tibi placeam, Stoicorum more, adſtringamque breviter ejus argumenti ſententiam. Nunc animum adverte.

Falſam eſſe cauſsā, quae Manſium impulit, ut Epochā Synodi Sardicenſis in annum CCCXLIV. retraheret.

II. Si falſae ſunt cauſſae illae omnes, quae te impulerunt, ut veram negares eſſe Socratis de celebrato an. CCCXLVII Sardicenſi Concilio opinionem; nulla tibi ſit oportet cauſſa reliqua, cur eam deinceps neges. Ac ſi nulla eſt cauſſa reliqua cur neges, maneat illud immotum, te etiam non repugnante, neceſſe eſt, quod eſt de re illa ſcriptum ab Socrate. Sunt vero eae cauſsae omnes falſae. Manet ergo immota Socratis de Epocha Synodi Sardicenſis ſententia.

Nam quae prima ratio te impulit, ut ab eo ſcriptore diſſentires, haec fuit omnino. Anonymo Maffejano & Hieronymo auctoribus anno CCCXLVI poſt Gregorii Cappadocis mortem reverſus eſt Athanaſius Alexandriam. Biennio autem ante

ante reditum illum celebrata Synodus Sardicensis fuit. Celebrata est igitur anno CCCXLIV (1).

Sed est haec longe distans ratio a veritate. Fac enim, ut ipse putas, ineunte anno CCCXLVI interierit Gregorius Cappadox, accitusque a Constantio fuerit in Patriam Athanasius (2). Anno solido post erat adhuc Athanasius in Occidente, cujus rei testis est ipse, in iis quas dedit ad Monachos litteris (3). Erat igitur ineunte anno CCCXLVII in Occidente Athanasius. Non ergo an. CCCXLVI rediit Alexandriam. De Chronico Hieronymiano, dicam ut sum pollicitus, aliquanto post diligenter. Nam de Anonymo satis multa in prioribus litteris disputata sunt.

Alterā caussam, quam Isidorianae Collectionis recentiores quidam Codices Mansio suppeditarunt, falsam itē esse.

III. Altera est ratio, quod ab Isidoro Mercatore didiceris (4) Leontio, & Sallustio Coss., hoc est anno CCCXLIV, fuisse Sardicae congregatos ad Concilium celebrandum Patres. Sed etsi haec tradita

(1) Mans. Differt. *pag.* 5. *seq.*
(2) Mans. Differt. *pag.* 7.
(3) Vide Epist. I. *pag.* 24. *seq.* *nota* 3. & Epist. III. *pag.* 190. *seqq.*
(4) Mansius Differt. *pag.* 7.

dita essent ab Isidoro, numeranda tamen in falsis essent. Namque fervente aestate an. CCCXLV, Juliano Imperatore teste (1), pugnatum ad Singaram cum Persis fuit. Cum primum autem scriptae de ea pugna Sardicam fuerunt litterae, nondum erat celebratum Concilium, si credendum est Athanasio (2). Ante exitum aestatis igitur, immo vero ante autumnum an. CCCXLV haberi Synodus Sardicensis non potuit. Non est ergo habita an. CCCXLIV, ut Isidoriana Inscriptio postulat.

Rursum anno CCCXLI post Maium mensem celebratum Concilium Dedicationis Antiochiae fuit, ordinatusque post secessionem Orthodoxorum ab Arianis Gregorius circa Augustum, aut Septembrem, aut etiam fortasse Octobrem mensem (3). Venit autem Cappadox ille Alexandriam an. CCCXLII (4), quo quidem anno post Pascha patria Athanasius cessit

(1) Vide quae disputavimus *Epist.* III. §. II. *pag.* 179. *seqq.*

(2) Consule quae ibidem disputata sunt.

(3) Vide supra *Epist.* III. §. VIII. *pag.* 196. & §. XII. *pag.* 212. *seqq.* & §. XV. *pag.* 220. *seqq.*

(4) Vide supra *Epist.* III. §. XII. *pag.* 212. *seqq.* & §. XV. *pag.* 220. *seqq.*

cessit (1), atque navigavit Romam. Quarto vero post anno accitus Mediolanum ab Constante fuit (2). Pervenit ergo Mediolanum saltem post Pascha an. cccxlv. Post ejus adventum habitum est Mediolanense Concilium (3). Igitur post Pascha ann. cccxlv. Jam vero quo tempore Mediolanum venit, intellexit scriptum a Constante ad Constantium fuisse de cogenda Synodo Sardicae (5). Nondum autem Constanti Frater rescripserat (6). Igitur ab eo tempore, quo Mediolanum Athanasius venit, ad illud, quo pervenire litterae Constantii, parareque se,

(1) Vide locum Athanasii supra Epist. III. §. VII. *pag.* 193. *seq.* & Epist. Encyclicam, ad Episcopos *n.* 5. *pag.* 115. *T.* I. *Opp.*

(2) Consule Epist. III. §. VII. *pag.* 193.

(3) Consule eumdem locum Epist. III.

(4) Non negat Mansius in *Differt. pag.* 12.

(5) Consule Epist. III. *pag.* 193. & 194. *seq.*

(6) Cum enim Mediolanum Athanasius venit, comperit scriptum fuisse ab Constante de ea re, rescriptum autem a Constantio fuisse non dicit. Quod quidem argumento est non fuisse ab eo rescriptum, proindeque Athanasium aliquamdiu Mediolani mansisse; post autem ubi litterae Constantii redditae Constanti fuerint, abiisse in Gallias ad Hosium, ut unam Sardicam peterent.

ſe, ac venire Sardicam Epiſcopi tot regionum (1) poſſent, menſes ſaltem ſex interceſſerint neceſſe eſt. Nam brevius intervallum ne ſuſpicari quidem poſſumus. Itaque incidemus in autumnum an. CCCXLV. Quamobrem ante eum autumnum haberi Synodus Sardicenſis non potuit. Fit ergo, ut neque CCCXLIV, neque ineunte CCCXLV anno celebrata ſit.

Denique Liberio Pontifice Maximo auctore Synodus Mediolanenſis celebrata an. CCCXLVI eſt (2). Poſt hanc celebrata eſt Sardicenſis (3). Celebrata eſt igitur Sardicenſis, aut an. CCCXLVI, aut an. CCCXLVII. Quare non CCCXLIV neque ineunte CCCXLV anno. At Socrates, Sozomenus, Anonymique veteres ſcriptores

(1) Nam Epiſcopi Sardicam venerunt ex *Hiſpania*, *Galliis*, *Italia*, *Campania*, *Calabria*, *Apulia*, *Africa*, *Sardinia*, *Pannonia*, *Myſia*, *Dacia*, *Norico*, *Siſcia*, *Dardania*, *Macedonia*, *Theſſalia*, *Achaja*, *Epiro*, *Thracia*, *Rhodope*, *Palaeſtina*, *Arabia*, *Creta*, *Aegypto &c.* ut conſtat ex Epiſt. Synodicae inſcriptione apud Athanaſium Apolog. cont. *Arian. Tom.* I. *Opp. Edit. Montfaucon. pag.* 155.

(2) Vide ſupra Epiſt. III. *pag.* 228. *ſeq.*

(3) Conſule eumdem Ep. III. *pag.* 229. *ſeqq.*

res duo habitam Sardicensem fuisse ferunt an. cccxlvii. Cum ergo nihil obstet, concedendum his est, quod scripserunt. Jam vero cogi haec post Pascha anno cccxlvii non potuit (1), nam differri adventus Legatorum Antiochiam in an. cccxlviii nequit. Congregata est igitur initio an. cccxlvii. Erant autem Euphrates, & Vincentius Legati Synodi Sardicensis Antiochiae circa Pascha (2). Non an. cccxlviii multoque minus anno cccxlix. Ergo an. cccxlvii. Decimo vero circiter mense post Gregorius obiit (3). Initio igitur an. cccxlviii. At anno solido post Athanasius in Occidente (4) agebat. Quare initio an. cccxlix erat Athanasius in Occidente. Concludatur igitur an. cccxlvii ineunte coactam Synodum Sardicensem fuisse. Anno eodem circa Pascha egisse Antiochiae Legatos Synodi. Initio anni cccxlviii periisse Gregorium, falsamque proinde esse tertiam rationem tuam, qua Theodoriti testimonio efficere nitebaris decessisse ite-

(1) Epist. iii. *pag.* 238. *seq.*
(2) Ibidem.
(3) Epist. iii. *pag.* 190. & Epist. i. *pag.* 24. *seqq.*
(4) Vide supra eamd. Epist. i. *pag.* 23. *seqq.*

illam initio anni CCCXLVI (1). Anno denique CCCXLIX Athanasium ex Occidente in Patriam iter instituisse. Non enim differri potest ejus in an. CCCL discessio (2).

Sed si vis ulla, dices, inest argumentationi tuae, sequetur initio an. CCCXLVII cogi nequivisse Sardicense Concilium. Etenim si quo tempore Athanasius Mediolanum venit, nondum rescripserat Constantius fratri, venit autem Athanasius Mediolanum an. CCCXLVI; quo celebrata Synodus Mediolanensis est, breve fuisset, quod erat reliquum, temporis intervallum, ut e tot regionibus accedere Sardicam Episcopi possent. Ego vero nihil dico mihi videri minus. Nam potuit an. CCCXLV Athanasius Mediolanum ad Imperatorem Constantem ire. Potuerunt paullo post Constantii litterae Constanti reddi. Annus autem, mensesque aliquot, qui inter autumnum E. G. anni CCCXLV. & initium an. CCCXLVII intercesserant, satis erant, ut commode Sardicam Episcopi se conferrent.

R IV. Ve-

(1) Epist. III. §. VII.
(2) Epist. III. *pag.* 240.

Argumentis, quod ex Agrippinensi suppositа Synodo deduxit Mansius vi omni, efficacitateque carere.

IV. Verum Synodus Agrippinensis celebrata anno cccxlvi, haereseos condemnavit Euphratem Coloniensem (1). At si condemnatus is fuit an. cccxlvi, qui tandem an. cccxlvii potuit Legatus ab Orthodoxa Synodo Sardicensi ad Imperatorem mitti? Isthuc veniebam. Nam est haec quarta, atque postrema caussa, quae te movit, ut Socratis Sozomenique reprobares sententiam. Itaque sic habeto: Si constant sibi, quae sunt paullo ante Epistolae Liberii auctoritate conclusa (2), omnibus partibus falsa esse, quae Pseudo-Agrippinense Concilium continet de Euphrate anno cccxlvi haereseos condemnato. Namque si anno cccxlvi habita Mediolanensis Synodus, post vero celebratum Sardicense Concilium vel exeunte cccxlvi vel ineunte cccxlvii, missusque hoc anno Athanasio (3) teste, Euphrates Legatus ab Synodo Antiochiam fuit, consequens est, quae Agrippinensium Actorum scriptor turbavit de da-

(1) Vide Acta Synodi apud Harduinum *Tom.* I. *Concilior. pag.* 361.

(2) *Epist.* III. *pag.* 228. *seqq.*

(3) Histor. Arianor. *ad Monachos num.* XXI. *T.* I. *Opp. pag.* 356. *Edit. Montfauconianae*

damnato Euphrate an. CCCXLVI, esse omnia plena mendaciorum,

Sed quoniam de Synodo Agrippinensi tempus admonuit; feres opinor, ut aliquanto diligentius demonstremus esse illam rejiciendam in numerum spuriarum. Ita enim fiet, ut me injuria abs te, quasi audacter scribam, reprehensum esse confiteare (1). Principio nescio an, te judice, digna haec sit scriptore IV seculi tam barbara, tamque inepta dicendi ratio, quam acta usurpatam fuisse ferunt a Valeriano: *Suffecerat a quinque Episcopis Euphratam blasphemum pro meritis suis SENTENTIARI* (2). Atenim ferenda haec sunt. Nam tibi quoque voces non absimiles nonnumquam excidunt. Sunt enim hae tuae: *In utroque hoc historiae puncto. Extra suum locum narrari aliqua. Genuinus scriptor &c.*

R 2 Ita.

(1) Sic enim Mansius scribit Apolog. §. XXX. de Mamachio. „ Debebam, si tuis moribus „ agere voluissem ... asserto definire contro„ versiam ambiguam. Ita enim tu soles. *Men„ dosus est Theodoriti textus*: *Mendosa* Conci„ lii Sardicensis vetus inscriptio. Errat San„ ctus Hieronymus. Ita est. Ne dubita.

(2) Acta Synodi apud Harduinum *Tom. I. Concilior. pag.* 633.

Itaque praetereo quae ſunt de ſtilo. Nunc quid illud eſt, quod *Servatius Tongrenſis* narrat, *publice*, & *domeſtice obſtitiſſe ſaepe Euphrati* ſe, neganti Chriſtum eſſe Deum, *audiente Athanaſio Epiſcopo Alexandriae* (1)? Quo enim tempore audire Athanaſius potuit Euphratem? Anno ne CCCXXXVI. & ſeqq. ad an. CCCXXXVIII, cum juſſu Conſtantini in Galliis exularet? An vero anno CCCXLIV cum in Gallias ſe contuliſſet, ut una cum Hoſio Sardicam ad Concilium (2) iret? Nam quo alio tempore quiverit, ne conjectura quidem aſſequi poſſum. Quemadmodum igitur paſſus ille fuiſſet, ut quem CCCXXXVI, vel CCCXLIV anno, ante Sardicenſe Concilium, cognorat Arianis partibus ſtudere, hunc Patres Orthodoxi an. CCCXLV Antiochiam Legatum mitterent? Deinde diſtuliſſent ne tamdiu Epiſcopi, qui jam uſque ab an. CCCXXXVI vel

(1) Ibid. *pag.* 634. Vide Montfauconum in vita Athanaſ. ad an. CCCXXXVI. *ſeqq. pag.* XXXVIII *ſeqq.*

(2) Dicta haec ſunt ſententia Manſii, qui an. CCCXLIV veniſſe ante Sardicenſe Concilium in Gallias Athanaſium putat, ut una cum Hoſio Sardicam peteret. Nos illud iter conjicimus in extremum an. CCCXLVI.

vel summum CCCXLIV certo scissent Euphratem ante Sardicense Concilium in tanta sententiarum perversitate versari, indignumque esse *laica communione* (1), distulissentne, inquam, ad an. CCCXLVI hominem deturbare de sede Coloniensi? Quid? quod non sit verisimile, Gallos quibus perspecta esset improbitas Euphratis, noluisse ejus rei certiores facere Sardicenses Patres, ut ne illius opera uterentur? Sed potuit, inquies, Athanasius audire Euphrata de Christo impie differentem an. CCCXLVI, quo ille tempore in Gallias ad Constantem venit. Ego vero ante annum CCCXLVIIII Athanasium ad Constantem in Gallias ire nequivisse ostendi plane ad veritatem (2). Quapropter non est cur ad hoc tibi praesidium putes confugere licere. Praeterea si damnatus anno CCCXLVI, hoc est post Consulatum Amantii, & Albini, ut acta postulant (3), Euphrates fuisset, fecisset ne ejus Athanasius *in historia Arianorum ad Monachos*, quae scripta est circa

(1) Acta Synodi *pag.632.*
(2) *Epist.* III. §.XXVII. *pag.* 237.*seqq.*
(3) Vide Synodi Inscriptionem *apud Harduin. l. c. pag.631.*

ca annum CCCLVI (1) honorificam mentionem? Age vero ſubſcriptiones Epiſcoporum Simplicii Auguſtodunenſis (2), & Deſiderii Lingonicae, qui ambo V ſeculo floruere (3), nonne ſatis indicant, eſſe acta Agrippinenſia rejicienda in numerum ſpuriorum? Atque ſi ad haec advertiſſes animum, aſſenſus tu quidem fuiſſes Baronio (4), a quo acta ejuſmodi in Apocryphis numerantur. Quodſi aegre patere, ut ſpuria omnino ſint, fatearis ſaltem neceſſe eſt Euphratis Agrippinenſis Deſiderii, & Simplicii pro aliorum ſimilibus nominibus in ea, librariorum vitio, irrepſiſſe, ut viſum Papebrochio eſt (5), tumque jam aut nulla, aut non magna erit inter nos concertatio. Tenes de Synodo Agrippinenſi quid ſentiam. At

(1) N. XXI. *T.* 1. *Opp. pag.* 355. *ſeqq.*

(2) Vide Galliam Chriſtianam *poſtremae Editionis Tom.* IV *pag.* 330. & Bollandianos in *vita S. Amatoris ad diem* 1. *Maji*, *& in vita S. Servatii ad d.* XIII *Maji pag.* 210.

(3) Conſule Tillemontium *Tom.* XI *Monum. Hiſtor. Eccleſ. pag.* 540. *Edit. Pariſ.* Et Galliam Chriſtianam poſtremae Editionis *T.* IV. *pag.* 512. *ſeqq.*

(4) *Ad an.* 346. *num.* VII.

(5) *Ad diem* XIII *Maji pag.* 210.

At noras fortasse haec. Quid? tua ne ego, omnia fere non noveram? Nihil autem impedit, quin novum de Epocha Synodi Sardicensis commentum refelli vulgatis monumentis possit.

Hieronymiano Chronico adjunctas recentiore manu esse notas annorũ cujusque Imperatoris, ideoque ejus auctoritatem in re Chronologica nihil virium auctoritisque habere.

V. Cognosce nunc quid sit de Chronico Hieronymiano censendum. Ego, mi Mansi, cum plerosque manuscriptos Codices, veteresque ejus Chronici editiones consuluissem, in eam cogitationem veni, ut quoniam in notis annorum magnam esse varietatem perspexeram, nihil inde colligi arbitrarer posse, quod ad illustrandam Chronologiam pertineret. Nam cur ei Chronico fiderem, in cujus variis exemplaribus res eadem in diversos annos rejecta esse videretur? Atque ut de Imperatorum annis agam, quibus es mirifice delectatus, reditum secundum Athanasii, quem in editione Pontaci referri cernimus in annum Constantii x, hoc est in an. Christi CCCXLVI (1); alia exemplaria contra, ut Ms. Vaticanum Palatinum n. 867. sec. XIV alterum item Palatinum Ms. num. 818. sec. ejusdem, tertium perinde Palatinum Ms. n. 821. sec. 15. quartum quoque Ms. Palatinum n. 818. sec.

R 4

(1) Pag. 188.

sec. 15. & Codex Ms. Reginae Svecorum Vatican. num. 553. sec. 14. & editio Basileensis an. 1529. Antuerpiensis Miraei an. 1608. & Scaligeriana conjiciunt in an. VIII Constantii hoc est in CCCXLIV Christi (1). Chronicon Pontacianum anno 4. Constantii, contra vero Codices Palatini 868. 818.821. & editio Basileensis, anno 3, habent, *vario eventu adversus Francos a Constante pugnatum* esse. Pontaci perinde editio an. 5. Codices vero iidem, & Basileensis atque Scaligeriana editiones referunt an.4. *perdomitos fuisse a Constante Gallos*. Sed quid ego haec persequor, cum nullus fere

(1) Hac nota temporis confirmat Mansuam de Epocha Synodi Sardicensis opinionem. Vide num concludi quidquam inde possit, cum tanta de ea ipsa sit in Codicibus Mss. editisq; varietas, & discrepantia. Vallarsius in Not. ad idem Chronicon *To.* VIII. *Opp. S. Hieron. pag.* 793. *nota f.* cum reditum S. Athanasii rejiciat in annum Constantii X, quod sequutus Pontacum sit, tum *laborat*, inquit, *biennii Prochronismo Scaliger.* Quid Scaliger? An non Codices Mss. quos numeravi, & Editiones an. 1529. & 1608. eadem exhibent. Cur ergo id Scaligero vitio datur, quod ceteris editoribus, qui ante floruerant, commune fuit? At Historia Acephala Anonymi Maffejani. Scilicet dignum patella operculum!

re annus notatus in Pontaciana editione sit, qui cum tabulis Mss. Codicum, aliarumque editionum, quas nominavi, conveniat? Quid? quod Pauli Constantinopolitani Episcopi interitus in Editione Pontaci (1), atque in Codicibus paullo ante nominatis referatur in annum v Constantii, hoc est in annum Christi CCCXLI, cum tamen ante ante CCCXLIX constet non fuisse Paulum privatum (2) vita? Quotus autem quisque est, qui nesciat Liberium an. CCCLII fuisse creatum Pontificem? At si editionem Pontaci, & si Codices mox indicatos consulas, comperies rejici eam rem in XII Constantii, hoc est in CCCXLVIII Christi annum (3). Quid dicam de pugna ad Singaram, quam refert in XI Pontacus, cum in IX Constantii annum demonstrarim esse (4) rejiciendam? Nam anno XII Imperatoris, Christi vero CCCXLVIII Pontacus (5), Codices autem Mss., quos laudavi an. XI Constantii, hoc est an. CCCXLVII Christi Maximum

(1) *Pag.* 188.
(2) Consule *Epist.* I. *pag.* 45. *seqq.*
(3) *Pag.* 189.
(4) Vide *Epist.* III. §. 11.
(5) *Pag.* 189.

mum Hierosolymitanum vita functum fuisse referunt, cum perspicuum testatumque sit in vivis egisse hominem, quo tempore Athanasius, mortuo Gregorio, reversus in Orientem est, quam rem anno CCCXLIX contigisse proximis litteris est demonstratum (1). Mitto alia exempla, quae sane non pauca sunt, ne tibi creem molestiam. Namque haec satis esse arbitror, ut intelligas jure a me non fuisse Hieronymiani Chronici habitam rationem. Atque id equidem eo dico, non quo Hieronymi testimonium non faciam, ut debeo plurimi, ut ne posthac me sic inducas loquentem, *errat S. Hieronymus*, sed quo annorum series non a sancto illo viro, sed a nescio quo longe recentiore fuisse descriptas putem. Ubi enim ille, quid praestiterit, narrat, tum quae ab anno XX Constantini, ad VI Valentis Consulatum descripta sunt, ea omnia sua esse testatur (2). Jam vero de appositis ab se anno-

(1) *Epist.* III. *pag.* 237.

(2) In *Epist. Chronico Eusebiano praefixa*: „ A Constantini supradicto anno XX usque „ ad Consulatum Augustorum Valentis VI. & „ Valentiniani iterum totum meum est. Quo „ fine contentus, reliquum tempus Juliani, & „ Theodosii latioris Historiae stylo reservavi.

norum aut Christi, aut Imperatorum notis nullam facit Hieronymus mentionem. Ac in vetustissimo Codice Vaticano Reginae Svecorum 2077. quem fuisse seculo VIII scriptum censeo, annorum ejusmodi ne vestigium quidem extat. Jam vero quae addita ab Hieronymo sunt, initium ab anno XX (1) Constantini capiunt, desinuntque in Consulatum Valentis sextum, & Valentiniani iterum (2), qui tamen Consulatus in Mss.Palatinis, in uno Reginae, ut etiam in editionibus, quas nominavi, est (eorum, ut arbitror, qui annos Imperatorum olympiadasque notarunt, incuria) praetermissus. Quare sic existimo: Hieronymum regnorum initia accurate notasse, ut ex mox laudato Codice plane liquet, brevique complexum esse, quae evenissent tempore cujusque Imperatoris, quin annos distinxerit, quibus ea omnia contigerunt. Quamobrem non fuisse ab eo datam operam, ut

(1) Dominicus Georgius in Apparatu in *Annal. Ecclesiast. Baronii p.*219. Codicem hunc *sexto* vel *septimo* seculo scriptum esse arbitratur. Lucas Holstenius *admirandae vetustatis Codicem* vocat.

(2) Habetur enim hoc modo *in extremo Chronico*. „ Valente sexies, & Valentiniano iterum, superatis Romanis Gallis funduntur &c.

ut quaeque res ordine ponerentur. Itaque Pauli Constantinopolitani E. G. interitum narravit antequam de reditu Athanasii scriberet. Quodsi ita est, dandum est scilicet, quae argumenta ex appositis Hieronymiano Chronico annorum notis concludi solent, nullius momenti esse. Mitto Chronicon.

Inscriptionē Synodi Sardicensis, quā aliqui Codices Isidorianae Collectionis exhibent, neque esse veterem, neque confirmare Mansi de Epocha Synodi Sardicensis opinionem.

VI. Venio ad *inscriptionem Concilii Sardicensis*, quam & *veterem* esse dicis, & a me, qui confidenter detraham illustribus documentis fidem, neglectam. Hoc enim, qui ex te audit, continuo arbitrabitur inventum abs te aliquod monumentum esse quod cum eam inscriptionem contineat, tum ita sit antiquum, ut sin minus Synodi, aequet saltem Socratis vetustatem. Namque ne in cogitationem quidem cadere cuiquam potest, fuisse ita animatum te, ut quo me in invidiam raperes, & ponderis alicujus, & vetera (1) esse jactares, ea quae essent seculo IX recentiora. Sed sive consulto, sive errore quodam factum id abs te est, oportet tamen sic tecum agam, ut omnes intelligant & recte, & merito a me ipso, qui vi-

(1) Vide Mansii *Apologiam* §. XXX. & §. XXII.

virorum doctorum exemplum sequutus essem (1), nullam fuisse ejus monumenti habitam rationem. Quero igitur quaenam sit ea vetus inscriptio. *Vetus inscriptio Concilii*, inquis, *in Codice Surii & Harduini*. Quid? Unone codice usi illi sunt? Nempe in Codicibus voluisti dicecere. Verum hoc ad rem nihil attinet. At Surius veterem ne esse usquam scripsit eum (2), quem habuit Codicem? Minime vero, inquis. Quid? Harduinus (3)? Ne is quidem. Quemadmodum ergo tibi hinc exsistit *vetus* inscriptio? Age vero expone, quam *Collectionem* Synodorum Codices illi contineant. Isidorianam, dices, sat scio. Et audebis, hoc praesertim tempore, quo tanta in luce eruditorum versamur (4), Isidorianas merces, quae antiquiores seculo IX esse non possunt, suntque plenae spuriorum documentorum

(1) Ita enim neque Labbaeus, neque Harduinus, neque alii, qui eam inscriptionem viderant, in an. 344 Sardicensem Synodum retulerunt.

(2) Vide Surianam Collectionem *Edit. Colon. an.* 1567. *Tomum* 1. *pag.* 412.

(3) *Pag.* 635. *Collect. Concil. Hard. T.* 1.

(4) Nota, ac pervulgata sunt, quae viri docti de Isidorianis mercibus disputarunt, quare non est opus, ut ea referam.

rum, praeferre monumentis, quibus v seculo Socrates, atque Sozomenus usi essent? Deinde censes ne ab Isidoro inscriptum ei Synodo fuisse *Leontii, & Sallustii Consulatum*? Non arbitror. Neque enim te fugiunt, quae sunt litteris tradita de Codice octingentorum annorum ab Harduino. Paulo enim ante, quam ejus Codicis, quem tibi praesidio esse putas, mentionem faceret (1), „ In
„ Collectione Isidori Mercatoris, inquit,
„ ex Bibliotheca Collegii Parisiensis So-
„ cietatis Jesu, quae collectio est anno-
„ rum, ut censent periti, amplius 800.
„ inscriptio est hujusmodi: *Incipiunt Ti-*
„ *tuli Concilii Nicaeni, numero viginti*
„ *Episcoporum, qui in Graeco non ha-*
„ *bentur, sed in Latino esse inveniuntur*
„ *tantummodo*. „ Illud quoque accedit commodum, quod in altero Codice ejusdem aetatis, qui ibidem est, continetque Dionysianam Collectionem, Titulus sit Concilio Sardicensi inscriptus, qui habet hoc modo, ut auctor est idem ille Harduinus (2), quem tu antiquitatis Inscriptionis tuae appellas testem. „ Canon
„ Ni-

(1) *Tom. 1. Concilior. pag. 635.*
(2) Ibidem.

„ Nicaenus,ſive Sardicenſis,qui in Grae„ co non habetur. Expoſitus eſt ab Epi„ ſcopis XXII. „ Si ergo Iſidori aetate,neque Dionyſiana, neque Iſidoriana Collectio, eam quam velles, praeferebat inſcriptionem, ut Codices hi vetuſtiſſimi duo Mſs. confirmant, quid erat, quod duobus codicibus, quorum tibi non eſt explorata vetuſtas, inſiſtendum eſſe defenderes? Extant praeterea Mſs. codices duo, quos vidi, alter in Vaticana,alter in Caſanatenſi Bibliothecha (1), uterque autem ſcriptus eſt quartodecimo ſeculo,qui eam inſcriptionem exhibeant, & Leontii ac Salluſti Conſulatum. Sed hos ego codices nihil moror. Probo enim antiquiſſimum, qui exhibeat Iſidorianam, ſi tamen ulla eſt Iſidori in hoc genere auctoritas.

Roges fortaſſe, quis in codicibus novis Synodo Sardicenſi inſcripſerit Conſulatus Leontii, & Salluſtii notam? A me id poſces, qui neſciam? Tibi hoc onus incumbit, ut liberes fidem tuam, ſcriptoremque qui eam addiderit, oſtendas eſſe aut aequalem, aut ſaltem ſupparem Iſidoro. Sed non potes. Nam ſi vis, ut ille ipſe qui addidit inſcriptionem, adjecerit etiam

(1) Codex A. II. 14.

etiam ob ſtuporem, & imperitiam Conſulatum Leontii, & Salluſtii cadere in an. 343. Chriſti, cum revera ceciderit in ſequentem, id facile equidem patiar. Eſt enim veriſimile. Ut autem hoc genere documentorum delectere, per me licet; modo ne alios laceres, qui tibi minime aſſentiantur. Ac velim ita ſtatutum habeas, ἐπιγραφὴν, quae neque in Graecis exemplaribus, neque in Dionyſii Collectione, neque in antiquiſſimo codice Iſidori compareat, quaeque pugnet, cum nota conſulatus, quam codices v ſeculi, quibus uſus eſt Socrates, exhibebant, poni in ſpuriis oportere. Vide nunc uter noſtrum rectius argumenti concludat ſententiam. Mea enim ſic eſt ratio; falſam eſſe illam de Epocha Synodi Sardicenſis ſententiam, quam duorum ſcriptorum veterum, quos Photius laudavit, quam Socratis, quam Sozomeni, quam Liberii Romani Pontificis, qui ea aetate florebat, quam denique Athanaſii, qui Synodo interfuit auctoritate oſtenſum ſit eſſe falſam. Oſtenſum autem horum omnium teſtimoniis eſt, tuam de Synodo Sardicenſi ſententiam eſſe falſam. Falſa eſt igitur. Quid tua? Eſt ea ſic inſtituta, ut perverterit omnia

omnia praecepta non criticorum modo, sed etiam dialecticorum. Huc autem recidit. Notae annorum, quas nescio quis, addidit Chronico Hieronymiano; inscriptio Synodi Sardicensis, quae nescio cui tribuenda scriptori est, qui fuerit Isidoro Mercatore recentior; Acta spuriae Synodi Agrippinensis; Anonymus Maffejanus, qui octo paginis sexcenta peccavit, (nam de (1) Theodorito non est, cur admodum gloriere) repugnant Socrati, ac Sozomeno scriptoribus v seculi, quorum est auctoritas explorata. Rejicienda est igitur Socratis, atque Sozomeni de Epocha Synodi Sardicensis opinio. Quis autem criticus, aut quis dialecticus ferat spuriis, vel corruptis ab ignotis hominibus monumentis, confici quod conclusisti in Dissertatione: *His omnibus FIRMUM, & INCONCUSSUM esse arbitror Sardicense Generale Concilium ex anno* 347. *Coss. Eusebio, & Rufino, quem hucusque tenuit, in annum* CCCXLIV *Coss. Leontio, & Sallustio transferendum esse?*

VII. Descendo ad Synodos ceteras, quarum tu perturbasti Chronologiam. Statuis igitur an. CCCXLI Narcissum & Marin, *Mansii observationes de Legatione Marii, atque Narcissi, deque Sy-*

S

(1) Vide Epist. III. §. XVII.

nodo Antiochena Arianorum rejici oportere.

rin, eorumque socios Arianos novam quamdam Fidei Confessionem attulisse ad Constantem Imperatorem, quam dicerent fuisse probatam Antiocheno Concilio. Sumis autem, meminisse huius legationis te (1), ut *Epocham certam*

(1) Mansius *Differt. pag.* 11. „ Hanc legationem, *inquit*, ideo referendam censui, ut „ Epocham certam statuerem Antiocheni secundi Concilii, quod post triennium ab ea legatione celebratum, ex Athanasio in libro „ de Synodis discimus. Sunt tamen, qui cum „ Baronio censeant triennium hoc, Athanasio „ notatum, ex Concilio Antiocheno Dedicationis deducendum esse. Quibus ego calculum meum adjicerem, nisi forte cum Pagio „ statuerimus annos tres incompletos triennium hic, ut saepe alibi apud veteres appellari. Alioqui enim triennium ab ea legatione Narcisi, & Maris desumtum ad exitum „ anni CCCXLIV. ad tempus scilicet Sardicensis „ Concilii retraheretur Antiochenum II, & „ Mediolanense Concilium. Satis vero constare eruditis arbitror ambo haec postrema „ Concilia priora esse Sardicensi tempore; auctoritate posteriora. Utcumque se res habeat „ PLANE CONSTAT Antiochenum hoc Arianorum Concilium ultra annum CCCXLIV „ trahi nequaquam posse, adeoque emendandos esse Pagium, ceterosque qui rati Sardicense Concilium nonnisi an. 347. convenis- „ se

tam Synodi *Antiochenae ſecundae* dares, quam Athanaſius ſcribit in *libro de Synodis* habitam eſſe triennio poſt, quam eſſet ea legatio a Mari ſuſcepta. Ego vero qui primum ſtudioſe conſideraſſem, quae de hac re diſputaras in Diſſertatione, tum nullam non ſolidam argumentationem ſolum, ſed ne probabilem quidem conjecturam abs te eſſe productam cognoſſem, negavi certam Epocham Antiochenae ſecundae Synodi inde te potuiſſe ullam conficere. Id tu aegre ferens, non certum aliquid te, ſed neſcio quid, probabilis ſtatuere voluiſſe reſpondiſti (1). Uſum namque fuiſſe te adverbio *forte*. At hujus adverbii, ubi de Synodi Epocha agitur, in Diſſertatione veſtigium nullum video (2). Quid? an ne illorum quidem, quae ſcripta abs te ſunt, meminiſti? Cur ergo non ante legiſti quae ſcripſeras, quam rurſum appelleres animum ad ſcribendum? Sed fac uſurparis τὸ *forte*. Doce nunc me quemadmodum probabilem Epocham Synodi ſecundae Antiochenae ex legatione Ma-

S 2 ris

„ ſe Antiochenum hoc cum Mediolanenſi in
„ an. 340. promoverunt.

(1) Vide *Append. Num.* I. *Art.* 2.

(2) *Apolog.* §.XXX.

ris conjici posse arbitrere. *Antiochenum*, inquis, *secundum Concilium Sardicense praecessit*. Optime. Quid tum autem. Celebratum est, addis, Sardicense Concilium anno cccxliv. Permitto etiam hoc tibi. Nam expecto quorsum evadat. Anno igitur cccxliv paullo ante Sardicense celebratum Antiochenum est. Detur id quoque tuo arbitratu. At triennio ante legati Maris, & Narcissus &c. ad Constantem venerunt posteaquam absoluta est Synodus Dedicationis Antiochena. Pulcre. Itaque conjicienda in annum cccxli ea legatio est. Non resisto. Sed nihil agis. Nam ex Synodo Antiochena secunda legationis, non ex legatione Synodi Antiochenae secundae Epocham concludi abs te, confirmarique perspicio. Quamobrem hallucinatus fuisti, cum scriberes: *Hanc legationem idcirco referendam censui ut Epocham certam statuerem Antiocheni Concilii secundi*. Atque illud in memoriam revoces volo, quod admirans dixisti, dum ageres de vitiato abs te argumento meo: *Papae Dialecticam ratiocinationem* (1)!

Verum utcumque, dices, sese res ha-

(1) *Apolog*. §.xxi.

habeat, manebit hoc ſaltem, quod ſi anno CCCXLIV paullo ante Sardicenſe habitum fuit ſecundum Antiochenum Concilium, ſit in an. CCCXLI rejicienda Maris, & Narciſſi legatio. Non nego ſi vera tua eſſet de Epocha Synodi Sardicenſis opinio. Sed cum oſtenſum a me ſit Sardicenſe anno CCCXLVII, & Mediolanenſe an. CCCXLVI celebratum eſſe (1); manebit hoc item, haberi vel ann. CCCXLV, vel ann. CCCXLVI potuiſſe Antiochenum ſecundum Concilium, adeoque etiam ann. CCCXLII, vel CCCXLIII potuiſſe Marim Legatum ad Conſtantem venire. Quare non eſſe *emendandos Pagium, ceteroſque, qui Antiochenum hoc negarunt in annum* CCCXLIV *referri oportere*.

Et quoniam delatus in hunc locum ſum, vide num probare in me poſſis, quae a Pagio aliiſque dicta, fecerunt, ut illi effugere tuam reprehenſionem nequiverint.

Atque ita equidem agam, ut cognoſcas rejici eam rem in an. CCCXLI nullo modo poſſe. Fidei formulam, quam Maris, & Narciſſus Conſtanti obtulerunt, perſcriptam fuiſſe Athanaſius narrat poſt

S 3 men-

(1) Epiſt. III. & Initio Epiſt. IV.

menses aliquot, quam est habitum Encaeniorum Concilium (1). Fac id contigerit exeunte an. cccxli. Nam cum concessum sit tibi an. cccxli circa Augustum mensem ad Dedicationis Synodum celebrandam Episcopos convenisse; si post menses aliquot formula illa confessioque fidei scripta est; scripta est quidem certe non ante Decembrem, aut Novem-

(1) *Lib. de Synodis n. 25. pag. 737.* „ Haec „ cum Antiochiae Encaeniorum tempore fe„ cissent, rati se nondum perfecte fidem suam „ scripsisse, utpote fluctuanti mente praediti, „ aliud denuo edunt de fide rescriptum μετὰ „ μῆνας ὀλίγους post paucos menses; atque mit„ tunt in Gallias Narcissum, Marin, Theodo„ rum, & Marcum.... Sed quasi se horum „ poeniteret, rursum post tres annos conci„ lium suum coegerunt, miseruntque Eudo„ xium, Martyrium, & Macedonium in Cili„ cia Episcopum, cum iisque alios quosdam „ in Italiam, qui fidei formulam plurimis con„ scriptam deferrent. „ Haec ille; ex quibus etiam sequitur errare Mansium, qui dicat, se facile consensurum fuisse Baronio ajenti ab Synodo Encaeniorum trium illorum annorum initium sumi oportere, nisi forte vera sint, quae Pagius observavit, de initio a legatione Maris &c. ducendo. Nam quid est illud *nisi forte?* Nonne Athanasius triennii initium sumit ab legatione Maris &c.

vembrem mensem ejusdem anni. Sed ut Legati, qui eam ad Constantem deferrent, in Gallias pervenirent, tempore ac spatio opus erat. Dabo menses duos consumtos ab illis fuisse in itinere. Fingere namque brevius intervallum, non licet. Igitur venire ante initium anni CCCXLII in Galliam nequiverunt. Quid? si Socratis auctoritate, iisque etiam, quae proximis litteris observata sunt, diu post Pascha an. CCCXLII, ostendi possit, Legatos illos in Gallias appulisse? Narrat enim Socrates Constantem certiorem factum de Athanasii abdicatione, scripsisse ad Constantium fratrem, *ut tres Episcopi rationem de Paulo, & Athanasio reddituri ad se mitterentur* (1). Ergo missos *Marin* & *Narcissum Legatos fuisse*, qui secum eam formulam ferrent. Abiit autem Athanasius e Patria an. CCCXLII paullo post Pascha (2). Atque ut ea res cognosceretur a Constante, ut hujus de mittendis proinde Legatis litterae ad Constantium deferrentur, utque Legati & pararent se, & in Galliam pervenirent, multis mensibus opus fuit. Praeterea, ut ce-

S 4

(1) *Lib.* II. *cap.* XVII. *Historiae Eccles.*
(2) *Epist. superiore.* §. XII. *pag.* 213. *seq.*

cetera mittam, Julius ad Marin, Narcissum, eorumque socios, quasi Antiochiae essent, litteras dedit an. CCCXLIII ut est animadversum Epistola superiore (1). Quare cognitum illi non erat solvisse illos ex Oriente, ut in Gallias ad Constantem venirent. Fit igitur, ut ann. CCCXLIII eam legationem perfecerint. Nam differri illa in annum sequentem nequit, propterea quod post triennium habita fuerit Antiochena Arianorum (2) secunda, sed ante Mediolanense Concilium tamen, quod celebratum fuisse, dixi an. CCCXLVI (3).

Concilium Arianorum Philippopolitanum neque CCCXLIV neque CCCXLV anno fuisse habitum.

VIII. Ergo Restituta Epocha Synodi Sardicensis, corruant necesse est omnia, quae dixisti (4) de celebrato an. CCCXLIV vel CCCXLV Concilio Philippopoli ab Arianis Episcopis, qui Sardica abscessissent. Cum enim initio anni CCCXLVII. habitum fuerit Sardicense, sequitur ut si eodem tempore, vel paulo post, tamen eodem ipso anno coactum fuerit Philippopolitianum Concilium.

IX. Quod

(1) §.XIII. *seq. pag.* 218. *seqq.*
(2) Vide locum mox laudatum Athanasii *ex lib. de Synodis*.
(3) §.XXIII. *Epist.* III.
(4) *Mans. Differt. pag.* 13.

IX. Quod scribis (1) de Synodo Carthaginiensi Grati ejus Ecclesiae Episcopi opera an. CCCXLVIII congregata, verum est. Sed non est tuum. Est namque novis etiam Historiae Ecclesiasticae Scriptoribus observatum (2). Itaque non erat cur hisce verbis, quasi tuum illud esset inventum, uterere: *Si vera scriberent recentiores Ecclesiasticae Historiae Scriptores*, retrahi illud in antecedentes annos debuisse.

Non esse primum a Mansio observatum, quod scribit de celabrato anno CCCXLVIII *a Grato Episc. Carthaginien Concilio.*

X. Non nego alteram Synodum Mediolanensem coactam fuisse post Sardicense Concilium (3). At ea non est, cujus meminit Liberius in his, quas ad Constantium dedit litteris an. CCCLIV. Neque est habita an. CCCXLVII ut visum est tibi. Namque recepit Ursacium, & Valentem, qui resipuerant, in communionem (4). Hi vero non ante resipuerunt, quam Athanasius

Synodum Mediolanensem, a qua Ursacius & Valens recepti sunt in in Communionem, non fuisse anno CCCXLVII. *Sed an.* CCCXLIX. *celebratam. Eā*

(1) Mans. ibid. (2) A Samuele Basnagio conjecta haec Synodus Carthaginiensis est in an. CCCXLVIII. ut etiam a Pagio.

(3) Vide Mansium *Dissert. pag.* 15. *sq.*

(4) Vide Hilarium *Fragm.* II. *pag.* 1196. *Edit. Paris. Monach. S. Mauri*. Epistolam Synodi Ariminensis ab Episcopis Catholicis scriptam *apud Hilariam Frag.* VIII; *& Epiph. Scholast. Histor. Tripart. lib.* V. *c.* XXI. *& notam 6. Frag.* II. *pag.* 1196. *a Constantio adjunctam*.

quae an. cccxlvii habita est, illos qui nondum resipuerant, non recepisse.

nasius abjisset in Patriam (1). Abjit autem an. cccxlix Athanasius (2). Quare celebrari Synodus illa non potuit ante an. cccxlix. Nam quae biennio ante, hoc est an. cccxlvii coacta fuit, ut (3) Photinum haereseos condemnaret, ea quidem Valentem, & Ursacium non recepit, ut qui nondum resipuissent.

Non posse ostendi Synodum aliquã Romanam fuisse cccxlviii. vel cccxlix anno celebratam.

XI. Quod dicis an. cccxlviii, vel ut Pagius censet an. cccxlix habitam fuisse aliam, nescio quam, Synodum Romae (4), numquam concedetur tibi, nisi ante solveris, quae sunt contra a Coutantio (5) proposita argumenta. Nam Antiochenum Concilium Arianorum, quod congregatum ad deponendum Stephanum ejus Urbis Antistitem fuit,

(1) Consule Athanasii *Historiam Arianor. ad Monachos n. 26. pag. 359. T. 1. Opp: Et Apologiam ejusdem contra Arianos n. 58. pag. 176. T. eod.*

(2) Vide supra *Epist.* 111. §. xxiv, *sq.*

(3) S. Hilarius *Fragm.* 11. *pag.* 1296. *Igitur ad tollendum ex Episcopatu Photinum, qu ante biennium jam in Mediolanensi Synodo erat haereticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur Sacerdotes &c.* Vide quae continentur eodem *Frag. n.* 20. *pag.* 1297. *sq.*

(4) *Dissert. pag.* 16.

(5) Coustantius ibid. *not.* c. *pag.* 1299.

fuit, cujus fraudes artesque malae detectae fuerant, quo tempore Euphrates a Sardacinensi Concilio Legatus ad Constantium missus degebat Antiochiae, sine obsecro te, ut quem annum CCCXLVIII *hactenus tenuit*, eumdem deinceps obtineat, utque ne transferatur in an. CCCXLV. (1) Non enim an. CCCXLIV ut putaveras, Episcopi Sardicam convenerunt.

Hierosolymitanā Synodū in Caussa Athanasii non an. CCCXLVI. sed an. CCCXLIX convenisse: Alteram vero item Hierosolymitanam contra Maximum esse conjiciendā in sequentem annum.

XI. Nihil de Hierosolymitana Synodo dico, quam in an. CCCXLVI retrahendam esse existimasti (2), quod eo ipso anno rediisse Athanasium in Orientem arbitrarere. Feres enim opinor, ut quoniam anno CCCXLIX Athanasius rediit (3), ea quoque Synodus eidem ipsi CCCXLIX anno restituatur. Atque est eadem de Arianorum Hierosolymitano Concilio (4) ratio, in quo dejecto Maximo, creatus est Cyrillus Episcopus Herosolymorum. Cum enim anno CCCXLIX reversus in Patriam Athanasius, postque coactum Concilium illud fuerit, quemadmodum ipse quo-

(1) Nam illud retrahit Mansius in *an.* 345. *Differt.*
(2) Mansius ibid. *pag.* 17.
(3) Vide *Epist.* III. §.
(4) *Mans. Differt. pag.* 17.

quoque fateris (1), sit ita ut in annum CCCXLIX, vel potius CCCL. aut CCCLI sit rejiciendum.

Synodum Sirmiensem, in qua damnatus Photinus est ab Orientalibus non an. CCCLVIII, sed anno CCCLI. alteram cui subscripsit Hosius an. CCCLVII. vel CCCLVIII. Tertiam an. CCCLIX. fuisse habitam.

XIII. De Synodis Sirmiensibus longum est dicere. Magna enim qnaestio est, de qua summa est doctorum virorum dissensione certatum. Sed quoniam sic hortata est ratio, eam ita exponam, nihil ut certo affirmem, negem autem omnia, quae cum disputata abs te sint, ut novi aliquid invenisse videre re, tum sunt in iisdem erratis fere, in quibus ea, quae dixisti de Sardicensi. Atque haec quidem Mansi tua sententia est. Synodum Sirmiensem (2), quae congregata ad damnandum Photinum est, negas rejici in annum CCCLI. posse. Non enim moveris Socratis, ac Sozomeni auctoritate, quos aliis in locis ostenderis minus diligenter fuisse versatos in distinguendis temporibus. Addis eorum, quae ipsi de hoc genere argumenti scripserunt, esse aliqua & falsa perspicue, & inter se vehementer pugnantia. Narrari enim ab his, Georgium Episcopum Alexandrinum ei Synodo adfuisse. Hunc tamen ante an-

(1) *Ibid.*
(2) Mans. *Differt. pag.* 19. *sqq.*

annum CCCLVI non fuisse Episcopum. Corrigi eos oportere, qui Hosium anno CCCLI interfuisse putarunt Sirmiensi Concilio. Hosium post annum CCCLV abjisse Sirmium exsulatum. Uteris autem Athanasio auctore. Accedere ad eam rem confirmandam putas Philostorgii testimonium, qui tradiderit Synodum, cui Hosius subscripsisset, celebratam fuisse quo tempore Sirmii Constantius versabatur. Id vero ante an. CCCLVII nequivisse contingere. Ammianum Marcellinum, notasque chronologicas legum, quae exstant in Codice Theodosiano, hoc poscere, ut *ab exitu anni* CCCLVII. *ad Decembrem usque an.* CCCLVIII Sirmii *plerumque substiterit* Imperator (1). Esse ergo primum Sirmiense Concilium in annum CCCLVIII. referendum. In hoc fuisse Photinum Episcopum haereseos condemnatum. Redis ad Socratem, & Sozomenum. Labi eos defendis quod Photinum censeant scelerum poenas dedisse in Synodo habita post Sergii & Nigriniani Consulatum. Confidis autem fore, ut aliquando constet *saepe ab illis adscribi falsos*

(1) *Differt. pag. 23. seq.*

sos Consules (1). A Constantio, subdis, Concilium fuisse *editum Sirmium*, ut Orientales quoque Episcopi de caussa Photini cognoscerent. Igitur contulisse in eam Urbem an. CCCLVII. exeunte Imperatorem se, adfuisseque Synodo, Socrate, atque Sozomeno testibus. Photinum, qui a Patribus vehementer metueret, interposuisse ad Constantium appellationem. Datos fuisse judices ab Imperatore, susceptasque a Basilio Ancyrano Concilii partes. Victum tandem Photinum, privatumque dignitate fuisse. Re ita perfecta conditam fuisse priorem Sirmiensem confessionem, quam Orthodoxam quidem, nihilque Catholicae Religioni contrarium continentem Patres, ipseque etiam Liberius subscripserint. Concessum deinceps Episcopis esse, ut quique Sedes suas repeterent. Ergo abjisse multos. Mansisse interea Sirmii Hosium, atque Potamium. Hos cum aliis quibusdam Episcopis anno CCCLVIII convenisse in Synodum, edidisseque alteram fidei confessionem Arianae superstitionis plenam. Basilium Ancyranum, cum haec accepisset, celebrasse Ancyrae in

(1) *Ibid. pag.* 24.

in Galatia anno CCCLIX Concilium, damnasseque ea, quae ab Hosio, Potamio, sociisque scelerum gesta fuerant. Ubi haec acta Ancyrae sunt, rursum Sirmii Synodum fuisse congregatam, quae tertiam fidei formulam scripserit an. CCCLIX, quo Eusebius, & Hypatius Consules erant. Posteaquam haec dixisti „ tum hac, „ inquis, fideli totius rei gestae expo- „ sitione, facile intelligent eruditi viri, „ quam multa sint, quae Pagius, Tille- „ montius, Petavius, Basnagius prae- „ ter scopum ad evertendam nostram „ chronologiam jactarunt (1).

Ego vero nescio qui tandem tam multa turbare Pagius, Petaviusque potuerint, ut Mansianam Chronologiam everterent, quae nemini umquam in mentem venisset, ut quae veteribus monumentis, quibus confirmaretur, careret. Ex qua re etiam fit, ut nullo modo intelligam cur *fidelis ea expositio* appelletur, cujus in veterum libris ne vestigium quidem cernere liceat. Sed ad rem. Negas igitur veram esse de Synodo Sirmiensi celebrata an. CCCLI (2) opinionem

(1) Mansius Differt. *pag.* 26.
(2) Mans. Differt. *pag.* 26.

nem Pagii, Petavii, Tillemontii, aliorumque principum hujus aetatis Chronologorum. Non enim te movet Socratis, ac Sozomeni auctoritas, qui coactam illam fuisse ferunt *post Consulatum Sergii, & Nigriniani* (1), in qua Photinus est haereseos condemnatus, privatusque ea, quam obtinebat in Ecclesia, dignitate. Sed fuerunt, qui vehementer commoverentur, quod factum id abs te esse sine ratione cognoscerent. Atqui, inquis, lapsi (2) illi duo in hoc genere saepe fuerunt. Itane vero? Quibus id documentis ostendes? Constabit (3) dices *infra ex Consulatu, cui obitum S. Athanasii assignant*. Quid est hoc *infra*? Ego enim *infra*, unde id mihi constet, nusquam esse abs te quidquam simile dictum video. Est autem magna, ut nosti de anno, quo Athanasius decessit inter doctos viros dissensio (4). Fuerunt

(1) Socr. Lib. II. c. XXIX. & Sozomenus *Lib.* IV. *H. E. c.* VI.

(2) Mans. Differt. *pag.*24.

(3) Ibidem.

(4) Vide Epist. I. *pag.* 131. *nota* 2. Graves etiam de hac re fuerunt inter Philippum a Turre, & Justum Fontaninum eruditissimos viros

runt namque, qui etiam post Pagium, Socrati ac Sozomeno de ea re differentibus mallent, quam alii cuiquam accedere. At enim sit ut vis. Erraverint. Non resisto. Sed exemplum unum satis esse non potest, ut eos insectere, quasi semper in Consulibus indicandis peccaverint. Nam quod alio loco scribis (1), liquere id quoque ex iis, quae animadvertisti cum ageres de Sardicensi Concilio, cave ne joculare sit. Ac sunt qui jocari te ac ludere censeant, quod ita te ipsum verses, ut *circulo*, quod ajunt, utare. Etenim dum loqueris de Sardicensi, id te alio loco ostensurum promittis (2); contra ubi de Sirmiensi, ais esse idipsum abs te, cum de Sardicensi differeres, demonstratum (3). Quid

T est

ros contentiones, quorum lucubrationes Mss. extant in celeberrima Bibliotheca Renati Cardinalis Imperialis: quam rem mihi summa, ut solet, humanitate communicavit Constantinus Ruggerius ei Bibliothecae Praefectus vir incredibili eruditione, & amicus meus.

(1) Mans. *Differt. pag.* 24.

(2) Idem ibid. *pag.* 7. *Quin, & raro contingere*, inquit, *quin errent in Consulatibus, ex his quae inferius differemus facile resultabit.*

(3) Mans. ibid. *pag.* 24.

est autem, nisi haec perpetua conversio est? Habeo, inquis, patronos (1), qui me defendant (2), Baronium & Sirmondum (3). Mane quaeso te. Baronius enim errasse Socratem, ac Sozomenum, cum de hoc anno post Consulatum Sergii & Nigriniani scriberent, affirmat in eo quem indicas loco; errasse autem saepe, non affirmat. Quod ipsum est de Sirmondo dicendum. Quid? quod injuria Tillemontium, & Valesium tibi in subsidium voces? Annon Tillemontius Petavium & consectatur (4) loquens de Epocha Sirmiensi, & minime reprehendit (5) ajentem (6) numquam Socra-

(1) Ibid.

(2) Baronium citat, quasi ad an. CCCLVII. sic scripserit.

(3) Laudat Sirmondi Dissertat. duas de Synod. Sirmiensib.

(4) *Not.* XLI. *Sur les Ariens Tom.* IV. *Monum. Hist. Eccl.*

(5) *Tillemont.* ibid. *pag.* 766. *Edit. Paris. Les Consuls de cette annèe marquez par Socrate, qui ne se trompe jamais en cela, dit le Pere Petau, sont une preuve &c.*

(6) Petav. *Dissert. de Photino haeretico &c. Cap.* II. *pag.* 550. *T.* IV. *Opp. Sirmondi Edition. Paris.* Socrates, inquit, *numquam temere, aut falso notas illas Consulatuum adhibet.*

Socratem ac Sozomenum in consulibus indicandis lapsos fuisse? Valesio (1) autem nonne vehementer probata est Petavii de Epocha eadem sententia? Ego, inquies, haec & agnosco, & fateor, sed est a duobus illis criticis observatum, Socratem ac Sozomenum minus fuisse in distinguendis temporibus accuratos. Non equidem quaero, mi Mansi, de distinctione temporum. Nunc enim de *Consulatuum* notis est inter nos ambos contentio.

Hinc ut expedias te, utque efficias anno CCCLI haberi Synodum Sirmiensem contra Photinum haereticum nequivisse, abuteris duorum illorum, quos *graeculos* appellasti, historicorum auctoritate, miscesque omnia quae acta in Synodo contra Photinum sunt, cum iis quae gesta ab Hosio Sirmii fuerunt, etsi ea temporibus diversis contigerint. Ordire autem hoc modo. Concilium, inquis, cui Hosius interfuit, anno CCCLI non potuit celebrari (2). Sapienter id quidem. Nemo enim hoc, ut opinor, negaverit.

 Con-

(1) In Notis ad *Cap.* XXIX. *&* XXX. *Lib.* II. *H. E. Socratis*.

(2) Mansius *Differt. pag.* 20. *seqq.*

Conveniunt, sumis Socrates ac Sozomenus, ut qui Georgium Alexandrinum Hosiano illi adfuisse narrent (1), quem constat ante annum CCCLVI non fuisse Episcopum ordinatum. Quid ad rem? Atque etiam Athanasius (2), inquis. Vis quidem haec est. Non enim hoc revocatur in controversiam. Quid? ais, si Philostorgius (3) quoque assentiatur? Desine, obsecro te, me de re quam non negem, obtundere. Ergo, concludis, an. CCCLVIII celebratum est Concilium Sirmiense I, in quo est Photinus haereseos condemnatus. Nam ei Concilio interfuerunt Hosius, & Georgius Alexandrinus, ut Socrates ac Sozomemenus tradiderunt. Georgius autem Sirmium ante an. CCCLVIII non venit, ut colligi facile ex Anonymo Maffejano potest.

Antequam ad hoc refellendum me conferam quod concludis, patere, ut paucis explicem, quid Chronologi (4) qui-

(1) Socrates ac Sozomenus locis mox indicatis,

(2) In Histor. *Arianor. ad Monachos n.* 42. *pag.* 364.

(3) Vide Mans. *Differt. pag.* 22.

(4) Petavius l. c. Valesius ibid. & alii quos paullo post numerabo.

quidam existiment, quorum tu, ut novi nescio quid tentares, aggressus es oppugnare sententiam. Itaque tres (1) imprimis Sirmienses Synodi numerandae sunt. Prior Orientalium Episcoporum contra Photinum anno CCCLI. Altera an. CCCLVII, in qua fuit conscripta Hosii Potamiique blasphemia. Tertia an. CCCLIX, in qua edita formula fidei est, quam dictavit Marcus Arethusius, & quae praeferebat Eusebii, atque Hypatii Consulatum (2). Hae Synodi omnes confusae a Socrate, atque a Sozomeno sunt. Cum enim inscriptionem prioris Synodi, quae indicaret fuisse eam habitam post Sergii & Nigriniani consulatum, legissent; putarunt eas etiam, quae post sequerentur, Synodos eodem anno fuisse celebratas, quin animadverterint consulatus notam, quae esset initio formulae a Marco Arethusio dictatae, scripta. Cur enim eam consulatus notam dedissent, si in Codicibus, qui Synodorum historiam

 con-

(1) *Imprimis* dico, propterea quod, ut paullo post constabit Petavius, & Coustantius an. CCCXLIX. aliam Synodum Sirmii ab Occidentalibus aliquot celebratam fuisse defendant.

(2) Vide eam apud Socratem. *Lib.* II. *H.E.* *Cap.* XXXVII. *Edit. Vales.*

continerent, nequaquam legissent? Haec ego nunc Chronologorum oracula fundo; vera, an falsa nescio, sed veri tamen similiora, quam tua. Ista igitur de Hosio, & Georgio, in Concilium anno CCCLVII, vel CCCLVIII habitum cadunt; in aliud quod an. CCCLI coactum est contra Photinum, non cadunt.

Quod ut ostendam, praetermittam de Concilio Sirmiensi dicere, quod paullo post Sardicense, vivo Constante, celebratum esse (1) Petavius, & (2) Coustantius arbitrantur; non enim pertinet ad institutum; veniamque ad illud, quod actum fuisse dixi an. CCCLI post Sergii & Nigriniani consulatum. Habitum autem hoc est, cum Sirmium in Constantii ditionem atque imperium cecidisset (3). Cumque Photinus

(1) Petavius *Differt. 1. de Photino haeretico ejusque damnatione Cap. 1. pag. 545. T. IV. Opp. Sirmondi Edit. Paris*

(2) Coustantius *in Notis ad Fragmentum II. Hilarii nota b. & nota c. pag. 1299. seq. Operum S. Hilarii. Edit. Paris Monachor. Sancti Mauri.*

(3) Non enim coacta fuisset ea sub Constantio,

tinus ad Imperatorem provocasset, obtinuit, ut sibi cum Basilio Ancyrano Episcopo de sua fide disceptare liceret (1). Itaque dati ab Constantio judices fuerunt, qui disputationi interessent. Atqui Sirmium non venit ante VIII. Kal. Januarias, hoc est exitum an. CCCL in Constantii potestatem. Eo enim anno ac die in ordinem redegit Constantius (2) Vetranionem. Igitur Synodus haec Sirmiensis contra Photinum ea esse non potest, quam anno CCCXLIX celebratam fuisse ferunt Petavius (3), & Coustantius (4). Quid? Si ne ea quidem, cui Hosius & Georgius Alexandrinus interfuerunt?

tio, nisi is Sirmio potitus fuisset, neque judices disputationis inter Basilium, & Photinum dedisset; ut memoriae traditum est a Socrate *L.* II. *c.* XXX. & ab Epiphanio *Haeresi* LXXI. *quae est Photinianorum T.* 1. *Opp. pag.* 829. *Edition. Paris. an.* 1622.

(1) Vide Epiphanium, & Socratem locis mox indicatis.

(2) Ut post Gothofredum in *Chronologia Legum Theodos. ad an.* 351. ostendunt Pagius *ad an.* CCCLI. *n.* 2. Spanhemius &c.

(3) Diss. de *Photino*, *&* *Synodo Sirmiens.*

(4) *Not.* b. *&* *d. in* II. *Hilar. Frag. pag.* 1299. *seq.* & Spanhemius *pag.* 216. *observation. in Juliani Orationem* I.

Namque hanc cui Hosius adfuit facile, concedam, ut in annum CCCLVII vel CCCLVIII referatur, quod id poscant Athanasii, & Philostorgii testimonia, quae abs te sunt allata (1), eaque etiam quae ab (2) aliis adduci solent. Atqui inter judices, qui dati a Constantio erant, *Thalassius* (4) unus fuit. Is vero interiit anno CCCLIII Constantio Augusto IV & Gallo Caesare II. Coss. Si autem obiit anno CCCLIII (4), interesse Synodo, in qua Hosius fuit, qui poterat an. CCCLVIII? Interfuit vero disputationi, in qua partes Synodi, quae condemnavit Photinum susceptae a Basilio Ancyrano sunt (5). Fit ergo ut haec Synodus habita ante an. CCCLIII. fuerit, neque sit eadem atque illa, cui adfuit Hosius.

At

(1) *Mans. pag.* 20. *seq. Dissertat.*

(2) A *Baronio ad an.* CCCLVII. & Sirmondo in I. *&* II. *Diatriba Sirmitana*.

(3) Consule Epiphanium l.c. Hunc vero Thalassium non alium, quam illum a Zosimo *Lib.* II. *& Ammian. lib.* XIV. *cap.* VII. *pag.* 33. nominatum, qui dignitate, & gratia apud Constantium plurimum poterat, fuisse puto: quia quasi ceteris judicibus antecelleret, priore loco ab Epiphanio memoratur.

(4) Vide Ammianum loco mox indicato.

(5) *Epiphan.* ibid.

At is Thalaſſius, dices, alius quiſpiam fortaſſe fuit, non ille, qui an. CCCLIII deceſſit. Verum judices a Conſtantio dati viri fuerunt praeſtantes & exiſtimatione & dignitate. Erat vero ejuſmodi *Thalaſſius* ille, quem an. CCCLIII obiiſſe Marcellinus ſcribit: ceteri Thalaſſii, quod ſciamus, non erant. Parvi refert, inquies. Nam eſt etiam a Tillemontio animadverſum fuiſſe an. CCCLVII. alium *Thalaſſium* neſcio quem (1). Sed oſtendendum eſt hunc magna & auctoritate, & exiſtimatione fuiſſe. Atenim permitto, quod eſt de Thalaſſio.

Quid autem illud? Concilium in quo damnatus Photinus eſt a ſolis Orientalibus celebratum fuit. Cur autem Occidentales in illud non venerunt? Nam erat potior ratio, ut in Illiricum Occidentales, quam Orientales ſeſe conferrent. Aliam quidem certe ejus rei cauſſam comminiſci non poteris, niſi quod reliquus Occidens Conſtantio non pareret, ut qui Occidens ſub Magnentii (2) imperium

(1) *Nota* XLI. *in Hiſtor. Arian. T.* VI. *Monum. H. E.*

(2) Conſule Hilarium *libro de Synodis pag.* 1174.

rium cecidiſſet. Anno vero CCCLIII Magnentius periit (1). Quamobrem Synodus contra Photinum ante annum CCCLIII coacta fuit, eademque eſse nequit atque illa, quam dicere poſſumus Hoſianam.

Age vero Germinius nonne ante CCCLVI annum renunciatus Epiſcopus Sirmienſis fuit? Id enim ex Athanaſii teſtimonio colligi facile poſſe (2) videtur. Germinius

1174. *Edit. Pariſ. Monachor. S. Mauri* & Vigilium Tapſenſem *contra Eutichen l.* v. *n.* 3.

(1) Conſulantur Pagius *ad an.* CCCLIII. Spanhemius *ad Orat.* I. *Juliani & alii Annalium, Hiſtoriaeque Eccleſiaſticae Scriptores.*

(2) S. Athanaſ. *Hiſt. Arianor. ad Monachos n.* 75. *pag.* 389. *T.* I. *Opp.* de Conſtantio loquens Gregorium, inquit „ ex Cappadocia „ miſit Alexandriam: ita Germinium Cyzico „ Sirmium tranſmiſit: ſic Cecropium Laodicea „ Nicomediam: Auxentium vero quemdam „ litigatorem magis, quam Chriſtianum ex „ Cappadocia Mediolanum tranſmiſit ... Nunc „ autem Georgium quemdam Cappadocem ... „ juſſit cum militari pompa ... Alexandriam „ ingredi. „ Nemo autem ignorat an. CCCXLI Gregorium renunciatum fuiſſe Alexandrinum. Cecropium vero translatum an. CCCLI in Sedem Nicomedienſem putant eruditi viri Valeſius in *Not. ad Socr. l.* II. *cap.* XXX. Lequien *Chriſt. Orientis T.* I. *pag.* 386. Pagius ad an. CCCLI. Auten-

nius autem non ante dictus Episcopus Sirmiensis est, quam esset Photinus de Sede ab Synodo deturbatus. Quamobrem Synodus contra Photinum ante annum CCCLVI coacta est, discrepatque ab Hosiana.

Dices fortasse, non fuisse ab Athanasio habitam, in referenda electione Germinii, temporum rationem. Sed si habuit rationem temporum cum de *electionibus Gregorii*, *Cecropii*, *Auxentii*, & *Georgii* ageret, cur non habuit eodem, loco agens de Germinio dicto Episcopo Sirmiensi?

Praeterea Germinius numeratur inter Episcopos, qui anno CCCLV Mediolanensem Synodum celebrarunt (1). Atque cum nulla ratio sit, cur illi non fuerint

xentium autem Mediolanensem dictum anno CCCLV. Quod si ordine processit Athanasius, intelligi facile potest, ante Cecropii translationem, fuisse Germinium Cyzico accitum Sirmium ab Imperatore. Neque nobis vitio dare Mansius poterit, quod ex serie rerum scriptarum ab Athanasio conjiciamus Germinium factum Episcopum Sirmiensium ante Georgii, & Auxentii ordinationem fuisse; cum ipse quoque simili argumento utatur *pag.* 20. *seq. Differt.* ubi de lapsu Liberii, & Hosii exilio differit.

(1) Consule Epist. Synodi apud Baronium ad *an.* 355. *n.* VI.

rint fere omnes Occidentales, in eam inducor opinionem, ut eo tempore non Cyzicenum Germinium, sed Sirmiensem Episcopum fuisse putem. Tu vero contra existimas, propterea quod aegre feras, ut quam animo concoepisti, ea falsa esse videatur sententia.

Quid? Si Theodorus Heracleensis an. CCCLV in vivis non erat, cum accitus Liberius Mediolanum est (1) a Constantio? Atqui ille Sirmiensi Concilio, in quo damnatus Photinus est, non interfuit modo, sed fere etiam praefuit (2). Negas tu quidem Theodorum, cujus sit ab Hilario mentio, eumdem atque Heracleensem esse. Sed si hic non fuit, quem post Eusebios Arianae superstitionis signiferum fuisse constat, quis tandem alius Theodorus tanta auctoritate fuit, ut inter auctores prioris Sirmiensis formulae numeraretur (3)? Rur-

(1) Vide Theodoritum *L.* II. *cap.* XVI. Non negat id Mansius *Differt. pag.* 27.

(2) *Hilar. frag.* VI. *pag.* 1337. *Edit. Parif. Monach. S. Mauri.* Eo autem dixi praefuisse illum pene Concilio, quod ipse secundo loco inter eos ab Hilario numeretur, qui fidei formulam contra Photinum conscripserunt.

(3) Atque Hilarius quidem *Frag.* II; *n.* 7. inter

Rursum Sulpicius Severus damnatum a Synodo Syrmiensi fuisse (1) scribit Phonum antequam Liberius, & Hilarius Pictaviensis in exilium abjissent. Abierunt autem illi in exilium ante an. CCCLVII (2). Igitur ante an. CCCLVII damnatus fuit Photinus a Sirmiensi Concilio. Non ergo idem hoc fuit atque illud, cui Hosius interfuerat.

Postremo S. Epiphanius Acta disputationis Basilii & Photini relata in tabulas fuisse scribit a Callicrate *exceptore* Rufini Praefecti (3). Erat tum igitur Rufinus Prae-

inter Arianorum signiferos, post Eusebios Caesariens. & Nicomediens. nominat Narcissum, & Theodorum Heraclae. Et *Lib. I. ad Constantium Augustum pag.* 1220. *post Eusebios*, conjungit rursum *Narcissum* & *Theodorum*. Cum igitur *Frag.* VI *pag.* 1237. perinde Theodorum cum Narcisso conjungat, ubi de primae Synodi Sirmiensis formula differit, consequens esse videtur, loqui Hilarium de eodem Theodoro Heracleensi, non non vero de alio quopiam aut Theodoro aut Theodosio, contra atque suspicatus est Mansius.

(1) *Lib. II. Hist. pag.* 162. *T. IV. Opp. Sigonii Edit. Mediol.*

(2) *Sulp. Sever Lib.* II. *pag.* 166.: Arbitione, & Lolliano *Coss.* pulsum in exilium fuisse scribit Liberium, hoc est an. CCCLV. Coustantius in Vita Hilarii pulsum hunc item Hilarium in exilium fuisse ostendit. Anno CCCLVI.

(6) Loco supra indicato.

Praefectus Illirico. Atqui an. cccliv desiit eam gerere praefecturam (1). Acta igitur disputatio, adeoque etiam Prior Synodus Sirmiensis ante an.cccliii fuit.

At haec repellere, inquies, nihil negotii est. Nam primum, quod erat de Orientalibus, qui soli in Sirmiensem priorem Synodum concurrerunt, solvi perfacile potest. Non enim (2) erat necesse ut Occidentales Sirmium accederent, qui in duabus Synodis Photinum ante condemnavissent. Est alterum de Germinio generis ejusdem. Adfuit enim an. ccclv Mediolanensi Concilio, ut Cyzicenus, non ut Sirmiensis Episcopus. Neque tertio de Theodoro Heracleensi ulla vis inest. Theodorum quippe Hilarius nominat, Heraclensem non nominat. Quare ariolatur, qui Theodorum hunc putet ab Heracleensi minime discrepare. Quid enim impedit, quin is Thraciae Antistes fuerit, cujus sit Lib. Quarto Historiae ab Sozomeno mentio? Immo vero pro *Theodoro* legendum fortasse

(1) Nam *an.* cccliv. erat *Praef. Gall.* ut conjicitur ex Ammian. *L.* xiv. *cap.* x. *pag.* 48.

(2) Manf. Differt. *pag.* 26. *seq.*

taſſe in Codicibus Hilarii, *Theodoſio*, vel *Theodulo* eſt. Etenim ſolent hae nominum immutationes in Codices irrepere, vitio erroreque librariorum. Ad Rufinum quod attinet, negas principio non fuiſse illum an. CCCLVIII Perfectum Illico. Deinde quamquam id dares, tamen teſtimonium Epiphanii explicari poſſe de Rufino contendis, qui gereret non Illirici, ſed aliam quampiam praefecturam. Reliqua argumenta autem nihil morare.

Non placet, mi Manſi, quod abs te de Occidentalibus, qui Sirmium non venerint, dictum eſt. Nam etſi duo Concilia celebraverant contra Photinum, non video, cur non debuerint ad tertium (1), quod magnum, & in quo de

(1) Nam Manſius concedit duo Concilia fuiſſe ab Occidentalibus contra Photinum celebrata. Tertium addit Petavius in *Diſſert. de Photin.* quaſi fuerit a Catholicis celebratũ. Non negat hoc tertium Couſtantius, ſed Catholicorum fuiſſe inficiatur. Vide *Adnot. Couſtantii in Frag.* II. *S. Hilar. pag.* 1299. *not. b. & c.* Quod ſi tertium convenerant Occidentales, quin potuerint de ſede deturbare Photinum, non video cur quartum convenire noluerint, ſi gratia poteſtateque Imperatoris ſperaſsent fore, ut pelleretur haereſiarcha ex Eccleſia Sirmienſi.

de (1) pellendo ex sede haeresiarcha, agendum erat, accedere. Deinde ridiculum est, bona venia me audies, eam unam ob caussam ab onere ter, quaterve veniendi in Synodum Occidentis Episcopos liberare. Nam dum Constantius vixit, id erat consuetum, ut saepe Concilia celebrarentur, quibus iidem Episcopi ut de re eadem cognoscerent, interessent (2). Ac si Hosius, & Potamius Occidentales Sirmium (quae tua est sententia (3)) ad Concilium venire coacti sunt, cur non item ceteri Occidentales? An hi venerunt, ut subscribere Arianorum sententiis cogerentur? Quare ergo reliqui Occidentales, qui ita ut Hosius Arianis restiterant, accersiti Sirmium a Constantio non fuerunt? De Germinio, quod scribis, adfuisse Synodo Mediolanensi an. CCCLV ut Cyzicenum, non ut Sirmiensem Episcopum, commenticium est, velut

(2) Maximo numero Episcopos ad hanc Synodum concurrisse concedit Mansius *Dissert. pag.* 24.

(3) Nemo nescit saepissime convocatos Patres fuisse, Constantio imperante, ut E. G. Arianam haeresim amplecterentur, & Athanasium condemnarent.

(4) *Mans. Dissert. pag.* 25.

lut est a me paulo ante, cum de hac re agerem, observatum. Mitto quod est de Theodoro; nam & refutatum est supra, & si introducatur ista tua de librariis sentiendi ratio, nullum dubium est, quin res in historia nulla sit, quae si nobis negotium exhibeat, aut declinari, aut superari non possit. Dicemus enim vitio librarii pro *Theodosio* scriptum *Theodoro* fuisse, itaque summa erit in Historia rerum omnium perturbatio. Ad Rufinum quod attinet, sic habeto: fuisse eum Praefectum Illirico an. CCCXLIX, & CCCLII, ac proinde etiam CCCLI (1). Praefectum autem Illirico an. CCCLIV esse desiisse (2). Nam erat eo anno in Galliis Praefectus Praetorio. Recte autem conjiciunt Pagius, & ante illum Valesius, Anatolium (3), qui in Illirico an. CCCLIX Praefectus Prae-

 to-

(1) Non negat Mansius *pag.27.seq. Differt.* Consule Gothofredum *Chronol. Leg. Cod.Theod. ad an.* CCCXLIX. & CCCLII.

(2) Vide supra *pag.*301.

(3) Praefectum Praetorio in Illirico an. CCCLIX fuisse Anatolium tradit Ammianus Marcellin.*l.*XIX.*c.*XI. Itaque sentiunt Gothofredus in Prosopographia Codicis Theodosiani *T. Extremo* ad *v. Anatolius*. Pagius ad *an.*CCCLI. *num.*X. & Valesius *ad lib.* II. *Hist. Socr. cap.*XXX.

torio esset, gessisse quoque eam anno ccclviii Praefecturam. Namque Marcellinus ad an. ccclix, quo loco differit de rebus gestis etiam anno superiore, ait fuisse tunc Praefectum Praetorio Anatolium. At Praefecti, inquis, nomine Praefecti etiam Urbi appellabantur. Quid ad rem? Ostendito *Rufinum* alium fuisse praeter eum, quem dixi, qui Praefectus Urbi esset, tumque a me extorquebis assensionem. Sed etiam si absens Rufinus esset, aliamque gessisset Praefecturam, tamen Callicrates Exceptor Rufini Praefecti dici commode poterat? Ain' vero? *Rufini* ne Praefecti, sine adjuncto aliquo, fecisset Epiphanius de rebus in Illirico gestis disputans mentionem? Sane quidem cognoscere debebat, Illirico Praefectum designari, si de rebus actis in Illirico quisquam loquatur, & Praefectum nominet sine adjuncto. Verumtamen haec omnia tibi erant voranda, ne ejurare, quam eras amplexus, sententiam cogerere. Ego autem aemulabor studia tua, concedamque de alio Theodoro Hilarium, de alio Rufino Epiphanium, de Germinio Cyzici tum Episcopo &c. Theodoritum loqui, modo momento aliquo gravi effeceris recedendum

dum esse a communi (1) opinione. Sed quam metuo ne sit difficile! Nam quod dicis (2), tua *fideli totius rei gestae expositione facile intellecturos eruditos, quam multa Pagius*, & alii *praeter scopum jactarint*, non probabitur, ut existimo, his, qui & sunt, & vocari merito eruditi solent. Est enim tota illa *expositio*, si sermo sit de Chronologia, conficta tuo arbitratu. Sed Socrates ac Sozomenus, inquies, Georgium ad eam Synodum venisse

(1) Communem opinionem dico, quod eam post Petavium Differt. I. & II. *De Photino, & Synodis Sirmiensibus*, & in *Notis ad Epiphanium pag.*307. *seq.* summa consensione probarint Valesius *loc. cit.* Pagius *loc. cit.* Coustantius *loc. cit.* Natalis Alexander *Histor. Ecclesiasticae Seculi IV. Dissertat.* XXXI. Tillemontius *loc. cit.* Hermantius *lib.* VI. *Vitae S. Athanasii cap.* XXI. cum quibus componi facile potest Petrus de Marca *in Dissert. de Temp. Synodi Sirm. Plenar.* & ex Haereticis Johannes Dorscheus *ad Concilium Sirmiense*. Thomas Ittigius *Dissert.* VI. *Hist. Photini*, in *calce Operis de Haeresiarchis num.* 37. *pag.* 453. Conradus Samuel Schurtzfleischius *Dissert.* XXXV. *Disputationum Historico Civilium*, Johannes Albertus Fabricius *T.* VIII. *Biblioth. Graecae pag.* 315. & Johannes Franciscus Buddaeus in *Appar. ad Theol. pag.* 456. *Edit. an.* 1727.

(2) *Dissert. pag.* 26.

nisse scribunt. Verum id quidem est. Atqui, ut ipse quoque animadvertis, iidem illi post Consulatum Sergii, & Nigriniani, hoc est anno cccli coactam eam contra Photinum fuisse narrant (1), cui profecto interesse Georgius Episcopus Alexandriae non poterat. Quamobrem cum Socratis, Sozomenique auctoritate nihil queas efficere, careasque non monumentis modo, sed etiam conjecturis, *quibus* probabilem reddas opinionem tuam de celebrato an. ccclviii contra Photinum concilio; agnoscas necesse est esse abs te injuria reprobatam communem de ea re, ac pervulgatam opinionem (2).

Nunc ut omnes intelligant, quam accurate utaris ratione tua, proponam paucis argumentum, quo conatus es Sirmiensis contra Photinum actae ab Orientalibus Synodi Epocham suo loco movere, transferreque in annum cccliii. Huc vero illud recidit. Concilium cui interfuit Hosius post ubi accitus (3) Sirmium a Constantio fuit, haberi non potuit anno cccli. In eo autem Concilio damnatus Photinus est.

(1) Mans. *Dissert. pag.* 25.
(2) Vide supra *Pag.* 307. *Not.* 1.
(3) Mans. *Dissert. pag.* 24. *seqq.*

eſt. Concilium igitur, quod damnavit Photinum non eſt an. CCCLI celebratum. Efficis quod primo loco dixiſti, hoc modo: Concilium cui Hoſius interfuit &c. habitum poſt an. CCCLV eſt, quo tempore *longam moram* in Urbe Sirmio Conſtantius *traxit* (1). *Subſtitit* vero *plerumque* Conſtantius Sirmii ab exitu anni CCCLVII uſque ad Decembrem an. CCCLVIII. Ergo vel CCCLVII, vel CCCLVIII habitum illud concilium eſt. Atqui ei interfuit Georgius, quae res evenire ante *inclinantem annum* CCCLVIII non potuit, ut colligere ex Anonymo Maffejano licet. Quare an. CCCLVIII. *inclinante* coactum eſt celebratumque Concilium, cui interfuit Hoſius. Non igitur an. CCCLI. Atque hoc pacto probata *majore*, quam vocant, propoſiſitione, de qua nolo tecum contendere; quamquam eſt mihi Anonymi fides ſuſpecta; neque video, cur rejici Baronii ſententia debeat, quae fert eam Synodum fuiſſe an. CCCLVII celebratam: Hoc pacto, inquam, probata *majore propoſitione*, deſcendis ad illud quod aſſumſeras, nempe ad *minorem*: Nam licet quandoque Scholaſticorum voces, ne obſcuri videamur

 eſse,

(1) Manſ. *ibid.*

esse, usu conterere. Sic autem agis. Socrates, ac Sozomenus tradunt eadem in Synodo & Hosium praesentem, & damnatum fuisse Photinum. Sed cum iidem narrent an. cccli id contigisse, alterutrum verum sit necesse est, errasse illos vel in adnotando anno, vel in describenda Historia Synodi, miscendisque rebus, quae diversis temporibus evenissent. Utroque enim vitio illi saepe laborant, ut aut in annis, aut in confundendis rebus (1) peccent. Ergo verum est in Synodo cui Hosius interfuit, fuisse etiam Photinum haereseos condemnatum. Quid hoc est portenti? obsecro. An hoc tu esse argumentum putas, quod cum omnibus ratiocinandi regulis pugnet? Verum missa haec facio. Vereor enim, ne quid mihi gravius ex-

(1) Hoc non dicit disertis verbis Mansius. Verũ non est cur revocetur in controversiam. Nam est id omnibus exploratum, ut in miscendis, & perturbandis rebus, ita etiam nonnumquam in perturbanda Chronologia peccare Socratem, atque Sozomenum. Atque hoc quidem evincunt testimonia Hermantii, & Tillemontii, quae Mansius laudat *Apolog.* §. xxiv. Quae cum ita sint certum est tamen, non saepe, sed aut numquam, aut perraro illos Historicos duos in Consulatibus indicandis errasse.

excidat, quod tibi molestum sit. Interea dabis hoc mihi, ut maneant immota (quoad contra gravius quidpiam productum fuerit) quae magnis viris probata sunt de Synodis, prima quae celebrata sit an. CCCLI adversus Photinum; altera cui Hosius adfuit an. CCCLVII, vel etiam si mavis an. CCCLVIII; tertia denique quae fuerit an. CCCLIX Sirmii congregrata. Nam de his postremis duabus, deque Ancyrana, quam anno CCCLIX ineunte contra secundam formulam Sirmiensem habitam fuisse scribis, nulla fere (1) est inter nos concertatio.

XIV. Non probo quod suspicare (2), Synodum Hierosolymitanam, quae de sede Maximum deturbavit, ejusque loco Cyrillum constituit ejus civitatis Episcopum,

Synodũ Hierosolymitanã contra Maximum non a. CCCXLVII. sed post an. CCCXLIX fuisse celebra-

V 4

(1) Nulla enim ratio est cur in an. CCCLVII potius, quam in an. CCCLVIII secunda Sirmiensis rejici debeat. Ancyrana autem quoniam habita aliquot mensibus post hanc Sirmiensem est, facile patiar, ut in an. CCCLVIII, vel si vis, in an. CCCLIX differatur. Nam tertia Sirmiensis, cujus est a Marco Arethusio dictata professio fidei nullum dubium est, quin anno CCCLIX celebrata sit, cum Consulatum Eusebii, & Hypatii praeferat, quos eo anno Coss. fuisse constat. Vide Socratem *lib.* II. *cap.* XXXVII. H. E.

(2) Mans. Differt. *pag.* 28. *seqq.*

tam. Non tres Cyrillos, sed unum ab Hieronymo esse nominatum.

pum, revocari in annum CCCXLVII posse. Erat enim cadente an. CCCXLIX, ut paullo (1) ante ostensum est Maximus Episcopus Hierosolymorum. Quare si qua Synodus ad eum dejiciendum celebrata Hierosolymis est, ea vel an. CCCXLIX, vel an. CCCL, vel CCCLI coacta est. Ac Cyrillum Episcopum anno CCCLI (2) fuisse constat ex ejus Epistola ad Constantium. Est autem difficile creditu, eum qui Synodum coegisset, anno CCCXLIX cadente, pro Athanasio, eodem anno ab altera Synodo, quae habita in ea Urbe fuerit, pulsum fuisse e sua Ecclesia. Quamobrem aut an. CCCL, aut CCCLI Hierosolymitanum Concilium, si tamen fuit ullum (3), sunt enim qui dubitent, celebratum est.

(1) §.v. *pag.*265. *seq.*

(2) Nam is eo anno mense Majo cum Episcopus esset, litteras ad Constantium dedit, quae extant *pag.* 351. *Opp. Cyrilli novae Edit. Paris. Toutaei*. Vide ejusdem Toutaei monitum ibid. *pag.*348. *seq.num.*XI.

(3) Nam etsi Socrates id tradat *lib.* II. *cap.* XXXVIII. cui Sozomenus *lib.* IV. *cap.*XX. assentitur, tamen revocatur in controversiam. Consule Touteum *Differt.* I. *De vita S. Cyrilli Praefixa ejusdem Operibus pag.* XVII. *cap.* V. *num.* 23.

eſt. Erras etiam, quo loco ſcribis (1), annum XII Conſtantii, partim anno CCCXLIX, partim anno CCCL reſpondere. Nam reſpondet partim CCCXLVIII, partim CCCXLIX. Obiit namque Conſtantinus an. CCCXXXVII menſe Majo, adeoque tum eſt Conſtantius etiam potitus imperio. Quapropter XII Conſtantii annus deſinit in XI. Kal. Junias an. CCCXLIX. Neque eſt veriſimilius, quod adjungis, Hieronymi teſtimonio, ante Cyrillum celebrem imprimis & ſanctitate, & eruditione Epiſcopum, alios invaſiſſe in Eccleſiam Hieroſolymitanam Cyrillos (2) tres. Principio vereor, ne ea verba non ſint Hieronymi. Etenim, in Codice Reginae Vaticano, quem *admirandae vetuſtatis* Holſtenius appellat (3), Georgius autem VII ſeculo ſcriptum dicit fuiſse, nullum eorum extat veſtigium. Deinde non Cyrillos tres, ſed unum eumdemque Cyrillum quater Epiſcopatum Hieroſolymitanum (4) geſſiſse legimus in vul-

(1) Diſſert. *pag.29.*
(2) Manſ. *Diſſert. pag.29.*
(3) Vide ſupra *pag.267. num.1.*
(4) Sic enim habet. „ Maximus quadra„ geſimus poſt Macarium Epiſcopus moritur; „ poſt quem Eccleſiam Ariani invadunt. Pri„ mum

vulgato Hieronymi Chronico. Sed non eſt neceſse, ut copioſius de hoc argumento agam, quod eſt ſummorum virorum ſtudio diligentiſſime pertractatum (1).

Dubium eſſe num ulla Synodus Epiſcoporum habi-

XV. Concilium, quod Romae an. CCCLII coactum fuiſse cenſes (2), metuo ne nul-

„ mum Cyrillus; Eutichius: rurſum Cyrillus, „ Irenaeus: tertio Cyrillus, Hilarius: quarto „ Cyrillus: quorum Cyrillus cum a Maximo „ fuiſſet Presbyter ordinatus, & poſt mortem „ ei ab Acacio Caeſarienſi, & ceteris Arianis „ Epiſcopis Epiſcopatus promitteretur, ſi or„ dinationem Maximi repudiaſſet, Diaconus in „ Eccleſia miniſtravit &c. Ergo primum Cyrillus Epiſcopatu potitus eſt, tum pulſus Arianorum artibus fuit, ejuſque loco creatus eſt Epiſcopus Eutichius: deinde reſtitutus Cyrillus, poſt ejectus iterum ab Irenaeo; rurſum reſtitutus; poſt quoque pulſus ab Hilario eſt, tandemque rediit in ſuam Eccleſiam.

(1) Conſule Toutaeum *loc. cit.* Michaelem Lequienium *T.* III. *Orientis Chriſtiani pag.* 157. *ſeqq.* Godefridum Henſchenium in *Actis Sanctorum T.* II. 18. *Martii pag.* 625. *ſeqq.* Tillemontium *Not.* 2. *in Cyrilli vitam pag.* 780. *To.* VIII. *Mon. H. E.* Papebrochium *To.* III. *menſis Maji in ſerie Chronologica Ep. Hieroſ.* Nam haereticos *Thomam Milles*, *Caveum*, & alios praetermitto.

(2) Vide Manſii *Diſſert. pag.* 30.

nullum fuerit. Namque illud in quo lectas ab se fuisse Arianorum litteras Liberius (1) scribit, non constat Episcoporum ne fuerit, an Ecclesiae Romanae Presbyterorum. Sed concedam fuisse Episcoporum; ut autem anno CCCLII fuerit habitum, quibus tu tandem efficis monumentis? Epistola namque ad Constantium scripta anno CCCLIV fuit, ut viri eruditi censent (2), nec ipse negas (3). Liberius autem renunciatus est an. CCCLII mense Majo (4), aut Junio (5) Pontifex. Quare tam potuit anno CCCLII cadente, quam an. CCCLIII. Synodus Romae a Liberio celebrari. Quae igitur ratio fuit cur scriberes. *Reipsa Concilium hoc Romanum ab exordio Pontificatus Liberii adeoque anno* CCCLII *removendum non est* (6)?

ta Romae sub Liberio fuerit, in qua lecta sint Epistolae Orientalium contra Athanasiū. Quod si habita est, ostendi non posse, fuisse eā anno CCCLII habitam.

XVI.

(1) *Epist. ad Constantium num.* 1. *pag.* 424. *To.* 1. *Epist. Rom. Pont. Edit. Coustantii.*

(2) Sirmond. Diatr. *Sirmit.* 11. *pag.* 567. *Tom.* IV. *Opp. Edit. Parif.* Baronius ad *an.* 358. *Coustantius Tom.* 1. *Epist. Roman. Pontif. pagin.* 423.

(3) Differt. *pag.* 15.

(4) Ut ex Catalog. Liberiano constat.

(5) Ita censet Pagius *ad an.* CCCLII.

(6) Mansius *Differt. pag.* 30.

De Synodo incerti loci in Aegypto.

XVI. Multa tu quidem, mi Mansi, acta anno CCCLII fuisse defendis (1). Anno CCCLII mense Majo, aut Junio Liberium creatum fuisse Pontificem. Anno CCCLII id Orientales rescisse. Anno CCCLII hos convenisse, & contra Athanasium ad Liberium scripsisse litteras. Anno CCCLII, ut Arianis resisterent Orthodoxi Aegyptii, in nescio qua Aegypti Urbe congregatum fuisse concilium, dataque pro Athanasio ad Liberium litteras (2), quae redditae eodem anno Pontifici fuerint. Anno CCCLII coactam Synodum fuisse Romae, quae de utriusque partis litteris, Athanasiique caussa cognosceret. Haec quidem omnia fieri potuisse septem mensium spatio, etsi non negem, tamen difficile fuisse existimo. Itaque sic statuerem Synodum incerti Loci in Aegypto CCCLII, Romanam vero CCCLIII anno fuisse habitam.

De Synodis Arianorum Arelatensi an. CCCLIV, & Antiochena an. CCCLVI.

XVII. De Synodo Arianorum Arelatensi (3), quam an. CCCLIV habitam fuisse contendis, nihil dicam, quod res tam implicata sit, ut assequi nemo posse videatur, quae propius ad similitudinem ve-

(1) Mans. *Dissert. pag.* 30.
(2) Epist. ad *Constantium num.* 2.
(3) Mans. *Dissert. pag.* 31.

veritatis accedat opinio; tuane, an eorum qui illam retrahunt in an. CCCLIII. De Antiochena item Arianorum tibi loquenti (1) assentior. Fit enim in ea mentio Georgii, quasi designatus Episcopus Alexandrinorum esset. Georgium autem facile concesserim non fuisse ante annum CCCLVI Episcopum designatum.

De Synodo Biterrensi.

XVIII. Dicis tu quidem an. CCCLV fuisse celebratum Biterrense (2) Concilium, in quo S. Hilarius Orthodoxam fidem contra Saturninum Arelatensem Episcopum Arianum defendit; sed non probas. Ac video esse alios, qui illud referant in annum CCCLVI (3).

De Synodo Acaciana contra Cyrillum.

XIX. De Cyrillo sunt, qui pulsum ex Ecclesia Hierosolymitana putent exitu an. CCCLVII (4). Neque his Toutaeus valde repugnat (5). Horum si vera est sententia, erit Synodus Acaciana rejicien-

(1) Mansi. *ibid.*

(2) Ibidem *pag.* 35.

(3) Labbaeus *T.* I. *Conc.*, & Basnag. ad *an.* 356. ut alios mittam. Et Coutantius in *Vita S. Hilarii.*

(4) Bollandiani in Historia Chronol. Episc. Hierosl. *Initio Tom.* III. *mens. Maji pag.* XVIII. & ad d. XVIII. mens. Martii.

(5) Differt. I. De Vita S. Cyrilli *pag.* XXVI. *Init. Opp. S. Cyrill. Edit. Mon. S. Mauri.*

cienda in idem tempus (1). Tibi igitur hoc censeo: solvenda eorum argumenta esse, ante quam de differenda in an. CCCLVIII (2) eadem Synodo cogites, quae congregata ad privandum dignitate Cyrillum fuit. Ac Bollandiani in Historia Chronologica Patriarcharum Antiochenorum an. CCCLVII exeunte (3) periisse Leontium, initio autem CCCLVIII anni potitum Episcopatu Antiocheno fuisse Eudoxium Germaniciae pugnant. Jam vero Cyrillum, qui dejectus ab Synodo Acaciana fuerat, noluisse Antiochiae consistere, propterea quod ea Pastore careret, auctor est Theodoritus in II. Libro Historiae (4). Quamobrem si Cyrillus ante privatus est dignitate, postque Antiochiae nullum Episcopum invenit, quod exitu an. CCCLVII Leontius decessisset, invasissetque initio an. CCCLVIII Eudoxius in eam sedem; consequens est, ut exitu an. CCCLVII ejectus ille Hierosolymis fuerit, veneritque Antiochiam. Quodsi responderis, potuisse

(1) Toutaeus *ibid. num.39. pag.*XXIII.

(2) Vide Mans. *Differt. pag.* 38.

(3) *Num.*212. *pag.*49. *Tom.*IV. *mens. Julii.*

(4) Cap. XXVI. idque non negat Mansius Differt. *pag.*39.

tuisse etiam Cyrillum initio an. CCCLVIII ex Episcopatu depelli, quod fortasse, non statim atque incepit is annus, Eudoxius accesserit Antiochiam; hoc tamen responsi genere non consequere, ut an. CCCLVIII potius, quam an. CCCLVII celebratum fuerit Concilium ab Acacio. Quare injuria, quin ullo aut documento, aut conjectura usus sis, statuisti, Cyrillum anno CCCLVIII Acacii artibus fuisse Hierosolymis pulsum, quasi *intervallum temporis . . . inter obitum Leontii, & Eudoxii substitutionem in annum* CCCLVIII *inciderit* (1). Mihi haec videntur. Tu quid possis Bollandianis opponere, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.

De Synodo Melitinensi contra Eustathium Sebastenum retrahenda in an. CCCLVII.

XX. Satis ne rectum sit, quod dicis anno CCCLVIII coactam fuisse Synodum Arianorum Melitinensem, viderint Basnagius (2), & Touteus (3). Est enim ea, si hos audias, rejicienda in CCCLVII annum. Nam etsi ante Ancyranam

nam

(1) *Disert. pag.* 39.
(2) In Annalibus *Polit. Eccles. ad ann.* 357. *n.* 4.
(3) *Dissert.* 1. *De Vita S. Cyrilli Cap.* VI. *n.* 39.

nam congregata fuerit, quam tu putas an. ccclix celebratam fuisse; tamen id etiam illi esse verisimilius arbitrantur, ut acta perinde sit, antequam Cyrillus adactus fuisset Herosolymitanos desere-re. Cyrillus autem exitu an. ccclvii, vel si mavis, initio an. ccclviii Herosolymis cessferat. Fit ergo ita, ut Melitinense Concilium removeri, eorum opinione, ab an. ccclvii non debeat, cui Cyrillus interfuit ut Episcopus Hierosolymorum. Atque id inter te, & duos illos Scriptores interest, quod illi aliquo argumento utantur, quo statuant, quam tuentur sententiam; tu nullo. Nam quod ex Epistola lxxiv Basilii profers (1), *Eustathium, cum adeptus esset Episcopatum, statim anathematismum consubstantialis scripsisse in Synodo Ancyrana*, leve est. Neminem enim esse arbitror qui *τὸ εὐθὺς illico* sic intelligat, ut nullum tempus intercessisse existimet inter Eustathii ad Episcopatum Sebastenum electionem, & Synodum Ancyranam. Quid enim? Nonne ipse quoque anno ccclviii Melitinensem, anno vero ccclix paullo ante Pascha Ancyranam fuisse cele-

(1) Mansius Differt. 39.

celebratam (1) censes? Igitur menses saltem quatuor a tempore quo prior, ad illud, quo haec postrema habita fuit, necesse est fluxerint. Age vero statimne putas atque ordinatus Eustathius Sebastenus Episcopus fuit, ejectum illum fuisse e sua Ecclesia Synodi Melitinensis decreto? Est vix illud profecto credibile, ut post mensem unum, quam creatus Episcopus est, amotus ab Synodo fuerit. Quocirca quinque saltem menses ante Ancyranam, erat Episcopus Eustathius, & tamen εὐθὺς in Ancyrana Synodo anathema *Consubstantiali* dixit. Itaque τὸ εὐθὺς non ita presse, angusteque sumendum hoc loco est, ut nulla interposita mora, statimatque Eustathius ordinatus Episcopus fuit, Anathema dixerit in Ancyrano Concilio *consubstantiali*. Quid? si ea vox in idem interdum recidat atque τὸ *inconsulte*? Hujus autem significationis exemplum extat apud Thucydidem, ut vetus Scholastes animadvertit (2). Quare tolletur funditus conjectura tua,

X si ver-

(1) *Mans.* ibid.

(2) Vide Thucyd. *Lib.* II. *Hist. pag.* 102. *Edit. an.* 1594. & ejus Scholiasten ibid. *n.6.* ubi: τὸ

ſi verba Baſilii vertantur hoc modo (2) „ Epiſcopatum forte adeptus inconſulte „ Anathema ſcripſit conſubſtantialis in „ Ancyrana Synodo„vel hoc alio „ Epi„ ſcopatum forte adeptus, ſtatim (atque propoſita illi formula Ancyrana eſt) „ Anathema ſcripſit conſubſtantialis &c. Ita ſcilicet *τὸ ſtatim* non in tempus electionis, ſed in formulae exhibitionem cadet, quam formulam ille ſtatim probarit, atque illi fuit exhibita. Nunc vide utra te ratio magis delectet, tuane, an ea, quam Lequienius (2) noſter probat. Cum enim tempore Eulalii Sacerdotem fuiſſe (3), deinde, Eulalio vita

τὸ εὐθὺς, inquit, οὐκ ἔστι παραχρῆμα, ἀλλ' ἐξ εὐθείας, καὶ ἀσκόπως. *Vox* εὐθὺς *non ſignificat hic ſtatim, e veſtigio, ſed extra rectum, & inconſulte, ſeu inconſiderate.* Quae res obſervata etiam Conſtantino in Lexico ad vocem εὐθὺς fuit.

(1) Baſilius Epiſt. CCCLXIII al. LXXIV. pag. 406. Edit. *Pariſ. Mon. S. Mauri pag.* 406. καὶ τυχὼν τῆς ἐπισκοπῆς, ὡς ἔτυχεν, εὐθὺς φαίνεται γράψας ἀναθεματισμὸν τοῦ ὁμοουσίου.

(2) Lequien T. I. Orientis Chriſtiani *pagin.*222. & 370. *ſeq.*

(3) Apud Socratem *Lib.* II. *Hiſt. cap.* XLIII. Ὑπὸ Εὐλαλίου ... καθῄρητο, ἐπειδὴ ἀνάρμοσον τῇ ἱερω-

vita functo, ordinatum fuiſſe legiſſet Euſtathium ab Eulalii ſuceſſore Hermogene (1), conſequens eſſe exiſtimarit, alteram hanc ordinationem Epiſcopatus fuiſſe. Nam quae alia poſt Sacerdotium, niſi Epiſcopatus, fingi ordinatio poſſit, non video. At Hermogenes ante Euſebii Nicomedienſis mortem deceſſit (2). Erat ergo anno CCCXLII, quo Euſebius periit, Euſtathius Epiſcopus. Quamobrem anno CCCLV eum ad Synodum Mediolanenſem, ut Epiſcopum, acceſſiſſe, animadverſum eſt a Baronio (3). Quin etiam an. CCCLVI quo ſcripta Epiſtola Encyclica ab Atha-

na-

ἱερωσύνῃ στολὴν ἠμφίετο: ab Eulalio .. depoſitus „ fuit, quod veſtem Sacerdoti minime con„ venientem geſtaſſet.

(1) Apud S. Baſilium loco mox indicato.

(2) Ἐπισκόπῳ Ἑρμογένει τῷ Καισαρείας, ὁμολογίαν ἔδωκε πίστεως ὑγιοῦς· καὶ οὕτω τὴν Χειροτονίαν ὑπ' αὐτοῦ δεξάμενος, μετὰ τὴν ἐκείνου κοίμησιν, εὐθὺς πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Εὐσέβιον ἔδραμεν. „ Hermogeni Epiſcopo Cae„ ſareae ... confeſſionem ſanae fidei obtulit; „ atque ita ab ipſo ordinatus, poſt illius dor„ mitionem, ſtatim ad Euſebium Conſtantino„ politanum accurrit. *S. Baſilius Epiſt.* CCCLXIII. *pag.* 406. *T.* III. *Opp. Edit. Novae*. Similia habet *Epiſt.* CCCLIV. *num.* 9. *pag.* 381.

(3) Ad an. CCCLV.

nasio ad Aegypti &c. Episcopos fuit, erat Eustathius Episcopus Sebastenorum (1). Haec ego suspicans scribo. Interea nobis stet illud, nihil te ex Basilii loco posse colligere, quod evincat, Eustathium paullo ante Ancyranam Synodum creatum fuisse Sebastenum Episcopum, ideoque paucis item ante Ancyranam mensibus fuisse celebratam Melitinensem.

De Synodis Neocaesariensi, Ariminensi, Seleuciensi, & Antiochena.

XXI. Laudo consilium tuum, ut qui non neges, quod visum plerisque est, fuisse an. CCCLVIII actum Neocaesariense Concilium (2). Facis tu quidem, mi Mansi, & prudenter, & recte. Nam est, mihi crede, plenum periculi, quae firmata consensu virorum doctorum sint, ea non revo-

(1) Nondum enim missus Georgius fuerat Alexandriam, quo tempore scripta Epistola illa fuit, ut constat ex *num.* 7. Encyclicae ejusdem *pag.* 277. *Tom.* 1. *Opp.* Electus autem Georgius fuit an. CCCLVI. ut Epist. 1. §. XX. ostendimus. Habet autem in ea Epist. loc. cit. Athanasius hoc modo. *Eustathius, qui modo Sebastes est Episcopus.* Miserum Montfauconum, qui Chronologiam Mansianam non noverat. Nam rejecisset eam Encyclicam in an. CCCLVIII, vel CCCLIX, non in an. CCCLVI.

(2) Mans. *Differt. pag.* 20.

vocare in controversiam modo, sed etiam negare velle. De Ariminensi, & Seleuciensi Conciliis nihil dico. Nam fatere, quod certum est (1), coactas an. CCCLIX fuisse. Ac dedi equidem Meletium initio an. CCCLXI dictum fuisse Episcopum Antiochenorum (2). Quare si qua tum (3) habita Synodus Antiochiae fuit, ea non est a mox indicato tempore removenda.

De Synodis Alexandrinis sub Athanasio.

XXII. Probo quod narras de Synodo habita anno CCCLXII Alexandriae ab Athanasio (4). Sed cura amabo, ut quae dicis, ea si observata ab aliis fuerint, ne esse abs te primum animadversa videantur. Loquere enim ita saepe, ut qui rem nesciat, novi te aliquid attulisse arbitretur.

(1) Mans. ibid.

(2) Epist. I. §. XXVI. *pag.* 84. quo loco id clarum esse dixi, non quo nulli contra pugnent, sed quo ita ratio postulet.

(3) Synodi meminit Theodoritus. Sunt qui dubitent vera ne ille praedicet. Quo circa dixi, *si qua tum &c.*

(4) Mansius *Differt. pag.* 44. sic loquitur: *Quo temporis intervallo Concilium illud celebratum credo, cujus Epist. Synodica ex Operibus S. Athanasii in Collectione Conciliorum translata est.* At haec jam alii multo ante viderant.

O factum bene de auctore libelli Synodici! Nunc, mi Mansi, tibi vehementissime gratulor, quod agnoris aut nullo hominem, aut parvo in pretio haberi oportere. Pernegas enim credendum illi esse (1), dum scribit, quo tempore Julianus in Perside periit, fuisse, nescio quam, Synodum ab Athanasio celebratam Alexandriae. Restat, ut eum posthac Ammiano Marcellino non esse praeferendum putes.

De Concilio Parisiensi an. vel CCCLX, vel CCCLXI, vel CCCLXII, non autem CCCLXIV, aut CCCXLV, aut CCCLXVI celebrato.

XXIII. Venio ad Parisiense Concilium, de quo sic statuis: haberi ante annum CCCLXIV non potuisse (2). Non enim vis ut tibi cum Historicis novis conveniat, qui aut an. CCCLX (3), aut CCCLXI (4), aut CCCLXII (5) celebratum fuisse ferunt. Dicis hoc te Eruditis, quod expendant proponere, quasi ante ne fando quidem fuerit auditum (6). Fuisse, in-

(1) Mans. *ibid.*
(2) Mans. *Dissert. pag.* 47.
(3) Pagius ad *an.* CCCLX. *num.* XVII. & Coutantius *in Vita S. Hilarii n.* 38.
(4) Basnagius *ad an.* CCCLXI.
(5) Baronius *ad an.* CCCLXII. *num.* CCXXIX.
(6) Id vero satis accurate explicatum a Coutantio est in Monito ad Epist. XIV. Liberii P. M. *pag.* 451. *T.* I. *Epistolar. Romanor. Pontif.*

inquis (1), e Semiarianis aliquos, qui voce τοῦ ὁμουσίε abuterentur. Nam cum eam in pravum ſenſum detorquere ſolerent, inducere conſuerant incautos in errorem. Hanc fraudem nondum anno CCCLXV detectam ab Occidentis Epiſcopis in Synodo Romana fuiſſe, quo tempore ad Liberium miſſi a Lampſaceno Concilio Legati ſunt, qui cum dixiſſent non abhòrrere ab ea voce ſe, tum recepti fuerunt in communionem. Hinc tandem concludis ante annum CCCLIV non fuiſſe Pariſienſe Concilium congregatum. Sed erat, mi Manſi, concludendum hoc modo: ante ann. CCCLXV non fuiſſe habitum, cum nondum an. CCCLXV doli, tua quidem ſententia, detecti eſſent.

Praeterea eſt hoc manifeſtum, cognitas eas Arianorum artes Orthodoxis fuiſſe ſaltem jam inde ab an. CCCLXII. Nam in Synodo Alexandrina actum de hac ipſa re illo anno fuit, ut conſtat ex Athanaſii Tomo ad Antiochenos (2). Neque haec

X 4 an.

(1) Manſ. *Diſſert. pag.*47.

(2) Scripto anno CCCLXII, in quo ſic habetur *num.*3. *pag.* 772. *Tom.*1. *Opp.* „ Qui ſimulant quidem ſe Nicaenam fidem profiteri; „ atque interea contra Spiritum Sanctum blaſ- „ phe-

an. CCCLXIII fugiebant Latinos. Quandoquidem Liberius Epiſtola XIII, quae ſcripta hoc, quem mox nominavi, anno eſt, meminit eorum, quae acta erant Alexandriae (1). Neque vero cre-

„ phemare non dubitant, nihil aliud praeſtant, „ quam quod Arianam haereſim verbis qui- „ dem negant, animo autem, & ſententia re- „ tinent. „ Quibus verbis indicat an. CCCLXII homines malos fuiſſe, qui ſimularent ſe Nicaenae fidei eſſe addictos, cum revera non eſſent. Quemadmodum autem Nicaenam fidem probaſſent, non probata conſubſtantialis voce?

(1) *Pag.* 448. *ſeq. Tom.* 1. *Epiſt. Romanor. Pontif.* „ Sed mihi, cui convenit, omnia mo- „ derate perpendere, maxime cum & Aegy- „ ptii omnes, & Achivi accuſati ſententiam „ receperunt, multis parcendum quidem his, de „ quibus ſupra tractavimus; auctores vero eſſe „ damnandos, qui obliqua, & maligna ſubtili- „ tate, & caligine offenderent innocentium „ ſenſus, per quae velamen obducerent veri- „ tati. „ Norat ergo artes Semiarianorum Liberius. Quodſi recepit Legatos Synodi Lampſacenae, non idcirco recepit, quod dolos haereticorum ignoraret, ſed quod illi ſuſpecti non eſſent haereſeos, quos reſipuiſſe exiſtimaret. Nam Euſtathius, qui unus Legatorum erat, cum Nicaenam fidem obtuliſset ante an. CCCXLII Hermogeni receptus ab eo fuit, quod cenſuiſſet hominem converſum ad veritatem eſſe. Vide Conſtantium *loc. cit.*

credibile est tum primum detectos Semiarianorum dolos fuisse. Namque si Alexandrina Synodus an. CCCLXII quid facto esset opus constituit, indicio est, fieri haec coepta ante ab haereticis esse, venisseque in Orthodoxorum cognitionem. Ecquid enim statuissent Patres de rebus, quas ante celebratam Synodum tentari ab Arianis coepisse a nemine umquam intellexissent? Mirabile autem videri non debet, si nihil ante an. CCCLXII decretum de hoc genere fuit, cum Orthodoxi plerique, imprimisque Athanasius e suis Ecclesiis exsularent. Quod addis de Romana, & Lampsacena Synodis, expendetur paullo post diligenter. Est illud modo considerandum, utra sit conjectura potior, tuane, an Coustantii? Nam de tua satis dictum esto. Nunc de Coustantiana (1). Sic autem ille agit a Pagio non dissentiens. Quo tempore celebrata Synodus Parisiensis est, nondum redierat Hilarius in Gallias, quod illius, ut praesentis non faciat Synodus mentionem. Rediit autem Hilarius extremo CCCLX anno. Habita est igitur Synodus Parisiensis ante an. CCCLXI. Rursum idcirco Episcopi Parisiense Concilium

(1) In *Vita S. Hilarii num.68.*

lium celebrarunt, ut litteris Episcoporum Orientalium responderent, qui in Seleuciensem Synodum primum an. CCCLIX, tum in Constantinopolitanam an. CCCLX convenerant. Cũ autem ante an. CCCLX Parisiensis haberi nequiverit, non enim coacta fuisset, ut Orientalium litteris responderet; nec potuerit post an. CCCLX, nam hoc anno Hilarius in Gallias venit, qui tamen tunc aberat; fit ita, ut habita sit anno CCCLX. Contra Basnagius anno CCCLXI censet congregatum fuisse Parisiense Concilium. Etenim plerique Episcopi nondum erant eo tempore ab exilio (1) revocati. Erat vero praesens Hilarius, ut colligi posse ex Synodi verbis videtur (2). At anno CCCLXI exeunte, concessum ab Juliano Episcopis fuit, ut in patriam quisque suam redirent. Itaque

(1) Nam habet hoc modo Synodi Epistola *Lab. Concilior. Tom. 1. col. 822. Edit. Parif.* „ Blasphemias quoque omnes ... damnamus, „ maximeque eorum Sacerdotes Apostatas respuentes, qui in loca fratrum indignissime „ exulantium ... sunt substituti.

(2) Synod. Epist. ibid. *Ex litteris vestris, quas Hilario ... direxistis.* Sed negat Coustantius concludi hinc posse praesentem fuisse Hilarium.

que celebrata Synodus Parisiensis fuit ante exitum anni CCCLXI (1). Quod si non placet, differatur in an. CCCLXII. At in CCCLXV differri nullo modo potest (2). Neque me movet, quod addis anno CCCLXIV Valentem saeviisse in Orthodoxos. Hoc enim falsum esse primis litteris ostensum est. *Liberata* igitur non est tua opera, Synodus Parisiensis *ab anno cui illigabatur*.

XXIV. De Concilio initio Pontificatus Damasi habito, non laboro. Nihil enim habemus (3), quod ad eam spectet

De Synodis Romana sub Damaso, & Antiochena Meletii, & Constantino politana, quā commentus est Mansius.

(1) Extremo CCCLXI anno Julianus Episcopos hortatus ad colendam concordiam fuit, ut Marcellinus scribit *L.* XXII. *c.* V. Quare verisimile est, tum etiam scriptum edictum fuisse, ut qui exulare jussi fuerant a Constantio, hi redirent in patriam quisque suam, quod edictum in quibusdam Urbibus anno sequente publicatum fuit, ut constitit supra *pag.* 85. cum de Athanasio loqueremur. Utcumque tamen sese res habeat, si Hilarius non redierat, an. CCCLX: sin autem redierat an. CCCLXI, vel CCCLXII summum, (nam hoc Episcopi sine dubio desierant exulare), celebrata Synodus Parisiensis est: anno vero CCCLXIV, vel CCCLXV, vel CCCLXVI nullo modo.

(2) Vide notam superiorem.

(3) *Mans. pag.* 48.

ctet, praeter unius libelli Synodici auctoritatem. Ea vero, te non fugit, quo (1) esse apud nos debeat pondere. Accedit Synodus Antiochena (2) Meletii. Recte autem facis, dum, assentiens ceteris, fateris eam anno CCCLXIII convenisse. Habita est autem Joviano Imperatore. Non placet, quod adjungis de celebrato Constantinopoli anno CCCLXIV Concilio nescio quo (3). Sed expedita haec fuit primis litteris (4) quaestio. Quamobrem praetermittenda mihi hoc loco est, ne actum agam.

De Synodis Lampsacena & Tyanensi.

XXV. Lampsacenum Concilium ante Edictum Valentis in Orthodoxos fuisse celebratum scribis (5). Quod ego cur nolim nihil video. Sed Edictum an. CCCLXIV. fuisse publicatum, id vero est quod vehementer nego. Non enim vulgatum ante annum CCCLXVII fuit, ut arbitror me primis litteris (6) demonstrasse. Quapropter manebit firmum,

(1) Vide supra *pag.* 326.
(2) *Mans. pag.* 49.
(3) *Mans. p.* 50.
(4) *Pag.* 108. *seqq.*
(5) *Differt. p.* 53. *seqq.*
(6) *Pag.* 120. *seqq.*

mum, quoad meliore documento usus non fueris, quod est a Socrate litterarum monumentis mandatum, Valentiniano, & Valente primum (1) Coss. hoc est an. CCCLXV convenisse Lampsacum Macedonianos, celebrasseque Concilium. Cumque peritiores critici censeant, id circa autumnum contigisse (2), erit scilicet verisimile, anno CCCLXVI fuisse Romae congregatam a Liberio Synodum (3), quae recepit Legatos Lampsaceni conventus, ut qui ejurasse haeresim viderren-

(1) *Lib.* IV. *cap.* IV. *H. E.*

(2) Vide Coustantium in *Monito ad Epist.* XIV. Liberii *n.* V. *p.* 453. 454.

(3) Statueram equidem contra Mansium agere, qui Liberium formulam aliquam Sirmiensem admisisse censet, *Dissert. p.* 25. Sed cum ea opinio, quae communis est novorum Historicorum, impugnata, a Gorgnaeo Canonico Eccl. Suessionensis singulari Dissertatione fuerit, non est cur rursum sit oppugnanda. Hoc unum moneo: in vetustissimo Chronici Hieronymiani Codice, qui extat inter Cod. Reginae Vaticanos, & cujus supra facta mentio est., lapsus Liberii ne vestigium quidem extare. Ex qua re conjicere licet adjunctum recentioribus exemplaribus esse, quod spectat ad lapsum hujusmodi.

rentur, in communionem. Quoniam vero Synodus Tyanensis congregata ante reditum Legatorum ex Italia (1) non fuit, nihil impediet, quin vera sit Eruditorum Virorum Valesii (2), Coustantii (3), aliorumque sententia, qui eam rejecerunt in CCCLXVII annum.

Mansium non esse primum omnium, qui censuerit an. CCCLXVI Athanasium rediisse in Patriam, post necem Gregorii.

XXVI. Haec ego de Epochis non Sardicensis modo, sed reliquarum etiam Synodorum, de quibus est abs te institutus sermo, dicenda esse putavi, ut intelligeres, vix ullam fuisse, cujus tu non perverteris Chronologiam. Atque hoc postremo loco habeto: non abs te, qui novi aliquid tentasse te ipsum dicis, quasi quidquam sit pretii in novitate; sed a Vallarsio (4) jactum esse

(1) Sozom. *L.* VI. *cap.* XII.

(2) In *not. ad* Sozom. *L.* VI. *cap.* XII.

(3) In Monito ad *Epist.* XIV. *Liberii n.* V. *p.* 454.

(4) In notis ad Chron. *Hierom. T.* VIII. *Opp. S.Hieronymi Edit. Veron. p.*793. Ibi enim quin ullam habeat aliorum documentorum rationem, Anonymum, quem Mansius Maffejanum vocat, consectatur. Et is tamen Auctor P. Cacciarium Carmelitam virum gravissimum, & amicum nostrum indignis modis exa-

esse fundamentum sententiae tuae. Namque is primus omnium, quod sciam, fuit, (non enim ausus est Maffejus id facere), qui assensus Anonymo, scripserit anno CCCXLVI rediisse, post Gregorii mortem, Athanasium Alexandriam. Quo quidem jacto cetera consequuntur, quae sunt abs te de Sardicensis, & aliarum quarumdam Synodorum annis constituta. Quae res eo consilio animadversa est a me, ut ne falsae quidem opinionis inventorem te esse gloriarere. Quod si errasse putas in re quapiam me, fac error meus ne me praetereat. Tibi enim sic promitto, atque confirmo fore, ut meam sententiam accommodem potissimum ad tuam. Sin autem vera me scripsisse cognoveris, quaeso ne molestum sit tibi, ut saepe alias consuesti (1), errorem abjicere, & consectari omnium rerum pulcherrimam veritatem. Esse id quidem grave hominibus, qui magistri ceterorum haberi velint,

exagitat, quasi minus accurate fuerit in illustrando Rufino versatus.

(1) In *Annal. Eccles. Baronii Edit. Lucensis.*

velint, certo ſcio. Sed ferendum eſt tamen, quod perſaepe contingat, ut in re aliqua ſint.
πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Vale?

Romae III. *Kal. Jaulias.*

APPEN-

APPENDIX
AD IV. EPISTOLAS
DE
Ratione Temporum Athanasianorum &c.
Num. I.

Referuntur Articuli quos scripsit, inserique curavit Diario Paleariniano Mamachius.

Art. I.

De Epochis Conciliorum Sardicensis, & Sirmiensium &c. Auctore Joh: Dominico Mansi e Congreg. Matris Dei Lucensi. Lucae Typis Philippi Mariae Benedini an. 1747.(1).

Vendo il P. Gian-Domenico Mansi celebre Religioso per la nuova edizione degli Annali del gran Cardinal Baronio (1) determinato di pubblicare un supplemento alla raccolta de' Concilj da lui con frase assai pellegrina chiamata *Veneto Labbena*, ha da esso decantato supplemento *colta* (2) per saggio la Dissertazione *de Epochis*, ch'è di 87. pagine (3).

(1) Omissa hic sunt quaedam, quae non pertinent ad quaestionem de Epochis &c.

(2) *Decerptam*. (3) Praetermissa etiam hoc loco quaedam sunt, quae non spectabant ad hoc disputationis genus.

Dice egli nella sua prefazione, che mentre stava pensando al suo gran supplemento, nacquegli un sospetto nell'animo, che la difficultà provata da i Cronologi nel fissare gli anni, ne'quali, per occasione della Eresia Ariana, varj Concilj furono celebrati, non da altro nascesse, che dall' essere stata malamente fissata una qualche Epoca. Che gli tolse ogni dubbio, e ogni sospetto l'Autore Anonimo dell'Opuscolo pubblicato dal Signor Marchese Maffei nel *Tomo* III delle sue *Letterarie Osservazioni &c.* (1) Imperciocchè essendo questo *Anonimo Maffejano*, così appellato dal P. Mansi, quasi coetaneo di S. Atanasio, e fissando nel suo opuscolo all'anno 346 il ritorno di esso Santo al Vescovato Alessandrino dopo la morte di Gregorio, era d'uopo, che il nostro Autore dasse un altra sede al Concilio Sardicense, e agli altri Concilj ancora dipendenti, secondo la sua frase, *ex utroque hoc historiae puncto &c.*

Niuno finora si è preso l'ardimento di rigettare l'Epoca del Generale Concilio Sardicense stabilita da Socrate, e da Sozomeno. Imperciocchè avendo quei due celebratissimi, e antichi Istorici scritto, che l'anno 347., in cui furono Consoli Rufino, ed Eusebio, fu lo stesso Concilio adunato, era ben dovere, che fossero seguitati dai Moderni nell' ordinare la Cro-

(1) Edidit post Maffejum Anonymi *Historiam Acephalam Mansius in Apparatu ad Annales Baronii pag.* 388. *seqq.*

Cronologia della vita, e maravigliose geste del Grande Atanasio. Avendo però il Padre Mansi letto con attenzione le *Osserv. Lett. del Sig. M. Maffei*, e considerato il documento, del quale abbiamo parlato di sopra, è stato obbligato a posporre a questo l'autorità di quei due Istorici, e a formare della Vita, e dei Fatti di S. Atanasio una nuova Cronologia. E le ragioni, che lo costrinsero a ciò fare, in poche parole, sono queste. L'Anonimo Maffejano visse circa l'anno 385. Questi tratta delle cose appartenenti a S. Atanasio. L'Opuscolo di lui è stato anticamente tradotto dal Greco in Latino, della quale Interpretazione latina una copia si trova in un Codice della Libreria del Capitolo di Verona, che per opera dell' Eruditissimo Signor Marchese Maffei è stata pubblicata. Or che l'Anonimo Maffejano sia così antico, come il Padre Mansi pretende, si prova con due ragioni; primo perchè egli và in traccia di certe minuzie, le quali non sarebbero state ricercate da lui, se non era quasi coetaneo del Santo Vescovo di Alessandria. E non è credibile, che uno scrittore più moderno potesse essere così ben informato de' mesi, de' giorni, e de' nomi delle persone, ch' ebbero che fare con S. Atanasio. Secondo perche l'autore Anonimo adopera i nomi de' mesi Alessandrini, onde si ricava, ch' egli ancora fosse Alessandrino. Supposte queste verità, conclude il nostro P. Mansi, che convenendo l'Anonimo (1) in tutti i fatti con

 S. Ata-

(1) *Ibid. pag. 3.*

S. Atanasio, e quasi in tutti con Socrate, e con Sozomeno, questi ultimi, che di lui sono più moderni, quando sono a lui contrarj, da lui stesso debbano essere emendati.

Vorremmo ben noi, che queste ragioni fossero concludenti, e a tutti gli eruditi piacessero. Ma quanto temiamo, che non debbano essere dalla maggior parte di essi riprovate! L'usare i nomi Alessandrini de' mesi non è segno nè di grande antichità, nè che l'Anonimo fosse Alessandrino. Non vi ha dubbio, che alcuni scrittori non essendo Alessandrini, mentre delle cose Alessandrine scrivevano, usavano i mesi Alessandrini, come tra gli altri ne può servire d'esempio l'Autore del Cronico Pascale. Ma posto ancora, che l'Anonimo fosse Alessandrino, non veggiamo, come indi possa dedursi, ch'ei sia stato quasi coetaneo di Santo Atanasio. L'Autore del Cronico Pascale talmente parla del tumulto nato sotto il Consolato di Oreste, e di Lampadio l'anno 532 in Costantinopoli, che mostra di avere avuto piena contezza de' mesi, de' giorni, delle persone, delle minuzie &c., e pure tutte queste cose non provano, ch'egli sia stato quasi contemporaneo di Giustiniano. E' anche notabile la disinvoltura del nostro Autore nello stabilire l'antichità dell' Anonimo, perciocchè quando questi si accorda con S. Atanasio, e non con Socrate, e con Sozomeno, egli lo approva, e a due rinomati Istorici l'antepone; quando poi nè con Socrate, nè con S. Atanasio conviene, allora egli rinfonde tutta la colpa ne' copiatori, e nella corruzione del Co-

Codice. *Reliqua Chronologi hujus Maffejani, cum foede depravata sint, nec quicquam valeant ad Chronologiam conciliandam, omittenda hic censeo*. Bellissimo ripiego da servirsene ogni qualvolta ci troviamo implicati! Basterà passare sotto silenzio ciò, che non fa per noi, e quando ci sia opposto, rispondere, che i testi sieno corrotti.

Dopo stabilita l'antichità dell'Anonimo Maffejano, passa il Padre Mansi a determinare l'anno, in cui fu celebrato il Concilio Sardicense. Osserva pertanto, che un tal punto dipende dal ritorno di S. Atanasio in Alessandria, come raccogliesi dalla narrazione fatta dallo stesso Santo nella Epistola a' Solitarj, la qual cosa si può facilmente passare al P. Mansi. Ma il ritorno di S. Atanasio in Alessandria è fissato dal Pagi, e dal Tillemont l'anno 349. Ed eccone la ragione. Il Concilio Sardicense fu celebrato, secondo Socrate, e secondo Sozomeno, l'anno 347. Ne' giorni pasquali dell'anno seguente Eufrate Vescovo venne in Antiochia. Dieci mesi dopo, e perciò verso il principio del 349 morì Gregorio falso Vescovo di Alessandria, e lo stesso anno tornò Atanasio. Si oppone gagliardamente a questa opinione il P. Mansi. Bene, dice egli, e rettamente, se gli antichi scrittori, de' quali è grande l'autorità, non sono contrarj. Quali sono questi scrittori? L'Anonimo Maffejano, dice egli. Ma noi vorremmo sapere perchè essendo in tanti luoghi corrotto il testo dell'Anonimo, non sia anche corrotto in questo? Nò, dice il P. Mansi, perchè si conferma colle

cose, che seguono. Ma per ciò dimostrare ricorre egli a' mesi Alessandrini, e fa tornare ogni cosa a maraviglia. Non vogliamo per altro noi entrare in somiglianti contese (1). Basta, che non si possa provare l'antichità di quell' autore, e ch'ei non debba essere anteposto a Socrate, nè a Sozomeno scrittori cogniti, e approvati, perchè nulla vaglia tutta la opposizione del P. Mansi. E chi è così franco nello stabilire nuove opinioni, il quale sopra un corrottissimo frammento d'incerta età appoggiandosi, disprezzi i monumenti più accreditati, e al testo corrottissimo li posponga. So bene, che S. Girolamo nel Supplemento al Cronico di Eusebio riferisce lo stesso ritorno all' anno 46 di Cristo, onde conclude, che avanti dovesse

(1) Cum in haec verba Mansius incidisset, putavit negari a me esse menses Alexandrinos dierum triginta. Itaque ut me erroris convinceret, omnes Chronologos sic statuere, ait, ut menses illi τριακονθήμεροι fuerint. Omnium autem Chronologorum loco, citat solum Institutiones Chronologicas Beveregii. Ego vero non negavi triginta dierum fuisse Aegyptiorum menses, quam rem noram clarissimis Ptolemaei, aliorumque veterum testimoniis ostendi posse; sed dixi nolle me hisce controversiis meipsum implicare, quaerereque recte ne se habeat ea summa annorum, ac mensium, quam Anonymus collegit, etiamsi ratio habeatur mensium Aegyptiorum.

veſse eſsere celebrato il Concilio Sardicenſe, e non l'anno 347. Ma per iſtabilire l'autorità di un monumento d'incerta età, e corrotto, non ci voleva altro, che uno non meno guaſto, e corrotto di quello. E non ignora il P. Manſi, che moltiſſime ſono le corruzioni intorno agli anni, che trovanſi nel Cronico di S. Girolamo, e che vicine ſono all'anno 346, come per eſempio il porre il principio del Pontificato di Liberio Papa l'anno 348, e molte altre, che ſe l'autore comanda, ſaranno da noi minutamente numerate (1). Or veda egli, ſe queſta ſorta di monumenti debba valere più dell' autorità di Socrate, e di Sozomeno, che nel fiſſare l'Epoca del Concilio Sardicenſe mentovano i Conſoli, ſotto i quali fu celebrato.

(2) Fiſsata a ſuo modo l'Epoca del ritorno di S. Atanaſio, ſcende il P. Manſi a determinare il ſuo punto. In primo luogo oſserva, che non ſi debbano aſcoltare Socrate, e Sozomeno, ſebbene ſi ſervono de' Conſolati. Poichè queſti ancora talvolta prendono degli abbagli. Ma ſe la ſteſsa ragione vale per Theodoreto, per il Cronico di S. Girolamo, per il ſuo Monumento Maffejano &c, non ſappiamo a chi ſi debba ſtare in ſimile controverſie. Noi intanto ſtiamo ai due Iſtorici cogniti, e celebri, perciocchè ſi accordano fra loro, e ſervonſi de' Conſolati nel ſiſsar l'anno del Concilio Sar-

(1) Vide *Epiſt.* I V. *pag.* 263. *ſeqq.*

(2) Hic nonnulla omiſimus, quae ad quaeſtionem non pertinent.

dicense. Teodoreto, e S. Girolamo non fanno menzione de' Consoli. Il Monumento Maffejano è un corrottissimo frammento di non so qual pezzo di Storia; onde nè quello, nè questo possono anteporsi a Socrate, e a Sozomeno.

In secondo luogo osserva, che posto, che Gregorio falso Vescovo morisse l' anno 346., e il Concilio Sardicense fosse celebrato avanti la morte di lui quasi due anni, segue, che l' anno 344 fosse il medesimo Concilio celebrato. Anziche nella edizione Suriana de' Concilj nel Titolo del Sinodo Sarzicense sono segnati i Consoli dell' anno 344, come anche si vede in un Codice della Collezione d' Isidoro Mercatore, che trovasi nella Biblioteca del Noviziato de' PP. Gesuiti di Parigi, come riferisce il P. Arduino. Questi monumenti antepone alla Storia di Socrate il P. Mansi (1).

ARTICOLO II.

Dalle cose stabilite nell' Articolo antecedente, si può agevolmente couchiudere, che non debba essere rimossa dall' anno 347 la Epoca del Concilio Sardicense, se non si adducono in contrario testimonj più autorevoli di quelli, che apporta il chiarissimo P. Mansi (2).

Ve-

(1) Vide *Epist.* 4. *pag.* 268. *seqq.*
(2) Hic sunt omissa nonnulla, quae in idem reci-

Veniamo alla Cronologia de' viaggi, e delle operazioni di S. Atanasio. Non approva il P. Mansi la opinione del Tillemont, e del Pagi, i quali sostengono, che avanti l'anno 341 non si possa in conto veruno fissare nè la venuta di S. Atanasio a Roma, nè la partenza di lui dalla Città di Alessandria. Perciocchè non potendosi ricavare altro dalla Epistola di quel Santo Vescovo agli Ortodossi, sennonchè egli era ne' giorni pasquali in Alessandria, e potendosi ciò intendere de' giorni pasquali dell'anno 340, in questo l'autore si ferma, costretto a così stabilire dall'autorità dell' Anonimo Maffejano, e di Teodoreto, una de' quali sostiene essere stato S. Atanasio esule dalla sua Chiesa sei anni, e altrettanti mesi, e l'altro, che devastata fosse per lo spazio di sei anni da Gregorio la Chiesa medesima; mentre se l'anno 341 partì il S. Vescovo d'Alessandria, non sei, ma cinque anni non terminati sarebbe stato esule dalla sua Chiesa, la quale sarebbe stata eziandio per cinque anni non compiti da Gregorio falso Vescovo devastata.

Noi però diciamo, che quantunque non costi dalla Epistola citata di S. Atanasio, se l'anno 341, ovvero se l'anno 340, egli partì d'Alessandria, costa nondimeno da altri documenti, i quali senza dubbio (1) debbono essere

---

recidunt atque ea, quae dicta sunt in extremo articulo superiore.

(1) Vide *Epist.* I. ubi de Anonymo multa differuntur.

essere anteposti all' Anonimo Maffejano, che l'anno 341 seguì (1), e la venuta di Gregorio in Alessandria, e la partenza di S. Atanasio da quella istessa Città. In fatti S. Atanasio nel libro *De Synodis* riferisce, che il Concilio Antiocheno fu celebrato essendo Consoli Marcellino, e Probino, cioè l'anno 341. Socrate, e Sozomeno distintamente raccontano, che da questo Concilio fu Gregorio Cappadoce intruso in quel Vescovato. Egli è adunque manifesto, seguendo l'autorità di sì illustri Scrittori, che l'anno 341 e occupò Gregorio la Sede Alessandrina, e fuggì da quella Chiesa S. Atanasio.

Il nostro Autore però non può acconsentire a Sozomeno, poichè gli pare, che questo Istorico sia contrario al Santo medesimo. *Repugnare Sozomeno videtur &c.* (2) Non vogliamo per altro noi entrare a investigare se il passo addotto dall' autore, come estratto dalla Epistola di S. Atanasio agli *Ortodossi* sia sincero, o veramente no 'l sia. Certo è, che avendolo noi ricercato (3) nella Epistola medesi-

(1) Nobis nonmagis placet Mansii opinio, quam ante. Nam censemus verisimilius esse in an CCCXLII, quam in CCCXLI, multoque proinde minus in an. CCCXL advenisse Gregorium Alexandriam. Vide *Epist.* III. *pag.* 196. *seqq.* & *pag.* 220.

(2) Vide integrum Mansii locum supra *Epist.* III. *pag.* 199.

(3) Consule *Epist.* III. *pag.* 197. *seqq.*

desima della Edizione del Montfaucon, non l'abbiamo ritrovato. Ecco ciò, che ivi si legge (*Epist. Encycl. ad Episc. T. 1. Opp. pag.* 112.) *Praefectus Aegypti &c.* (1). Soggiunge, poi il Santo, che Gregorio era stato mandato dagli Eusebiani: *Arianis ab Eusebio sociisque ejus missum*. Or Eusebio, e quegli Ariani suoi Compagni erano Vescovi, quantunque separati dalla Cattoltca Chiesa. Egli è falso pertanto, che S. Atanasio neghi essere stato da' Sacerdoti eletto Gregorio, ed essendo ciò falso, sarà falso ancora, che il Santo medesimo sia contrario a Sozomeno (2). Imperciocchè se fu da' Vescovi mandato Gregorio, potè essere mandato da loro, quando erano nel Concilio adunati, come rappórta Sozomeno. E per verità dalla lettera di S. Atanasio, che nella Edizione del Montfaucon, porta il titolo d' *Historia Arianorum ad Monanachos*, evidentemente raccogliesi, che gli Eusebiani dopo di avere eletto Gregorio si si portarono dall' Imperatore, che come riferisce Sozomeno, era allora in Antiochia, e supplicaronlo, che lo mandasse in Alessandria con Filagrio empio persecutore del Cattolicismo. Ma oppone il P. Mansi, ch' essendo stato eletto Gregorio contra i Canoni secon-

(1) Vide locum integrum *Epist.* 111. *pag.* 200.

(2) Hoc argumentum non est solutum a Mansio. Vide supra *Epist.* 111. *pagin.* 197. *seqq.*

secondo la relazione di S. Atanasio, forza è, ch' egli non fu eletto in un Concilio.

E noi rispondiamo, ch' egli è verissimo, che S. Atanasio nella Enciclica a' Vescovi attesta, che Gregorio fu contra le regole Ecclesiastiche dichiarato Vescovo di Alessandria: ma intanto ciò egli dice, poichè costava, che Gregorio era Ariano, che non era chiesto dal popolo, ch' era stato eletto in altro paese, ch' era stato a forza pel braccio Secolare intruso in quella Chiesa, le quali cose tutte erano contro i Canoni, ancorchè fatte fossere da un Concilio. *Oportuit &c.*

Leggasi ancora S. Giulio Papa, il quale nella sua Epist. I. agli Eusebiani, riprende i medesimi Vescovi Eusebiani, ch' erano in Antiochia, i quali contra i Canoni elessero in quella Città, lontana 36 Mansioni d'Alessandria, un uomo estraneo, e co' soldati mandaronlo a devastar quella Chiesa &c. Non è dunque S. Atanasio contrario a Sozomeno, anzi se con attenzione si considerino le parole dell' uno, e dell' altro, e confrontansi colla Lettera di S. Giulio Papa, apparirà chiaramente, che conformi sono ne' Sentimenti (1).

Vegga ora il P. Mansi se a ragione riprenda il Tillemont per aver questi asserito, che sul principio dell' anno 341 fu quel Sinodo incomminciato (2), perciocchè ne' giorni

---

(1) Vide *Epist.* 111. *pag.* 197. *seqq.*

(2) Non eo haec dixi, quo veram esse Til-

ni pasquali dello stesso anno era Gregorio in Alessandria secondo ciò, che S. Atanasio racconta nella Epistola una volta intitolata agli Ortodossi. Apporta un altra ragione il chiarissimo Autore, per cui studiasi di convincere Sozomeno. In que' giorni pasquali, dice egli *pag.* 11; ne' quali Gregorio incrudeliva contro la Chiesa Alessandrina S. Atanasio non era ancora partito d' Alessandria, dalla qual Città egli partì l' anno 340, come egli stesso afferma nella sua lettera agli *Ortodossi*. Chiunque considera le riferite parole del nostro Autore, subito si da a credere, che S. Atanasio mentovi l'anno, in cui egli partì d' Alessandria. E pure egli è certissimo, che di tal cosa (1) non fa mai il Santo menzione.

Ma l' Anonimo Maffejano, aggiugne il P. Mansi, sostiene, che S. Atanasio fu esule (2) dalla sua Chiesa 6 anni, e altrettanti mesi, e Theodoreto rapporta, che sei anni Gregorio incrudelì contra la Chiesa medesima. Noi però in primo luogo dimandiamo, perchè non sia lecito credere, che questo luogo dell' Anonimo sia uno di quelli, de' quali

---

Tillemontii opinionem, sed quo non esse recte a Mansio impugnatam putarem. Vide *Epistol.* III. *pag.* 207. *seqq.*

(1) Hanc observationem silentio Mansius praetermisit: id vero an consulto factum ab illo sit, ipse viderit.

(2) Hoc genus discriminis est etiam a Mansio silentio praetermissum, quasi a me numquam observatum fuisset.

quali dice il chiarissimo Autore : *Reliqua hujus Chronologi Maffejani cum foede depravata sint &c?* E veramente egli è facilissimo, che ne' numeri prendano degli abbagli i copiatori, come da' Codici di Giuseppe, e del Cronico di Eusebio, e di altre Opere degli Antichi si può evidentemente conoscere, essendo eglino bene spesso scorretti particolarmente intorno a ciò, che i numeri degli anni, e de' mesi riguarda. La qual cosa potremmo ancora dire de' Codici di Theodoreto. Ma diamo, che l' Anonimo non sia a noi favorevole, che può egli fare contra l'autorità di Socrate, e di Sozomeno, i quali non nelle note, e nei numeri, ma nel filo della Storia, e ne' racconti errerebbero (1), se sbagliassero intorno a ciò, che riferiscono della elezione di Gregorio fatta nel Sinodo Antiocheno?

Inoltre Theodoreto nel luogo medesimo prende un solennissimo abbaglio, mentre contra l' autorità di S. Atanasio (2), pretende,

(1) Hoc non refellit Mansius.

(2) Non meminit hujus meae animadversionis Mansius, quae tanti ponderis saltem erat, quanti eae sunt, quibus ille est usus, ut Socratis, atque Sozomeni rejiceret auctoritatem. Immo vero redarguit injuria me, quasi Theodorito sine ratione negarim fidem. Sed haec de Theodorito dicta fuerunt, ut si nobis adversarius esset, quanti esset illius testimonium faciendum cognosceretur. Ceterum ille nobis non modo

de, che il Santo era prima partito per Roma, che Gregorio fosse dagli Eusebiani mandato in Alessandria. Che se in una cosa di tanto peso errò Theodoreto, mostrò certamente di non essersi servito di buoni fonti, onde non è maraviglia, che abbia errato nel numerare gli anni della tirannide di Gregorio.

Segue dalle osservazioni finora fatte, che se S. Atanasio partì d' Alessandria dopo i giorni Pasquali dell' anno 341, come abbiamo provato, e nell' Ottobre dell' anno seguente fu per lui celebrato il Concilio Romano; l' Epoca di questo Concilio debba esser fissata l' anno 342, e perciò non sia vera la opinione del P. Mansi, che dice, che *Romana Synodus in exitum anni 341 revocanda sit* (3).

Passa il dottissimo Autore a parlare della professione di fede, che falsamente, come approvata dal Concilio Antiocheno, fu da Narciso, e da' Mari Ariani a Costante Imperatore presentata. Sostiene egli pertanto, che ciò sia seguito prima, che terminasse l' anno 341. Soggiugne poi, ch' egli ha voluto far menzione di questo avvenimento per istabilire un Epoca certa del secondo Con-

do non adversatur, sed etiam favet. Vide *Epist.* III. *pag.* 221. *seq.*

(2) Juxta atque Tillemontii Systema postulat.

(3) Vide quae de hac Synodo diximus *Epist.* III. *pag.* 225.

Concilio Antiocheno. Ma per istabilire questa Epoca certa, bisognava prima con efficaci ragioni provare, che non terminato l'anno 341 Mari, e Narcisso abbiano presentato quel Simbolo a Costante. Egli per altro senza addurne niun documento, niuna ragione, anzi niuna congettura definisce, che l'anno 344 prima del Concilio Sardicense, fu adunato il secondo Sinodo Antiocheno. Or vediamo se questo suo fondamento sussista. Diciamo noi pertanto, che non costa se l'anno 341 avvenisse il fatto di Mari, e di Narcisso. Se pretende il P. Mansi, che costi, e che perciò possa essere fondamento sicuro per fissare un *Epoca certa*, è obbligato a provarlo. Egli però non lo prova, e non provandolo, fa d'uopo, che confessi, che non sia certa secondo lui l'Epoca del secondo Concilio di Antiochia. Diamogli nulladimeno, che sia vera la sua Cronologia intorno alla legazione di Mari, e di Narcisso, come potrà indi conchiudere, che qualche tempo prima del Concilio Sardicense, ch' egli pretende celebrato l'anno 344, adunato si fosse il secondo Concilio Antiocheno? S. Atanasio, dice egli, nel suo libro *de Synodis* narra, che tre anni dopo questa tale legazione fu tenuto quell'Antiocheno Concilio. Se tre anni dopo, dunque ripigliamo noi, verso la fine dell'anno 344; poichè la legazione non potè succedere, che verso la fine del 341, come concede il P. Mansi. Or se dalla fine dell'anno 341 si numerino anni 3, forza è che si venga alla fine dell'anno 344, che se ciò è vero sarà eziandio necessario, che il nostro autore ammetta, essere stato tenuto

nello

nello stesso tempo, e non dopo l'Antiocheno il Sinodo Sardicense; mentre anche questo, se si crede al P. Mansi, dovette essere al più verso la fine dell' anno medesimo celebrato.

Oppone, che forse i tre anni mentovati da S. Atanasio non erano compiti. Ma questo *forse* non basta per fissare un Epoca *certa*. Inoltre come prova egli, che non erano terminati i tre sopradetti anni? Non ha certamente verun motivo di ciò stabilire. E se non l'ha, in qual guisa potrà mai quella legazione essere il fondamento, sopra cui si possa stabilire con certezza una tal Epoca?

Sono alcuni, dice poco avanti, che non dalla legazione di Narcisso, ma dal tempo del primo Concilio adunato per la Dedicazione in Antiochia, pretendano doversi prendere il principio di quel triennio, a' quali confessa, ch'egli acconsentirebbe; se *forse* non gli paresse più ragionevole l'appigliarsi al sentimento del Pagi, che non fosse compito il suddetto triennio.

E questo è il modo di fissare l'Epoca *certa* del Concilio Antiocheno (1)? Nè deesi tralasciare da noi di osservare, che il P. Mansi è stato mal servito dallo Stampatore, mentre non avendo egli usate, che due, o tre parole greche in tutta la Dissertazione, costui gliene ha malmenata la prima (2), e in vece di stampa-

Z re

(1) Vide supra *Epist.* IV. *pag.* 273. *seqq.*
(2) Vide *Epist.* II. *pag.* 167. *seqq.*

re *formulam* μακρόστιχον in accusativo, e colla lettera χ, gli ha fatto dire un Sollecismo, congiugnendo insieme un Accusativo con un Nominativo in questa guisa: *formulam* μακρόστικος, ponendovi inoltre invece del χ la lettera κ contra ogni regola di Ortografia. Ma passiamo avanti.

Gli Ariani, soggiugne il chiarissimo Autore, composero una lunga formula, μακρόστιχον, e la mandarono in Occidente, affinchè ella fosse approvata. Essendo giunti i loro Legati a Milano, ottennero che fosse ivi adunato un Sinodo, a cui esposero la cagione della loro venuta. I Padri, a quali premeva lo stabilimento, e la propagazione della Fede Nicena, riprovarono la nuova formula, onde gli Ariani dovettero senza avere nulla conchiuso, partir dal Concilio. Fin quì va bene. Ma non vanno già così le cose, che seguono. S. Atanasio, soggiugne l'Autore, nella sua Apologia scrivendo a Costanzo, conferma, che questo Concilio di Milano, fu tenuto l'anno 344. Sentiamone la riprova. Scrive, dice egli, S. Atanasio, che quattro anni dopo la sua venuta in Roma, si portò a Milano, dove trovò certi Vescovi. E bene? *Nempe, ut arbitror*, aggiugne il P. Mansi, *ad Concilium coeuntes*. Dunque perche trovò ivi alcuni Vescovi, perciò si celebrava il Concilio? E con questa autorità si conferma, che questo era quel tal Concilio di Milano? Quando noi leggemmo le parole antecedenti: *Porro Concilium hoc Mediolanense anno 344 celebratum fuisse confirmat S. Athanasius*, pensammo certamente,

te, che l'Autore avesse trovato un nuovo passo decisivo nell'Apologia di quel Santo Padre: ma poi abbiamo veduto, ch'era quello stesso, che aveamo noi letto più volte, senza, che ci venisse in pensiero, farsi ivi per certo menzione del Concilio di Milano. Confessiamo per altro, che può essere, che S. Atanasio parli di un Sinodo, ma non segue, che quel tal Sinodo sia stato celebrato l'anno 344. Noi abbiamo di già provato, che S. Atanasio venne a Roma l'anno 341. Se a questo si aggiungano altri quattro, perverremo all'an. 345 (1), in cui noi crediamo, che sia stato adunato il Concilio di Milano, di cui ragioniamo.

Rimosso dal suo luogo il Sinodo Sardicense, non ha potuto fare a meno il P. Mansi, che sconvolgere la Cronologia di altri Sinodi celebrati poco dopo il Sardicense. Per la qual cosa sostiene, che il Filippopolitano tenuto fosse dagli Ariani, o verso la fine dell'anno 344, o verso il principio dell'anno 345 (2).

(1) Longe nunc mihi verisimilius videtur Mediolanense hoc Concilium an. 346 fuisse habitum. Vide *Epist.* 111. *pag.*224. *seqq.*

(2) Quae sequuntur in Diario de Synodo Carthaginiensi, deque Coloniensi, ea sunt praetermissa, quod neque confirmata a nobis essent, neque esset ulla eorum a Mansio facta mentio in Apologia. Vide tamen Epist. IV. *pag.*280. *seqq.* & *pag.*258. *seqq.*

Num. II.

APOLOGIA
JOH. D. MANSI

Congr. Matris Dei Lucensis.

§. I.

Uicunque lucubrationem aliquam scriptione sua refutandam suscipiunt, illud muneris esse sui arbitrantur omnes, ut in ipso statim operis exordio, se, non consilio aliquo malo, sed uno putoque veritatis amore persuasos, invitos licet (1) reluctantesque, calamum arripuisse profiteantur. Hanc tibi quoque fuisse mentem, cum meditationes tuas in dissertationem meam chartis tradere aggressus es, magna verborum asseveratione (2) affirmas: eademque mihi pariter in veritatem stat menti fixa persuasio, cum scriptum hoc tuum discutiendum assumo.

§.II. Est igitur utrique veritatis amor idem; quamvis haud ita mihi ac tibi veritas placet. Tu enim veritatem diligis armatam & mordacem; me

(1) Ego ne invitus, ut scriberem?
(2) Ubinam id affirmavi?

me inermis (1) & innocens delectat. Ita soleo cum amicis agere, comiter scilicet & pacate. Cum amico igitur amice expostulo de accusatione in me praepostere intentata, quasi scilicet Theologiae morum studium, grave inprimis & necessarium, traduxerim.

§.III. Ita verba quaedam mea in epistola dissertationi praefixa, subobscura (2) licet & ambigua, in partem deteriorem interpretaris. Ignosce mihi, *Davum* (3) te credo, non *Oedipum*. Egone studio illi detraxerim, cui jam inde a juvene me totum addixisse ex te audio?

§.IV. *Permolestos* ego quidem & *vocales* appellavi homines, non eos profecto qui in ethica christiana tradenda operam (4) suam mo-

(1) Hoc lector consideret *inermis* ne ea dicendi ratio sit, qua quis adversarios suos *leves*, *vocales*, *publicaeque pacis perturbatores* appellat, ita ut Mansius facit in *Epist. Dedic. praefixa Dissertationi de Epochis*.

(2) Ita se excusat saepe Mansius, ut *subobscure* se fuisse loquutum dicat, quo effugere reprehensionem possit.

(3) Est item haec, Mansio Judice, veritas *inermis*. Scilicet non est, haec eadem *veritas armata*, *illum qui* contra te scripserit, appellare *Davum*.

(4) Eos profecto vocales &c. appellavit, velit, nolit; qui operam suam utilem in Ethicis collocant. Quae ego dixi de impugnatis a Mansio doctis viris, & contemta disciplina morum, ea dicta sunt & vere, & recte. Id ego ostendam perspicue, si perget laedere. Nunc omittatur.

modestam & utilem collocant; sed eos tantummodo qui eo in studio rixari potius vel tempus inaniter terere amant. Laudo illos si primo modeste scripserint; fero, si ex adverso rescripserint moderate. Cum vero iterum iterumque clavum eundem jam fixum tundunt, aspere praesertim & dure, molestum id judico & inofficiosum.

§. V. Et vero tolerandum id utique mali fuerit minus inique, si in repetitis illis scriptionibus novi aliquid nec ante vulgatum (1) prompserint; nunc vero eadem semper obsonia novis tantummodo iisdemque ingratissimis injuriarum salsamentis (2) condita nauseantibus offerunt. Hanc ne tu dixeris homine docto dignam occupationem?

§.VI. Joannes Clericus vir, cujus si theologica dempseris, judicium est acre, & subactum, genus istud Theologorum exagitandum suscipiens in dissertatione sua: *an semper respondendum sit calumniis Theologorum*, adductis exemplis demonstrat, eristica haec scripta *non prodesse authori*; *non aliis*, *ac praesertim posteris*: *Deo semper non esse grata*, *ut nec contentiosum animum*. Haec ille; id ego cum ipso: *Cleric. art. critic. tom. 3. pagin. 297. Edit. Amstelod.* 1730.

§.VII.

(1) Videant Docti viri num novi aliquid invehere quisquam sine erroris suspicione in Theologiam possit.

(2) *Salsamenta* haec placent Mansio, si macerata ab ipso sint: sin ab aliis, non placent.

§.VII. Neminem vero nomine compello, neminem designo. Vide, fodes, ne si forte certum aliquem virum caecis ictibus me ferire judicaveris, teneant te amici eum infelicem (1) conjectorem, qui modo me reprehendendo ab illis argueris.

§.VIII. Atque ita demum in ipso statim scribendi exordio jussionibus tuis obtemperandum mihi successit; tuis, inquam, jussionibus, quibus mentem meam, subobscure (2) indicatam, in apertam lucem ut producerem, mandasti. Utinam & in caeteris eadem observantia parere tibi daretur. Sed quae te veritas ad scribendum impulit, eadem me cogit, ut ex adverso rescribam. Videamus, quis nubem pro Junone.

§.IX. Antequam vero rem cominus tecum aggrediar, conveniat inter nos oportet de genere demonstrationis, qua in rebus hisce obscuris, & intricatis uti necesse sit. Facile mecum consensurum te credo, nullis aliis instrumentis, machinisque (3) aliis ex alto puteo, in quo jacet demersa, veritatem erui posse, quam conjecturis; ut in ea parte, in qua conjecturae suppetunt validiores, ibi stare veritas credatur; inde vero abesse, ubi conjecturae vel nullae sunt, vel minores. Id mihi sumo certum de-

(1) Scire aveo quinam hi sint, qui me ut infelicem conjectorem redarguant.

(2) En tibi rursum τὸ *subobscure*.

(3) Mechanice!

monstratumque. Nunc de reliqua scriptione tua, & mea amice tractemus (1).

§.X. De Epocha Concilii Sardicensis potissimum, & praecipuum dissidium est inter nos, unde reliqua proveniunt historiae, & chronologiae Ecclesiasticae discrimina. Hanc tu cum reliquis hucusque Chronologis, Socrate, & Sozomeno conciliantibus, cum anno 347 componis.

§.XI. Ego primus (2) inter Chronologos nostrates in annum 344 retraho. Et vero, si Anonymi a Maffejo producti fides constiterit, (3) mihi lis adjudicanda esset; cum enim Sanctus Athanasius integro ut minus biennio post exactum Sardicense Concilium reditum suum Alexandriam distulerit, ut ego in Dissertatione mea probavi, nec tu ipse repugnas, eoque pervenerit an. 346 (4) ex fide ejusdem Anonymi, consequatur necesse est, ut Sardicense Concilium ex anno 347 ad 344 retrahatur.

§.XII. Huic tu opponis, Maffejanum illum Anonymum (ita enim appello simili exemplo

---

(1) Ita ne vero? Amice ne mecum agat is, qui me Davum, & infelicem conjectorem vocat?

(2) Nunc primum audio esse Mansium inter nostrates Chronologos numerandum. Nam a nemine ante audiveram.

(3) De Anonymi auctoritate, consule Epistol. 1. per totum.

(4) Vide Epist. 1. *pag.* 23. *seqq.*

plo (1), ac olim annales a Lambecio vulgatos, Lambecianos inſcribere Chronologis placuit) tantae utiquae antiquitatis non eſse, quantam praefert.

§.XIII. Ac primo quidem me traducis, ejus vetuſtatem inde deducentem, quod Alexandrinis menſium nominibus utatur. At (2), rogo te vir doctiſſime, ſerio ne loqueris, vel ex joco? Ponderata ne prius ſcriptione mea, vel fugienti oculo & averſa mente decurſa? Haec ego ſcripſi: *Menſium anni nomina Alexandrina ſemper uſurpat, quod Alexandrino ſcriptori ita peculiare eſſe poteſt, ut alteri plane non congruat*. Ex Alexandrinis menſium nominibus non antiquitatem ego quidem, ſed patriam ſcriptoris deduxi.

§. VIV. Ais chronicon Paſchale Alexandrina menſium nomina adhibere, nec Alexandrinum authorem referre. Unde noſti vir (3) docte? Prome anecdotum hoc reconditum, & plane ignotum eruditis. Profecto quod Paſchale chronicon appellas, id aliis Alexandrinum dicitur, unde de Alexandrino ſcriptore conjectura. Antiquitatem ego vero aliis longe argumentis adductis probavi.

§. XV.

(1) Vide ſupra *pag*.8. *ſeqq*.

(2) Non ego ſic dixi, quo diſertis verbis id eſſe abs te conſtitutum putarem; ſed quo, niſi id voluiſſes, ex eo quod Anonymus menſium nomina Alexandrina uſurpaſſet, deducere, nihil te agere poſſe perſpicerem. At eras tu *ſubobſcure* loquutus.

(3) Vide *Epiſt*, 11. *pag*. 153.

§. XV. Quod ſcilicet cum ipſo S. Athanaſio (1), de ſe plura ſcribente, nunquam non cohaereat, & ne in minimo quidem diſcrepet. Quod Anonymi hujus Chronologia cum Chronotaxi ab ipſo Athanaſio digeſta vel ad dieculam conveniat. Conſenſionem hanc miram tu pariter appellas; & quamquam id ſit ironice a te dictum, mira tamen Chronologis doctiſſimis re ipſa videri debet, ac demonſtrandi vim habet quo ad ſcriptoris vetuſtatem ipſi plane S. Athanaſio ſupparem. Periculum rei volo facias in ſcriptoribus rerum Athanaſianarum (2), qui tamen aliquot poſt illum ſaeculis ſcripſerunt. Quot anachroniſmis, Deus bone, obvolvuntur!

§. XVI. Sozomenum, tuum illum ſcriptorem divinum, ita implicatum eſſe in (3) rebus Athanaſii, ut a diligenti rerum earum ſcriptore penitus deſerendus ſit, docuit Tillemontius, cujus verba inferius recitabo.

§. XVII. Cedrenus ſaeculi XI. (4) ſcriptor eſt Graecus; hunc ſi audias, anno IX. Conſtantii Gregorius Alexandrinus invaſor ab Arianis peremptus occubuit, cui Georgius ſubſtituitur Imperatoris juſſu. Anno Conſtantii XV. Athanaſius in Britanniam deportatur, ejuſque

(1) Conſule *Epiſt.* 1. *pag.* 22. *ſeqq.*

(2) Conſule *Epiſt.* 1. *pag.* 22. *ſeqq.*

(3) Non nego in nonnullis. Sed in conſulum notis indicandis erravit ne obſecro? Hoc erat a Manſio oſtendendum. Vide *Epiſt.* IV. *pag.* 288. *ſeqq.*

(4) Vide *Epiſt.* II. *pag.* 161. *ſeqq.*

que loco Felix Alexandriae sufficitur. Quot verba, tot menda in historia, & chronologia. Gregorius naturali (1) morte, non violenta decessit. Anno Constantii XV. Christi 351. Athanasius Alexandriae agebat quietus; nullus ad id usque Georgius ab Arianis datus Alexandrinis praeerat; nullum denique Felicem cathedram suam occupantem Athanasius tulit unquam. Usque adeo lutulenta fluit historia Ecclesiastica, cum aliquanto remotius ab ipso suo fonte hauritur. Si ergo purior ab Anonymo nostro sufficitur, quid inde consequatur intelligis.

§. XVIII. Ais me, velut Deo e machina accersito, consensum hunc chronologicum effingere, Alexandrinos menses ad dies xxx. definiendo. Ego ne solus, an Chronologi (2) vul-

(1) Consule, *Epist.* III. *pag.* 191. *seqq.*

(2) Ubinam ego hoc dixi? An quod tritum omnium sermone est, tricenarios fuisse Alexandrinorum menses, id ego negare auderem? Hoc dixi nolle me eo genere controversiae implicare, quaerereque, rectene collecta esset ab Anonymo summa mensium, & annorum, si habeatur ratio mensium Alexandrinorum? Nunc quia me lacessit: sic ajo, recte eam se habere, si mensium Romanorum habeatur ratio; si contra Alexandrinorum, non item. Nam ea summa sic habet ab an. CCCXLVI mensis Octobris die 21. ad diem 9. Februarii anni CCCLVI fluxisse an. IX. m. III. d. XIX. Nam a 21. Oct. an. 346. ad 21. Oct. 355. anni sunt nostra com-

vulgo omnes? Cedo mihi verba Cl. Beveregii in Institution Chron. lib.I. cap.x. *Omnes menses* (Aegyptiaci) *sunt* τριακονθημέροι *sive tricentarii* (Graecam (1) vocem quam emendatissimam excudendnm curavi, ne operam tuam deinceps in typorum correctione Theologus locares). Illud insuper animadversione in rem nostram dignum censeo, quod nonnulla occurrant ab antiquissimis scriptoribus vel perperam tradita, vel non satis diligenter definita, quae nostra demum aetate Critici peritiores, qua valent arte abstrusa penetrandi, in meliorem lucem traxerunt; haec Anonymus

---

computandi ratione novem. A 21.Oct.an.355. ad 21.Januar. an. 356. menses sunt nostro more, tres. Vigesimae autem primae diei Januarii dies XIX si adiunxeris, incides in IX.Februarii. At si menses Alexandrini, qui tricenarii erant, considerentur; a 21. Octob. an.355.ad IX Februarii an.356.menses 3. diesque XXII. fluxerint necesse est. De annis nihil dico, nam fixi Aegyptiorum tot dies, quot solares nostri, continebant. Interea hoc es consequutus, ut quod tunc silentio praetermisi, ut tibi consulerem, nunc in lucem protulerim. Neque vero quia summa annorum, & mensium, quam Anonymus collegit, nihil vitii continet, si habeatur ratio mensium Romanorum, idcirco vera Anonymus praedicat. Nam errat ille quidem, si pugnet cum Athanasio; pugnat autem, ut *Epist.* I. *pag.*23. *seqq.* & *Epist.* III. §. 2. ostensum est.

(1) Vide *Epist.* II. *pag.* 167. *seqq.*

mus noster (1) quasi comperta, & sub oculis suis gesta egregie definivit, ac explicavit. Pagius (2) obitum S. Athanasii in annum 373. referri oportere ex conjectura tantum, repugnantibus licet Socrate, & Sozomeno, assequutus est; eundem annum S. Praesulis emortualem Anonymus noster signat. Quis etiam nisi comperta scribens, nomen certum loci nosset, quo S. Athanasius Juliani edicto iterum e sede sua pulsus aufugit? Hunc vero *Thereu* (3) nullo veterum docente, Anonymus noster appellat. S. Athanasius anno 353. legationem pro se ad Constantium Imperatorem Mediolanum misit: hanc gesserunt Episcopi; unius tantum ex illis nomen exprimit Sozomenus lib. 4. c. 9. sed Episcopos quinque tunc missos (4), quorum singulorum nomina diligenter exprimit, uno per incuriam omisso: Anonymus noster affirmat, a nullo veterum, nisi ab explorata per se veritate edoctus. Contra tam multa sinceritatis argumenta, frustra, & inaniter, vir doctissime, aetatis ambiguitatem Anonymo illi affingis (5).

§. XIX. Esto vero, genuinus ille sit, ais. Sed & in pluribus corruptus est, & interdum impeditissimam, ut ego pariter in dissertatio-

ne

(1) Vide *Epist.* 1. *pag.* 23. *seqq.*

(2) Vide *Epist.* 1. *pag.* 231. *&* *Epist.* 4. *pag.* 288. *not.* 4.

(3) *Epist. pag.* 88.

(4) Vide *Epist.* 1. *pag.* 60. *seqq.*

(5) Concedam, nisi vera sint, quae scripsi *Epist.* 1. *per tot.*

ne mea agnovi, habet chronologiam. Fateor ego quidem ingenue; sed nunquid quod identidem (1) vitium sentit vetustatis, ideo ubique mendosus judicandus est? Pagius, vir inter chronologos aetatis nostrae summus, Theophanis chronologiam interdum labascere agnoscit; numquid propterea ea non utitur feliciter ad chronologiam ecclesiasticam restituendam in iis saltem, in quibus errati suspicio nulla succurrit? In nostro Chronologo, ubi forte mendum (2) cubat, errati hujus apertissima praebentur indicia, ut cum annorum summae variae inter se non constant; id plane argumentum est vitii in annorum numeris. Cum vero summae annorum inter se cohaerent, cur lectio sollicitetur, nihil est. Sunt etiam nonnulla (3), quae cum historia a vetustissimis scriptoribus aeque omnibus tradita pugnant; in his rectissima est mendi suspicio (4).

§. XX. Id ego adnotavi in consulatu (5) Hypatii & Catullini, quod consulum par toti antiquitati ignotissimum est. Quaenam fuerit errati hujus causa probabilis, in dissertatione indicavi. Mendosus est plane consulatus ille, tota-

(1) Consule *Epist. 1. pag. 107. seqq.*

(2) Consule *Epist. 1. pag. 108. seqq.*

(3) Quid nonnulla? Fere omnia sunt hujusmodi, mihi crede. Lege *Epist. 1. pag. 23. seqq.*

(4) *Suspicio*, inquit. Scilicet scelus esset, si diceret Anonymum in manifesto errore versari.

(5) Quam recte notaverit, vide *Epist. 1. pag. 41. seqq.*

totaque dein consequens historia confusa est, & indigesta. Quam confusionem ipsi primigenio authori facile tribuerim; quotus enim quisque est, qui, cum peregrina tradat, interdum non erret? Alexandrinus (1) scriptor, quae Alexandriae accidebant, habebat explorata; quae alibi, forte non ita. Labanti igitur ex aliorum scriptorum authoritate succurrendum est.

§. XXI. Teneo te, inquis; ergo & in retrahenda Concilii Sardicensis epocha in annum 344. deferendus est Anonymi Maffejani ductus, quippe qui ab aliis historicis vetustissimis, Socrate nempe, & Sozomeno aberrat. Darem equidem argumentationi tuae manus victas, si non aeque alii aequalis aetatis scriptores ab utroque illo discederent, & Anonymo nostro accederent. Concilium anno 347. congruere nequaquam posse demonstrant, praeter Anonymum Maffejanum, S. Hieronymus in chronico (2) vetus inscripto Concilii in codice Surii (3), & Harduini (4), acta Concilii Coloniensis (5), & Theodoretus (6), quos in dissertatione mea adduxi: reipsa vero cum anno illo componunt Socrates & Sozo-

(1) At in Alexandrinis rebus narrandis saepe, & turpiter labitur, ut etiam in aliis. Consule *Epist.* I.

(2) Vide *Epist.* III, *pag.* 263. *seqq.*

(3) Vide *Epist.* IV. *pag.* 286. *seqq.*

(4) Consule *Epist. eamd. ibid.*

(5) Vide *eamd. Epist.* IV. *pag.* 288. *seqq.*

(6) Vide *Epist.* 3. *pag.* 221. *seqq.* §. XXII.

Sozomenus. Utri parti (1) fides addicenda est? numquid duo supra quinque praevaleant? quid ajo duo? unum dixerim, nam Sozomenum e Socrate, seu e converso accepisse cum omnes afferunt, tum res ipsa loquitur, utrinque verbis ipsis recurrentibus. Quandoquidem ergo in eam necessitatem redigimur, ut mendum cubasse apud alterutram partem agnoscamus; nonne pronius est, mendosum unum judicare prae quinque?

§. XXII. Vide, Sodes, uter nostrum (2) melius argumentetur. Ego sic: Sardicense Concilium anno 344. vel 345. convenit, ut ex Anonymo Maffejano, veteri Concilii inscriptione, S. Hieronymo in chronico, Theodoreto, & Actis Concilii Agrippinensis demonstratur; ergo corrigendi sunt Socrates, & Sozomenus, qui annum 347. malunt. Tu sic: Sardicenses Patres anno 347. coiverunt, teste Socrate, & Sozomeno; ergo vitiata est lectio Theodoreti, S. Hieronymi, veteris Concilii inscriptionis, Anonymi Maffejani, & Actorum Concilii Agrippinensis. Papae Dialecticam ratiocinationem (3)!

§. XXIII. Quid pro te reponas haud ignoro. Vetus Concilii inscriptio, ais, aeram mendosam signat; S. Hieronymus in Chronico & Theodoretus non semel labuntur in erro-

(1) Vide *Epist.* I. *pag.* 23. *seqq.* & *Epist.* 3. *pag.* 179. *seqq.* & *pag.* 234. *seqq.*
(2) Vide *Epist.* IV. *pag.* 272. *seqq.*
(3) Consule *Epist.* IV. *pag.* 276.

errorem; horum ergo authoritas tanti facienda non est, ut epochae plane novae, contra Socratis & Sozomeni authoritatem stabiliendae sufficiat (1). Tecum facerem, vir doctissime, si de singulis hisce seorsum, & ab aliis sejunctis, res esset. Cum vero in re praesenti non unus vel alter, sed quinque conveniant (2), vix a me impetrare possum, ut credam tam multos labantes, alioqui interdum, nec semper emaculatos, in uno eodemque errore stabiliendo convenire potuisse. De tota Ecclesiastica Historia vel unicum promas exemplum, quo ex tam multis veterum authorum corruptis textibus punctum aliquod contra historiae veritatem stabiliatur, & eris mihi magnus Apollo.

§. XXIV. At, rogo te, quosnam (3) contra sinceritatem Chronici S. Hieronymi, Theodoreti, Actorum Concilii Agrippinensis, Anonymi Maffejani in re praesenti tantae authoritatis, historicos opponis? Socratem, ais, & Sozomenum historicos vetustissimos, sincerissimos, & fidei non indubiae, nempe Graecae (4). At de vetustate quidem ego non disputo, quamvis pari cum illis gradu consistunt S. Hieronymus, Teodoretus, Acta Concilii Agrippinensis.

A a §. XXV.

(1) Non sic ego ratione utor. Vide *Epist.* IV. *pag.* 258. *seqq.*

(2) Vide *Epist.* I. *pag.* 93. *seq.*

(3) Quos habeam cognoscere poteris ex *Epist.* III. §. II. *seqq.*

(4) Vide *Epist.* 2. *pag.* 16. 163. *seqq.*

§. XXV. De sinceritate vero habeo quid contra excipiam. Audi Cl. Tillemontium ita de Socrate pronunciantem. *Il estoit fort credule, & usoit de peu de discernement dans le choix des pieces, & des persones sur l' autoritè des quelles il fait son histoire; ce qui fait qu' elle est tres pleine de fautes, & que dans les choses les plus veritables il y mele des circonstances fabuleuses &c. Il s' est souvent laisse tromper; mais ye ne croy pas qu'il se trompe volontairement. C' est, ce me semble l'idee la plus veritable, qu' on puisse avoir tant de Socrate que de Sozomene qui l' a copie en cet endroit, & en beaucoup d' autres.* Audi consona ex Godfrido Hermantio in praefat. ad vitam S. Athanasii. *Plusieurs celebres auteurs de nostre siecle, avojent deja remarquè un tres grand nombre de fautes dans l' histoire de Socrate, dont Sozomene n' a presque este que le copiste &c.*

§. XXVI. Vide quodnam sit eruditorum de tuis illis Graeculis (1) judicium, quorum fidem tanti facis, ut supra S. Hieronymum, Theodoretum, Acta Concili Agrippinensis, Anonymum Maffejanum efferas. Quorum etiam seposito judicio, vis ne per te nosse, quantae scriptores illi fuerint in conciliari chronologia indaganda peritiae? Concilium Nicaenum I. sub S. Silvestro Papa I. convenisse, vetus est celebris, & nemini seu veterum, seu recentiorum explorata sententia: id vero unum fere dixerim Socratem latuit, apud quem

(1) Vide *Epist.* 11. *pag.* 163. *seqq.*

quem ſub Julio collocatur (1). Nemo unus eſt eruditorum, qui utrumque Graeculum non accuſet de male collocata Concilii cujuſdam Sirmienſis epocha. Quis ſub Conſulibus non ſuis aſſignatum(2)ab utroque hiſtorico S.Athanaſii obitum non fateatur? Denique P. Antonius Pagi in Critica Baronii ad annum 365. num. 2. quid ſentit de conſulari (3) chronologia a Socrate conſtituta? *Socrates dum bujuſmodi notas temporarias uſurpat, non raro in errorem labitur.* Haec, vir clariſſime, tuis meditationibus in Epocham Sardicenſis Concilii a me conſtitutam reponenda mihi ſuc-

Aa 2 cur-

(1) Non nego aliquando lapſos fuiſſe Socratem, ac Sozomenum, ſed hoc tibi erat oſtendendum, in conſulatibus indicandis labi illos & ſaepe, & turpiter, ut tuus Anonymus ſolet. Vide Epiſt. IV. *pag.* 288. *ſeqq.*

(2) Quid tu? An Johannem B. Solerium, Hermantium, & Papebrochium ſpernis, qui Socratis de anno Athanaſii emortuali ſequuntur ſententiam? Vide *Hiſt. Chronol. Patriarch. Alex. pag.* 40. *To.* V. *Junii*.

(3) Video quidem de notis conſulatuum agi a Pagio. Sed is non probat, quod dicit. Affert exemplum de anno Athanaſii emortuali. At eſt id etiam in controverſia poſitum. Sumere autem, quaſi conceſſum ſit, quod eſt in controverſia, id vero critici accurati eſſe negamus. Atque in eo etiam peccat, quod uno exemplo concludat, non raro in iis rebus peccare Socratem. Ac protuliſſet quidem, ſi exemplum clarius habuiſſet.

currebant; quae eadem mente a te accipi velim, qua a me scripta sunt, ut scilicet intricatae hujus chronologiae explicandae ratio aliqua, ea facilior, quae hucusque assignata est, ineatur.

§. XXVII. Superest modo ea disquiramus, quae tu de fuga S. Athanasii Romana contra me statuisti. Atque ego quidem in causa superior abscederem, si quidem Anonymi Maffejani sinceritas, quam superius adstruere conatus sum, agnoscatur. Cum vero adversarium te ejus infensissimum profitearis, eo in praesens seposito, quibus patronis causam meam perorem, accipe. Gregorius post occupatam Alexandrinam cathedram sexennio occubuit, teste (1) Theodoreto; hoc vero ejus obitu cum exordio anni 346. illigato, quae mea est sententia, de qua superius satis disputaum est, superest annus 340. pro secessione Romana Athanasii ab intruso Gregorio pulsi fugatique. En igitur alterum sententiae meae patronum Theodoretum. Recte tu quidem admones, repugnare sententiae huic meae Socratem, affirmantem S. Athanasii abdicationem inter primas Concilii Antiocheni curas fuisse; Antiochenum vero Concilium anno 341. celebratum affirmant omnes. Opposui Socrati S. Athanasium (2), qui in epistola ad Orthodoxos (Ita enim inscribebatur in vetusta editione, quae tunc erat ad manus,

(1) Vide *Epist.* 111. *pag.* 221. *seqq.* & *Epist.* 1. *pag.* 23. *seqq.* & *Epist.* 111. 33. *seqq.*

(2) Vide *Epist.* 4. *pag.* 296. *seqq.*

nus,) seu in Encyclica ad Episcopos, ut in nova Montfauconii reformatur, asserit contra Ecclesiasticam Regulam electum Gregorium in in Sede Alexandrina intrusum fuisse, quae sane verba non satis cohaerere arbitrabar cum ejus assumptione in Antiocheno Concilio dedicationis, cujus tam celebris fuit per orbem fama, ut ejus sanctiones perinde ac Orthodoxae ab Ecclesia interdum receptae fuerint. Suspiciosa proinde mihi efficiebatur ea (1) Sozomeni authoritas de electione Gregorii in eo Concilio, qua admissa, Theodoreti, & Anonymi Maffejani chronologia impediebatur. Duobus uni oppositis fidem adstruendam censui. Quid rogo monstri hoc est; quid non consonum optimae criticae legibus?

§. XXVIII. Addo nunc (2) & ipsis pariter Socrati, ac Sozomeno repugnarè eam, quam statuunt, in Antiochena Synodo dedicationis Athanasii abrogationem. Nam vir sanctus Romam haud ante secessit, quam post adventum Alexandriam Gregori intrusi, quo veniente Athanasius ipse paschalibus diebus fugitabundus Alexandriae aliquando egit, ut ipse de se S. Athanasius, a me in dissertatione productus, testatur. Haec ut inter se constent, vide, quo nos deducant. Antiochenum illud Concilirm convenit anno post obitum Constantini V. Marcellino, & Probino Coss. ex definitione Socratis, & Sozomeni, & S. Hieronymi, ergo post Majum anni 341,

 indi-

(1) Vide *Epist.* 111. *pag.* 208.
(2) Consule *Epist.* 111. *pag.* 212. *seqq.*

indictione xiv. Primum post hoc tempus Pascha est anni 342. Fieret ergo, ut non ante annum illum Athanasius Romam aufugere potuerit. Id vero olim quidem Baronio succurrit; nunc optimorum chonologorum calculis omnibus ex Socrate & Sozomeno reprobatur. Vide Tillemont. not. 42. in S. Athanasium.

§. XXIX. Novit haec Tillemontius, nodumque hunc praecisurus Concilii exordium cum ipso anno 341. initio componit; atque ita demum contigisse censet, ut paschalibus anni 341. diebus Gregorius Alexandriam inopinus supervenerit, Athanasius fugitabundus latuerit. Opportune id quidem viro erudito succurrit, ut Sozomenum cum Athanasio conciliaret; at non satis accommode ad veritatem historiae; nam convocatos ad Concilium Episcopos occasione novi Templi dedicandi tradunt historici, eamque dedicationem augusto mense peractam ex vetustis (1)documentis Pagius demonstrat; non ergo in anni exordio, sed circa mensem Augustum Patres Antiocheni coiverunt. Convenit in eam rem chronicon S. Hieronymi, assentientibus ei pariter Socrate, & Sozomeno, quod Concilium anno v. Constantii assignat: coepit vero annus ille post medium Majum anni 341. His igitur omnibus simul

(1) Id ego non inficior. Sed vellem vetera haec documenta Mansius indicasset, quae id omnino efficiant, quod optaret. At est id profecto difficile.

mul collatis, illud demum resultat (1), nihil satis firmi in fide Socratis, & Sozomeni statui posse; nec temeritatis notam me juste incursurum, si verbis Tillemontii pronuntiavero. *Ainsi il vaut mieux laisser ce faut au nombre des fautes de ces auteurs, qui brouillent tellement toute cette histoire, qu' il est difficile de s'y reconnoistre, & d' y rien fonder*. (Tillem. not. 44. in S. Athan.)

§.XXX. Negocii aliquid facesseret S. Julii Papae I. epistola ad Episcopos Antiochiae agentes scripta (2), quos arguit de injusta S. Athanasii exauthoratione aeque atque de non justa Gregorii assumptione. In ea quidem, fateor, inauspicatam hanc assumptionem illis exprobrat Pontifex; simul tamen admonet id praestitum non a saniori parte, non a pluribus, sed a paucis: *Audio paucos esse istorum malorum authores*, non ergo hoc praestitum in Concilio, in quo id decernitur, quod plerisque, non vero quod paucis libet. Tota constat epistolae hujus veritas, si id constituerimus, ex Episcopis, qui dein Concilio dedicationis adfuerunt, quosdam nefariae molitionis authores se praebuisse; non vero in (3) Concilio; vel si in Concilio, in

 alio

(1) An quia hi novi scriptores inter se dissentiunt, id tandem *resultat*, ut nihil firmi fide Socratis, ac Sozomeni statuatur? Ridiculum! Vide *pag*. 213. *seqq*. *Epist*. 111.

(2) Vide *Epist*. 111. §. XI. *pag*. 208. *seqq*.

(3) In Concilio scilicet, invito Mansio, qui neque Schelestratum, neque Pagium legit, qui Pal-

alio ſaltem,quam in concilio dedicationis. Haec fuſius differenda fuerant, ut ſolutio aliqua inveniatur nexus implicatiſſimi; qua, ſi arridet, utaris; ſi diſplicet, Tillemontii conſilium amplectere. Abjice (1) Socratem, abjice Sozomenum, atque ita demum cum Anonymo Maffejano, & Theodoreto ſeceſſionem S. Athanaſii Romam cum anno 340, Concilium Antiochenum dedicationis cum anno 341 Auguſto menſe cum S. Hieronymo componas.

§.XXXI. Ita ſemel e vetere loco in aliam Sedem (2) tranſlato Sardicenſi Concilio, id ſatis probationis arbitrabar fore, ut quae ex Epocha hac fixa pendebant, Antiochenum ſcilicet alterum Concilium, & Narciſſi Mariſque legatio e loco pariter ſuo dimoverentur, quorum illud anno 344 hanc vero anno 341 vindicavi. Ita enim rem conficiebam. Antiochenum ſecundum Concilium, Chronologis omnibus fatentibus, Sardicenſe praeceſſit (3), convenitque poſt legationem Narciſſi & Maris triennio, de quo triennio S. Athanaſius in libro

---

Palladii auctoritate illud Concilium coactum fuiſse oſtendunt. Vide ſupra *pag.* 213.

(1) Immo ſpero fore, ut Manſius *abjiciat* Anonymum Maffejanum.

(2) Quibus documentis? Nempe Anonymo Maffejano; Iſidoriana Collectione, Spuriae Synodi Colonienſis auctoritate, & Annorum notis, quas, neſcioquis,addidit Chronico Hieronymiano. *Dignum* nimirum patella *operculum*!

(3) Vide Epiſt. IV. *pag.* 273. §. VII.

bro *de Synodis*. Legationem vero illam post Concilium Antiochenum dedicationis missam satis constat. Non ergo citius; non serius absolvi haec ipsa legatio potuit quam elabente anno 341. Ita enim locus superest triennio illi, quo absoluto Antiocheni patres iterum coive runt, itemque Concilo Sardicensi anno 344 celebrando. Quoniam vero nonnullos esse comperi Chronologos triennium illud, in quo tota versatur quaestio, incoeptum non absolutum sumentes; sicut & alios novi, qui hoc ipsum triennium non a legatione, sed a Concilio Antiocheno dedicationis exordiuntur; idque postremum si admittatur, annus habitae legationis vagatur incertus, prius vero si demus chronologis illis Antiochenum II. inter annum 344 & 343. fluctuat; ideo in Epocha utraque figenda ambigendi adverbium usurpavi *forte*. Quid hic reprehensione dignum commisi? an forte, quod in re incertissima, unde triennium illud a S. Athanasio designatum repetendum sit, num a legatione Maris & Narcissi, num potius a Concilio Antiocheno dedicationis, ambigendi adverbio utendum censuerim *forte*? Debebam, si tuis moribus agere voluissem, quin potius, si tanta, quanta tua est, authoritate praestassem, asserto definire controversiam ambiguam; ita enim ut soles: *mendosus est Theodoreti* (1) *textus*; *mendosa Concilii Sardicensis*

(1) Ego nihil dixi, quod non probaverim, ut ex duobus Articulis Diario Paleariniano insertis, exque Epistolis meis plane constat. Quare injuria, ne gravius dicam, me Mansius insectatur.

ſis vetus inſcriptio ; errat S. Hieronymus. Ita eſt, ne ambigas.

§.XXXII. Ad exitum propero, vir doctiſſime; neque enim vacat operoſius diſcutere ea, de quibus in cauſa Mediolanenſis Concilii me accuſas. Arguis me, ex verbis S. Athanaſii affirmantis ſe, cum Mediolanum veniſſet ad Conſtantium, reperiſſe ibi Epiſcopos; me, inquam, non niſi injuria Concilium ex verbis illis extorſiſſe. Me ne vero tu? qui ex verbis S. Athanaſii in epiſt. encycl. ad Epiſcopos ferentibus, *Gregorium ab Euſebio, ſociiſque ejus miſſum*, argumentum traxiſti, unde probares invaſorem illum e Concilio mitti (1) potuiſſe? Num verba illa *ab Euſebio, ſociiſque miſſum*, vim habent majorem ad Concilium exprimendum, quam haec, quibus S. Athanaſius ſe Mediolani nactum Epiſcopos teſtatur? Reponis: cum Gregorium miſſum ab Euſebianis Antiochenis lego, id mihi ſatis eſt ad fidem adſtruendam Sozomeno, qui invaſorem illum ab Antiocheni Concilii Patribus miſsum affirmat. Id ego pariter pro me regero: cum habeo Athanaſium anno 344. Mediolani Epiſcopos reperiſſe; haec mihi ſatis probabilis conjectura

ra

(1) *Potuiſse* dixi. Cumque Socrates, ac Sozomenus miſsum a Concilio fuiſse dicant, hinc effeci non repugnare, ut Manſius exiſtimarat, Socrati Athanaſium. At miſsum fuiſse, Athanaſii auctoritate confici poſse, numquam dixi. Contra Manſius, eo uno Athanaſii teſtimonio, quin ullum aliud attulerit, Concilium confecit Mediolanenſe.

ra (1) offertur pro Concilio Mediolanensi, quod non diu ante Concilium Sardicense, habitum exeunte anno 344 convenisse Pagius animadvertit. In re obscura, haec non affirmans (2) quidem, sed opinans, *ut arbitror*, conjecturas aliorum nova hac conjectura fulciens, proposui.

Hoc, vir clarissime, volo ex me habeas argumentum observantiae erga te meae; quae, nisi summa fuisset pro merito scientiae, & eximiae virtutis tuae, numquam id commisissem, ut aliquid temporis iis quae mihi opponis discutiendis eluendisque impenderem. Certum enim mihi erat, numquam ire in vadimonium cum iis, qui mihi litem aliquam literariam essent intentaturi. Quo semel munere obsequii mei perfunctus, numquam committam deinceps, ut si forte tu, vel alius quicunque, in scribendo perrexeris, novis ego scriptiunculis me, te, ac literatos omnes fatigem. Vale.

TABU-

(1) Ridiculum! Quid enim est, in hac re simile? Mamachius censet potuisse a Synodo Episcopum Gregorium mitti, quia Socrates, & Sozomenus id diserte affirmant, nec repugnat Athanasius; ergo licet Mansio concludere Synodum Mediolanensem indicari ab Athanasio, ut qui dicat Mediolani se, nescio quos, Episcopos reperisse.

(2) Id ego nunc affirmans dico, fretus tamen non Athanasii, sed Liberii auctoritate. Epistol. III. *pag.* 228. *seq.*

TABULA CHRONOLOGICA.

Chronologia Nostra. Anno		Chronologia Mansi. Anno
CCCXLI	Concilium Antiochiae ad dedicandum templum cogitur. *Epist.* 111. *pag.* 196.	
CCCXLI	Exeunte Eusebiani, qui Antiochiae, post discessionem Orthodoxorum manserunt, Conciliabulum habent, constituuntque Gregorium Cappadocem Episcopum Alexandrinorum. *Epist.* 111. *pag.* 196. *seqq.*	CCCXL
CCCXLII	Eusebius Nicomediensis, qui pulso Paulo in Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae invaserat, moritur. *Epist.* 1. *pag.* 45. *seqq.*	
CCCXLII	Paullo ante Pascha Gregorius Cappadox Alexandriam venit, saevitque in Orthodoxos. *Epist.* 111. *pag.* 212. *seqq.*	CCCXL
CCCXLII	Athanasius e patria fugit, & Romam petit non vero ut Mansius censet an. 340. *pag.* 113. *seqq.*	CCCXL
CCCXLIII	Narcissus, & Maris &c. ad Constantem Imperatorem Legati mittuntur, eique formulam fidei exhibent, quam dicunt fuisse Synodo Antiochenae probatam *pag.* 225.	CCCXLI
CCCXLIII	Synodus Romana a Julio celebratur.	CCCXLI
CCCXLIII	Julius P. M. ad Eusebianos Antiochiae agentes scribit *pag.* 218. *seq.*	CCCXLI
CCCXLV	Labente, Antiochena Synodus Arianorum formulam fidei scribit, quam	CCCXLIII

ma-

TABULA CHRONOLOGICA.

Chronologia Nostra.		Chronologia Mansii.
Anno		Anno
	μακρόστιχον vocant &c. *Epist.* III. *pag.* 226. *seq.* & *Epist.* IV. *pag.* 280.	
CCCXLV	Athanasius ad Constantem Mediolanum venit *pag.* 154. *seqq.*	
CCCXLV	Fervente aestate Constantius ad Singaram cum Persis pugnat *pag.* 181. *seqq.*	
CCCXLVI	Synodus Mediolanensis celebratur, reprobatque formulam μακρόστιχον &c. *pag.* 228. *seqq.*	CCCXLIV
CCCXLVI	Libanius Basilicon scribit *pag.* 186. *seqq.*	
CCCXLVI	Nullum hoc anno contra Euphratem Coloniae Concilium congregatur *pag.* 258. *seqq.*	
CCCXLVII	Synodus Sardicensis initio anni cogitur, non vero an. 344. *pag.* 41. *seqq.* *pag.* 179. *seqq.*	CCCXLIV
CCCXLVII	Philippopolitanum Arianorum Conciliabulum, quod etiam Sardicense vocant, cogitur *pag.* 280. *seq.*	CCCXLV
CCCXLVII	Legati Synodi Sardicensis paschali tempore Antiochiae versantur *pag.* 224. *seqq.*	CCCXLV
CCCXLVII	Synodus Mediolanensis contra Photinum *pag.* 281. *seqq.*	
CCCXLVIII	Gregorius Cappadox initio anni ab Alexandrinis interficitur *pag.* 241. *seq.*	CCCXLVI
CCCXLVIII	Stephanus Episcopus Antiochenus, qui	CCCXLVI

Aria-

TABULA CHRONOLOGICA.

Chronologia Nostra. Anno		Chronologia Mansii. Anno
	Arianam haeresim tuebatur, in Synodo Arianorum Antiochena deponitur *pag.* 282. *seq.*	
CCCXLVIII	Synodus Carthaginiensis a Grato celebratur *pag.* 281.	CCCXLVIII
CCCXLIX	Athanasius Alexandriam, opera Constantis, revertitur *pag.* 237. *seq.*	CCCXLVI
CCCXLIX	Mediolanense Concilium recipit Ursacium & Valentem, qui resipuerant, in communionem *pag.* 281. *seq.*	CCCXLVI vel CCCXLVII
CCCXLIX	Synodus Sirmiensis Petavio, & Coutantio memorata *pag.* 294. *seq.*	
CCCXLIX	Cadente Synodus Hierosolymitana pro Athanasio a Maximo Episcopo celebratur *pag.* 283. *seq.*	CCCXLVI
CCCXLIX	Vel 350. vel 351. Synodus Hierosolymitana Maximum deponit, ejusque loco Cyrillum constituit Episcopum Hierosolymorum *pag.* 311. *seqq.*	CCCXLVII
CCCL	Paulus Constantinopolitanus Episcopus in exilium pellitur *pag.* 55. *seqq.*	CCCL
CCCLI	Sirmiense Orientalium Concilium contra Photinum *pag.* 284. *seqq.*	CCCLVIII
CCCLII	Concilium Orientalium *pag.* 316.	CCCLII
CCCLII	Concilium Orthodoxorum Episcoporum in Aegypto *ibid.*	CCCLII
CCCLII	Vel 353 Synodus Romana sub Liberio *pag.* 316.	CCCLII

Vel

TABULA CHRONOLOGICA.

Chronologia Nostra. Anno		Chronologia Mansii. Anno
CCCLIII	Vel 354 Synodus Arelatensis, in qua Orthodoxi ab Arianis oppressi fuerunt *pag.* 317.	CCCLIV
CCCLVI	Synodus Biterrensis habetur, in qua Hilarius fidem defendit *ibid.*	CCCLV
CCCLVI	Georgius creatur Episcopus Alexandrinorum *pag.* 65.	CCCLVI
CCCLVI	Athanasius clam fugit.	CCCLVI
CCCLVI	Georgius quadragesimae tempore Alexandriam venit.	CCCLVII
CCCLVII	Melitinense Concilium Eustathium Sebastenum e Sede deturbat.	CCCLVIII
CCCLVII	Cyrillus Hierosolymitanus in Synodo Acaciana deponitur.	CCCLVII (1)
CCCLVII	Vel 358. Synodus Sirmiensis altera, cujus formulae Hosius, & Potamius subscribunt.	CCCLVIII (2)
CCCLVIII	Vel 359 Synodus Ancyrana contra formulam Sirmiensem, cui subscripserat Hosius.	CCCLIX
CCCLIX	Synodus Sirmiensis in qua formulam fidei Marcus Arethusius dictat.	CCCLIX
CCCLIX	Ariminense Concilium.	CCCLIX
	Seleuciense Concilium.	CCCLIX

Con-

(1) Mirare constantiam Mansii in scribendo. Nam Dissert. *pag.* 38. an. 558. in Chronol. an. 357. celebratam ait Synodum Ancyranam. (2) Hanc Synodum in Dissert. celebratam fuisse an. 358. defendit Mansius.

TABULA CHRONOLOGICA.

Chronologia Nostra. Anno		Chronologia Mansii. Anno
CCCLX	Concilium Constantinopolitanum. Macedonius e Sede depellitur, ejusque loco Eudoxius subrogatur.	CCCLIX
CCCLX	Vel 361 vel 362 Synodus Parisiensis.	CCCLXV vel CCCLXVI
CCCLXI	Meletius in Synodo Antiochena initio anni Episcopus Antiochenus eligitur, & post mensem fere deponitur; cujus loco Euzojus subrogatur.	CCCLXI

FINIS.

		ERRATA.	CORRIGE.
Pag. x	lin. 5.	prom	promptu
3	lin. 12.	pe restituendis	de restituendis
	lin. 15.	Theren	Thereu
	ibid.	in quo se abdiderit	in quem se abdiderit
7	seq. lin. 1.	Athanasiorum	Athanasianorum
14	lin. 13.	Ego	Ergo
16	lin. 4.	Eligius eas legissent	Eligius legissent
31	nu. 1.	pertransiit. Aquileja	pertransiit, Aquileja
38	lin. 6.	offero	effero
102	lin. 1.	Hoc	Hoe
114	lin. 21.	etiam Eudoxium	etiam, Eudoxium
158	lin. 1.	Ecclesiasticis Scriptoribus	Ecclesiasticis antiquis Scriptoribus
166	lin. 9.	saepe	semper
203	lin. 14.	si contra	si electus est, contra

Cetera, quae nostram diligentiam fugerunt, ipse per se Lector deprehendet, & corriget.